MŪSŲ TAUTOSAKA

III

Red. prof. V. Krėvė Mickevičius

Hum. m. fak. Tautosakos Komisijos leidinys

Kaunas, „Spindulio“ B-vės spaustuvė. 1931 m.

Prof. V. Krėvė Mickevičius.

Aitvaras dzūkų legendose.

Aitvaras — senovės lietuvių mitologijos liekana ir, reikia pasakyti, gaivi liekana, nes ji išliko iki šių dienų visoje Lietuvoje, bent tai rodo prof. K. Būgos Lietuvių kalbos žodyno pirmas sąsiuvinis, kur aitvaro pavadinimą randame įvairiomis tarmėmis pažymėtą — aitvaras, eitvaras, aitivaras ir net atvaras.

Doc. Pranas Skardžius žino dar tarmiškus pavadinimus — aičvaras, ačivaras ir aicvaras.

Išaiškinti lingvistiniai šių pavadinimų kilmę sunku; bent iki šiol autoritetingo aiškinimo neturime.

Ką reiškė senovėje ir ką reiškia dabar, kas yra tasai aitvaras, rodo mums išlikę iki šių dienų liaudies lūpose priežodžiai ir legendos. Nagrinėdami tą medžiagą, turim padaryti išvadą, kad toji senovės lietuvių mitologijos liekana liaudies sąmonėje žymiai nepakitėjo, ir liaudis ten, kur aitvaru dar tiki, jį sau vaizduoja, kaip vaizdavo senovėje. Dar XIV amžiaus rašytojas Johanes Lasicius apibūdina aitvarą, kaipo incubą — „aitvaros est incubus". Tokios pat apie jį nuomonės ir C. Širvydas. Savo „Dictionarium trium linguarum" (V ed. 1713 m. Vilniuje) pažymi aitvarą, kaipo „latawiec, incubus".

Bet tokis aitvaro apibūdinimas yra vienpusiškas. Aitvaras, kaipo incubas, nė kiek nelabiau žinomas, negu kaipo „ugninis žaltys". Todel Philipas Ruhig savo „Litauisch - deutsches Lexine", atspausdintame 1747 m., Karaliaučiuje, pažymi, kad aitvaras — tai „der Alf, der Maar in der Haaren". O dar platesnį aitvaro apibūdinimą patiekė G. H. Nesselmannas savo „Wörterbuch der litauischen Sprache" (atspausdintas Karaliaučiuje, 1851): aitvaras — „der Alf, der fliegende Drache, der nach dem Volskglauben schatze bringt, den Pferden Haare zusammendreht".

Aitvaras — „fliegende Alf" — randame Fr. Kuršato žodyne; „Smigus, co w powietrzu lata ognisty" — užrašė kun. A. Kašarauskas (Lituanica czyli wiadomości o Litwie przez Ks. Ambrożego Kossarzewskiego); „lar, pecuniam afferens" — randame pas Daukšą.

Visi šitie apibūdinimai rodo, kad aitvaras labiau žinomas, kaipo turtų teikėjas. Ta prasme jis populiaringesnis, plačiau žinomas.

Nei legendos, nei priežodžiai sugeba nustatyti nuolatinės aitvaro išvaizdos, nes jis, kaipo nepaprasta esybė, galima pasakyti, viršgamtinė, gali nuolat keisti savo išvaizdą, pasivaidenti žmogui kokiu tik nori pavidalu. Bet mėgiamiausia, labiausiai jam paprasta būklė, kurioje jis dažniausiai pasireiškia gamtoje, — tai *viesulo* pavidalas. Aitvaras nenuorama, nepasėda, lekioja nuolat po laukus, keldamas padangėsna dulkių verpetus ir daro visa tai, matyti, be jokio tikslo. Giriose aitvaras irgi mėgsta viesulu lekioti, braškyti šakas, lankstyti, laužyti viršūnes.

„Laksto, kaip aitvaras", „ko taip lakstai, kaip aitvaras"; „lekioja, kaip aitvaras po laukus"; „sukasi kaip aitvaras"; „nepasėda, kaip aitvaras"; „ar ne aitvaras jį laksto: čia buvo, čia jo nėra", „laksto, kaip aitvaras medžių viršūnėmis"; „ir aitvaras tave ten nenunešė"; „neša, kaip aitvaras", „bėga arklys, kaip aitvaras", „šituo žirgu aitvarą pralenksi", „su aitvaru lenktiniuoja" — šitie ir jiems panašūs išsireiškimai, tapę gyvoje kalboje jau trafarėtiniais, aiškiai rodo, kaip paprasčiausiai liaudis įsivaizduoja aitvarą.

Apie aitvarą, kaipo viesulą, kalba ir liaudies legendos. Piemenukui, viesulo išsigandusiam, iškrinta iš rankų peilis. Po ilgų metų tasai piemenukas, jau ilgai tarnavęs, kaipo kareivis, grįždamas namo pasenusiu, paklysta girioje ir patenka aitvaro būstan. Ten jis suranda iškritusį jam iš rankų peiliuką, pagal vieną legendą, aitvaro kojoje, pagal kitą — pas aitvarą ant stalo. Bet tiek pagal vieną, tiek ir pagal kitą legendą jis sužeidė aitvarą.

Kai aitvaras turi žmogui pasirodyti kitu pavidalu, kyla viesulas, kelia padangėn čia dulkių, čia sniego, jei tas atsitinka žiemos metu, verpetus, ūžia, taršydamas medžių šakas, lanksto jų viršūnes. Taip pat pranykdamas žmogui iš akių jis irgi viesulu pavirsta ir dingsta žaibo greitumu.

Bet aitvaras ne viesulas; tai rodo irgi žmonių patarlės: „nulėkė, kaip aitvaras, viesulą pasižabojęs"; — „ne aitvaras, kad viesulą pasižabotai"; — „su aitvaru nesusidėsi: jis keturiais viesulais joja"; „nujojo, kaip aitvaras viesulu"; ir kitos... Legendos sako, kad aitvaras

raitas jodinėja. Gelbėdamas nuo prievartos mergelę, kurios jis kitam užleisti nenori, jis, pagriebęs ją, sodina žirgan. Į kitą mergaitę, pas kurią jis lankėsi, kaipo incubas, tėvui pastebėjus, jis žirgu atjoja. Susituokti bažnyčion jis važiuoja žirgais. Gelbėdamas žmogų nuo piktų dvasių, kurios, plėšikais prisimetusios, norėjo išgauti iš tėvo vos tik gimusio vaiko sielą, jis raitas jam pagalbon atjojo, kaipo to žmogaus darbininkas. Sodietis per savo neatsargumą vietoj aitvaro prisišaukęs velnią, mato paskui aitvarą kaipo rūstų raitelį.

Tiek žmonių priežodžiai, virtę trafarėtiniais išsireiškimais, tiek visos čia minimos legendos verčia manyti, kad viesulas yra tik aitvaro vergas, tarnas, bet ne patsai aitvaras. Su viesulu aitvaras turi tik tiek bendra, kad labiausiai mėgsta pavirsti viesulu, kai be matomo tikslo skraido po girias ir laukus.

Kada viesulas nešioja žmogui turtus ar javus, tada jis visados turi „ugninio žalčio" išvaizdą. Aitvaro palankumą įsigyti nelengva, bet kam aitvaras panori padėti, pagelbėti, tasai nei pats, nei jo vaikai, nei vaikų vaikai vargo nepamatys. Padeda žmogui ar vieną kartą gausiai sušelpęs, ar nuolat jį šelpdamas. Dažniausiai ar vieną kartą su šelpia, ar nešioja nuolat žmogui turtus, šelpia auksu. Be aukso jis gali teikti ir kitus turtus. Pamiltai mergaitei jis atneša gintaro, karolių, šilkinių kaspinų ir net žiedų. Mergaitės tėvui, kuriai jis piršosi, pripylė tris aruodus: vieną — aukso, antrą — sidabro, trečią — prasto vario.

Iš to, kad vargšui žmogui, kuris aitvarą pavalgydino, atidavęs jam paskutinę duonos plutelę ir patsai palikęs alkanas, aitvaras prikemša žolės maišą, ir toji žolė virsta jam, namo parsinešus, auksu, matyti, kad aitvaras vargšų gailisi. Kitam vargšui prigrėbia maišan skiedrų ir liepia neštis namo. Ten jos pavirsta auksiniais pinigais. Atbulai, gobšiam ūkininkui, prisimetusiam vargšu, pripylė sterblę, kepurę ir kišenius aukso, ir tasai auksas namie virto šiukšlėmis ir mėšlu. Visa tai rodytų, kad aitvaras turi nepaprastą galią paversti brangiu metalu, ką nori, ir atbulai. Reiškia, jis ne kas kitas turėjo būti senovėje, kaip tik *metalų dievaitis,* ir kaipo toks išliko iki šių dienų. Seniau Dzūkijoje kiekvienas turtingesnis ūkininkas buvo įtariamas, kad jam „aitvaras pinigus neša".

Bet aitvaras ne vien tik pinigus nešioja, dar gi ir javų. Legendos ir padavimai labai dažnai kalba apie aitvarą, rugius nešiojantį. Vienam ūkininkui jis nešiojęs rugių su ta sąlyga, kad šis nedrįstų jų pardavinėti, bet ūkininkas tos sąlygos nesilaikęs, ir aitvaras ne

tik nustojęs nešioti jam rugius, bet iššlavęs ir tai, ką surado aruode. Kitam ūkininkui nešiojęs su sąlyga, kad šis gali kitiems rugių duoti, arba net ir parduoti, bet neskolinti. Tas ūkininkas irgi neištesėjęs sąlygos: jis ėmė žmonėms skolon dalyti rugius, ir aitvaras liovėsi nešiojęs.

Kai aitvaras neša pinigus ar javus, jis visuomet lekia, kaip „ugninis žaltys". O kadangi jis turtus ir javus nešioja žmonėms naktimis, tai juos dažnai išgąsdina, nes jis nušviečia padanges, ir žmonės pamano, kad staiga arti jo ar artimo kaimyno trobesius gaisras ištiko.

Žmonių nuomone, iš šviesos laipsnio ar, geriau pasakius, spalvos, galima atspėti, ar tuščiomis aitvaras lekia, ar pinigus neša. Kai lekia tuščiomis, jis tada „raudonas, kaip žarija", o kai turtus neša, tada „melsvas, kaip žaibas".

Kad aitvaras nesiliautų nešiojęs turtus, reikia apie jį su pagarba kalbėti, nes jis ūmai įsižeidžia. Gerai, jei įsižeidęs tik liausis turtus nešiojęs, o tai dar keršydamas gali sudeginti trobesius. Be to, aitvaras didelis smagurys, mėgsta pasismaguriauti, ypač mėgsta pautienę, saldų pieną ir medų. Ir todel tie, kuriems jis nešioja turtus, turi kaskart ten, kur jis deda turtus, statyti pautienės, saldaus pieno ar medaus dubinėlį. Kitaip nustos nešiojęs. Krauna turtus dažniausiai kluone, rečiau klėty.

Ne tik turtus nešdamas aitvaras turi pasiėmęs „ugninio žalčio" išvaizdą. Kur nors skubėdamas nakčia, jis kaip tik skuba šiuo pavidalu. Pamilęs kaimo gražuolę, jis lankosi pas ją „ugninio žalčio" pavidalu ir tuo padeda gražuolės tėvui susekti, kur ir kokiais tikslais jis lankosi. Tik klėty jis pasikeičia žmogumi, ir mergaitė mano, kad ją lanko „gražus bernelis".

Bet ar tokia „ugninio žalčio" yra jo natūralė išvaizda, tenka irgi abejoti, nes jis gali pasisavinti išvaizdą, kurią nori. Legenda kalba, kad aitvaras vakarais mėgsta ilsėtis; ilsisi paprastai pamiškėje, pas ežerą. Tada jį dažniausiai žmonės mato žmogaus pavidalu, stipraus, juodbruvio, čigonui panašaus. Kur jis ilsisi, ten pieva išdeginta, lyg ten „šimtai laužų buvo kurenami". Tai rodo, kad ugnis — jo gaivalas, jo, galima pasakyti, įgimta ypatybė.

Kaipo stiprų juodbruvį vyrą jį mato namie, pačiam aitvaro bute, senas kareivis. O kur kur, bet namie, pas save, aitvaras, rodos, turėjo būti natūralėje išvaizdoje, būklėj, kokia jam iš jo įgimtos esmės pritinka. Suerzintą aitvarą, kada jam staiga tenka priimti savo natūralę išvaizdą, jį žmogus pamato irgi kaipo stiprų vyrą. Piemenukas,

netyčia sužeidęs aitvarą, pamato jį kaipo galingą, stiprų vyrą, kuris jį savo išvaizda dar labiau nugąsdina. Neatsargiai šaukdamas aitvaro ir prisišaukęs velnią, sodietis, aitvaro iš velnio pinklių išvaduotas, irgi pamato jį, kaipo stiprų juodbruvį, rūsčios išvaizdos vyrą. Tiesa, vargšui sodiečiui jis pasirodo, kaipo senelis: taip pat seneliu jis pasirodo savo pamotės persekiojamai mergaitei. Bet paprastai mergaitėms jis pasirodo, kaipo jaunas gražus bernelis, tai kaipo „raitužėlis", tai kaipo „medinčius" su šautuvu už pečių.

Aitvaras moka ne tik žmogaus išvaizdą priimti, bet ir gyvulio, žvėries. Taip legendoje apie Kalantą, jis pastarąjį gąsdina, ar gal tik jo narsumą bando, tai meška prisimetęs, tai vilku, tik kai nugąsdinti Kolantą nepasiseka, jis šiam pasirodo žmogaus pavidalu. Vokietį nubaudė prisimetęs meška, ir kaipo mešką jį matė ir suėję šventą dieną miško kirsti, vokiečio verčiami, visi sodiečiai. Kad tai buvo ne meška, bet aitvaras, pažino tik todel, kad jis viesulu pavirto, nusikvatojo ir pranyko.

Nešiodamas kaimiečiams rugius, jis visada pavirsta raudonu gaidžiu ir, tupėdamas tai ant aruodo pertvaros, tai ant statinės briaunos, „vemia rugius iš gurklio". Tik vienoje legendoje kalbama, kad jį žmonės buvo pamatę šioje būklėj, kaipo ožį.

Ar aitvaras — gera dvasia, ar pikta, pragariška?

Iš tam tikrų išsireiškimų, virtusių šiandien priežodžiais, matyti, kad jis nebuvo tuo, kuo dabar aitvarą daro liaudies legendos ir padavimai. Dar ir dabar tenka išgirsti žmones gyvulius keikiant: „Ach, kad tave aitvaras!"; — „kad tave aitvaras pagriebtų!" — „Ir nenuneša tavęs aitvaras nuo mano biednos galvos"... Ūkininkė, keikdama vištas, josios daržoves išgrabščiusias, keikia: „ir aitvaras jūsų neišnešiojo, ir vanago jums nėra".

Iš šių ir visos kitos eilės keiksmų galima spėti, kad senovėje aitvaras buvo vaizduojamas, kaipo dvasia grobšti, mėgianti šį tą pagrobti. Šių dienų legendos, bent dzūkų krašto, visai to nežino. Tiesa, jis vienam kitam „iššluoja aruodus", bet tai daro dažniausiai negeriems žmonėms, kaip ir keršydamas už jų piktus darbus.

Gal nuo senovės grobštumo jam pasiliko tik pamėgimas pasismaguriauti tuo, ką ir žmonės valgo.

Nekalbant apie pautienę, medų, saldų pieną, jis neiškenčia neparagavęs paprasčiausių žmonių valgių. Jis su pamėgimu suvalgo duonos plutelę, druska apibarstytą, kurią sau neturtingas šienpiuvis pietums buvo pasiėmęs. Jis taip pat neiškenčia lašinių neparagavęs iš

skylėto maišo... Bet ir tiek. Apie jo pamėgimą grobti gyvulius arba paukščius šių dienų žinomos legendos nieko nekalba.

Aitvaras, žmonių nuomone, ne piktoji, bet geroji dvasia, žmogui palanki, drauginga. Žinoma, ne dangiška tai esybė, ne iš krikščioniškos dvasių bei šventųjų šeimos, tik iš stabmeldiško olimpo, bet krikščionių Dievui nepriešinga. Aitvaras kryžiaus nesibijo, jo kryžiumi, nei šventintu vandenimi nenugąsdinsi. Kai velnias nori nuo perkūno smūgių pasislėpti už žmogaus pečių ir bėga nuo jo, kai tasai persižegnoja, aitvaras, matydamas tai, tik juokiasi. Kada tas pats sodietis, abejodamas, su kuo turi reikalą, prie jo žegnojasi, aitvaras visai į tai nekreipia dėmesio. Kviesdamas sodietį po egle, jis ramina, kad šis perkūno nebijotų, po egle stovėdamas, nes eglės šakos „kryžiumi paženklintos". Reiškia, patsai po egle stovėdamas, kryžiaus nesibijo ir žino, kad pikta dvasia, velnias, ten neis, kur yra kryžius.

Vėl, kaip gi jis gali bijoti kryžiaus, jei jis nevengia net bažnyčios. Vienoje legendoje jis sutinka, kad jį kunigas sutuoktų bažnyčioje, ir tikrai jis ten susituokia. Reiškia, nei šventintas vanduo, nei religinės apeigos jam nepriešingos, nors ir nėra jos jam reikalingos. Jis ypatingos pagarbos tam nereiškia. Kai reikia išvaduoti iš prievartos pamiltąją mergaitę, jis bažnyčion įsibrauna „ugninio žalčio" pavidalu, ten pateška kibirkštėmis, išgąsdina ir išvaiko visus susirinkusius, o tada, pavirtęs „jaunu berneliu raitužėliu", pagriebia mergaitę nuo paties altoriaus.

Tiesa, yra legenda, kurioje kalbama, kad aitvaras nemėgsta, kaip ir kitos ne visai geros dvasios, šermukšnio kvapo, negali įeiti per duris, per langą, kurie trijų karalių dienoje pašventinta kreida kryžiumi paženklinti. Tik tokia legenda stovi visai nuošaliai. Bet už tai žymiai daugiau, nes kelios yra legendos, kur aiškiai atvaizduota, kad aitvaras — didžiausias „piktųjų dvasių", velnio priešas, neapkenčia jų ir pyksta, kai žmogus jį painioja su jomis. Ir piktos dvasios, velniai bijosi aitvaro, bėga, kai jį pamato ar suuodžia.

Kai sodietis nuėjo nakčia kryžkelėsna aitvarą prisišauktų, prisišaukė velnią, kuris pasisakė aitvaru ir norėjo apgaulingu būdu išgauti užrašą, kad jam savo sielą žmogus atiduotų, aitvaras išgelbėja neprotingą turtų mėgėją ir dar jį taip subara:

— Žinai, kvaily, ką tu norėjai padaryti? Būtai savo dūšią už nieką pardavęs!

Taip „piktoji dvasia" negali kalbėti.

Dzūkai ne tik kad vaizduoja aitvarą gera dvasia, gera esybe, kuri „žmogui pikta nedaro", bet tiesiog „sukrikščionino" jį. Aitvaras padeda tik geram žmogui, kuris atsiduria sunkioje padėty ne del savo kaltės. Jis pirma išbando žmogų, ar šis yra doras, ir tik paskui teikia jam pagalbą. Vargšui, kuris del kažkokio pikto likimo visko nustojo ir net nutarė del tos priežasties pasikarti, kadangi net tikras brolis nenori padėti jam, aitvaras pirmiausia pasiūlo jam pagelbėti apvogti brolį, paskui bažnyčią, o vėliau poną, ir tik įsitikinęs, kad vargšas yra doras žmogus, sako jam: „Gerai, kad manęs nepaklausei. Aš norėjau tik išbandyti tave".

Ir tada suteikia jam tokią pagalbą, jog tasai iki mirties jau nebepatyrė jokio skurdo.

Bet kai gobšus sodietis nori išgauti iš jo turtų, lieka apviltas. Aitvaras piktai iš jo pasijuokia.

Teikdamas žmonėms pagalbą, aitvaras nepakenčia, kad toji pagalba būtų sunaudota kitų žmonių nenaudai. Padegėliui suteikia pagalbą, ir tasai pralobsta, bet kai neišlaiko sąlygos „neskolinti už palūkanas", aitvaras ne tik nustojo jam pinigus nešęs, bet „iššlavė jo aruodus", ir tuo privertė atsisakyti nuo palūkanų.

Aitvaras net nekerštingas savo esme. Jis piktas, svajoja nubausti sužeidusį jį piemenaitį, bet kai pasitaiko proga, ir tas piemuo patenka jo rankosna, atsisako keršto, kadangi tasai jau likimo nuskriaustas: jis pasenęs, pavargęs kareivis. Ir aitvaras ne tik jo neskriaudžia, bet dar apdovanoja, nuneša jį gimtajan kaiman.

Aitvaras keršija ir net gali pakenkti tam, kas jo vardu panorėtų pridengti piktus savo darbus. Kai apsukrus kaimietis, prisiviliojęs jaunimą, aiškina, kad javo jis turįs daug todel, jog aitvaras jam neša, tada aitvaras ne tik kad jo „aruodus iššluoja", bet dar išneša ir pinigus, kuriuos jis gavo už pavogtus iš kaimynų javus.

Keršija jis ir kitam kaimynui, kuris veltui giriasi jo palankumu. Bet jis keršija taip, kaip keršytų ir paprastas žmogus, o ne piktoji dvasia.

Net atvaizdavimas aitvaro, kaipo incubo, nėra neigiamas. Aitvaras lankosi pas moteris ir mergeles, bet nieko blogo joms nedaro. Kai pamilsta kurią, stengiasi jos meilę įgyti, o įgijęs peršasi ir net sutinka atlikti visas apeigas, kurios su piršlybomis ir vestuvėmis yra surištos.

Taigi ir čia jis visai „krikščioniškas".

Tiesa, aitvaras mėgsta juokus krėsti, bet tie juokai tos rūšies, kad nepakenkia žmogui, ir jie paprastai krečiami tiems žmonėms, kurie savo pasielgimu žymiai didesnės bausmės verti.

Ar aitvaras vaizduojamas tokiu ir kitose Lietuvos vietose, kaip Dzūkijoje, negaliu pasakyti, nes neturiu dar tam davinių.

Visos žemiau tiekiamos legendos buvo išgirstos ir užrašytos Dzūkijoje — Merkinės, Varėnos, Niedzingės, Perlojos, Marcinkonių ir Liškevos parapijose.

Aitvaras ir moterys.

I.

Gyveno kaime ūkininkas, kuriam mirė žmona, palikdama mažą, vos kelių metų dukrytę. Ūkininkas palaidojo žmoną, paaimanavo ir netrukus vedė kitą — negi ūkis gali sektis be šeimininkės. Viskas būtų gerai buvę, bet jauna ūkininko žmona, kai pati susilaukė dukters, ėmė neapkęsti podukrės, o neapkęsdama skriaudė ją, kaip išmanydama: liepdavo jai dirbti sunkiausią darbą, nors mergaitė buvo dar maža ir silpnutė. Nors podukrė stengėsi geriausiai atlikti, kas buvo jai pavedama, bet pamotė vistiek būdavo nepatenkinta, keikdavo ją ir net mušdavo. Be to, neduodavo jai valgyti to, ką pati valgė, ką valgė vyras ir tikroji jos duktė, o duodavo jai tik tai, kas nuo jų atlikdavo. Savo dukterį pamotė lepino ir rengdavo, kaip lėlę, o podukrė vaikščiodavo skarmaluose. Negana to, ji dar kasdien įskųsdavo tėvui, kad podukrė šiokia, kad podukrė tokia, kad ji nuolat tinginiaujanti. Tėvas tada bardavo dukterį ir vieną gražią dieną, kantrybės nebetekęs, sukeikė:

— Ir aitvaras tavęs tokios nepagriebia, nenuneša kur sausuosna laukuosna nuo mano galvos!

Kai jis tik prasitarė taip, kilo didžiausias viesulas — ir nudraskė ūkininko trobesių stogus, su šaknimis išrovė geriausius vaismedžius, išvartė tvoras. Kai jis praūžė, praslinko, dingo, kaip žemės praryta, ir našlaitė.

Visur išieškojo tėvas savo dukters, visus kampus ir užkampius apžiūrėjo, bet niekur jos nebesurado. Suprato ir dasiprotėjo tada, kad negerą valandą piktai buvo sukeikęs, kad tikrai dukrytę aitvaras yra pagriebęs.

Supratęs tai, nusiminė, dukters besigailėdamas, net apsiverkė,

bet pamotė buvo labai patenkinta ir džiaugėsi, kad nebėra neapkenčiamos podukrės, ir todel prasitarė:

— Nors kartą ir aitvaras gerą atliko darbą, niekam tikusią įkyrią pagriebęs mergaitę...

Kai ji taip džiaugdamasi kalbėjo, sugirgždėjo vartai, ir kieman įvažiavo nepažįstamas, pirmą kartą matomas kaimietis. Jo vežimas buvo prikrautas didelių ir mažų dėžių, o ant didžiausios sėdėjo anksčiau dingusi duktė, sveika ir gyva.

Tėvas ir pamotė nustebusiu išbėgo iš pirkios ir ėmė klausinėti kaimietį, kur jis surado dingusią mergaitę.

Kaimietis papasakojo, kad jis, šilainėmis bevažiuodamas, sutiko ponaitį, kuris jį nusamdė nuvežti mergaitę ir padovanotą jai kraitį jos tėvo kaiman. Nusamdė ir iš anksto gerai sumokėjo. Ir štai jis atvežė ją, kur jam buvo nurodyta. Pasakęs tai, jis paprašė mergaitės tėvą, kad jam padėtų iškraustyti iš vežimo sunkias dėžes. Tėvas padėjo iškraustyti, sunešė svirnan, sustatė ant grindų ir ėmė atidengdinėti, žiūrėdamas, kas tose dėžėse yra: vienoje buvo patalai, antroje gražiausi parėdai, šilkinės skarelės, trečioje ploniausios drobės, dailiausi rankšluosčiai ir juostos, žaliu šilku austos, ketvirtoje — auksas, sidabras ir geltonas gintaras.

Pamotė, visa tai matydama ir girdėdama, dar labiau įpyko ir ėmė keikti podukrę baisiausiais žodžiais, kalbėdama, kad ji, podukrė, matyti, tokia netikusi, jog net aitvarui ir tam buvusi nereikalinga ir todel šis ją grąžinęs.

Veltui vyras stengėsi nuraminti žmoną: jam buvo nesmagu, kad moteriškė taip keikiasi prie svetimo žmogaus.

Juo labiau stengėsi vyras nuraminti žmoną, juo labiau ji pyko ir pagaliau įnirtusi suriko, puolusi nepažįstamą kaimietį:

— Nešdinkis, iš kur atvažiavai, su savo turtais ir mergaite! Gal apsivogusiu čia atvažiavota!

— Ne pavogėva, bet aitvaras gerai mergaitei kraitį padovanojo, — atsakė kaimietis, ir kai moteriškė norėjo jį pulti su kumščiais, nusikvatojo, pavirto ir jis, ir vežimas, ir arkliai viesulu ir pranyko.

Tik dulkių verpetai stulpais sukėsi ten, kur vežimas stovėjo.

Suprato tada ūkininkas ir jo žmona, kad tai buvo ne kaimietis, tik patsai aitvaras, gausiai mergaitę našlaitę apdovanojęs.

Tada moteriškė ėmė dar labiau siusti.

— Tai piktos dvasios dovanos: sudegink viską tuojau, kad mūsų neištiktų nelaimė!

Bet vyrui pagailo tiek gero ugnimi naikinti, todel jis, pagalvojęs, pakaušį pakrapštęs, patūpčiojęs aplink dėžes, šitaip žmonai tarė:

— Sunaikinti dar suspėsime. Geriau nuvažiuosiu parsikviestų kunigą: tepašventina, ką duktė iš aitvaro yra gavusi. Jei šie turtai nepradings, tada, reiškia, jais galima naudotis.

— Pamatysi, pamatysi, kad visi šitie turtai dūmais parūks, kai nors vienas šventinto vandens lašas juos palies. Tik gėdos turėsi, kai kunigėlis viską sužinos!

Bet ūkininkas nepaklausė piktos moteriškės — ir nuvažiavo parsivežtų kunigą. Pakeliui, važiuodamas su kunigu namo, viską jam papasakojo, bet kunigas nepatikėjo, tik dar pabarė, kad žmogus tiki kažkokiais aitvarais.

Atvažiavęs kunigas į ūkininką apžiūrėjo turtus, pašventino juos, bet jie nepranyko, dūmais nepavirto, tik liko tokie, kaip buvo.

Skairiai paaukojo ūkininkas iš gautų turtų bažnyčiai, o mergaitė našlaitė pasidalijo kraitimi su pamotės dukterimi, ir abiem užteko.

Tada pamotė pamatė, kad ji negerai ir negražiai elgėsi su podukre, daugiau jos nebepersekiojo, nebekeikė, ir gyveno visi ramiai ir gražiai.

Abi ūkininko dukteri, kai užaugo, ištekėjo už turtingų žmonių ir gyveno pasiturinčiai. Gautų iš aitvaro turtų pakako ir jom, ir jų vaikams, ir vaikų vaikams, nes seni žmonės neveltui kalba, kad aitvaro dovanotas turtas rankon eina.

II.

Gyveno vienam kaime ūkininkas, kuris turėjo antrą jau žmoną ir dvi dukteri: vieną iš pirmosios žmonos, mirusios, kitą iš antrosios. Antroji žmona labai neapkentė savo podukrės, vargino ją sunkiausiu darbu ir visuomet laikė suniekėje ir dar dažnai įskųsdavo tėvui, kad ji išdykaujanti, ir tada tėvas ją bardavo, o kai kada net mušdavo.

Kentė, kentė mergaitė ir pagaliau sumanė:

— Eisiu ir nusiskandinsiu ežere.

Vieną gražią dieną pamotė pasiuntė ją ežero liūne pripiaut gyvuliams šėko.

— Gal nusiklampins liūne, — manė ji, ten podukrę siųsdama: — tada pasiliuosuosiu nuo nepakenčiamos mergaitės.

Ir įsakė jai visą dieną, iki saulėleidžio piauti šėką. O leisdama ją tan sunkian darban davė jai valgyti supelėjusios duonos kelias pluteles.

Mergaitė našlaitėlė paėmė maišą, piautuvą ir nuėjo. Eidama manė:

— Negu taip turiu gyventi, geriau pasinaudosiu proga ir nusiskandinsiu dabar.

Kai ji, taip galvodama, ėjo per šilelį, išgirdo skalinantį šuniuką. Žiūri — gi prie medžio pririštas už kaklo liesas, liesas šuniukas; koja jam permušta, kruvina. Dreba jis, vargšelis, ir taip gailiai skalina, lyg mažas vaikas verkia.

Priėjo mergaitė, atrišo jį, apžiūrėjo permuštą kojytę, atplėšė savo skarelės kampą, perrišo jam žaizdą, paskui išėmė iš maišo duonos plutelę ir, pusiau ją perlaužus, vieną pusę pasiliko sau, o kitą supenėjo šuniukui, ir nuėjo savo keliu.

Kiek toliau pasiėjėjus, jau visai netoli ežero, į kurį ėjo, sutiko pakely senelį elgetą. Jis buvo žilas, kaip obelis, silpnutis, vos kojas tempė. Kai jį mergaitė pavijo, atsigręžė jisai ir sako:

— Mergele jaunoji, pasigailėk manęs seno! Antra diena jau nieko burnoje neturėjau: nei vandens lašo, nei duonos gurinio. Mirsiu badu, kaimo nepasiekęs, jei manęs seno nepasigailėsi, duonos nors plutelės neduosi.

Mergaitė išsiėmė likusią duonos plutelę ir atidavė seniui.

Norėtų senis ją valgyti, bet plutelė sužiedėjusi, kieta — negali jos įkąsti. Matyti, senis jau nebeturėjo nė dantų.

Taigi mergaitė jam sako:

— Atsiremk manim, seneli, aš tave privesiu prie ežero. Jis visai netoli. Ten pamirkysim plutelę, ir galėsi ją suvalgyti.

Senis paklausė mergaitės, atsirėmė į jos petį, ir eina abu. Mergaitė vos gali paeiti — tiek slegia jos petį senis. Bet ji tyli ir nieko jam nesako.

Juo toliau, juo sunkiau eiti. Pagaliau priėjo ežerą. Senis atsisėdo, o mergaitė pamirkė vandeny plutelę ir padavė seniui. Valgo tasai plutelę, o mergaitė su pasigailėjimu į jį žiūri ir mano:

— Aš skundžiuosi, kad man sunku gyventi, o jam juk dar sunkiau: neturi nei namų, nei vaikų, nei sveikatos. Kokia aš negera, kad skundžiausi savo likimu ir norėjau net skandintis.

Senis suvalgė duonos plutą ir sako:

— Visai sutvirtėjau, nors šokti eitau. Pasakyk, mergele, ko tu čia esi atėjusi į ežerą?

Mergaitė papasakojo seniui, kokiam darbui yra ją pasiuntusi pamotė.

— Tu pasigailėjai manęs, atidavei paskutinę duonos plutelę, tai dabar aš, pasisotinęs, padėsiu tau darbą dirbti. Duok man piautuvą, — aš piausiu, o tu kraštan nešiosi.

Mergaitė nenorėjo sutikti, bet senelis įkalbėjo. Paėmęs piautuvą, senelis nubrido liūnan ir kad ėmė, kad ėmė piauti, net stebisi mergaitė, iš kur jam tiek jėgų imasi.

Trijų glėbių nesuspėjo kraštan išnešti mergaitė, kai senis nupiovė visą liūną. Geras vyras su dalge pievoje tiek būtų per dieną neprišienavęs.

Neapsižiūrėjo mergaitė, kai senis sunešė šėką kraštan ir sudėjo kupetosna.

— Dabar eik namo ir pasakyk tėvui, kad atvažiuotų šėko parvežti.

Mergaitė prisikimšo šėko maišą.

— Parnešiu namo kiaulėms papenėti, kad pamotė manęs nebartų.

Senelis sako mergaitei:

— Aš nuvargau, tau bepadėdamas. Dabar aš čia pasėdėsiu, atsilsėsiu, kol tavo tėvas atvažiuos, o tu nuneški namo mano krepšį. Jei aš nūnai neateisiu, tai pasiliksi jį sau.

Mergaitė žiūri — senas, sulopytas krepšys, apskretęs, jog net rankon jis nepatogu paimti. Bet nieko nepasakė, pasiėmė jį, užsidėjo žolės maišą ant pečių ir, padėkojus seneliui už pagalbą, nuėjo namo.

Eina ir stebisi, kad jai lengva nešti tokis didelis maišas. Rodos, ji neina, bet ją kažkas neša.

Kai parėjo namo, pamotė, pamačiusi ją tiek anksti sugrįžusią, ėmė ją kolioti ir piktais žodžiais barti. Bet mergaitė pasakė, kad ji visą liūną nupiovusi ir tiek šėko pripiovusi, jog reikia arkliu važiuoti jį parvežti.

— Gerai, aš pati važiuosiu. Bet jei netiesą pasakei, geriau nelauk manęs namo pargrįžtančios.

Liepė vyrui pakinkyti arklį vežiman — ir pati viena nuvažiavo. Mato, visas kraštas šėku nukrautas.

— Ar jai aitvaras padėjo tiek pripiauti! — stebisi moteriškė.

Krovė, krovė vežimą moteriškė — vos nepatrūko, o šėko, rodos, kiek buvo, tiek ir tebėra. Prisikrovė kupiną vežimą ir važiuoja namo. Tik — triokšt — ir lūžo iena. Pasikeikė moteriškė, surišo ieną, kaip mokėjo, pavažiavo kiek — triokšt — ir nulūžo antra iena. Dar labiau sukeikė moteriškė, surišo ir antrą ieną, kaip mokėjo, pavažiavo kiek — brakšt — ir nulūžo ašis.

Jau dabar sutaisyti nebemokėjo, išsikinkė arklį ir nusivedė namo, palikusi vežimą ant kelio.

Parėjusi pamotė namo iškoliojo vyrą ir liepė jam pasikinkyti kitą vežimą, dar didesnį, ir nuvažiavo abu.

Važiuoja, važiuoja abu, privažiavo vietą, kur buvo vežimą palikusi — nei šėko, nei vežimo, nei ratų, nei padargų niekur nėra. Ėmė ieškoti aplinkui, bet niekur nieko nesurado.

Nusiminė ūkininkas, manydamas, kad pavogė kažkas ir vežimą, ir ratus, ir padargus, iškoliojo žmoną, vos tik neprimušė.

Bet kaip nustebo, kai besibardamu privažiavo ežero krantą. O gi m to — vežimas stovi ežero pakrantėje gerų geriausias: nei ienos sulaužytos, nei ašis nulūžusi.

— Drignių prisigėrei, kvaila boba! Patingėjusi niekų man priplėpėjai!

Vyras taria žodį — žmona jam tris, vyras tris žodžius — žmona jam dvylika. Taip besibardamu, vyras kantrybės netekęs — pykšt moteriškei veidan, o žmona — grėblį nusitvėrus — paukšt jam viršugalvin.

Ir ėmė abu peštis, o arklys pasibaidęs nudūmė per kalnus, per arimus namo...

Prisipešusiu eina abu, vyras su žmona, namopi, abu piktu ir keikiasi...

O našlaitė mergaitė tuo metu, nusinešus šėką svirnan, pasiėmė peilį, pasistatė kraitelę ir manė trupinti kiaulėms žolę. Atidengė maišą ir mato — žolės ten nėra nė saujelės, o vis gražiausi parėdai, ploniausios drobės, šilkinės skarelės, šilku austos juostos. Krovė, krovė mergaitė traukdama visa tai iš maišo — nukrovė visas grindis, o maišas vis dar netuščias.

Norėdama daugiau vietos padaryti, paėmė senelio krepšį, kad jį kiton vieton padėjus, bet nė pajudinti negali.

— Kas gi dabar čia atsitiko, kad jis tokis sunkus vienu matu tapo, — nusistebėjo mergaitė, atrišo krepšį ir žiūri, kad jame auksas žverbla.

Išpylė visą aukso krūvą ant grindų ir stebisi. O tuo metu mato — pareina tėvas su pamote, abu piktu, guzuotu, sukruvintu.

— Tėveli, pažiūrėki, ką man aitvaras padovanojo! — ėmė ji šaukti.

Atėjo tėvas su pamote ir stebisi, matydamu tuos turtus.

Pasistebėjo, pasigėrėjo ir tik dabar suprato, kad juodu aitvaras buvo suklaidinęs, suerzinęs, sukirkęs, kad nubaudus už jų negerą elgimąsi su mergele - našlaitėle.

Suėmė visus turtus, dėžėsna sudėjo, paslėpė — ir tapo ūkininkas turtuoliu, jog panašaus jam aplinkui kito tokio nebuvo.

Ir pamotė daugiau nebeskriaudė podukrės, nebepersekiojo, bet stengėsi jai įtikti, kuo galėdama, kad ir jai ir jos vaikams tektų šis tas iš podukrės turtų.

III.

Turėjo ūininkas gražią, suaugusią dukterį. Ji buvo tokia graži, jog kitos tokios aplinkui nebuvo nei tarp ponų dukterų, nei tarp kaimo mergaičių. Daugel gražių ir negražių, turtingų ir neturtingų bernelių piršosi jai, bet ji už nieko tekėti nenorėjo, nors kai kurie pasipiršiusiųjų tėvam labai patikdavo. Veltui prikalbinėdavo dukterį, kad už jų tekėtų, bet duktė nė klausyti nenorėjo. Tėvas ją ir barė, ir grasė net mušti, bet ji buvo atkakli užsispyrėlė — ir priversti jos nepriverte nei tėvas, nei motina.

Ūkininkas buvo neturtingas, be tos dukters turėjo dar daug vaikų. Pirkutė buvo maža, ankšti, todel suaugusi duktė vaikštinėdavo miegoti svirnan ir vasarą ir rudenį ir net žiemą, kai nedideli buvo šalčiai.

Vieną vasarą gulėjo ūkininkas pirkioje nakčia ir galvojo apie savo vargus nelaimes. Tik mato — staiga sušvito visas kiemas.

Nusigando ūkininkas, tai pamatęs, manydamas, kad kažkas užsidegė sodžiuje, ir šoko iš lovos.

Kol jis išbėgo iš pirkios kieman, viskas vėl buvo, kaip kad visuomet. Niekur gaisro nesimatė. Apėjo visus trobesius — kluoną, tvartus, trobas — viskas ramu, tylu. Tik eidamas pro svirną išgirdo, kad duktė su kažkuo lyg kalbasi. Pabeldė į duris ir paklausė:

— Su kuo ten, dukrele, kalbi?

— Meldžiuosi, — atsakė duktė, durų neatidarydama. — Su kuo aš tokiu vėlu metu čia kalbėsiu.

Tėvas patikėjo ir manydamas, kad jam pasivaidino šviesa, nuėjo pirkion, atsigulė ir užmigo.

Gulėjo kitą vakarą — ir vėl ilgai užmigti negalėjo, ir vėl pastebėjo, kad lyg žaibas sužaibavo. Vėl nusigando žmogus ir išbėgo ant kiemo, apsidairė — ir vėl nieko nepamatė: dangus giedrus, visur tylu ir ramu, net šunys ir tie niekur nė nesuloja. Vėl pamanė žmogus, kad jam pasivaideno ir jau norėjo eiti pirkion, kai išgirdo, kad duktė su kažkuo kalbasi svirne. Priėjo, pabeldė į duris ir klausia, su kuo ji kalbasi.

— Su kuo aš vėlią naktį kalbėsiu čia, tėveli! Meldžiuosi, viena svirne begulėdama.

Tėvas vėl patikėjo ir nuėjo pirkion. Atsiguląs ėmė galvoti ir dasiprato, kad kuriam nors kaimynui aitvaras pinigus nešioja.

Nutarė kitą naktį negulti, bet stebėti, kieno kluonan aitvaras atlėksiąs.

Kaip nutarė, taip ir padarė. Iš vakaro dar pasislėpė daržinėje ir laukia. Jau buvo po pusiaunakčio, kai vėl sušvito dangus ir lyg ugninė juosta ar gyvatė, žaibo greitumu perskriedė dangų ir pranyko ties jo svirnu.

— Aha, tai į mano dukterį aitvaras lekioja! — dasiprotėjo ūkininkas. — Reiškia, ji su aitvaru kalbėjosi, kai aš vakar ir užvakar buvau išgirdęs ją besikalbančią.

Priėjo svirno duris tyliai ir ėmė klausytis. Girdi, kalbasi duktė su kažkuo, ir girdi, kad atsiliepia vyriškio balsas.

Stovi ūkininkas ir nežino, kas bedaryti.

— Būtinai turiu jį pagauti, — mano sau ūkininkas: — bet kaip pagauti, negaliu sugalvoti.

Kai jis taip galvodamas stovėjo už durų, vėl sužaibavo ir pamatė, kad nuo jo svirno nuskrido žaibo greitumu ugninė juosta ir pranyko kažkur už girių. Svirne viskas nutilo, ir kalbų nebebuvo girdėti.

Tyliai, dukters nekeldamas, grįžo ūkininkas pirkion ir iki ryto galvojo, kokiu būdu jam pagauti aitvarą.

Ant rytojaus anksti, dar nesutemus, nuėjo svirnan ir pasislėpė tuščiam aruode — ir laukia. Belaukdamas nusiėmė rožančių nuo kaklo ir kalba kuštomis.

Sutemė, žmonės pavakarieniavo ir nuėjo gultų. Ir duktė atėjo, pasitaisė patalą ir atsigulė.

Patį vidurnaktį sudundėjo kieme — lyg raitas šuoliu prie svirno durų būtų prijojęs. Atsivėrė durys — ir įėjo jaunas, gražus bernas ir įėjęs sako:

— Ko ten, seni, slapstaisi aruode. Geriau išlysk, pasikalbėsime.

Nusigando duktė, nusigando ir ūkininkas, šiuos žodžius išgirdęs. Bet nieko nepadarysi: turėjo iš aruodo išlysti.

— Kas tu esi per vienas ir kodel čia lankaisi tokiu metu? — klausia jį ūkininkas.

— Tu patsai gerai žinai, kas aš esu, jei čia pasislėpęs buvai, o lankausi čia todel, kad esu tavo dukterį pamilęs ir noriu ją vesti.

— Kaip aš galiu tau savo vaiką atiduoti, jei tu esi ne kas kitas, tik vienas piktųjų dvasių.

Nusijuokė jaunuolis ir nusijuokęs klausia:

— O kas gi tau sakė, kad aš esu vienas piktųjų dvasių? Gal tu žinai, kam aš esu pikta padaręs?

Ūkininkas tikrai nebuvo girdėjęs, kad aitvaras būtų kam pikta padaręs ar negerą juoką iškrėtęs, bet vis delto sako:

— Mano duktė galės tekėti tik už to, su kuriuo šventoje bažnyčioje kunigo bus sutuokta.

— O kas gi tau pasakė, kad aš nenoriu su ja šventoje, kaip tu sakai, bažnyčioje susituokti? Jei leisi ją už manęs tekėti, mes susituoksime bažnyčioje, kaip visi jaunieji tuokiasi, ir vestuves iškelsime. Tik tau viena sąlyga: kad jaunosios į mane niekas nelydėtų.

Pagalvojo ūkininkas ir nieko negalėjo sugalvoti, kaip tokiu žentu, nelauktinu, netikėtinu, nusikratyti.

— Aš esu nuskurdėlis ir negaliu tinkamų tau vestuvių iškelti, — sako jis tada jaunuoliui.

— Nesirūpink tuo. Mes čia šituo metu rytoj pakalbėsime.

Tai pasakęs išėjo, sėdo žirgan, kuris kieme nekantriai stovėjo, ir žaibo greitumu nuskrido, o kurion pusėn nuskrido, ūkininkas net pamatyti negalėjo.

Papasakojo ūkininkas dukteriai, kas yra tasai jaunuolis, kuris ją lankė, kad jis ne kas kitas, tik patsai aitvaras. Papasakojo, kokiu būdu tai susekė, o ko jisai iš ūkininko reikalavo, pati duktė jau turėjo progos išgirsti.

— Kas jis bebūtų, — sako jam duktė: — aš jį pamilau ir vistiek tekėsiu.

Visą dieną galvojo ūkininkas ir su žmona tarėsi, visa jai papasakojęs, kaip dukterį išvaduoti iš aitvaro nagų.

Patarė žmona svirno duris, langelius ir visus plyšius trijų karalių kreida kryžiais paženklinti, ir tada aitvaras negalės patekti svirnan, duoto žodžio ištesėti ir abelnai pas dukterį lankytis.

Kaip žmona patarė, vyras taip padarė. Vidunakty nuėjo svirnan ir laukia. Vidunakčiui praslinkus, vėl sudundėjo kieme žirgas, vėl atsidarė svirno durys — ir vėl tas pats jaunuolis įėjo svirnan.

— Ką tu geriausio, seni, sumanei! Jei aš bažnyčios nesibaidau ir šventinto vandens nebijau, manai, kreida paženklintų kryžiumi durų pasibijosiu. Žiūrėk, seni, pasigailėsi, jei dar norėsi mane apgaudinėti. Dukterį aš tavo vistiek paimsiu ir jei šiandien nesudeginau tavo trobesių, tai tik del jos meilės. O dabar pažiūrėk aruoduosna, ar aš savo žodį ištesėjau.

Priėjo kaimietis, švyturėlį užžibinęs, į vieną aruodą, žiūri — pilnas aukso. Į kitą priėjo — o gi ten sidabras. Į trečią priėjo — o trečias kupinas vario.

Išsižiojo žmogus, tiek turtų pamatęs, ir nė žodžio ištarti negali.

— Matai, būsi su manim geruoju, ir aš tau būsiu geras. Bet jei mane apgauti panorėsi, — saugokis!

— Jei tu esi tokis turtingas, kaip aš galiu savo dukterį į tave išleisti iš tokios bakužės, kaip mano. Palauk metus, kol suspėsiu naujas pirkias pasistatyti.

— Nesirūpink. Pirkios naujos pasistatys greičiau, negu manai. Parėdais nei mano būsimai žmonai, nei sau, nei savo šeimynai tu nesirūpink. O kai visa bus parengta, atjosiu su piršliu į tave.

Tai pasakęs išėjo, sėdo žirgan ir vėl žaibo greitumu pranyko.

Apsiverkė ūkininkas ir sako dukrelei:

— Matyti, dukrele, jau tokis tau lemtas likimas: pateksi tu aitvarui naguosna.

— Nesirūpink, tėveli! — sako jam duktė: — aš jį myliu ir nebijau savo likimėlio.

Ant rytojaus atvyko iš nežinomų kraštų darbininkų būrys, ir ūkininkas susitarė su jais namus statyti.

Vieni jų plytas darė, kiti sienas krovė, treti baldus tiesė. Nepraslinko dvi savaiti, kai namai buvo baigti, tokie dailūs ir gražūs, jog patsai karalius juose būtų galėjęs gyventi.

Matydami tai, žmonės stebėjosi, iš kur pas vargšą ūkininką tiek pinigų atsirado, kad galėjo pasistatyti tokius rūmus, kokių net turtingiausi ponai neturi.

— Ne kas kitas, kaip aitvaras jam pinigus neša! — kalbėjo su pavydu žmonės.

Dar namai nebuvo išbaigti, kai atvažiavo iš svetimų kraštų turtingi pirkliai, atsivežė gražiausių audinių, juostų, šilko skarų vežimus.

Visa, ką jie buvo atsivežę, užpirko ūkininkas, net ir vežimus su arkliais ir už viską sumokėjo grynu auksu ir sidabru.

Matydami tai, dar labiau stebėjosi žmonės, iš kur tiek aukso ir sidabro atsirado pas vargšą ūkininką.

— Ne kas kitas, kaip tik aitvaras jam pinigų prikrovė! — kalbėjo su dar didesniu pavydu kaimynai.

Nesuspėjo pirkliai išvykti su auksu ir sidabru, kai iš tolimųjų didelių miestų atvyko siuvėjai ir batsiuviai. Visus juos nusamdė ūkininkas ir užsodino darbą dirbti.

Siuvė prisiuvė visokio rūbo didžiausius kalnus, o kai baigė darbą, visus apmokėjo ūkininkas grynu auksu ir sidabru.

Stebėjosi, visa tai matydami, kaimynai, iš kur ūkininkas vargšas tiek pinigų gavo.

— Ne kas kitas, tik aitvaras jam pinigų prinešė! — kalbėjo dabar visi, neabejodami.

Praslinko dar kelios dienos, ir atvažiavo į ūkininką piršliai. Jie atvažiavo juodų, kaip bitinų, žirgų pora, aukso karieton įkinkytų. Iš kur atvažiavo, niekas nežinojo.

— Nereikia stebėtis, kad iš tolimų kraštų turtingas ponas peršasi tokio turtuolio dukteriai, kaip mūsų kaimynas, — kalbėjo žmonės: — bet reikia stebėtis, kad net tolimuose kraštuose tokiu greitu laiku apie jo praturtėjimą sužinota!

O tai buvo ne tolimų kraštų ponas, bet iš žalių girių aitvaras, tik žmonės to nesuprato.

— Žinai, mielas būsimas žentuli, — sako jam ūkininkas: — teks į kunigą važiuoti, užsakoms duoti. Teks tau vardu pasivadinti. Kai sužinos kunigas, kas tu esi, nepanorės nei užsakų priimti, nei bažnyčioje sutuokti, o be to neleisiu už tavęs dukters ir leisti juk nežadėjau.

— Nebijok, būsimasai uošveli. Viskas bus, kaip tu norėjai, kaip tau pažadėjau.

Apsirengė merga, nuvažiavo su piršliu bažnyčion. Kunigas, išvydęs tokį turtingą ir gražų jaunuolį, ir katechizmų klausti užmiršo ir vardo paklausti nedrįso. Kokį patsai aitvaras pasakė, tokiu ir užrašė.

O kai praslinko trys šventos dienos, atvyko jaunasis į mergelę su dideliu pulku: visi raiti, tik viena aukso karieta mergelei bažnyčion vežti, iš bažnyčios į tėvulį grįžti, o iš ten į bernelio aukštus dvarus vykti...

Buvo linksmos vestuvės, daug buvo išgerta, suvalgyta. Ir aš ten buvau, žalią vyną gėriau, per barzdą varvėjo, bet burnon nepateko...

Tris dienas gėrė visi, uliavojo, ketvirtą dieną įsodino bernelis jauną mergelę aukso karieton ir nėkieno nelydimą nusivežė svetimon šalin, o kur nusivežė, niekas nežinojo ir iki šios dienos nežino.

IV.

Gyveno garsus ir turtingas ponas, kuris turėjo daug dvarų, daugel girių, jog patsai jų ribų nežinojo.

Jis turėjo tik vieną dukterį, ir daugiau vaikų nebuvo. Todėl jis buvo pasiruošęs palikti jai visus savo turtus, dvarus ir girias. O kadangi ponas buvo išdidus, jis norėjo surasti savo dukteriai tokį pat išdidų ir turtingą vyrą, kokis buvo jisai pats.

Daugel jaunųjų ir senesniųjų vyrų piršosi pono dukteriai, bet nė vieno jų išdidus ponas sau žentu pasirinkti negalėjo: vienas turtingas, bet negarsios giminės, kitas — garsios giminės, bet maža turi turtų; tasai jaunas ir gražus, bet neišdidus, kitas vėl būtų ir turtingas ir išdidus ir garsios giminės, bet senas ir negražus — ir pagailo jam dukters, josios jaunųjų dienų.

Taip rinkosi vienus metus, kitus metus, pagaliau pasirinko tokį, kuris jam labiausiai patiko: jis buvo ir išdidus, ir turtingas, ir garsios giminės, ir nesenas, bet negražaus veido ir šiurkštaus būdo.

Nors tėvui patiko, bet duktė už jo tekėti nenorėjo, o prieštarauti bijojo, todel prašė, kad sutuoktuves atidėtų vis ilgesniam ir ilgesniam laikui. Pagaliau įkyro tėvui atidėlioti ir jis, pasišaukęs dukterį, sako jai:

— Esu jau senas ir greitai galiu mirti. Todel neatideliosiu daugiau tavo vestuvių ir per vieną mėnesį tu už vyro turi ištekėti.

Duktė mėgino dar tėvą prašyti, bet tasai ir klausyti neklausė ir liepė tuojau vestuvėms ruoštis.

Nuliūdo jauna mergelė ir nuliūdusi išėjo girion pasivaikščiotų, savo likimą apverktų, apie būsimą gyvenimą su nemylimu vyru pagalvotų.

Taip begalvodama, taip besisielodama, pati nepamatė, nepastebėjo, kai girių gelmėsna nuklydo, ir apsižvelgė, apsidairė tik tuomet,

kai žaibai sužaibavo, perkūnai sugriaudė, juodi debesys dangų apklostė, žemę aptemė.

Norėtų mergelė grįžti, norėtų namopi skubėti, bet nežino, kur eiti, kurion pusėn žingsnį žengti.

O debesys vis arčiau ir arčiau, o žaibai vis labiau ir labiau dangų raižo, o perkūnai vis smarkiau ir smarkiau griaudžia.

Jau ir paukščiai nutilo, lapų gelmėse pasislėpė, jau ir pirmi lašai, reti, bet skaudūs, dideli, kaip ašaros, ėmė kristi, o ji vis nežino, nei kur eiti turi, nei kur pasislėpti.

Atsistojo po ąžuolu plačiašakiu ir verkia. Tik girdi staiga žodžius:

— Toli, jaunoji mergelė, nuklydai nuo ten, kur žmonės gyvena. Nepatogu girioje ir baisu, kai audra siaučia.

Žiūri mergelė, kad prieš ją stovi jaunas, gražus bernelis geltonplaukis. Ant peties jam kabo šautuvas ilgavamzdis, ant galvos kiaunės kepurė su povo plunksna...

Pamanė, pažino mergelė, kad tai ne piktas žmogus, kur girių tankmėse dienomis slapstosi, o nakčia iš ten išeina žmonėms praeinantiems, pravažiuojantiems kelią pastotų, bet girios klajūnėlis, jaunas medinčius.

Nusidžiaugė mergelė ir pasisakė esanti paklydusi, girių gelmėn netikėtai nubridusi ir dabar nežinanti, audros užklupta, kur eiti turi, kurion pusėn savo žingsnius nukreipti reikia.

— Aš čia netoli žinau saugią vietą. Ten mes audrą praleisim, o paskui aš tave išvesiu į tavo tėvo dvarą, nes man girioje žinomi visi keliai ir keleliai, išvaikščioti išbraidžioti visi takai ir takeliai.

Paėmęs už rankos, jis nuvedė mergelę didelėn olon. Ten, kol audra ūžė, jiedu sėdėjo, bernas mergelę klausinėjo, kas ji per viena, kur josios tėvo aukšti dvareliai, kodel nubrido viena girelės gelmėn.

Visa papasakojo atvirai mergelė, nes tokie nuoširdūs buvo jauno medinčiaus žodžiai, tiek užuojautos reiškė jo lipšnus jaunas balsas, tiek švelniai kalbėjo, taip meiliai į ją žiūrėjo, jog tuojau mergelės širdį pagavo.

Kas jis per vienas buvo, kaip čia atsirado, jį klausti mergelė neišdrįso, o jis patsai nepasisakė.

Kai audra praūžė,praslinko,išvedė jauną mergelę žavintis medinčius tiesiog į jos tėvo dvarą.

Išvedęs padavė jai baltą ranką, atsisveikino ir persiskyrė. Ji nuėjo tėvo dvaran, kur josios nusigandę seniai laukė, o jisai sugrįžo giriosna.

Visą naktį jaunoji mergužėlė užmigti negalėjo, akių nesudėjo, vis galvojo apie jauną medinčių, apie jo gelsvus plaukus, mėlynas akis. Jo švelnusis balsas nuolat ir nuolat skambėjo jos ausyse.

Ankstų rytą užsikėlusi, baltai nusiprausiusi, dailiai apsirėdžiusi, vėl išėjo jauna mergelė girion — ir ėjo vis toliau ir brido vis giliau, belaukdama, besitikėdama, kad vėl pasitiks, kad vėl pasimatys su jaunu medinčium, kuris josios širdelę sužavėjo.

Netoli dar nuėjo, negiliai dar nubridо, kai jaunas medinčius vėl jai kelią pastojo, šiais žodžiais ją prakalbindamas:

— Ar vėl nori, jaunoji mergužėle, girioje paklysti, ar mane, medinčių, pamatyti, kad taip toli girion nuėjai?

Nieko mergelė neatsakė, tik skaistūs veidai, kaip spalgena, kaip putino uogos, paraudo.

— O gal tau patiko girios gelmės, gal nori sužinoti, kaip gyvena girioje žvėrys ir žvėrelės, dideli ir maži paukšteliai?

Vėl nieko jam neatsakė jauna mergelė, tik dar labiau paraudo ir pajuto, kad džiugingas susijaudinimas jai žadą užkando.

— Giria plati, savo kojelėm jos neišbraidysi, savo skersnais žingsneliais neišžingsniuosi.

Sušvilpė jaunas medinčius, ir kur buvęs, kur nebuvęs, atsirado širmas žirgelis.

Jaunas medinčius švelniai mergelę apkabino, balnelin pasodino — ir nujojo abu girių gelmėsna. Kur jodinėjo, ką jaunu kalbėjo, niekas nežinojo, tik žalia girelė girdėjo, tik girių paukšteliai matė.

O kai saulė sėdo ant medžių, jaunoji mergelė vėl buvo savo tėvo dvare.

Ir vėl visą naktį miego nemiegojo jauna, tik vis svajojo apie jauną medinčių. Tik saulei tekant pamanė:

— Ne man bernelis skirtas, ne man likimo lemtas! Ne mano laimei jaunasis gimė, ne mano džiaugsmui puikusis augo.

Taip pamaniusi suleido šviesias akis ir užmigo valandėlei.

Kai pabudo, nutarė daugiau girelėn nebevaikščioti, jauno medinčiaus nebesutikti, su juo daugiau žodžių nebekalbėti.

Taip nutarus vieną dienelę ir kitą girion nenuėjo.

Verkė giria, dejavo. Viesulai šakas laužė, viršūnes lankė, aitva-

ras viršūnėmis lakstydamas švilpė, šūkavo, dejavo. Bet mergelė to nežinojo, girelėn nėjo ir ton pusėn net žvelgti nepažvelgė.

Kai atėjo trečioji dienelė, neiškentė jaunoji mergelė, patį nepajuto, nepamatė, kai kojos nunešė ją vėl žalion girion, kurion vos įėjus patiko jauną medinčių.

Kur jiedu vaikščiojo, ką jiedu ten darė, ką kalbėjo, tik viena giria žinojo.

Ir ėmė dabar girion jauna mergelė vaikščioti kas vieną dienelę.

Slinko diena po dienos, o puikaus ir išdidaus pono dukrelė kasdien girelėn viena vaikštinėjo, o apie vestuves ir galvoti negalvojo.

Ir klausia ją išdidus tėvas, ar jau yra paruošusi visa, kas mergelei reikia turėti už vyro tekant.

— Netekėsiu, išdidus tėvužėli, už to, kurį man esi parinkęs. Aš kitą bernelį pažinau, aš kitą bernelį pamilau. Arba už jo tekėsiu, arba visai netekėsiu.

Ėmė tėvas ją klausti, kur yra tasai bernelis, ar turtingi jo tėvai, ar garsi giminė, kur yra jo platūs dvarai, aukšti rūmai.

Nieko mergelė pasakyti negalėjo, nes pati nežinojo, nei kas jis yra, nei kas jo tėvai, nei kur jo aukšti dvarai, nei kokios jis giminės — klausti jo neklausė, o jisai pats nepasisakė.

Tik papasakojo tėvui, kad jos bernelis, kurį ji pamilusi yra, girios klajūnėlis, jaunas medinčius.

— Kol saulė danguje, valkata, nežinomos giminės klajūnas mano žentu nebuvo ir nebus.

Skaudžiai išbarė tėvas dukrelę. Gailiai verkė jaunoji mergelė, bet jos ašarų tėvas dabon nedėjo, liepė ją nuvesti kambarin, užraktais užrakinti, šovynėmis užšauti, kad išeiti negalėtų, girion nepatektų, su jaunu medinčium nepasimatytų.

O patsai atsisėdo už baltų skobnių ir parašė būsimajam žentui, kurį pats sau pasirinko, kad greičiau pulką parinktų, jo dvaran su juo atjotų, su jo jaunąja dukrele susituoktų.

Kai apie tai sužinojo jauna išdidaus pono duktė, ėmė prašyti tarnaitę, kuri su ja buvo, kad slaptai iš dvaro išeitų, žalion girion nuvyktų, ten jauną medinčių surastų ir papasakotų jam visa, ką yra mačiusi, ką yra girdėjusi.

Kaip prašė jaunoji pono duktė, taip ir padarė jos ištikima tarnaitė.

— Pasakyk jaunai mergelei, kad aš ją dar šią naktį aplankysiu, — liepė pranešti paslaptingasis medinčius.

Visą vakarą iki gilios nakties laukė, ant baltų rankų rymodama, jaunoji mergelė. Dar pirmiems gaidžiams nesugiedojus aplankė ją medinčius — nepamatė, nepajuto, kai dvaran įjojo, kai aukštón klėtin įėjo. Nepamatė nei ji, nei budrūs pono tarnai, nei patsai išdidus ponas.

Papasakojo jam visa nudžiugusi mergelė — ir savo vargus, ir savo džiaugsmus, ir ką su tėvu buvo kalbėjusi.

— Pasakyk dabar man, berneli, kas tu esi, ar garsios giminėlės, ar turtingų tėvų sūnus, kur tavo platūs dvarai, aukšti rūmai?

— Jei mane myli, mylėk ne del garsios giminėlės, bet del mano jaunos jaunystėlės. Jei nori už manęs tekėti, man priklausyti, ne del mano plačių dvarų, ne del mano aukštų rūmų, tik del mano meilės tekėki.

Prisiekė, pažadėjo jauna už jo tekėti, jam mielai priklausyti, nors jis būtų vargšo ūkininko sūnus, ir jai tektų vargti, skurde gyventi visą savo amžių, bet tik su juo.

— Tik kaip aš savo tėvą palenksiu, kokiu būdu iš jo valios išsivaduosiu.

— Tikėk manim, jaunoji mergele! Jei net tau pas altorių tektų su nemylimu atsiklaupti, ir tada tave išvaduosiu, kitam tavęs neužleisiu.

Kai jis taip kalbėjo, sugiedojo gaidžiai, sužvengė po langu širmas žirgelis.

— Lik sveika dabar, mylimoji! Mano žirgas nekantrauja.

Tai pasakęs paspaudė jos baltą ranką, pabučiavo jos skaistų veidą, šoko per langą ir tiesiog pataikė tymo balnan.

Sudundėjo žemė, suūžė viesulas — ir nepamatė mergelė, kur dingo, kur nujojo jaunas medinčius.

Patiko dar labiau mergelei vikrusis medinčius, ir ėmė dabar tikėti, kad savo žodį jis ištesės, ją iš tėvo valios išvaduos. Bet dienos slinko, o apie jį nieko nebuvo girdėti.

Štai jau rūbai sutuoktuvėms pasiūti, valgiai, gėrimai paruošti, svečiai sukviesti — o apie jauną medinčių nieko nebuvo girdėti. Kur buvo, ką manė, ką darė, niekas nieko nežinojo.

Štai ir jaunasis su pulku atjojo, jį žaliu vynu jaunoji privitojo — niekas nieko nežinojo apie jauną medinčių, niekas jo nematė, apie jį nieko negirdėjo.

Štai ir žirgai subalnoti ir karietos sukinkytos bažnyčion važiuotų — dar vis tikisi mergelė, tikisi iki paskutinės valandėlės.

Skamba jos ausyse jauno medinčiaus žodžiai: „Jei net pas altorių tektų su nemylimu tau atsiklaupti, ir tada tave išvaduosiu, kitam tavęs neužleisiu!“

Jau žirguosna sėdo jaunojo broliai palydai, karietosna susodino jaunosios draugeles-seserėles — vis dar tiki mergužėlė.

Jau iš kiemo išjojo, išvažiavo, jau šventą bažnytėlę privažiavo — vis nėra ir nėra jauno medinčiaus, bet tiki mergelė, kad atvyks, kad dar ją nuo skaudaus likimo su nemylimu susituokti išgelbės.

Štai ir bažnyčion įėjo, šalia tėvo parinkto jai jauno berno atsistojo, bet vis dar laukia medinčiaus jauna mergelė.

Štai ir žvakes užžibino, vargonai sudūdavo, kunigas į altorių priėjo, šventą giesmę užgiedojo...

— Kur tu, kur tu, mielas bernužėli? — pagalvojo nusiminusi mergelė.

Štai papūtė viesulai, sudrebėjo suskambėjo bažnyčios langai, visos durys atsidarė, visos žvakės užgeso.

Žaibas sužaibavo, kaip ugnine juosta perskriedė bažnyčią, kibirkštėmis į visas puses pasipylė.

— Aš čia! — sušuko jaunas medinčius, viduje bažnyčios atsistojęs, ugninėmis kibirkštėmis apsišarvojęs...

Nusigando kviestieji svečiai, jaunųjų pulkai ir tie, kur pažiopsoti, pasižiūrėti atėjo — visi nusigando, kur kas galėdamas pasislėpė.

O jaunas medinčius puolė prie mergelės, pagriebė ją ant rankų, kaip vėjas plunksnelę, ir, išnešęs ją iš bažnyčios, sėdo su ja savo širman žirgan.

Tik viesulai suūžė, tik vėtros sustaugė, dulkių verpetus padangėsna keldami, medžių šakas laužydami — pranyko jaunas medinčius — ir niekas nepamatė, kur nujojo, kurion pusėn žirgą leido. Čia stovėjo, čia žirgan sėdo, o čia jo jau nebėra.

Ir niekas nebematė daugiau nei jaunosios mergelės, nei girių klajūnėlio medinčiaus. Kur dingo, kur pražuvo, niekas iki šiol nesužinojo.

Tik sužinojo, tik dasiprato žmonės, kad tai buvo ne paprastas raitužėlis, ne paprastas tėvų sūnelis, bet patsai aitvaras, visų viesulų karalius.

V.

Gyveno kaime neturtingas ūkininkas, kuris turėjo labai gražią dukterį. Jis buvo tiek neturtingas, jog dukteriai nei sukrauti kraičio, nei gyvulių tiems, kurie norėjo pirštis, pažadėti negalėjo.

Vieni piršliai atvažiavo ir nesusitarę del kraičio išvažiavo, kiti piršliai atvažiavo ir tapogi nieko nepešę išvažiavo.

— Reiks tau, dukrele, sena merga pasilikti! — aimanavo motina. — Kas tave, bekraitę, beturtę, panorės vesti!

Pagaliau atvažiavo piršliuosna senas našlys. Jis labai nepatiko mergaitei, bet buvo turtingas ūkininkas ir kraičio nereikalavo.

— Man nereikia kraičio, tik gražaus veidelio ir geros širdelės, kad pamotė mano našlaičių vaikų nepanorėtų skriausti.

Mergaitė nenorėjo už jo tekėti, bet motina, nors širdį jai gėlė dukters ašaros, įkalbinėjo ją, kaip įmanydama.

— Ką gi, dukrele, padarysi. Šiandien del gražaus veidelio niekas beturtės vesti nenori. Ačiū Dievuliui Aukščiausiam, kad atsirado geras žmogus, kuris kraičio nereikalauja. Nors pagyvensi žmoniškai.

Nenorėjo duktė motinos klausyti, bet išbarė ją tėvas ir verste privertė sutikti.

Kai piršliai išvažiavo, pasiėmė mergaitė skalbinius ir nuėjo į ežerą velėti. Ne tiek ji velėja, kiek gailiai verkia ir liūdnas, liūdnas daineles dainuoja.

— Ko, mergužėle, liūdi, kodel graudžiai dainuoji, kaip gegulė gūdžiai kukuoji? — išgirdo ji balsą. — Tavęs beklausant net man širdį sugėlė.

Pakėlė mergaitė galvą, pažvelgė ton pusėn, iš kur ją balsas prakalbino, ir mato: stovi į medį atsirėmęs gražus jaunas bernas ir klausosi josios dainų.

O aplinkui tyla, net medžių lapai nekukžda, net viršūnėlės nešlama, nelinguoja.

— Kaip aš galiu neliūdėti, jei aš, vargdienėlė, visam amželiui skirta vargti, jaunos jaunystėlės nustoti.

Bernas priėjo arčiau ir ėmė klausinėti, kas ji per viena, kurio tėvo duktė, kur gyvenanti?

— Man tiek patikai, mergele, tiek savo liūdnomis dainelėmis širdį sužavėjai, jog aš panorau padėti tau vargelį išvargti, kad tu linksmesnė būtai, taip gūdžiai dainelių nedainuotai, ir kad per tavo skaistus veidelius neberiedėtų daugiau gailios ašarėlės...

Mergelei irgi patiko jaunas puikus bernelis, o dar labiau pataikė širdin jo švelnus, užuojautos kupinas balsas. Todel papasakojo mergužėlė jam savo vargą nelaimę nuo mažų dienų iki nelaimingų seno našlio piršlybų.

— Neaimanuok, mergele, — sako jai bernas: — turėsi ir kraitį susidėti ir parėdų nusipirkti ir neteks tau už nemylimo tekėti, bet už jauno, kuris tavo širdžiai patiks, jei paklausysi mano žodžių. Kai pareisi namo, iškepki iš trijų kiaušinių pautienės dubinėlį ir palik jį naktin kluone ant grandimo, o ant rytojaus anksti ateik pažiūrėti, kas atsitiko: ką ten surasi, tai tavo.

Tai pasakęs nusigręžė ir pranyko girioje. O kai jis dingo, sušlamėjo medžiai, suūžėjo giria, sujudo...

Mergelė, namo parėjusi, paėmė tris kiaušinius, sumušė dubenėlin ir kepa.

— Kam, dukrele, kepi pautienėlę? — klausia motina. — Ar tiek jos tau pasinogo?

Papasakojo duktė motinai, kas ją ištiko, skalbinius bevelėjant, ką jai patarė nepažįstamas, nežinomas bernelis.

Nudžiugo motina, josios pasakojimą išgirdus, ir nudžiugusi tarė:

— Tavo laimė, jaunoji dukrele, tavo laimė, viešnele! Ne kas kitas su tavim kalbėjo, ne kas kitas tau turtus žadėjo, tik patsai aitvaras. O aitvaro turtai žmonėms rankon eina.

Iškepė pautienės dubinėlį, kitą pripylė saldaus pieno, nunešė kluonan, pastatė ant grandimo, dugneliais pridengusios, ir paliko.

Ant rytojaus ankstų rytą abi užsikėlė ir nubėgo pažiūrėti, kas atsitiko.

Surado vienam dubinėly, kur buvo pautienė, auksinių ir sidabrinių pinigų, kitam, kur buvo saldus pienas, — gintaro, karolių, šilkinių kaspinų ir aukso žiedų.

Nudžiugusios pasiėmė visa ir parsinešė namo.

Tėvas per pietus sako:

— Šiandien nakčia žmonės matė, kai aitvaras į kluonus lėkė. Kas tasai laimingasis, kurį aitvaras pamėgo.

Papasakojo žmona vyrui visa, ką žinojo, kas šį rytą atsitiko ir parodė turtus.

Nudžiugo ir vyras, o kai kitą naktį vėl rado aitvaro turtus, kluone padėtus, grąžino našliui piršlybų išlaidas ir leisti už jo dukterį atsisakė.

Greitu laiku tas ūkininkas tiek praturtėjo, jog savo ūkiu, savo turtais toli pagarsėjo ir už turtingo, jauno ir gražaus bernelio dukterį nudavė.

O kai nudavė dukterį, aitvaras liovėsi turtus nešiojęs, bet jų žmogui ir nebereikėjo daugiau...

Aitvaras ir pavargėliai.

I.

Gyveno kaime du broliu: vienam viskas, ką tik sumanydavo, sekėsi, ir todel jis buvo turtingas; antram niekas rankon nėjo, nei javai, nei gyvuliai, todel jis gyveno labai vargingai.

Pirmasis vis labiau turtėjo, antrasis vis didesnian skurdan grimzdo.

Dažnai tekdavo ir jam ir visai jo šeimynai badauti, o suniekė tai jau buvo nuolatinis jų valgis.

Turtingasis brolis buvo šykštus ir niekados nė vienu šiaudu nepadėdavo vargšui broliui, o jei kada vieną kitą skatiką paskolindavo, reikalaudavo didelių palūkanų.

— Ir man pinigus ne aitvaras neša, kad aš veltui skolintau, — teisinosi jisai broliui vargšui.

Su laiku neturtingas ūkininkas tiek prasiskolino turtingajam broliui, jog ne tik skolos grąžinti, bet ir palūkanų sumokėti negalėjo.

Tada turtingasis jam sako:

— Skolinti mokėjai, o kaip atiduoti, nežinai. Jei taip, aš turiu paimti tavo arklius ir gyvulius už skolą.

— Susimilk, brolau, pasigailėk. Juk tuomet ir man ir mano šeimynai visai teks pražūti. Kuo gi aš arsiu ir sėsiu, jei tu paskutinį arklį iš manęs paimsi?

— Kas man darbo. Jei palūkanų net negali sumokėti, imu tavo arklį ir gyvulius.

Taip prabilęs, išėjo vyresnysis brolis iš pavargėlio kiemo, išsivesdamas jo arklį ir visus gyvulius.

Kai brolis išėjo, ėmė verkti vargšo žmona ir maži vaikai.

— Badu dabar mirsime visi be arklio, be karvutės!...

— Geriau pasikarti, negu taip gyventi! — pamanė vargšas. — Gal tada brolis pasigailės našlaičių, jei nesigaili manęs.

Pasiėmė virvę ir nuėjo miškan. Ten surado sausą medį su stora atsikišusia šaka, įkopo jan, pririšo vieną galą virvės į šaką, o iš kito galo sunėrė kilpą, uždėjo ją ant kaklo ir šoko žemyn.

Kai šoko, atsidūrė ant žemės su virvagaliu ant kaklo. O gi žiūri — stovi šalia jaunas vyras, juodas, kaip čigonas. Jis turi dar rankoje peilį, kuriuo nupiovė virvę, ant kurios norėjo pasikarti vargšas, ir kvatojasi, net ašaros jam iš akių byra.

— Ko plėšojiesi? Negi tau juokai, kad žmogus kilpon lenda! — supyko vargšas.

— Tai ką, pasikarti norėjai, žmogau?

— Norėjau ir pasikarsiu. Tau kas? — piktai klausia žmogus.

— Ar jau tiek sunku gyventi, jog kartis lengviau? — klausinėja čigonas.

— Taigi, kad sunku gyventi, ir todel nutariau pasikarti!

Ir ėmė žmogus pasakoti čigonui ir papasakojo visą savo gyvenimą, visus nepasisekimus.

Čigonas visa išklausė rimtai ir sako žmogui:

— Ką turi kartis, geriau priimk mano patarimą. Aš žinau, kur tavo šykštus brolis pinigus laiko. Eiva — užvoksiva juos. Tada praturtėsi ir šykštam broliui atkeršysi už tai, kad jis buvo beširdis tau ir tavo šeimynai.

— Ne, neisiu vogti. Jau jei nusidėti turiu Dievui, geriau pasikarsiu, negu brolį nuskriausiu! — atsakė jam žmogus.

— Na, jei tau brolis nuskriausti gaila, eiva — padėsi man bažnyčią apiplėšti. Ten yra daug aukso ir sidabro. Jo užteks man, tau ir mūsų vaikams. Dievui juk auksas nereikalingas.

— Ką tu čia man kalbi! — suriko žmogus ir net persižegnojo. — Kad aš, katalikas, eitau bažnyčią plėšti ir amžinai savo vėlę pražudytau! Eik geriau, iš kur esi atėjęs, ir negundyk manęs veltui, o tai nulupsiu tau kailį taip, jog atsižadėsi kvailų kalbų.

— Na, jei ir bažnyčią apvogti bijai, eiva dvaran. Aš žinau, ten yra viena kita gerų arklių pora. Užvogsiva, nusivesiva toliman miestelin ir parduosiva.

— Neisiu vogti arklių, — sako žmogus, neigiamai galvą pakraipęs: — nenoriu svetimo imti, jei savo neturiu.

Čigonas patylėjo kiek, pamąstė, galvą pakrapštė ir sako žmogui:

— Gerai padarei, kad manęs nepaklausei, nepasidavei gundomas. Aš juk tik išbandyti tave norėjau.

— Žinau, kaip tu mane tik gundei, — sumurmėjo vargšas. — Kai čigoną arklį vagiant žmonės sugauna, jis teisinasi, kad tik juokavęs.

— O iš kur tu žinai, kad aš esu čigonas? — paklausė jį nepažįstamas vyras ir nusijuokė. — O gal aš aitvaras esu.

— Na, kalbėk. Aitvaras — pikta dvasia. Būtų padėjęs man virvę ant kaklo užtraukti, o ne gelbėjęs.

— O čigonas ar geresnis? Būtų palaukęs, kol pastipsi, kad galėtų klumpes tavo nusinešti, — nusijuokė vėl nepažįstamasis vyras. — Ką mudu čia kalbėsiva. Matai, jau vakaras. Paliksiu tave vieną čia, vėl kartis panorėsi. Eiva abu į tave, — tu mane pavalgydinsi ir pernakvoti pas save leisi.

Vargšas pakasė pakaušį, pagalvojo ir sako:

— Pernakvoti tai galėsi, bet kad aš tave pavaišinsiu, neprižadu: aš nežinau, ar mano šeima pati turėjo ką šiandien valgyti.

— Na, ten pamatysiva, — sako čigonas, ir nuėjo abu kaiman.

Eina jiedu abu namo, o čigonas vis renka pakeliui skiedreles, šakeles ir kemša maišan.

— Kam renki visa tai? — klausia jį žmogus.

— Gal malkų maža turi, tai kad būtų kuo pautienė kepti, kai pareisiva, — atsakė jam čigonas.

Žmogus nieko jam neatsakė, bet pamanė:

— Tiek tu matysi pautienę pas mane namuose, kaip aš praeitą žiemą.

Kai parėjo namo, atsisėdo čigonas už stalo ir sako vargšo žmonai:

— Na, gal svečiui pavaišinti išvirsi skilandžio ar dešrų pora.

— Vai, žmoguti, — sako jam vargšo žmona: — mielai išvirtau ir pati paragautau, kad tik tų skilandžių ir dešrų žinotau kur surasti.

— Argi neturi? — klausia čigonas.

— Aš neatmenu, kada turėjome. Net užmiršau, kaip atrodo.

— Na, tai gal mum pautienę iškepsi? — prašo ją čigonas.

— Vai, čigonėli, kad aš nė vištų neturiu, — nusiskundė vargšė moteriškė.

— Kaip matau, tu visų turtingiausias, — kreipdamasis į pavargėlį šeimininką, nusijuokė čigonas: — gali nebijoti nei vagies, nei plėšiko. Kad jau tu tokis turtingas, iškrėsk mano maišą, — gal ten kažką surasim, ko galėsime visi užkąsti.

Žmogus atsikėlė, paėmė čigono maišą nuo suolo.

— Tik krėsk jį vidury pirkios, — patarė čigonas.

Žmogus atsistojo vidury pirkios, pakratė čigono maišą ir tik — džinn! — pribirėjo aukso krūva.

Čigonas nusikvatojo, viesulu pavirto, išnešė langą ir pranyko.

Suprato tada vargšas žmogus, kad tai tikrai buvo ne čigonas, tik aitvaras. Sužėrė žmogus pinigus ir supylė juos skrynion. Žeria, pila, o krūva nemažėja...

Pilną skrynią pripylė žmogus aukso ir nuo tos dienos praturtėjo. Jis gyveno geriau, negu jo turtingasis brolis ir viskas jam dabar sekėsi: ir javai derėjo ir gyvuliai veisėsi.

Žmonės, matydami, kaip jis praturtėjo ir kaip jam dabar viskas sekasi, kalbėdavo:

— Turi būti, jam aitvaras gerai pabūrė. Todel ir sekasi viskas...

II.

Gyveno kaime ūkininkas. Jis buvo labai nuskurdęs ir niekas jam nesisekė: ir javai jam nederėjo ir gyvuliai rankon nėjo. Turėjo jis tik piktą žmoną ir daugel vaikų.

Žmonai ir vaikams dažnai tekdavo suniekę kentėti, o kai kada ir badauti.

Visas to ūkininko turtas buvo: sena pakrypusi lūšnelė, viena kiaulė ir višta.

Žmona, del jų sunkaus gyvenimo, dažnai jį bardavo ir koliodavo:

— Ir galas tavęs nepaėmė, ir aitvaras nenunešė, ir sprando tu nenusisukai, dar mažas bebūdamas! Lėmė gi man Dievulis už tokio netikusio nutekėti. Kiti ir uždirba, jiems ir uždera, o tu vienas tik kvailas, ir niekas tau nesiseka.

Vieną pavasarį, kada jie suvalgė paskutinį duonos gurinį, sako žmona:

— Eitai bent ir pasikartai miške. Vis mažiau būtų vienais nasrais, kuriuos teks man penėti.

— Neaimanuok, žmonele. Dargi turiu kiaulytę: parduosiu ją, duonelės nupirksiu ir vėl būsime sotūs visi.

Nusilaužė rykštę ir nusivarė kiaulę miestelin, kur tą dieną turėjo būti turgus.

Kai žmogus varė kiaulę per mišką, išbėgo iš krūmų vilkas, čiupt kiaulę — ir nusinešė. Nespėjo nei kiaulė žviegterti, nei žmogus šūkterti, kai vilko ir pėdsakai dingo.

Atsisėdo žmogus šalia kelio ir verkia.

Pravažiuodami kiti žmonės ėmė jį klausti, ko verkia.

Papasakojo ūkininkas, kas jam atsitiko, bet niekas nepasigailėjo, tik kai kurie dar pasijuokė.

— Ką dabar aš žmonai parėjęs namo pasakysiu? — galvojo vargšas. — Užės dabar ji mane.

Bet ką bedarysi, negi visą amžių sėdėsi pakelėje. Anksčiau ar vėliau — vistiek namo teks grįžti ir žmonai visą papasakoti.

Išplūdo, iškeikė jį žmona, kai jis, namo pargrįžęs, papasakojo, kas jam su kiaule atsitiko, ir sako:

— Negi badu dabar mirsime. Eik pasigauk vištą ir parduok. Nors porai dienų gal nupirksi duonos.

Atsikėlė žmogus ir eina vištos gaudyti. O višta vaikščioja po daržą.

Dar žmogelis per tvorą neperlipo, kai vanagas, kur buvęs, kur nebuvęs, čiupt vištą — ir nusinešė padangėsna.

Žmogus net išsižiojo nustebęs.

— Na, ir laimė gi mano! — pamanė nusiminęs. — Tikrai baudžia mane Dievas, o už ką, nežinau. Rodos, niekam nesu blogo padaręs.

Kai sužinojo žmona, dar labiau ėmė jį kolioti, ėmė verkti ir aimanuoti.

— Neverk, žmonele! Kitiems dar aršiau atsitinka, — stengėsi ją raminti vargšas. — Tiesa, mums badas gresia, bet mes nors savą kampą turime, kiti gi ir to neturi.

Kai jis taip kalbėjo, atbėgo kaimynas, šaukdamas:

— Ko jūs čia sėdite? Ar nematote, kad jūsų pirkios stogas jau dega.

Šoko visi, kaip stovėję, vos vaikus iš pirkios išnešti suspėjo, kai visa lūšnelė jau buvo liepsnoje.

Sudegė pirkaitė ir visa, kas joje buvo. Pasiliko tik, kaip stovėję, vienmarškiniai, basi. Net kepurės vargšas žmogelis nesuspėjo pasigriebti.

— Na, dabar nieko nebeliko, kaip tik pasikarti, — pamanė jisai ir, pasiskolinęs pas kaimyną virvę, nuėjo miškan.

Beeidamas sutiko jis miške senelį, kuris jį klausia:

— Kur eini, žmogeli, virve nešinas? Ar tik ne pasikarti nori?

Sumišo žmogus, išgirdęs, kad senelis atspėjo jo mintį, o sumišęs klausia:

— Kaip galėjai, seneli, mano mintį atspėti? Tikrai, einu kartis.

— Nieko aš neatspėjau, — sako jam senelis. — tik aš patsai einu kartis, todėl pamaniau: gal ir šis nori pasikarti, kad virvę nešasi. Dviem bus maloniau.

— O kodel gi tu, seneli, nori pasikarti? — klausia jį vargšas. — Ar ir tau nesiseka gyventi?

— Matai, kokis aš senas. Nei vaikų, nei namų, nei nieko neturiu. Elgetauti jau nebepagaliu, nei nepaeinu. Geriau pasikarsiu, negu badu padvėsiu! — sako jam senelis. — O tu kodel nusistatęs pasikarti? Juk dar ne senas esi.

Tada papasakojo vargšas seneliui visą savo gyvenimą, nusiskundė visais savo nepasisekimais.

— Matau, kad žmonės man neatjaučia, ir Dievas nesigaili, todel ir nutariau: kai tik užtiksiu sausą šaką, tuoj pasikarsiu.

— Žinoma, neverta gyventi, jei gyvenimas vien tik skurdą ir vargą teikia, — pritarė jam senelis. — O mirti juk vistiek reikės, anksčiau ar vėliau — vistiek neišvengsi.

Eina abu per mišką, šnekučiuojasi, skundžiasi vienas antram savo likimu. Pagaliau senelis rodo vargšui sausą medį. Ir šaka viena stora, stipri kepso į šoną ir visai neaukštai.

— Ant šitos sauso medžio šakos, rodos, būtų patogu mum pasikarti.

— Na, ką? Kartis — tai katris. Čia ar kitur, ar ne vistiek, — atsiduso žmogus.

— Aš senas, neįkopsiu patsai medin. Todel kopki tu pirmas. Užnersi virvę už šakos, o paskui užtrauksi ir mane. Tada abu drauge pasikarsiva, — kalba jam senelis.

— Gerai, — atsakė vargšas ir įkopo medin, atsisėdo ant šakos, pririšo virvę per vidurį į šaką, o ant abiejų galų užnėrė kilpas.

— Duok ranką, seneli, — padėsiu įkopti medin, — sako jis ant šakos sėdėdamas.

Senelis padavė jam ranką, pasistiepęs. Žmogus traukia, visomis jėgomis stengiasi, bet nė iš vietos.

— Koks tu sunkus, seneli! Nė nemaniau, — sako jam žmogus.

— Trauk, trauk, ir užtrauksi, — kalba jam senis.

Dar patraukė jį, o šaka kad lūžo, žmogus kad krito žemėn su šaka, tiesiog ant senelio.

— Užmušiau senį! — tik spėjo pagalvoti vargšas, kai jau tiesiog ant senio nukritęs užgulė.

Nusigandęs šoko ir žiūri, kad senelis į gabalus pabiro, sutrupėjo, o tie gabalai tuojau pabiro ir aukso krūvomis pavirto.

Nustebo žmogus, savo akimis nebetiki.

Kai viesulai suūžė, medžių viršūnės subraškėjo, kažkas nusikvatojo. Tuo metu išgirdo vargšas:

— Imk ir naudokis, kad kartis nereikėtų!...

Suprato tada vargšas, kad tai ne senelis buvo, bet aitvaras, kuris panoro jam tokiu būdu pagelbėti.

Susižėrė auksą sterblėn, užančiuosna prisikimšo ir nusinešė namo.

Pasistatė naują pirkią ir ūkį gerą įsitaisė, pralobo, praturtėjo ir gyveno geriau, negu tie, kurie iš jo juokėsi ir niekino jį.

Ir žmona daugiau nebepyko, nebekoliojo savo vyro, kai gerai sekėsi gyventi...

III.

Gyveno vienam kaime žmogus. Jis turėjo didelę šeimyną, vaikai buvo maži, žemės nedaug ir toji nederlinga. Todel dažnai jam tekdavo suniekę griaužti, bet vargšas žmogelis niekam nesiskundė, tik nuo ankstaus ryto iki vėlyvo vakaro dirbo rankų nenuleisdamas. Bet vis delto jam dažnai tekdavo iš darbo grįžusiam alkanam gulti, ypač pavasarį, kada baigdavosi jam duona.

Vieną tokią dieną nuėjo vargšas ūkininkas pamiškėn šienautų ir šienavo visą dieną iki povakario. Atsinešė su savim valgyti tik duonos plutelę, druska apibertą.

Kai atėjo pietų metas, žmogus neatsisėdo pasilsėti, užkąsti, bet šienavo toliau, manydamas:

— Kai baigsiu šienavęs, atsilsėsiu ir užkąsiu, — bus maloniau.

Tik saulei nusileidus baigė jis šienautį, atsisėdo ir jau manė beužkandžiauti, kai iš miško išėjo senas senutėlis, apšepęs, žilas, kaip obelis.

Priėjo senis šienpiuvį, atsisėdo ir sunkiai atsiduso.

— Tris dienas nė gurinio burnoje neturėjau, — nusiskundė jisai: — nebegaliu toliau eiti, čia turiu badu mirti.

Žmogus pagailo senelio, ir jis atidavė jam savo duoną, pamanęs:

— Aš gi iš ryto pavalgiau, ir namo parėjęs, gal, surasiu dar duonos plutelę!

Begrauždamas duonos plutelę, ėmė senis klausinėti žmogų, kas jis per vienas, kur gyvena, kiek turi vaikų, kaip jam sekasi. Bešne-

kučiuojant žmogus išpasakojo jam visą savo gyvenimą, visus savo džiaugsmus ir vargus. Pagaliau žmogus sako:

— Atsilsėjau truputį. Laikas namo traukti. Eisiu dar prisikimšiu maišą žolės arkliui pašerti ir keliausiu.

— Kaip matau, esi geras žmogus. Visą dieną dirbai, nieko nevalgęs, ir savo užkandį man atidavei. Taigi tu čia pasėdėk, dar pasilsėk, o aš tau nors maišą žolės prikimšiu. Daugiau nebeturiu kuo atsidėkoti.

Žmogus nenorėjo sutikti, bet senis tiek užsispyrė, jog žmogus turėjo jam nusileisti.

Kai senis prikimšo jam maišą žolės, atsisveikino su juo ūkininkas, užsimetė maišą ant sprando ir nuėjo namo.

Juo toliau jis eina, juo sunkesnė jam atrodo maišo našta.

— Matyti, labai nuvargau, — eidamas mąsto žmogus: — jog net žolės naštelę vos galiu panešti.

Vos priėjo savo kluonelį — tiek jam maišas pasirodė sunkus. Įėjęs trenkė maišą ant grandimo. Tik girdi, kad maiše kažkas sužvangėjo. Susidomėjo žmogus ir — čiupt už maišo. Sučiuopė, kad jame ne žolė, bet kažkas kieta. Stvėrė žmogus maišą ir ėmė kratyti vidurin grandimo visa, kas jame buvo. Kai ėmė birėti auksiniai pinigai, kai ėmė birėti, — didžiausia krūva pribirėjo.

Suprato žmogus, kas buvo tasai senelis: ne kas kitas, tik patsai aitvaras.

Sužėrė žmogus visą auksą dėžėn ir ėmė nešioti pirkion, kol sunešė visą. Ir praturtėjo žmogus nuo tos dienos: pasistatė naujus trobesius, įsigijo daugel gyvulių ir ūkio padargų.

Žmonės, matydami, kaip jis staiga praturtėjo, ėmė kalbėti:

— Turi būti, jam aitvaras pinigų prikrovė!...

IV.

Tarnavo pas vieną ūkininką bernas. Jam įkyrėjo kitiems sunkiai dirbti, o kaip įsigyti ūkį, kad sau galėtų dirbti, jis nežinojo, nes jokio turto neturėjo ir turėti nenumatė galimumo.

Ilgai jisai apie tai galvojo. Ir gula ir kelia — o toji mintis vis jam įstrigusi smagenysna. Jau ir norėtų ja nusikratyti, bet negali — ir gana.

Manė, manė ir sumanė nueiti vidunaktį kryžkelėsna ir iššaukti aitvarą.

Kaip sumanė, taip ir padarė. Nuėjo tamsų, kai mėnulio nebuvo, vidunaktį ant kryžkelių, atsistojo, apibrėžė šermukšnio šakele ratą ir ėmė šaukti aitvarą.

Šūkterėjo vieną kartą, antrą kartą, trečią kartą — suūžėjo, sudundėjo, žemė sudrebėjo — ir atsistojo priešais jį, rato neperžengdamas, baisus didelis vyras. Akys jo patamsyje žibėjo, kaip katino ar vilko.

— Kam mane šaukei? — paklausė jisai tokiu baisiu balsu, kad net medžiai ėmė linguoti, kad net lapai sudrebėjo.

Bernas pasakė, kodel jis aitvarą šaukė, kokiam reikalui.

— Dabar ir žmonės kits kitam nieko dykai nedaro. Ar tu nori, kad aš tau per nieką turtus sukrautau?

— Ką gi aš tau galiu žadėti, kad aš nieko neturiu? — sako jam bernas, patsai drebėdamas, kaip epušės lapas.

— Užrašyk man savo dūšią, tada gausi turtų, kiek panorėsi.

— O ką tu su mano dūšia darysi? — klausia jį bernas.

— Ką aš darysiu, mano, ne tavo reikalas, — atsakė jam tasai, kurį bernas manė aitvaru esantį.

— O gal tu mane tuojau nužudysi ir mano dūšią nusineši pragaran? — paklausė vėl bernas.

— Gyvensi dar keturiasdešimt ketverius metus, ir per tą laiką nieko tau negalėtau padaryti, jeigu net panorėtau: tiek dar tau skirta gyventi.

Pakrapštė bernas galvą, pagalvojo ir mano sau:

— Per tiek metų dar turėsiu laiko pagalvoti, kaip aitvarą apgauti ir su Dievu vėl susitaikyti. Bet kaip pagyvensiu gražiai!

— Sutinku, — sako jis tariamajam aitvarui.

— Tai pasirašyk šitą raštą, kad man savo dūšią atiduodi. Savo krauju pasirašyk!...

Ir kiša jam plunksną.

— Įdurk jąja bevardį pirštą ir pasirašyk štai čia.

Ir kiša jam ant šiksnosparnio sparno surašytą sutartį.

Jau bernas buvo bemanąs visa padaryti taip, kaip iš jo buvo reikalaujama, kai staiga suūžėjo medžiai, subraškėjo, net į žemę prisilenkė, kilo baisūs viesulai, pagriebė berną, pakėlė aukščiau medžių ir nunešė padange.

Bernas nusigando, nė melstis negalėjo, nes visos maldos jam iš galvos išgaravo.

Tik suspėjo pagalvoti:

— Viešpatie, gelbėk!

Staiga trenkė jį viesulas viduje girios pievelėn, samanotais kupstais sužėlusion.

Atsikėlė bernas, persižegnojo, padėkojo Dievui, kad išklausė jo prašymo ir išbrido kraštan. Tik mato, kad pakraštėje stovi raitelis ir piktai į jį žiūri.

Nors buvo tamsoka ir tik aušra ėmė švisti, bet bernas visgi pamatė, kad raitelis buvo augalotas ir stiprus, gražiai apsitaisęs, kaip kažkokis turtingas ponas. Žirgas, kaip bitinas, nekantriai žemę kojom muša, ausimi karpo ir, rodos, iš nasrų ugnis lekia.

Dar labiau nusigando bernas ir mano:

— Dabar pražuvau! —

Norėtų bėgti, bet kojos nebeklauso, norėtų persižegnoti, bet rankos pamielino, norėtų melstis, bet žadą jam užkando.

Stovi vietoje ir dreba, kaip epušės lapas, vėjo papučiamas.

— Žinai, kvaily, ką tu norėjai padaryti? — klausia piktai raitelis. — Būtai savo dūšią už nieką pardavęs, kad laiku būtau nesususpėjęs tavęs išgelbėti. Turtų tau panoro!..

— O kas tu esi per vienas? — atgavęs pagaliau žodį, paklausė bernas: — Gal esi šventas Mykolas, kad mane gelbėti panorai.

— Aš esu aitvaras, o tas, su kuriuo derėjaisi, buvo mano nedraugas, velnias. Jis būtų ir dūšią tavo gavęs ir tau nieko nedavęs, o mane būtai paskui keikęs.

— Tai gal ir tu nori mano dūšios? — paklausė vėl nusigandęs bernas.

— Kam man reikalinga tavo dūšia! Negi ant sausos šakos ją pakarsiu. Štai tau! — Sušuko raitelis ir ėmė jam berti auksą. — Tik žiūrėk, kad vidunakty kryžkelėsna nebevaikščiotai, velnio nešauktai ir dūšios jam nesiūlytai.

Tai pasakęs, sušvilpė, žirgas šoko, kaip viesulas, medžiai sudrebėjo, suūžėjo, viršūnėmis į žemę nusilenkė — ir dingo raitelis vienu akimirksniu, jog bernas net nepamatė, kur jisai dingo, kurion pusėn žirgas šoko...

Surinko bernas pinigus, prisikimšo užančius, prikrovė kupiną kepurę ir nuėjo namo.

Daugiau nebetarnavo, svetimiems nebedirbo, bet įsigijo ūkį, įsitaisė namus, vedė žmoną ir laimingai gyveno, vaikų susilaukęs.

Tik buvo nuo tos dienos toks baikštus, jog net dieną bijojo eiti miške per kryžkeles.

Kas jam buvo atsitikę, niekam nepasakojo visą gyvenimą; tik mirdamas papasakojo vaikams ir kaimynams, kokiu būdu praturtėjo ir kaip vos buvo nepraradęs dūšios ir amžino išganymo...

V.

Sako žmonės, kad aitvarą galima prisivilioti, su juo susidraugauti, bet labai pavojinga tai daryti. Reikia, pirmiausia sužinoti toji vieta, kur aitvaras mėgsta ilsėtis, kai medžių viršūnėmis bebėgiodamas nuvargsta. Tą vietą, kas nusimano, lengvai gali pažinti, nes aplinkui žolė pageltonavusi, išdžiūvusi ir žemė apdegusi, lyg šimtai laužų ten būtų buvę kurenami.

Kreiptis į aitvarą galima tik dideliam vargui prispaudus ar nelaimei ištikus, nes jis nemėgsta tų, kurie ieško jo pagalbos tik tam, kad pralobtų.

Net ir tuomet gali neįtikti, o jei neįtiksi, laimingas būsi gyvas išlikęs. Todel ir didžiausiam varge pavojinga į jį kreiptis. Dar ir todel, kad jis labai mėgsta išbandyti, ar žmogus yra drąsus, o gal taip sau išdykaudamas juokauja, o žmogus iš išgąsčio gali susirgti ir net numirti.

Kai tik žmogus ateina ten, kur aitvaras mėgsta ilsėtis, ima jam vaidentis įvairios baisenybės. Jei žmogus nenusigąsta, tuomet prieina aitvaras į žmogų, patsai pasivertęs žmogumi — tai seneliu, tai jaunu bernu, tai stipriu vyru.

Tada gali jam pasiskųsti, visus savo vargus papasakoti — išklausys, padės ir išgelbės.

Gyveno seniai seniai Subartonių kaime daržininkas; jį žmonės vadino Kalanta. Ar jo buvo tokia pavardė, ar jį taip praminė piemenys, dabar jau niekas nežino.

Buvo tasai Kalanta labai neturtingas, turėjo tik vieną dešimtinę žemės ir gyveno dūminėje, pakrypusioje lūšnelėj. Be to, jam labai nesisekė gyventi, todel jį visi mėgdavo pajuokti, pašiepti, iš jo pasityčioti. Net iki šių dienų daugel tų pasityčiojimų išliko. Kai žmonės mato kieno suliesėjusią kiaulę, kad tokį ūkininką pašiepus, sako: „Jo kiaulė riebi, kaip Kalantos penimis“. Jei kieno arklys menkas, senas, vos kojas tempia, žmonės pasijuokdami kalba: „Na, ir žirgas, kaip Kalantos drigontas”. Jei mato žmogų nuskurdusį, nešvariai apsirengusį, tuojau kiti pajuokdami klausia: „Ar tave Kalantos utėlės apsėdo”. Jei žmogus susirūpinęs, nusiminęs ei-

na, kiti pasityčiodami klausia: „Kas tau, kad eini, kaip Kalanta iš turgaus?".

Visų tų pasityčiojimų dabar nė neprisiminsi.

Dar mūsų tėvai žinojo, bet dabartinių žmonių niekas nė nežino, kas buvo tasai Kalanta, o pasityčiojimui ir dabar dar jo vardas minimas.

Taigi seniau pasakodavo, kad tasai Kalanta tiek skurdžiai gyveno ir tiek buvo vargų nelaimių prislėgtas, jog nutarė pagaliau eiti ir nusiskandinti ežere. Saulei nusileidus nuėjo jis į Gelovinės ežerą. Jis manė: įbrisiąs ten į liūno kraštą ir įšoksiąs ežeran. Bet kai atėjo, atsisėdo ant ežero kranto ir mano:

— Neskubėsiu skandintis. Paskutinį kartą pasižvelgsiu į Dievo pasaulį, pasigėrėsiu jo grožiu, kurio greitai jau nebematysiu.

Sėdi jis ir mąsto apie savo žiaurų likimą, kuris jį štai verčia sau galą padaryti, o aplinkui ramu, tylu, ežero paviršius, kaip stiklas, gelmėse, kaip veidrody, spindi iš visų pusių žalia juosta miškų, krūmų, šlaitų.

Liūdna ir gaila vargšui, kad pasaulis toks žavėtinai gražus, o jam tenka ne tik gyvybė prarasti, bet dar ir amžino gyvenimo nustoti.

Prisiminė vargšas Dievą ir ėmė svyruoti: skandintis ar nesiskandinti?

Sėdi ir mąsto, svyruoja. Tik staiga žiūri, kad lenda iš krūmų baisi meška. Pamačiusi jį meška atsistojo ant užpakalinių kojų, išleido nagus, išsižiojo ir tiesiog eina į jį.

— Nebėgsiu! — mano sau vargšas. — Jau jei man lemta žūti, geriau tesuėda mane meška, negu turiu patsai nusiskandinti. Nors Dievo neužrūstinsiu ir amžino gyvenimo nenustosiu.

Persižegnojo, atsiduso į Dievą, užmerkė akis ir laukia, kada meška ims jį draskyti.

Laukia, laukia ir sulaukti nebegali. Neiškentęs pravėrė akis ir mato, kad priešais stovi ne meška, bet vilkas, kaip arklys. Čiauškina į jį dantimis, o akys žiba, kaip žarijos.

— Aha, — pamanė žmogus: — meška, vilko nusigandusi, pabėgo, manęs pasmaugti nesuspėjusi.

Taip pamanęs, vėl užsimerkė.

— Nesudraskė manęs meška, tesuėda vilkas.

Vėl atsiduses į Dievą laukia, laukia ir sulaukti negali, kada jį vilkas ims draskyti.

Jau norėjo beatsimerkti, kai pajuto, kad kažkas švelniai palietė jo petį.

Atvėrė akis ir žiūri — o gi stovi priešais jaunas, stiprus vyras, gražiai apsitaisęs.

— Na, drąsus tu, kaip matau, ir nieko nebijai, — sako Kalantai tasai vyras. — O aš mėgstu drąsuolius.

Atsisėdo šalia jo ir ėmė klausinėti, kas jis per vienas, kaip čia atsirado, ko čia tokiu vėlu metu sėdi vienas pas ežerą.

Išpasakojo jam visa apie save Kalanta, kaip jam nesiseka niekas, kaip vargsta ir skursta, kaip sunku gyventi, ir niekas jo nesigaili, tik pašiepia visi...

Papasakojo, kad pagaliau nutaręs buvo nusiskandinti ežere ir todel tokiu vėlu metu čia atsiradęs.

Tasai vyras išklausė jo pasakojimą ir sako jam:

— Eik ramiai namo ir lauk manęs. Tu man labai patikai, ir todėl aš tau padėsiu, o skandintis nėra reikalo.

Pasitikėjo Kalanta ir atsisveikinęs nuėjo namo. Parėjęs užkando, papoteriavo, atsigulė pasvirnėje ir mąsto, kas galėjo būti tasai ponas, kuris jam paramą pažadėjo, ir kada jis atvyksiąs.

Kai jis gulėdamas ir užmigti negalėdamas taip mąstė, staiga sušvito aplinkui, visas kiemelis suliepsnojo. Lyg žaibas perskriedė orą ir tiesiog pataikė jo svirnelio stogan.

Nusigando Kalanta, pamanė, kad jo svirnelis užsidegė, suliepsnojo.

Nori bėgti — ir kojos nesijudina, lyg būtų žemėn suaugusios. Nori žmonių šaukti — ir žodžio ištarti negali, lyg jam kas žadą būtų užkandęs.

Vėl sušvito ir vėl kaip žaibo juosta šmokšterė per dangų ir pranyko kažkur toli, toli už miško, toje pusėje, kur Gelovinės ežeras.

Kai tik atsigavo kiek, nusiramino ir galėjo kojas valdyti, puolė Kalanta svirnelin pažiūrėti, kas ten tokio atsitiko.

Atidarė duris ir žiūri — mato, žverbla kampe, lyg žarijų krūva. Pribėgo, palytėjo — šalta, ne žarijos...

Paėmė rankon visa sauja — žiūri, kad gryno aukso pinigai! Visa krūva.

Sužėrė Kalanta pinigus aruodan, supratęs, kad tai aitvaras juos padovanojęs jam.

Praturtėjo Kalanta. Sako, vėliau dvarą kažkur nusipirkęs.

Matai, patsai nesitikėdamas ir apie tai negalvodamas, su aitvaru susidraugavo.

VI.

Seniau viskas būdavo kitaip, negu dabar. Seniau žmonės patys nestodavo kariuomenėn, bet kurį norėdavo atiduoti į kareivius, tasai slapstydavosi miškuose, raistuose, o jį, kaipo kokį žvėrį, gaudydavo. Sugavę, surakindavo pančiais, ir surakintą, kaip žmogžudį, varydavo ar veždavo į tuos viršininkus, kurie jaunus bernus į kareivius priimdinėdavo.

Ir tarnyba buvo kitoniška: ir sunkiau būdavo tarnauti ir tarnaudavo ilgai, ilgai, dvidešimt ir daugiau metų. Paima, pagauna jauną, o grįžta atitarnavęs senas, pražilęs, sveikatos nustojęs.

Būdavo — kurie turtingesni, galėdavo atsipirkti, o vargšui jokios išeities nebūdavo, bent tik pasislėpti ir laukti, kol jo vietoj kitą pagaus ir nuvarys.

Ir metų, kaip dabar, niekas nežiūrėdavo: vieną pagauna ir atiduoda jaunesnį, kitą suima ir nuvaro vyresnį, net vedusį, vaikų tėvą.

Ne vienas toks vargšas kareivis, ištarnavęs daugiau kaip dvidešimt metų, visai pasenęs, grįždavo namo. O tada dar nebuvo geležinkelių; kai reikėdavo toli kur vykti, turtingi arkliais važiuodavo, o kas buvo neturtingas, tasai pėsčias eidavo. Taigi vargšas kareivis, nė skatiko neturėdamas, grįždavo iš tolimų, tolimų kraštų pėsčias, pakeliui išmaldaudamas ir valgį, ir naktigultą. Žinoma, buvusio kareivio kiekvienas pasigailėdavo, nes žinodavo, kaip sunku jam gyventi, kokis tokio žmogaus vargingas buvo likimas.

Ėjo tokis vienas kareivis taip ištisus mėnesius, o gal ir metus, apsinešiojo, apdrisko, nuvargo, suliego. Ėjo dienomis, o kai buvo sveikesnis, net ir naktimis.

Ėjo per didelį mišką ir paklydo, o čia jau visai sutemo, o čia dar ėmė žaibuoti ir griausti.

Skuba kareivis, kiek galėdamas, nori prieiti kaimą, ar nors namelius, kur galėtų apsistoti, nuo audros pasislėpti, naktigultą gauti. Eina, eina — girioms nei pradžios, nei galo, o čia sutemo visai ir žaibuoja taip baisiai. Sužaibuoja, švysterėja žaibas — nušviečia visa — vienam akimirksniui, o po jo nematyti nieko, nors pirštu akin durk. Baisu tada girioje, kuri, be to, dar pilna piktų dvasių, monų.

Eina kareivis, kaip aklas. Žengs kelis žingsnius, kai sužaibuoja, ir vėl sustoja, žaibo apakintas.

Taip iš lėto, pavargęs slenka ir, kiekvienam kartui sužaibavus, žegnojasi. Tik girdi, kad netoli kažkas, kai jis persižegnojo, vieną kartą ir kitą nusikvatojo.

Kareivis nusigando, net jam plaukai ant galvos pašiaušėmis atsistojo. Staptelė jis ir klausia:

— Kas čia kvatojasi?

— Aš! — atsakė balsas visai arti ir, žaibui švystelėjus, pamatė žmogų po egle stovintį.

Kareivis nusidžiaugė, priėjo ir klausia:

— Ko tu kvatojaisi, kai aš žegnojausi?

— Aš mačiau, kaip į tave velnias sėlino ir kiekvieną kartą, tau persižegnojus, šokdavo nuo tavęs, kaip įgnybtas. Štai kvailas! Kryžiaus baidosi! — sako jam sutiktasis vyras.

Kareivis atsistojo šalia jo, išsitraukė pypkę, įskėlė pintį ir užsirūkė. Rūkydamas mano sau:

— Kas per vienas, kad velnią savo akimi mato? Ar patsai tik ne iš jų sėbrų?

Ir ėmė mintimi kalbėti poterius, o paskui, kai vėl sužaibavo, net persižegnojo.

— Nesižegnok veltui, — sako sutiktasis žmogus: — velnias po egle nebelys.

— Kodel? — klausia kareivis.

— Argi nežinai? Eglės šakos kryžium ženklintos, o velniai kryžiaus bijo.

— Jei taip kalba ir kryžiaus nebijo, — mąsto kareivis: — reiškia, žmogus, o ne piktoji dvasia.

Taip pamąstęs visai nurimo ir ėmė klausinėti, ar toli dar kaimas.

— Kaimai, kur žmonės gyvena, dar labai toli. Teks tau pora dienų eiti, kol iš girių išeisi, bet mano pirkia arti. Ten gali pernakvoti, nes, kaip matau, esi pakeleivis ir labai pavargęs.

— Tai ko čia stoviva? — klausia kareivis. — Ar lauksiva, kol audra užklups ir kiaurai mus perlis.

— Na, tai eiva, — sako sutiktasis vyras. — Aš čia žinau kiekvieną takelį, kiekvieną krūmą. Laikykis už manęs, jei nenori nuklysti.

Kareivis nusitvėrė jo skverną, ir tuojau vos kelis žingsnius, bent taip kareiviui atrodė, nužingsniavo, kai pamatė ugnelę. Tuoj

priėjo abu didelę, puikią pirkią. Sutiktasis vyras nepabarškinęs įėjo trobon, o paskui jį įžengė ir kareivis.

Troboje kurenosi krosnis, o krosnyje virė puodai. Šalia krosnies triūsė šeimininkė.

Sutiktasis vyras, kuris atvedė čion kareivį, paėmė peilį, kuris gulėjo ant skobnių, ir parodė jį kareiviui.

— Pažįsti šitą peilį? — klausia jis kareivį.

Kareivis pažiūrėjo, pažiūrėjo ir sako:

— Peilis, kaip peilis. Kai aš jaunas buvau ir ganiau, piemenys tokius turėjo. Gal ir aš turėjau.

— Užmiršai, kai tu, ganydamas, įsmeigei man šitą peilį krūtinėn, kada aš pralėkiau šalia tavęs. Aš ilgai žaizdą nešiojau ir tau kerštą rengiau, — rūsčiai kalbėjo vyras. — Aš tavęs seniai laukiau ir sulaukiau.

Sėdi kareivis ir pasijudinti negali — tiek jis nuvargęs.

— Na, ką? Nori man keršyti, ar užmušti? Aš tiek nuvargau, jog man vistiek. Nužudysi — aš bent atsilsėsiu. O kad, piemeniu būdamas, būtau įsmeigęs kam peilį krūtinėn — nepamenu, — sako jam kareivis.

— Kaip aš tave skriausiu, jei tu ir be to esi tokis nelaimingas. Tavo laimė, kad tu senas jau ir pavargęs. O man peilį įsmeigei krūtinėn, kai aš viesulu pasivertęs prabėgau šalia. Aš juk aitvaras.

Prisiminė tada kareivis, kad jis tikrai, piemeniu būdamas, vaikštinėjo paskui avis ir kažką iš nuobodulio drožinėjo, kai staiga atsiradęs viesulas ėmė jį sukti. Nusigandęs jis numetė peilį, kurį viesulas nusinešė.

Prisiminęs ėmė atsiprašinėti aitvarą, kalbėdamas, kad tai atsitikę netyčia, jam labai nusigandus peilis patsai iškritęs iš rankų.

Aitvaras jam atleido, pavalgydino, pamigdino ir ant rytojaus nunešė jį net jo gimtajan sodžiun ir atsisveikindamas dar pripylė jam pilną kepurę aukso.

Ramiai gyveno kareivis iki mirties ir badauti jam jau nebeteko...

VII.

Vienam kaime gyveno vargšas našlaitis. Jis nebeturėjo nei tėvo, nei motinos ir iš mažų dienų tarnavo svetimiems, piemenaudamas.

Vieną gražią dieną jis ganė miške gyvulius. Beganydamas sėdėjo ant kelmelio ir kažką drožinėjo peiliu. Staiga miškas bai-

siai suūžėjo, medžiai subraškėjo, ir ėmė viesulas suktis verpetais. Berniokas nusigandęs šoko iš vietos, ir jam iš rankų iškrito peiliukas.

Tik staiga viesulo sūkury pamatė didelį rūstų vyrą, kuriam kojon įsmigęs buvo piemens peiliukas.

Jis baisiu balsu ėmė šaukti, kad piemeniukas tuojau ištrauktų jam iš kojos peilį.

Piemeniukas dar labiau nusigando, o nusigandęs pabėgo, palikęs gyvulius, ir atsidūrė net kaime.

Kas atsitiko toliau, jis nebematė, nebežinojo ir savo peiliuko nebesurado niekados.

Kai piemeniukas užaugo, jis ir toliau pas žmones tarnaudavo, bernaudamas, kol pagaliau jį suėmė ir atidavė kariuomenėn.

Jis tarnavo kariuomenėje labai ilgai, kaip kad būdavo senovėje, metų dvidešimt, o gal ir trisdešimt.

Pasenęs, suliegęs, nuvargęs ir alkanas keliavo jisai pėsčias namo, savo tėviškėn, nors žinojo, kad jo ten niekas nelaukia, ir tie, kur jį anksčiau pažino, visi jau užmiršo, o daugelio gal ir gyvų nėra.

Teko jam eiti per didelę girią. Ten nebuvo nei kaimų, nei vienasėdžių; kareivis, ilgą laiką beeidamas, labai nuvargo ir išalko; be to, jį dar užklupo tamsi naktis, ir jis paklydo girioje.

Nusiminė kareivis, kad teks jam žūti, plėšrių žvėrių sudraskytam. Kai jau taip buvo nusiminęs, pamatė girios gelmėje žibančius pirkios langus.

Apsidžiaugė kareivis, priėjo pirkią, įėjo vidun ir, Jėzų Christų pagarbinęs, pasiprašė naktigultan.

Pirkioje buvo viena tik sena moteriškė, kuri virė krosny vakarienę.

Pamačiusi nuvargusį ir alkaną seną kareivį, ji leido jam pernakvoti, atsilsėti, tik perspėjo, kad jį gali ištikti nelaimė.

— Mano vyras — aitvaras. Jį kažkas seniai sužeidė kojon ir žaizda iki šiol nepagijo. Todel jis labai piktas ir nemėgsta žmonių. Geriau, kad tu priemenėj ar ant pirkios pasislėptai ir nesirodytai jam akysna.

Dar nebaigė moteriškė kalbėjusi, kai sušvilpė viesulas, subraškėjo medžiai...

— Tai mano vyras pareina, — sako kareiviui nusigandusi senelė. — Pasislėpk, žmogeli, greičiau.

Bet nespėjo nuvargęs senas kareivis pasikelti, kai staiga pirkion įėjo tas pats, kuris jį tiek nugąsdino, kai jis dar piemenavo.

Ir aitvaras jį tuojau pažino, kai tik pamatė, ir todel piktai suriko:

— A, tai tu čia! Matai, aš tavo peilį keturiasdešimt metų kojoj nešioju. Aš tavęs seniai ieškau.

Kareivis išbalęs sėdi, atsikelti negali, tik dreba, lyg drugio krečiamas, ir mano:

— Čia jau man mirtis!

Aitvaras pažvelgė į jį ir sako:

— Laimė tavo, kad tu senas, pavargęs kareivis, o tai gyvas iš čia nebūtai išėjęs.

Ir liepė kareiviui ištraukti peilį iš jo kojos.

Kareivis padarė, ką jam aitvaras liepė, ir ėmė atsiprašinėti. Jis papasakojo, kaip jis tuomet buvo nusigandęs. Aitvaras jam atleido, pavalgydino jį ir liepė ramiai gulti, atsilsėti. O ant rytojaus nunešė jį, viesulu pavirtęs, jo gimtajan kaiman ir atsisveikindamas pripylė jam pilną sterblę aukso.

Apsigyveno ramiai kareivis gimtajam kaime, nusipirkęs pirkaitę. Buvo jam ir šilta ir gera gyventi ir bado neteko patirti.

Užteko jam aitvaro padovanoto aukso net iki mirties...

Aitvaras ir žmonės.

I.

Vienas turtingas ūkininkas grįžo namo iš mugės ir vežėsi didelius pinigus. Buvo tai žiemą, kada anksti temsta, ir todel buvo jau visai tamsu, kai jam teko važiuoti šilainėmis.

Tik įvažiavo miško vidurin, kai iš visų pusių apstojo jį plėšikai. Vieni griebia arklį, kiti mėto pirkinius, o treti jį patį tempia iš rogių.

Ėmė verkti ir prašyti žmogus, kad plėšikai imtų visa, ką tik jis turi, bet kad jį patį tik gyvą paleistų.

Tada vienas plėšikas, matyti, tasai, kurs buvo jų tarpe vyriausias, sako žmogui:

— Mes tave gyvą paleisime ir visa, ką vežiesi, tau paliksime, bet turi pažadėti ir raštu užrašyti mums, ko nežinai, kad pas tave namie yra.

Žmogus pagalvojo:

— Kas pas mane namie gali būti, ko aš nežinau, kad yra? Menkniekis gal kokis, ar parėdų žmona nuo manęs slaptai nusipirko. Bet tai menkniekis palyginti su tuo, ką dabar turiu.

Taip pagalvojęs jau manė sutikti, kai kilo didžiausia vėtra, giria ėmė ūžti, viesulai į padanges sniegą ėmė kilnoti, kad ne tik žmogus, bet ir plėšikai nusigando.

Vienu matu sudundėjo, lyg šimtas raitelių būtų jojęs. Plėšikai išbėgiojo į visas šalis, kai prijojo ūkininko bernas samdininkas ir tarė:

— Dėde, tau tik ką sūnus gimė.

Suprato dabar žmogus, kad ne paprasti tai buvo plėšikai, bet velniai, kurie tokiu būdu norėjo gauti iš tėvo vaiko dūšią.

Padėkojo žmogus Dievui, kad jį išgelbėjo nuo sunkios nuodėmės, ir važiuoja. Pavažiavęs kiek, žiūri, kad berno nė pėdsakų nėra.

— Kur tu čia dingai, kad tavęs nematau? — sako žmogus. — Grįžk namo, jei tave siuntė manęs pasitikti.

Nusikvatojo kažkas, vėl pakilo viesulai, ėmė sukti sniego verpetus — ir viskas pranyko.

Tik buvo girdėti, kad kažkas medžių viršūnėmis braškėdamas nuritavo tolyn, lyg griausmas sugriaudė.

Suprato tada žmogus, kad ne bernas tai buvo, bet aitvaras, kuris mažo nekalto vaiko pasigailėjo.

Vijo arklį, kiek galėdamas, namo, o parvažiavęs rado berną miegantį. Nei niekas jį siuntė ūkininko pasitiktų, nei jis pats dasiprato: niekur iš namų nė žingsnio nebuvo padaręs.

O sūnus tikrai jam gimė prieš valandą.

II.

Žmonės skundžiasi ir dejuoja, kad mūsų kraštas neturtingas, ir čia bloga gyventi, jokių uždarbių nėra, skundžiasi ir važiuoja už jūrių laimės ieškotų, o štai randasi svetimose šalyse tokių, kurie mūsų išpeikton žemėn atvažiuoja uždarbiautų ir čia suranda sau laimės.

Vienam tokiam atvažiavusiam štai kas atsitiko, ne dabar, bet ir neperseniai. Nežinia, kas jis buvo — prancūzas, vokietis, ar gal net anglas, tik ne mūsų žmogus ir ne mūsų tikėjimo. Jis nemokėjo iš pradžių net susikalbėti su žmonėmis, bet kurį laiką pas mus pagy-

venęs, pramoko lietuviškai. Tiesą pasakius, kalbėjo, kaip gudas vyžas pynė, bet vis tik žmonės jį suprasdavo.

Pasijuokia kitas, kuris negudresnis ir nemandagesnis, net akysna nusikvatoja, bet vis delto susikalba.

Štai šitas atėjūnas, ilgiau pas mus pagyvenęs, sumanė mišku prekiauti. Nupirko iš valdžios, kuri visuomet svetimiems gera, bet ne saviesiems, vietos gyventojams, didelį girios plotą, pasisamdė žmonių — vienus medžiams kirsti, kitus šakoms skabinėti, rąstams piauti...

Ruduo buvo giedras, šiltas, žmonės, lengvai nuėmę nuo laukų vasarojį, džiaugėsi, kad atsirado uždarbio ir nesibrangindami samdėsi miškan.

Ir atėjūnas buvo patenkintas. Manė, iškirsiąs visą nupirktą girios plotą, apdorosiąs, o kai susnigs ir atsiras geras rogių kelias, suvešiąs į upę ir, pavasariui atėjus, surišiąs rąstus sieliais ir svetimon šalin nuplukdysiąs.

Tik vieną dieną nueina miškan, o ten nėra nė vieno žmogaus. Bėga supykęs atėjūnas kaiman ir klausia:

— Kodel, vyrai, šiandien nėjote miškan? Ar atlyginimu nepatenkinti?

— Ką ten žmogus būsi nepatenkintas! — kalba jam sodiečiai. — Gerai, kad nors tokio uždarbio atsirado. Vis skatiką susigraibai. Darbas, tiesa, sunkus, bet diena neperilga. Nuvargsti ir vėl atsilsi.

— Tai kodel namie be darbo sėdite? Kodel neinate miškan?

— Šiandien negalima dirbti, šiandien didelė mūsų šventė! — aiškina jam sodiečiai.

— Kokia šventė? — nesupranta atėjūnas. — Juk šiandien ne sekmadienis.

— Šiandien švento Mikalojaus. Šią dieną mūsų tėvai ir protėviai visados šventė ir mes turime švęsti.

— Tinginiai esate, todel ir švenčių jums atsirado daugybė, — tarė atėjūnas ir iš piktumo net nusispiovė.

— Tebūsime sau tinginiai, bet šiandien vistiek nedirbsime.

Pakrapštė atėjūnas pakaušį, nusigręžė ir nuėjo piktas namo.

— Tokia giedri diena, šilta ir veltui žūna! — ėjo atėjūnas murmėdamas sau po nosimi.

Praslinko vėl kuris metas, ir vėl žmonės nenuėjo miškan. Vėl supykęs atėjūnas bėga sodžiun ir klausia žmones:

— Kodel nūnai neinate miškan? Ar vėl jums šventa?

— Taigi, — sako žmonės: — kad šiandien vėl didelė šventė.

— Vėl to jūsų Mikalojaus? — šypsodamasis klausia toliau atėjūnas.

— Ne, švento Mikalojaus buvo jau, — sako jam žmonės. — Nūnai švento Morkaus, kurs po pragarą bastosi. Jo dieną negalima dirbti, ypač dar girioje, kur tiek piktų dvasių yra. Užleis velniais supykęs — gyvi neišliksime.

— Kokie dar jūs tamsūs žmonės esate! — subarė atėjūnas. — Tikite velniais ir piktomis dvasiomis. Jų juk visai nėra.

— Kalbėk, sveikas! — netiki žmonės. — Negu tu protingesnis už kunigą.

— Todel gyvenate vargingai, kad esate dar labai tamsūs ir lengvatikiai.

— Ką bedarysime! Gyvenam, kaip kad mūsų tėvai gyveno. Tik karnų nebelupam ir vyžų jau nebepinam: klumpes, mat, avime.

— Ar dar daug yra tų šventųjų, kurių dienomis nedirbsite? — klausia vėl atėjūnas.

— Tiek, kiek yra ir pas jus! — sako jam žmonės.

— Mes neturime jokių šventųjų, kurių dienomis negalėtume darbo dirbti, — sako atėjūnas. — Mes švenčiame sekmadienius ir daugiau nieko.

Praslinko kuris laikas, ir vėl žmonės nenuėjo girion, o diena buvo giedri, nors ne tiek šilta, kaip anksčiau. Atėjūnas bijo, kad gali pradėti lyti ir lyti ištisas dienas, o tada nebaigs žmonės iki šalčių miško kirtę.

Bėga todel jis kaiman vėl, keikdamasis ir tinginiais, dykaduoniais žmones pravardžiuodamas.

— Kodel nūnai, tokią gražią dieną, vėl namie sėdite? Ar gal vėl kokia šventė?

— Taigi, kad nūnai visų didžiausia šventė: Visų Šventųjų diena!

— Tai jau šiais metais daugiau nebebus švenčių? — nusidžiaugęs klausia atėjūnas.

— Nebebus, — sako žmonės. — Kai Visų Šventųjų dieną atšvęsime, daugiau nebebus.

— Žiūrėkite, vyrai. Tebūna paskutinė jums šventė! O ne, tai aš supyksiu ir eisiu kitur darbininkų ieškotų.

— Gerai, — užtikrino jį žmonės: — daugiau šiais metais nebešvęsime,

Bet kuriam laikui praslinkus, atėjo patys į atėjūną ir sako:

— Manyk, kaip sau nori, ponuli, bet mums ir šiandien nepritinka eiti miškan.

— Kodel? Ar vėl kokia šventė atsirado? Visų Šventųjų diena juk praslinko, ir sakėte, kad daugiau švenčių nebebus.

— Taigi, kad pamiršome šventą Martyną.

— Kaip sau norite, vyrai, — sako rimtai atėjūnas: — bet aš daugiau nebenoriu švenčių žinoti. Čia, man žmonės sakė, netoli gudai gyveną. Jie tiek dažnai nešvenčia. Aš važiuoju ir samdaus juos visam darbui, jei šiandien neisite miškan. Nenorėjau su jumis susipykti, bet kad jau labai daug turite šventųjų!..

Ką žmonėms bedaryti! Nenorėtų jie šventam Martynui nusidėti, bet nesinorėtų ir uždarbio nustoti. Jie žino, kad su atėjūnu juokai menki: pasakė ir ištvers. O čia valstybiniai mokesčiai ant sprando.

Patūpčiojo, pakrapštė pakaušius, pasitarė ir sako atėjūnui:

— Kad taip pyksti ir net grasai mums, ką bedarysim. Eisim ir kirsime. Bet jei šventas Martynas supyks, tekeršija tau: turi sau bėdą prisiimti.

— Gerai, gerai! — sako atėjūnas. — Man nebaisus ir visas Martynų maišas.

Pasiėmė žmonės kirvius ir nuėjo miškan. Žiūri, kad sėdi kažkas ant ketmeterio ten, kur jie turėjo kirsti: žmogus ne žmogus, meška ne meška.

Ėmė sniguliuoti. Stovi žmonės ir nežino, nei kas bemanyti, nei kas bedaryti.

— Iš kur čia galėjo atsirasti meška, jei nei mūsų tėvai, nei tėvų tėvai nepamena, kad čia mešką būtų matę!.. — abejoja vienas.

— Ne kas kitas ten sėdi, tik Šventas Martynas! — sako kitas.

— Galimas daiktas, kad jis! — pritarė kiti. — Matai, nenori, kad šiandien dirbtume.

O tuo metu ir vokietis privažiavo.

— Na, ko vyrai stovite, ko darbo nesiimate? — klausia jisai žmones.

— Matai, ponuli, šventas Martynas sėdi ant kelmo, ir mes bijome į jį prieiti. Vargu, ar jis šiandien leis mums medžius kirsti.

— Kur jūsų tasai Šventasis Martynas? — klausia atėjūnas, lipdamas iš vežimo. — Aš jam parodysiu, kaip žmonėms darbas trukdyti.

— Štai sėdi ant kelmelio, — sako žmonės, rodydami jam mešką.

Ar ji buvo pavargusi, ar gal sočiai priėdusi ir dabar besnausda-

ma virškino sočius pietus, jog nei susirinkusių žmonių minią pastebėjo, nei jų kalbas girdėjo.

Atėjūnas, išlipęs iš vežimo, pasiėmė rankon lazdą, pasismagino ir sako:

— Pamatysite, kaip aš jūsų Šventą Martyną sukulsiu už tokius juokus, jog atsinorės juokauti!

Atėjūnas manė, kad tai vyriškis, meška persirengęs, juokus krečia. Todel jis patylomis priėjo mešką ir, pakėlęs lazdą, sušuko:

— Vai, Šventasai Martyne! Kai paragausi mano lazdos, atsinorės tau žmones kvailinti. Ji tau ir danguje atsirugs!

Ir drožė meškai lazda per nugarą.

Meška piktai niaukterėjo, atsigręžė, pagriebė atėjūną glėbin ir ėmė mankyti...

— Vyručiai, gelbėkit! — tik spėjo sušukti atėjūnas.

Pamatę, kad tai tikrai meška, žmonės pakėlė didžiausią riksmą ir šoko gelbėtų atėjūną su kirviais, su peikenomis, su pielomis, kas ką turėjo rankoje.

Meška, rodos, dabar tik pamačiusi tokią žmonių daugybę, nusigando, paleido atėjūną iš savo glėbio ir ėmė dumti miškan.

Kai meška paleido atėjūną, jis nudribo šalia kelmelio, kaip maišas. Žmonės jį pakėlė, pasodino ant kelmelio ir mato, kad nesužeistas atrodo, tik nusigandęs ir išbalęs, kaip sniegas.

Jaunesni nusivijo mešką... Bet netoli vijo, nes meška tuoj pavirto viesulu, kuris ėmė sukti ir rauti didžiausius medžius — egles, pušeles...

Nusigando bernai, atbėgo atgalio net uždusę ir pasakoja, kas atsitiko.

— Ne kas kitas, kaip tik aitvaras atėjūnui tokį juoką iškrėtė, — paaiškino vienas senelis. — Seniau aitvaras ne tokius dar juokus krėsdavo...

Pasėdėjo kiek atėjūnas, atsikvėpė, žadą atgavo. O tada žmonės jį klausia:

— Na, kaip gi, ponuli? Kirsim šiandien medžius, ar ne?

Atėjūnas sėdi akis išvertęs ir sunkiai, sunkiai kvėpuoja. O paskui atsikėlė, lazda pasiremdamas, ir sako:

— Žinote, vyrai! Nekirsime šiandien ir eisime namo. Geriau nekiršinsime Švento Martyno, jei jau jis tokis piktas. Kai paėmė mane glėbin, maniau, gyvas neišliksiu.

Nusišypsojo visi, bet niekas atėjūnui tiesos nepasakė.

— Kaip dabar čia bus? — klausia jį žmonės. — Mes juk iš namų išsirengėm, tiek kelio padarėm, laiko sugaišom, ir dabar turi mums pražūti visos dienos uždarbis.

— Geriau aš jums sumokėsiu už šitą dieną, tik neerzinkite Švento Martyno! — ginasi atėjūnas. — Per jus man jau kliuvo ir dar gali kliūti.

Nusišypsojo žmonės, matydami, kaip išgąsdintas atėjūnas. Palingavo galvas ir sako:

— Tai tiesa! Šventas Martynas rūstus ir kerštingas. Jis negreitai užmiršta, kas jį įžeidžia. Ar tik jis dar nepastos tau kelio, kai tu vienas važiuosi namo.

Atėjūnas dar labiau nusigando, išgirdęs tokias kalbas. Pabalo visas, paskui pamėlynavo ir sako žmonėms:

— Žinote ką, vyrai? Aš nenoriu nei labiau dar nusidėti Šventam Martynui, nei su juo dar kartą susitikti. Lydėkite visi, kiek jūsų čia yra, mane namo!

Sėdo atėjūnas vežiman ir važiuoja žingsniu, o su juo eina žmonės — vieni iš šonų, kiti iš užpakalio. Atėjūnas dairosi į visas šalis ir vis prašo žmones, kad jie laikytųsi arčiau jo vežimo.

Privažiavo sodžių. Mato, eina iš kaimo želmenin teliukas. Atėjūnas pabalo, kaip drobė, ir sulaikė arklį.

— Ko ponas vėl nusigandai? — klausia jį žmonės.

— Vai, vai, ar ten tik ne Švento Martyno brolis eina! — sako atėjūnas drebėdamas. — Gal ir jis mane nori bausti, kad aš jo brolį įžeidžiau.

Žmonės nusijuokė ir paaiškino atėjūnui, kad tai ūkininko telias, želmenin išleistas.

Atėjūnas nurimo. Bet kai privažiavo namus, kur buvo apsistojęs, jis vėl klausia:

— Pasakykit man, vyrai, ką aš dabar turiu daryti, kad susitaikytau su Šventu Martynu? Juk kitaip aš dabar bijosiu miškan nuvažiuoti. O juk aš turiu prižiūrėti darbą, kurian visą savo skatiką įdėjau.

— Eik, tamista, į kunigą, — sako jam žmonės. — Jis tau pasakys, kokiu būdu galima susitaikyti su Šventu Martynu.

Atėjūnas paklausė žmonių ir nuvažiavo tiesiog į kunigą ir papasakojo jam savo nuotykį.

Nustebo ir kunigas, nes nebuvo girdėjęs, kad mūsų miškuose kas nors būtų mešką matęs.

Nors nemanė, kad Šventas Martynas būtų galėjęs čia kuo būti kaltas, o greičiau žmonės atėjūnui juokus iškirtę, bet visgi patarė užpirkti mišias.

Atėjūnas užpirko ir nusiramino. Net ėmė girtis, kad jau visai susitaikė su Šventu Martynu.

— Tai buvo ne Šventas Martynas, bet aitvaras, — paaiškino jam žmonės.

— Kokis aitvaras? Kas per aitvaras? — klausia atėjūnas net išsižiojęs.

Papasakojo jam žmonės, ką žinojo, apie aitvarą.

— Pasakos! — sušuko atėjūnas. — Tai jūsų tamsumas! Jokių aitvarų nebuvo ir nėra.

— Nekalbėk taip, — perspėjo jį žmonės. — Kad netektų tau dar labiau nukentėti. Aitvaras greitai įsižeidžia ir moka keršyti.

Pagalvojo atėjūnas, pamąstė ir sako:

— Keista jūsų šalis! Tikrai, čia nežinia, kuo galima tikėti, kuo ne. Bet visgi čia gera gyventi...

III.

Vienas turtingas ūkininkas, apeidamas savo pievas, kurios buvo paežerėje, pastebėjo pamiškėje išdegintą pleikę. Ar buvo kas jam pasakęs, ar iš tėvų buvo girdėjęs, kad pieva taip išdega ten, kur aitvaras mėgsta vakarais ilsėtis. Todel nutarė surasti aitvarą ir paprašyti, kad jis jam turtus nešiotų.

Gražų tylų vasaros vakarą jis nuėjo ton vieton ir mato, sėdi pamiškėje čigonas.

— Aitvaras ar paprastas čigonas vagilius? — mano žmogus ir nežino, ar prieiti jam ir užkalbinti jį, ar ne?

Galvojo, galvojo, pagaliau ir mano:

— Jei čigonas vagilius, ką jis man gali padaryti? Juk su savim aš nieko neturiu. O jei aitvaras, tai jį juk aš norėjau surasti.

Taip pamanęs priėjo ir klausia:

— Ko čia sėdi vienas pamiškėje?

— Sėsk ir tu, — sako jam čigonas: — tada sėdėsiva dviese.

— Ne aitvaras! — pamanė žmogus, bet visgi priėjo, atsisėdo ir klausia:

— Iš kur tu čia atsiradai vienui vienas? Rodos niekur pas mus čigonų nebuvo matyti! Tik pievą man volioji.

— Aš ne čigonas, bet aitvaras.

Nusigando žmogus, pašoko iš vietos ir nežino, bėgti jam ar pasilikti.

Aitvaras nusijuokė ir sako:

— Juk mane norėjai pamatyti, tai ko dabar nusigandai? Aš žmonėms pikta nedarau. Sėskis!

Atsisėdo vėl žmogus, patylėjo kiek, bet greitai atsikvėpė, įsidrąsino ir ėmė pasakoti, kad jis vargsta, kad skatiko susigriebti negali, kad sunku jam gyventi. Kiek žodžių tarė, tai vis netiesą.

— Tai ko gi tu iš manęs nori? Neisiu gi aš į tave bernauti, kad už tave artau, akėtau ir pievas šienautau.

— Taip, — sako žmogus: — bet aš girdėjau, kad tu, kam nori, tam turtų prikrauni. Jau aš tau nepasigailėtau nei pautienės, nei medaus, nei saldaus pieno. O žmonės kalba, kad tu visa tai mėgsti.

— Tu tokis, kaip sakei, vargšas ir tiek tave suniekė graužia, kad geriau patsai visa suvalgyk, ar savo nelaimingai šeimai suvalgydink, o aš apsieisiu.

— Tai tu man nenori padėti? — klausia žmogus. — Ar gal mūsų seneliai netiesą apie tave buvo kalbėję? Nors saujelę man aukso vargo dienai duotai.

— Gerai, — sako aitvaras, — duok šen kepurę!

Atstatė žmogus kepurę, ir aitvaras jam kaupiną ją pripylė.

— Ar užteks? — klausia aitvaras.

— Kiek tu man čia davei! Kelias saujeles. Verta man buvo del tiekos prašyti!

— Štai kokis tu gobšus! — sako aitvaras. — Kitas tavo vietoje dėkote dėkotų, jeigu tiek iš manęs gautų.

— Man pievos daugiau sugadinai, negu čia man davei, — įsidrąsinęs kalba žmogus.

— Gerai, — sako aitvaras: — kišk sterblę, dar žiubtersiu.

Atkišo žmogus sterblę — ir aitvaras prižėrė jam dar pilną sterblę.

— Dar truputį duotai, — sako vis nepatenkintas gobšuolis: — matai, dar kišeniuosna galėtau paimti.

— Gerai, — sako aitvaras: — atstatyk ir kišenius.

Žmogus vieną kišenių atstatė — ir aitvaras pribėrė jam aukso, atstatė kitą kišenių — pribėrė ir kitą.

Gavęs tiek aukso, gobšuolis pamiršo ir padėkoti ir atsisveikinti, bet risčiomis per mišką nudūmė namo. Eidamas vis galvojo:

— Kad tik nesusitiktau su kuo nors. O tai gali pamatyti, kiek aukso nešu, ir dar apiplėšti.

Parbėgo namo užudaržiais, užutvarčiais ir tiesiog kamaron.

Išpylė iš sterblės tiesiog ant lovos, žiūri — o gi pūvėsiai paprasti. Kimšt ranką vienan, kitan kišeniun — o gi mėšlas. Griebė kepurę, verčia — o gi supūvę, sukirmiję krembliai.

Nusikeikė žmogus, taip apgautas. Bet patsai buvo kaltas. Kad būtų pasitenkinęs tuo, ką jam buvo davęs iš pradžios aitvaras, būtų dar labiau praturtėjęs, negu buvo.

IV.

Gyveno kaime gobšus ir apsukrus ūkininkas. Jis norėjo greitai pralobti ir todel ėmėsi apgaudinėti savo kaimynus. Prisipirko degtinės, alaus, visokių užkandžių ir ėmė gundyti sodžiaus bernus — ūkininkų sūnus ir darbininkus, kad vogtų javus ir jam neštų.

Bernams tas labai patiko, kadangi visuomet galėjo išgerti, pavalgyti ir mergas pavaišinti ir dar skatiką gauti. Todel vogė ir iš klojimo, ir iš aruodo, kiek ir kur tik galėdami, ir maišais tempdavo apsukriam ūkininkui.

Kaimynai ūkininkai nieko apie tai nežinojo. Tik visi pastebėjo, kad jiems labai daugel palyginti su kitais praeitaisiais metais išsieikvojo javų, ir dar pavasariui neatėjus, jau visiems pritrūko duonos. Tik vienas apsukrus ūkininkas ne tik, kad javo pakankamai turėjo ir duonai ir gyvuliams šerti, bet dargi daug pardavė pirkliams.

Todel kaimynai, apie tai pakalbėję, klausia jį:

— Pasakyk, kaip galėjo atsitikti, kad tu žemės turi tiek, kiek ir kiekvienas mūsų, sėjai ir kluonuosna suėmei tiek, kiek ir kiekvienas mūsų, šeimyna tavo dar didesnė, negu ne vieno mūsų, o tau ne tik, kad užteko duonos, bet dar turėjai pirkliams parduoti.

— Ir pardavei tiek, — prisidėjo kitas: — kad mes mažiau prisikūlėm, negu tu pardavei.

— Aš nekaltas, kad man aitvaras javus neša. Todel vistiek, kiek aš parduosiu, mano aruodai vis bus pilni...

Ir parodė žmonėms, kad jo aruodai tikrai vėl pilni.

— Prisiviliokit aitvarą, tada ir jus turėsite pakankamai duonos ir parduoti dar užteks.

— Bet kad mums visuomet užtekdavo duonos, o šiais metais neužteko, nors prikūlėm, kiek kasmet prikuldavom, ir suvalgėm, kiek kasmet suvalgydavom.

— Aš nežinau, gal aitvaras jūsų aruodus šluoja. Bet ką aš galiu padaryti. Juk negaliu aitvarui įsakyti, iš kurio aruodo jis turi javų pasisemti, kad man atneštų.

Nusiminė žmonės, išgirdę tai, ir ėmė keikti aitvarą.

Bet kaip jie nustebo, kai kiekvienas jų ant rytojaus pamatė, kad jų aruodai netušti. Kiekvieno aruode atsirado javo tiek, kad galėjo užtekti iki naujos duonos.

Tik gudrusis kaimynas išbėgo agtvėn, rėkdamas ir šaukdamas, kad kažkas jį šią naktį apvogęs, nes išnešęs iš jo svirno visą javą.

— Neaimanuok, — tramdė jį kaimynai: — juk tau aitvaras javus neša. Nūnai tušti tavo aruodai, o rytoj vėl bus kupini.

Ėmė gobšus ir apsukrus kaimynas vėl įkalbinėti bernus, kad jam pavogtų iš savo tėvų ir ūkininkų javų, ir vėl vaišino juos degtine, alumi ir užkandžiais.

Bernai pažadėjo ir norėjo ištesėti savo pažadą.

Nakčia visi ūkininkai išgirdo didžiausią riksmą gatvėje:

— Gelbėkite, vilkas plėšia!

Išbėgo žmonės iš namų ir mato, kad vieną ir kitą berną vilkas parvertęs ant žemės, o šalia jų guli javo maišai.

Žmonės puolė vilką, bet tasai žmogaus balsu nusikvatojo, viesulu pavirto ir tik lapai sušlamėjo, medžiai suūžėjo — ir pranyko jis.

Žmonės suprato, kad tai aitvaro būta. Ėmė bernus klausinėti, kodel jie nakčia atsirado gatvėje, iš kur šitie javų maišai...

Nusigandę bernai visa papasakojo ir prisipažino.

Tada sužinojo žmonės, kokie aitvarai nešė jų apsukriam kaimynui javus, ir norėjo visi jau beeiti ir mušti jį, kai pamatė, kad iš jo namo lyg ugninė gyvatė per kraigą išlėkė, visą kaimą nušvietusi.

— Tikrai, aitvaras į jį lekioja! — nustebo žmonės.

Bet dar labiau nustebo, kai jų kaimynas, išbėgęs iš pirkios, ėmė ne savu balsu rėkti, kad aitvaras jam visus pinigus pavogęs.

— Na, brol, nepagausim gi mes aitvaro. Jis tau nešė ir kiti nešė ir gerai, kad netekai to, ką negeru būdu buvai įgijęs.

Bet dar labiau nustebo žmonės, kai kiekvienas ant rytojaus rado savo aruode dar ir pinigų krūvą.

Tada suprato visi, kad del melavimo aitvaras nubaudė apsukrų kaimyną ir už jų parduotus javus grąžino jiems iš apsukraus žmogaus atimtus pinigus...

V.

Vieną ūkininką pavasario metu ištiko didelė nelaimė: sudegė jam trobos ir klėtis, kur buvo sukrautas jo visas turtas ir javai. Liko žmogus su visa šeimyna, kaip stovi: ir savo kampo nebeteko ir neturėjo nei kuo apsidengti, nei ką valgyti. Kampą suteikė kuriam laikui kaimynai, apsidengti surado irgi kaimynai — vienas davė suplyšusius kailinius, kitas sunešiotą švarką, trečias sulopytą žmonai suknelę — vis kaip nors savo kūną galėjo tam kartui pridengti. Bet valgydinti negi galėjo kaimynai ilgesnį laiką vargšą padegėlį su jo visa šeimyna, jei ir patys maža teturėjo.

Pasikinkė žmogus arklį paskolintan vežiman, paskolintais padargais — ir nuvažiavo kaimuosna rinktų maisto, kaipo padegėlis. Dabar retai atsitinka, bet seniau dažnai važinėdavo rankiodami įvairūs padegėliai ir pavargėliai. Taigi ir jo pasielgimas nieko nestebino, ir visi, kiek tik išgalėdavo, tiek ir duodavo. Tik nelaimė, kad buvo pavasaris, ir žmones patys maža teturėjo, todel ne kiekvienas duodavo, o kuris ir duodavo, tai labai maža: saujelę vieno kito javo, mėsos kąsnelį, tokį, kad ir višta jį prarijus neužspringtų.

Taigi labai maža žmogus surinko, nors visus aplinkinius, artimesnius ir tolimesnius kaimus apvažiavo. Grįžo vargšas padegėlis namo ir grįždamas galvojo:

— Visą apylinkę apvažiavau, o ne surinkau nei šiai dienai. Bet gi reikia laukai sėti, reikia iki naujos duonos maitintis! Ką gi aš dabar turiu bedaryti? Nors imk ir nusiskandink.

Kai jis taip galvojo, susimąstęs, išgirdo, kad kažkas užupakaly nusijuokė. Atsigręžė ir mato: jo vežime sėdi augalotas, stiprus juodbruvis čigonas ir valgo lašinius su duona.

Žmogus nustebo.

— Iš kur tu čia atsiradai pas mane ant vežimo? — klausia čigoną.

— Einu, žiūrau — važiuoja žmogus. Ant vežimo skylėtas maišas, iš kurio byra grūdai. Šaukiau — neatsiliepia. Pavijau, užkišau maišą, žiūrau — iš kito lašiniai riogso. Neiškenčiau ir pavalgiau, — paaiškino čigonas ir nusijuokė.

— Tau gera juoktis. Bet kaip pasijuoks mano šeimyna? — sako žmogus.

— Ar esi tokis nuskurdėlis, kad lašinių gabalėlis gali turėti tavo šeimynai reikšmę?

— Šiuo metu tikrai esu didelis nuskurdėlis.

— Kas tau nesiseka? — klausia čigonas.

— Dievo bausmė, matai, mane ištiko: sudegė mano ūkis, išlikau su šeimyna, kaip stoviu. Važinėjau gerų žmonių malonės ieškotų, bet maža ką gavau: patys žmonės pavasario metu maža teturi.

Kadangi paprastas žmogus mėgsta papasakoti kitam apie savo nelaimę, pasiskųsti, taigi ir vargšas padegėlis papasakojo čigonui. Bekalbėdamas privažiavo savo kaimo laukus.

Čigonas sako žmogui.

— Kaip matau, kluonas tau liko. Aš tau padėsiu atsigauti, bet viena sąlyga. Galėsi skolinti ir dalinti savo turtą, tik nedrįsk iš žmonių palūkanų imti.

Tai pasakęs, virto viesulu, tik sušvirkštė medžių šakose ir pranyko.

Suprato žmogus, kad jis aitvarą pavežėjo, ir nusidžiaugė.

Parvažiavęs namo, tuoj liepė žmonai iškepti pautienės iš trijų kiaušinių ir nunešė kluonan.

Ant rytojaus rado dubenį kupiną aukso.

Ir taip buvo kas vieną naktį.

Žmogus ir atsistatė, ir ūkį pataisė, o aitvaras jam pinigus krauna ir krauna.

Pagaliau visai praturtėjo, ir į jį, kaipo į turtuolį, ėmė kreiptis kiti, prašydami sušelpti, o jei nesušelpti, tai bent kuriam laikui paskolinti.

Žmogus vienam kitam paskolino. Paskui pagailo žmogui.

— Tiek skolinu, o kuri man iš to nauda. Visi ima nuošimčius, kodel aš vienas neturiu imti.

Ir kai atėjo skolinti pas jį, paėmė nuošimčius, iš anksto juos sau atsiskaitė.

Nuėjo, kaip visuomet, kluonan pažiūrėtų ant rytojaus, ką jam aitvaras atnešė, — ir nesurado nieko.

Kitą rytmetį — irgi nesurado nieko: liovėsi aitvaras jam turtus nešęs.

Trečią dieną ateina iš svirno žmona ir sako verkdama:

— Apvogė mus kažkas iki paskutinio grūdo: aruodai, kaip iššluoti.

Nuėjo žmogus svirnan, apžiūrėjo — niekur jokio pėdsako, kad vagis būtų įsibrovęs, o aruodai tušti.

Užlipo antlubėn — nei lašinių, nei skilandžių, nei dešrų.

Suprato žmogus, kad aitvaras jam keršija. Pasišaukė tada tą, iš kurio buvo paėmęs palūkanas, ir sako:

— Štai tau tavo palūkanos. Grąžink man tiek, kiek esi paskolinęs.

Ir atidavė žmogui, ką jam buvo sulaikęs.

Aitvaras nebekeršijo daugiau ūkininkui, bet ir nebelekiojo ir turtų jam nebenešiojo niekados.

VI.

Aitvaras žmogui, kurį pamilsta, nešioja ne tik pinigus, bet ir javų grūdus. Kam aitvaras nešioja javų grūdus, to aruodai visuomet pilni; jis gali kas vieną dieną parduoti iki paskutinio grūdo, bet ant rytojaus aruodai vėl bus kupini. Tas žmogus tik skolinti negali, nes jei paskolins ar padovanos nors vieną grūdą žmogui, kurio aitvaras neapkenčia, šis liausis nešiojęs.

Be to, aitvaras nemėgsta, jei jo suneštą turtą skolina už palūkanas.

Iš kur aitvaras ima pinigus — auksą ir sidabrą, nežinia, bet grūdus ima iš kitų žmonių aruodų, tų žmonių, kurie kokiu nors būdu jį įžeidė.

Nelaimingas tasai žmogus, kurio aitvaras ima neapkęsti ir šluoti jam aruodus. Tada vienas išsigelbėjimas — susitaikinti su juo, bet tai reikia mokėti ir ne kiekvienam tai pasiseka. Galima gintis, bet irgi ne kiekvienam pasiseka: reikia durys ir langai ir visi plyšiai paženklinti kryžiais trijų karalių dieną pašventinta kreida, o taip pat užkišti šermukšnio šakomis, arba kamščiais. Bet ir tada reikia būti atsargiam ir nemėginti jį pagauti ar jam keršyti, nes gali ištikti žmogų tikra nelaimė.

Vienam sodžiuje gyveno turtingas ūkininkas. Jis buvo turtingas iš tėvų protėvių, todel labai didžiavosi savo turtais ir vieną gražią dieną truputį išsigėręs, gyrėsi, kad jis esąs turtingas iš Dievo malonės ir jam nereikią nei aitvaro, nei kitos piktos dvasios pagalbos. Jis turtingesnis esąs už tuos visus, kuriems aitvaras padedąs.

Aitvaras, matyti, išgirdo tuos ūkininko žodžius ir įsižeidė, gal už tai, kad jį su pikta dvasia palygino, — ir ėmė šluoti jam aruodus.

Supyko žmogus, dasipratęs, kad aitvaras jam kenkia, ir sumanė pagauti jį ir atkeršyti.

Jis užkimšo visas skyles ir plyšius šermukšnio kamščiais ir paženklino juos šventyta kreida, padėdamas ant jų kryžius. Tik durų nepaženklino ir neužkimšo. Tai padaręs, patsai pasislėpė pasvirnėje, netoli durų, už šuns gurbos.

Kai aitvaras atlėkė, jis surado visas skyles užkamšytas, todel įėjo svirnan per duris. Žmogus tada prišoko prie durų, paženklino jas šventyta kreida kryžiumi ir užstatė jas šermukšnio šaka, o patsai vidun...

Narsus ir drąsus, matyti, buvo žmogus, jei net aitvaro nepasibijojo.

Bet aitvaras išlėkė per stogą ir išlėkdamas padegė jį. Užsidegė svirnas, o nuo jo užsiėmė ir suliepsnojo kiti trobesiai.

Ir liko žmogus, kaip stovėjo, nes nieko išgelbėti nesuspėjo.

Taigi su aitvaru reikia būti labai atsargiam.

VII.

Gyveno ir antras iš senų laikų turtingas žmogus, kuris kažkokiu būdu buvo įžeidęs aitvarą. Ir aitvaras ėmė jam ne tik aruodus šluoti, bet ir kitą turtą nešti iš jo trobesių.

Mato žmogus — pražus visai. Kas daryti, patsai nežino.

Galvojo, galvojo ir sugalvojo: pripylė pilną aruodą kviečių, kitą pripylė rugių, ir ant kiekvieno aruodo pastatė pautienės dubenėlį, medaus ir saldaus pieno lėkštę.

Ateina ant rytojaus pažiūrėti, kas atsitiko jo javams: dubinėliai tušti, o javai nepajudinti.

Žmogus ir antrą dieną tą pat padarė, manydamas: geriau penėsiu, negu turto nustosiu.

Ateina ant rytojaus, o gi mato — vienas dubinėlis pripiltas aukso, antras — sidabro, trečias — varinių pinigų.

Tokiu būdu tas žmogus ne tik susitaikė su aitvaru, bet pripratino jį prie savo namų, ir aitvaras ilgai dar krovė jam turtus.

VIII.

Gyveno labai turtingas ūkininkas. Jis patsai nežinojo, kiek turi pinigų. Dažnai net girdavosi, kad mėgino skaityti, bet negalėdavo suskaityti.

Gyveno jis todel labai išdykaudamas, daugel gėrė pats ir kitus mėgdavo nugirdyti, daugel ir gardžiai valgė ir kitus mėgdavo pavaišinti.

Švaistėsi pinigais, kaip kokis išdidus ir turtingas ponas. O tai todel, kad jam aitvaras kas vieną naktį daržinėn pinigus nešdavo.

Dažnai žmonės matė, kai aitvaras, lyg ugninis žaltys, lėkdavo iš miško sodžiun, tai iš sodžiaus miškan.

Spėdavo žmonės tada, kad aitvaras lekia to išdykėlio žmogaus daržinėn. Spėdavo ir pavydėdavo.

Bet ką bedarysi, kad kitam, o ne tau laimė, kad kitam, o ne tau sekasi.

Tarnavo pas tą ūkininką bernas. Jis pastebėjo, kad šeimininkė kas vieną vakarą kepa iš trijų kiaušinių stačiokę pautienę. Kepa moliniam dubinėly, ant pieno, ir nei pati valgo, nei kitiems duoda, tik šeimininkas paima ir kažkur išneša...

Ėmė bernas sekti šeimininką ir susekė, kad jis, kai sutemsta, neša pautienę daržinėn ir grįžta iš ten be dubinėlio.

Suprato tada bernas, kad tai aitvarui pavaišinti. O kad aitvaras šeimininkui pinigus neša, jis jau buvo girdėjęs iš kitų.

Vieną vakarą pasislėpė bernas daržinėje ir pamatė, kur stato šeimininkas pautienę. Kai tik jis išėjo, bernas atsikėlė, paėmė pautienę išvalgė ir pridergė dubinėlin.

Nakčia atlėkė aitvaras. Vietoje pautienės rado žmogaus pridergtą dubinėlį. Supyko aitvaras, tur būt, manydamas, kad ūkininkas panoro iš jo pasityčioti, o supykęs uždegė daržinę su visu gera, kas joje buvo.

Pusė sodžiaus supleškėjo nuo kilusio daržinės gaisro.

Nuo to laiko liovėsi aitvaras nešiojęs ūkininkui pinigus, bet ir bernui tas nesibaigė gera. Matyti, aitvaras sužinojo, ar gal bernas kam pasigyrė, kieno buvo iškrėstas tas aitvarui juokas, ir berną rado rudenį raiste nuklamdytą.

IX.

Ėjo vienas elgeta keliu. Priėjo girią. Girioje atsisėdo pakelėje atsilsėti. Mato, eina aukštas juodbruvis vyras, visai panašus į čigoną. Elgeta, kaip buvo pripratęs, ištiesė ranką ir ėmė išmaldauti.

— Ar nematai, kad aš nieko neturiu. Patsai jau antra dieną nieko nesu valgęs! — sako čigonas.

Jis prisėdo šalia elgetos ir sako jam:

— Kiek matau, tavo terbos pilnos. Gal pavaišinsi mane.

Elgeta ėmė kalbėti, kad jis nieko neturįs. Žmonės šykštūs ir nieko jam neduodą.

— Kaip matau, ir tu irgi esi šykštus, jei nenori manęs pavaišinti. Juk aš galėtau jėgą panaudoti ir atimti visa, ką turi.

Elgeta baisiai nusigando ir ėmė šaukti ir rėkti.

— Nešūkalok, čia giria, ir niekas tavęs neišgirs. Bet aš tavęs neskriausiu, nes man nieko nereikia, — sako tasai juodbruvis vyras. — Tu manai, kad aš čigonas, o aš esu aitvaras.

Dar labiau nusigando elgeta ir ėmė jį žegnoti:

— Vardan Dievo Tėvo ir Sūnaus ir Dvasios Šventos. Amen. Prapulk, prapulk, prapulk!

Bet aitvaras tik nusijuokė.

— Senas esi ir kvailas. Argi nesi girdėjęs, kad aš kryžiaus nebijau. Juk aš ne pikta dvasia, kuri žmonėms kenkia, — sako aitvaras. — Aš dažnai pagalbą teikiu žmonėms.

— Jei jau tokis geras esi, pagelbėtai ir man, — sako nusiraminęs elegeta: — matai, aš esu senas, vos kojas tempiu, o reikia elgetauti. Ką tau reiškia duoti man aukso vienas kitas rieškučias.

— Gerai, — sako aitvaras — atkišk terbą — pripilsiu.

Elgeta atkišo, ir aitvaras jam pripylė geroką galą auksinių pinigų.

— Gali išleisti, gali dovanoti, gali mėtyti, kiek nori — tavo maiše pinigų nemažės. Bet kas dieną turi šiek tiek išimti iš maišo ir išleisti. Kitaip nebeteksi nė to, kas dabar yra maiše.

Elgeta ėmė siekti visais šventais, savo siela, kad jis naudosis pinigais. Jis nori gyventi, kaip ponas, ir kitiems padėti, nes patsai gerai žino, ką reiškia skurdas ir vargai.

— Gerai, — sako aitvaras: — aš trims mėnesiams praslinkus aplankysiu tave. Žiūrėk, kad mane gerai priimtai ir pavaišintai naujoje pirkioje.

Tai pasakęs, sušvilpė, pavirto viesulu ir, šūkaudamas, pranyko.

Senis parėjo namo ir paslėpė pinigus skuduruose, kuriais buvo užverstas kampas.

Ant rytojaus užsikėlęs, išsiėmė vieną auksinį pinigą, pavartė, pavartė ir vėl atgal padėjo: gaila jam buvo sunaudoti, pasaulin paleisti tokį gražų pinigą.

Ir vėl jis nuėjo išmaldautų ir grįžo tik vakarą. Grįžęs pavalgė sausos duonos su vandeniu ir tarė:

— Rytoj pradėsiu gyventi, kaip turtingam žmogui dera, — ir nuėjo gultų, patikrinęs anksčiau, kad maišas su pinigais tebėra ten, kur jį buvo padėjęs.

Ant rytojaus pasikartojo tas pat. Ir taip slinko diena po dienos, o elgeta vis gailėjosi pajudinti savo auksą.

Užėjo kitas elegeta ir sako jam:

—Aš mirštu, kojas man skauda ir visą kūną skauda, nebepajėgiu vaikščioti išmaldos. Gal man padėsi?

Senas elgeta ėmė siekti visais šventais, kad jis nieko neturįs. Net valgyti ir gerti ko neturįs...

— Gal turi juodai dienai kelis skatikus. Nusipirk sau ir man duonos. Kai pasveiksiu ir geri žmonės man padės, viską sugrąžinsiu.

Ėmė elgeta vėl savo siela siekti, kad jis niekados skatiko neturėjęs.

Senas elgeta, kuris prašė pagalbos, nusiėmė kepurę. Mato tada šeimininkas, kad tai ne elgeta, bet aitvaras.

— Ar atmeni, kokia aš tau sąlyga daviau auksą. Štai, kaip tu mane pavaišinai? Nejaugi išsekė visas auksas?

Senis čiupt už maišo: — minkšta. Atidengė, žiūri ne auksas, tik puvėsiai.

— Nemokėjai naudotis, tad ir nereikia tau turtų, — nusišypsojo aitvaras ir pranyko. Tik viesulas sustaugė, net pirkaitės duris išvertė.

Nebeteko elgeta turtų, kuriuos buvo jam suteikęs aitvaras.

Ir patsai buvo kaltas. Nereikia būti gobšiam.

X.

Ėjo keliu du ūkininku ir beeidamu kalbėjosi apie savo skurdą ir vargus.

Vienas ir sako:

— Ech, kad žmogui pasisektų privilioti aitvarą. Nors senatvėje pagyventum, kaip kiti žmonės gyvena.

— Taigi, — sako kitas. — Lekioja dabar laukais, medžių viršūnėmis. Pasisuktų jis man po ranka dabar!...

— Na, tai ką padarytai?

— Griebtau už plaukų ir neišleistau, kol pažadėtų turtų.

— Griebk! — sušuko aukštas juodbruvis vyras, čia pat atsiradęs. — Aš čia.

Pamatė ūkininkai ir pažino, kad tai aitvaras, bet tiek nusigando, jog bėgte bėgo vienas vienon pusėn, kitas kiton.

Nusikvatojo aitvaras, šūkterėjo, pavirto viesulu ir nulėkė medžių viršūnėmis.

Taip ir nepasinaudojo ūkininkas susitikimu su aitvaru.

O galėjo pasinaudoti ir praturtėti.

Taip jau visados atsitinka, kad vienaip žmogus svajoja pasielgti ir visai kitaip pasielgia, kai atsitinka proga.

XI.

Ganė du piemeniuku avis. Abu buvo vargdieniu našlaičiu, abu buvo samdininku.

Avys sau vaikščioja, o abu piemeniuku sėdi, šnekučiuojasi ir seka vienas antram pasakas.

Pasakoja apie vieną, apie kitą dalyką, ir ima kalbėtis apie aitvarą.

— Tai, kad taip susitikti su aitvaru! Neturėtau reikalo tada tarnauti.

— Pašauk, gal atsilieps ir pripils mums pilnas kepures aukso, — sako kitas.

Pirmasis atsistojo ir ėmė šaukti:

— Aitvare! Aitvare!

Vos tik jis šūkterėjo — ir šalia atsirado augalotas vyras.

— Ko norita? — klausia piemeniuku.

Tiedu nusigando, pabalo ir žodžio negali ištarti. Pagaliau vienas prabilo:

— Suvarinėk mums avis...

Nusikvatojo aitvaras, pavirto viesulu, susukė verpetus ir pranyko.

Nesugebėjo piemeniuku pasinaudoti savo laime.

XII.

Gyveno kaime bernas, kuris ilgus metus tarnavo pas vieną ūkininką. Betarnaudamas neteko sveikatos, paseno ir dirbti jau buvo jam sunku taip, kaip pirma dirbdavo. Tai ūkininkas vieną dieną jam ir sako:

— Gana valgei mano duonos! Dabar eik pamėgink pas kitą.

— Kur aš eisiu, jei visą amžių tau dirbau, pas tave netekau sveikatos? Tokio darbininko, kokis dabar aš esu, niekas imti nepanorės.

— Tu man dirbai, tai tiesa. Bet už darbą aš tau mokėjau — tai irgi tiesa. Tu savo gavai, aš savo, ir mudu atsilyginova. O jei dabar niekas tavęs imti nenorės, kas man darbo. Ne aš tave pagimdžiau, ne aš ir auginau; buvai man reikalingas ir naudingas — laikiau. Dabar esi nereikalingas — ir eik, kur tave akys neša. O neisi, tai šunimis užpiudysiu.

Ką bedarysi. Paėmė darbininkas lazdą, užmovė ant jos batus ir ryšulėlį su marškinių pakaita ir nuėjo.

Eina dieną, eina kitą — niekas nenori priimti už darbininką.

Išalko, nuvargo bernas, atsisėdo pakelėj ir verkia.

— Ir aitvaras manęs mažo nepaėmė. Teks dabar ar badu mirti, ar skandintis.

Kai jis taip aimanavo, priėjo čigonas — tvirtas, stiprus, augalotas vyras, ir klausia:

— Na, ko čia sėdi, kai geri žmonės dirba, prakaituoja?

— Dirbtau ir aš, kad tik kas panorėtų mane darban priimti, — atsakė jam bernas ir papasakojo visą savo vargą.

Čigonas išklausė berną ir sako:

— Nuskriaudė tave ūkininkas, bet nieko, aš tau padėsiu. Pamatysi, kad tavo buvusiam šeimininkui teks pas tave dar bernauti.

— Kur jau man! Juk matai, koks aš esu. Ir turtas mano visas su manim.

— Duokš kepurę, pripilsiu, — sako čigonas.

Bernas atkišo kepurę, nei manydamas, nei galvodamas, kad čigonas gali jam pinigų pripilti. O čigonas kaip tik pripylė kepurę su kaupu vienų aukso pinigų.

— Grįžk tan kaiman, kur tavo buvęs šeimininkas gyvena, ir lauk. Kai jis nusigyvens, nusipirksi jo ūkį ir pasisamdysi jį sau už berną - darbininką.

Bernas paklausė, sugrįžo kaiman, kur anksčiau gyveno tarnaudamas, ir apsistojo pas našlę kampininkę, kurį turėjo gražią dukterį.

Kiek pagyvenęs pamilo jis našlės dukterį ir pasipiršo. Našlė nenorėjo už jo leisti, bet kai pamatė, kiek jis turi aukso, tuojau išleido už jo savo dukterį.

Dieną per dieną vis geriau gyvena darbininkas su žmona ir uošve. Viskas jam sekasi.

O ūkininkui, pas kurį gyveno anksčiau darbininkas, vis blogiau ir blogiau sekasi: tai aitvaras jam aruodus iššluoja, tai ledai javus pamuša, tai gyvuliai krenta...

Visai nuskurdo turtingas kadaise ūkininkas ir nebežino, kas jam toliau bedaryti.

Nors bernas uždraudė našlei pasakoti apie savo turtus, bet argi moteriškė iškęs. Tai vienai pasako, kaipo paslaptį, tai antrai, tai trečiai — ir, kaip bematai, visas sodžius sužinojo apie buvusio samdininko pastumdėlio turtus.

Sužinojo ir jo buvęs šeimininkas.

— Prisivogė mano gero, pas mane betarnaudamas. Eisiu, pareikalausiu, kad nors paskolintų, jei grąžinti nenori man, ką yra privogęs, — pamanė jis sau ir nuėjo į savo buvusį berną.

Bet tasai nepanoro skolinti.

— Parduok man savo ūkį. Sumokėsiu, kiek nori, bet neskolinsiu.

Ūkininkas iš karto nesutiko. Bet, pakentęs vieną kitą mėnesį, vistiek turėjo parduoti, nes būtų jam ūkį pardavę už skolas.

Pardavęs ūkį ir apmokėjęs skolas, jis nusisamdė pas buvusį savo darbininką už berną.

Gyvenime dažnai taip atsitinka...

XIII.

Gyveno sodžiuje turtingas ūkininkas, kuris turėjo tik vienatūrį sūnų. Kai šis išaugo, tėvas surado jam turtingos giminės mergaitę ir liepė vesti. Reikia pasakyti, kad tas ūkininkas buvo labai šiurkštus ir niekas jam nedrįso prieštarauti: nei žmona, nei sūnus, nei niekas kitas iš jo šeimynos — visi jo bijojo ir klausė, ar tai savas giminaitis, ar samdininkas, ar, pagaliau, paprastas kaimynas. Todel sūnus nedrįso prieštarauti ir vedė, ką jam tėvas paliepė. O kadangi mergaitė buvo jauna ir graži, tai vedęs ją pamilo ir džiaugėsi, kad turi tokią jauną ir gražią žmoną. Bet ji buvo savo turtingų tėvų labai išlepinta, todel darbo dirbti tinginiavo, gailėjosi savo baltų rankelių, ir vyras dažnai, kai niekas nematydavo, atlikdavo už ją darbą, kurį šešiuras būdavo jai paliepia padirbti.

Be to, jaunamartė irgi buvo savo būdu šiurkšti ir dažnai užgaudavo žodžiu kitus jaunesnius, o ypač darbininkus ir darbininkes. Kentė vienas, kentė kitas, ir pagaliau atėjo pas šeimininką bernas ir merga, kurie buvo visiems metams pasamdyti, ir sako:

— Nenoriva daugiau pas tave tarnauti: tavo marti mus kasdien piktais žodžiais kolioja ir visokiais būdais užgaulioja.

Sunku ūkininkui viduryje metų pasilikti be darbininkų, dar sunkiau kiti tokiu metu gauti. Todel ėmė atkalbinėti juos ūkininkas ir žadėjo išbarti marčią, kad ji nesielgtų su jais šiurkščiai.

Darbininkai davėsi įkalbėti ir pasiliko.

Šešiuras tada pasišaukė savo jaunamartę ir sako jai:

— Būsi šiurkšti ir nesugyvenama su darbininkais, paliks jie mus tada viduryje metų...

— Tepalieka sau! Kas man darbo!

— Tada teks tau visas darbas dirbti. Tada sužinosi, kaip reikia elgtis su samdininkais.

Marti kokiam laikui nurimo, bet praslinkus darbymetei, vėl ėmė kolioti ir visokiais būdais užgaulioti samdininkus. Šie dar labiau supyko ir išėjo.

— Na, aš tau sakiau, kad teks tau jų sunkus darbas dirbti, — tarė jai šešiuras ir liepė eiti rugių maltų.

— Na, ir malsiu! — atsakė jaunamartė ir nuėjo kamaron, kur stovėjo girnos.

Malė, malė, nuvargo, nuilso, rankos jai pamielino, net girnų pasukti nebegali. Atsisėdo ir verkia.

Tuo metu ateina vyras ir klausia:

— Ko verki? Ar malti sunku?

— Rankų nebepakeliu! — nusiskundė verkdama. — Malu, malu — ir vis baigti negaliu.

— Tokia statinėlė nediduke ir toji nepilna. Neverk, aš padėsiu tau malti.

Malė, malė abu iki vidunakties.

— Reikia pažiūrėti, ar daugel dar beliko malti, — sako vyras ir, dirsterėjęs statinėn, net suriko:

— Nagi, rodos, daugiau negu buvo, kai malti pradėjova!

— Matyti, nuilsai, žalius grūdus bemaldamas, todel tau taip ir atrodo.

Pamanė vyras, kad ji tiesą kalba, ir sako.

— Eiva gultų! Ryt baigsiva malti...

Ant rytojaus moteriškė, kai tik šešiuras išėjo iš pirkios, pasėmė iš statinės rugių pintinę ir supylė kiaulėms lovin. Pasėmė kitą ir supylė ceberkan karvėms.

Dieną atvažiavo pavargėlis, ir jam moteriškaitė pora pintinių įpylė maišan. Popiet važiavo per kaimą padegėlis — ir jam vėl dvi pintini įpylė maišan, — vis iš tos statinės, iš kurios reikėjo jai visi grūdai sumalti. Liko tik truputis dugne.

— Ar sumalei viską, kas buvo statinėj? — klausia vakarą šešiuras.

— Truputį liko, — atsakė marti.

— Na, tai eik ir baik, — liepia jai šypsodamasis šešiuras. — Parodyk, kad moki sunkiai dirbti, kaip samdininkė.

Nuėjo vėl į girnas jaunamartė. Ir vyras neiškentęs tuoj atėjo jai padėti.

Mala valandą vieną, kitą — ir vis dar grūdai nesibaigia.

— Pažiūrėk, ar daug dar beliko! — liepia vyras.

Priėjo jauna žmona, dirsterėjo ir nustebo.

— Dievuli, kas gi dabar čia dedasi! — suplojo rankom nustebusi.

— Grūdų daugiau, negu buvo, kai malti pradėjova!

Liovėsi malęs ir vyras. Priėjo jis statinę ir žiūri: apipilna, o buvo tik truputis dugne.

— Koks čia stebuklas darosi! — sušuko ir jisai. — Užkerėjo kas šiuos grūdus, ar ką!...

Išgirdus šiuos žodžius, ėmė verkti jauna žmona, nusiskųsdama:

— Matau, kad tavo tėvas raganius ir nori mane nuvaikščioti malimu. Geriau aš, vargše, mesiu tave ir bėgsiu į motulę!...

— Kur tu bėgsi. Išėjai iš tėvo namų, tai esi motinai atriekta riekė.

— Tai geriau nusiskandinsiu, negu turiu nuolat ir nuolat malti.

— Neverk! Ryt pamatysiva, kas reikia daryti. O dabar eiva gultų!

Ant rytojaus nuėjo bernas į kunigą ir papasakojo, kas jiemdviem atsitiko.

Kunigas išklausęs sako:

— Uždek gramnyčinę žvakę ir, puodu ją apvožęs, nusinešk kamaron, kur stovi girnos. Kai imsi malti, atvožk žvakę, ir jei ten kažkas darosi su piktos dvasios pagalba, tai ir pamatysi.

Parėjęs namo ūkininko sūnus padarė viską, ką jam kunigas buvo paliepęs: surado gramnyčinę žvakę, pasiėmė molinį puodą ir laukia vakaro.

O vakarą šešiuras vėl klausia marčią:

— Ar baigei malti iš statinės grūdus? Vakar sakei, kad maža beliko.

— Ne, negalėjau baigti. Rodos, buvo nedaug, o maliau, maliau, kol gaidžiai sugiedojo — ir nepabaigiau.

— Tinginė esi, ar jau tokia niekam tikusi, kad per du vakaru grūdų statinės nesumalei. Eik ir baik šį vakarą!

Marti pavalgė vakarienės ir nuėjo į girnas, o kai šešiuras atsigulė, ir vyras atėjo padėti jai malti ir ateidamas atsinešė puodą, po kuriuo buvo pavožta gramnyčinė žvakė, ir pastatė jį ant lentelės arti girnų.

Kai ėmė jiedu malti, tuojau nuėmė puodą nuo žvakės — ir pamatė, kad ant statinės krašto tupi raudonas gaidys ir vemia iš gurklio grūdus. Įsiutęs negudrus žmogus, neturėdamas ko kito po ranka, drožė tam gaidžiui puodu. Gaidys, nė sparnais nesulapatavęs, krito statinėn, kaip negyvas. Jaunas vyrukas tuojau ištraukė jį iš statinės

ir iš visų jėgų drožė į grindis, o grindys buvo — molinė asla. Kai tik gaidys palietė žemę, tuoj pateškėjo kibirkštėmis, o paskui, kaip ugninis žaltys, su griausmo trenksmu spruko per lubas, išnešdamas ir lubas ir stogą ir padegdamas visus namus.

Sudegė namai ir visa, kas jame buvo. Šeimininkai vos patys spėjo išsigelbėti. Iš viso jų turto nė nuodėguliukų nebeliko.

Ir nuskurdo nuo tos dienos turtingas ūkininkas ir viskas jam nesisekė, nes, matyti, dabar jam keršijo aitvaras, kurį ūkininko jaunas sūnus skaudžiai užgavo per savo kvailumą.

XIV.

Gyveno viename kaime senas ūkininkas. Nors žemės turėjo maža, bet gyveno jis be vargo, lengvai dirbo, gardžiai valgė ir net samdininkų turėjo — dvi mergi.

Iš kur buvo jo turtai, niekas nežinojo, tik spėjo žmonės, kad jam aitvaras padeda.

Tas ūkininkas turėjo didelį raudoną gaidį, kuris ne su vištomis papečkėje, bet vienas tupėjo kamarėlėje, kur girnos stovėjo.

Kai, būdavo, tik gaidys sugieda, ūkininkė tuojau siunčia mergas rugių maltų, bet niekuomet neduodavo jom ugnies neštis kamarėlėn.

— Ten visur dulkių pilna. Nukris kur anglis — ir užsidegs pirkia, — kalbėdavo ūkininkė ir atimdavo iš jų skalą, kai jos norėdavo, eidamos kamaron, įžiebti ugnies.

Taip ir maldavo mergaitės patamsyje, iki ūkininkė pašaukdavo pusryčiautų.

Ir taip buvo diena iš dienos. Pavargo mergaiti, rankas jom skaudėjo, įkyrėjo tas malimas, o dargi ir miego visuomet norėdavo, nes ilgiau pamiegoti galėdavo tik šventomis dienomis.

Bemaldami kalbasi vieną naktį mergaiti:

— Tai vis prakeiktasis gaidys kaltas. Kai tik jis užgieda, tuoj ir kelia mus šeimininkė. O jis taip anksti gieda. Ir galo jis negauna.

— Jeigu jis negauna galo, tai jam galą padarykiva. Nusuksiva jam sprandą ir įmesiva rūsin. Šeimininkė pamanys, kad pats savaime padvėsė. Nors nekels tada mūsų taip anksti.

— Bet kur jį čia patamsyje surasi, — paabėjojo viena.

— Kvaila tu, — atsakė jai draugė. — Bene pagausi gaidį, kada šviesu. O patamsyje sučiupsiva, kad net nekvaktels.

Ir nuėjo ieškotų gaidžio. Tik mato, kad gaidys tupi ant statinės krašto, kurioje buvo rugiai.

— Mat, giltinė! Ir patamsyje rugius ryja!

Ir čiupt gaidį, o kad jis nesuriktų, tuoj nusukė jam sprandą.

— Kur jis man dabar dėti? — klausia ji savo draugę. — Įmesiu rūsin.

Mat, po kamarėlės grindimis buvo rūsis, kurioje ūkininkas laikė bulves.

— Geriau įkimšk kur kampan. Tada šeimininkė pamanys, kad patsai įlindo ir užduso.

Mergina priėjo į kampą, kur stovėjo kubilai su užraugtais kopūstais žiemai, ir metė už jų į kampą nugalabintą gaidį.

Kai tik metė jį į kampą, tuojau iš ten šiuptelėjo kibirkštys, o paskui sugriaudė, sužaibavo — ir kažkas, kaip žaibas, kaip ugninis žaltys, spruko per lubas ir stogą. Taip atsitikus tuojau užsidegė pirkia. Gerai, kad buvo žiema: ant stogo buvo daug sniego — ir subėgę kaimynai užgesino gaisrą. Būtų visa sudegę.

Suprato tada kiekvienas, kam nusigandusi mergini papasakojo, kad tai buvo ne paprastas gaidys, bet aitvaras, kuris pas tą ūkininką gyveno, kaip savo namuose.

XV.

Gyveno kaime kampininkas, be vaikų, tik su žmona. Gyveno kaimo gale, kur turėjo nedidelę trobelę ir žemės sklypą.

Gyveno jiedu — vyras ir žmona — lengvai: maža dirbo, gardžiai valgė, švariai apsitaisiusiu vaikščiojo.

Turėjo vieną karvę, bet ji duodavo pieno tiek, kiek kiti negaudavo, keturias melždami.

— Iš kur tu gavai tokią karvę? — stebėdavosi žmonės: — Tešmuo, kaip kibiras, vos panešti gali.

— Dievas davė, — atsakydavo kampininkas.

Be to, jis laikė ir pora ar trejeta kiaulių. Ir jos buvo visuomet riebios, kaip penimės, ir žiemą ir vasarą.

— Ką tu darai, kad tavo kiaulės tokios riebios? — klausdavo kampininko žmoną ūkininkės kaimynės.

— Peniu, tai ir riebios. Penėkite gerai — ir jūsų bus tokios pačios.

— Tai tau ir kampininku! — pavydėdavo žmonės. — Gyvena, kaip ponu: nei pavargsta, nei pailsta, kaip mes, o turi daugiau, negu kitas pusvalakininkas.

— Gyventume ir mes visi gerai, jei mums padėtų aitvaras, kaip jam.

Kalbėti kalbėdavo kaimynai, bet ir kalbėdami savo kalbomis netikėdavo.

Javų kampininkas sėdavo maža, rugių varsneles, miežių pusę varsnelių — ir viskas.

— Vai, ar neteks tau badauti, dar ir pavasario nesulaukus? — pasityčiodavo vienas kitas ūkininkas, matydamas apsėtus kampininko plotus.

— Bene mudviem daugel reikia, — ramiai atsakydavo kampininkas. — Duos Dievulis, užderės rugeliai — ir užteks duonos man ir žmonai.

— Ne Dievas, bet aitvaras priaugins tau rugių, — ne vienas po nosimi sumurmėdavo, bet ir pykdamas ir pavydėdamas savo kalba netikėdavo.

Ateina, būdavo, vasaros darbymetė. Žmonės nuo ryto iki vakaro prakaituoja laukuose ir kaitrios saulės svilinami ir karštų vėjų apipučiami — rankų už darbų nepraskiria, o kampininkas triūsinėja apie savo daržą, kapstosi eželėse. O kai saulė ima kaitinti, žiūrėk, snaudžia abu sau kur paūnksnę vietelę suradę.

— Palauk, ateis žiema, teks duonos paprašinėti. Tada priminsime tau, kaip gera vasarą tinginiauti, — pyko, visa tai matydami, ūkininkai.

Bet ateidavo žiema ir praslinkdavo, praeidavo ir sunkus pavasaris, o kampininkas į nieką nesikreipdavo, pašalpos ieškodamas. O dar atbulai atsitikdavo: ne vienas ėjo pas jį pasiskolinti iki naujų rugių duonai grūdų. Ir jų pas kampininką visada susirasdavo.

Taip gyveno laimingai kampininkas ilgus metus. Žmonės pavydėdavo ir pavydėti nustodavo, piktai kalbėdavo apie jį, kiti vėl girdavo.

— Ką gi, daug jiemdviem be šeimos reikia. O gi negeria, nerūko, tai ir maža jiem užtenka, — kalbėjo vieni.

— Negeria dabar, bet prisigers verdančios dervos anam pasauly, — piktai šaipėsi kiti.

Bet atėjo metas, kai kampininkas paseno ir net to mažo darbo, kurį anksčiau patsai vienas dirbo, dirbti nebegalėjo. Nors nedaug buvo javų, bet susirgęs nei iškulti, nei suvėtyti, nei svirnan sunešti nebegalėjo.

Nuėjo tada pas neturtingiausius kaimynus, kurie dažnai iš jo javo skolindavosi, ir prašo:

— Nesveikas esu ir kulti nebepajėgiu. Ateikite ir padėkite man. Pinigų neturiu, užmokėti neužmokėsiu, bet javais atsilyginsiu.

Atėjo prašytieji žmonės ir, kaip bematant, per vieną rytą iškūlė jam visus rugius.

— Pamatysime, kas tau beliks, kai tu mums atsilyginsi, — nusijuokė kaimynai.

— Dievas duos, kaip nors atsilyginsiu, — sako jiems kampininkas. — Ryt dieną išvėtysiu, o vakarą atėję sunešite man svirnelin. Tada ir atsilyginsime.

Atėjo rytojaus vakarą žmonės — mato, kampe neperdidelė krūvelė javo. Ėmė semti maišais ir nešioti svirnan. Nešiojo, nešiojo, visą vakarą dirbo, prakaitavo, du aruodu pripylė — o rugių krūvelė kluone nė nesumažėjo.

— Kokis čia galas! Stebuklas ar kerai? Nešam, nešam grūdus — ir paginos jiems nėra! — stebisi žmonės.

— Na, ką, vyručiai, — kalba jiems senas kampininkas; — nuvargote? Manau, kad nūdienai pakaks, kitą vakarą baigsite nešioję. O dabar pilkite maišus ir neškitės namo, kiek kuris gali pakelti.

Prisipylė žmonės maišus ir nusinešė namo, kiek kuris galėjo pakelti.

— Čia nepaprasti rugiai, o kerėti. Gal tokių rugių ne tik žmogui nevalia valgyti, bet ir gyvuliui sušerti nedera, — kalbėjo žmonės.

Pasikalbėję nutarė eiti į kunigą ir jam viską papasakoti, jei dar taip pat pasikartos ir kitą vakarą.

Kai atėjo kitas vakaras, pasiėmė žmonės dar didesnius maišus ir nuėjo rugių neštų.

Vėl nešė visą vakarą, bet krūva nemažėjo. Pripylė vėl du aruodu, o rugių vis dar kluono kampe buvo daug.

Vėl atėjo kampininkas ir sako:

— Jau visai tamsu, o ugnies degti neverta, nes galima kluoną sudeginti. Rodos, liko nebedaug, rytoj baigsime. O dabar semkitės rugių, vyručiai, ir neškite, kiek kuris gali pakelti.

— Gerai, bet tu mums pasakyk, kokiu būdu iš rugių varsnelės tu gavai keturis aruodus, kai mes tiek iš pusės valako negauname.

— Dievulis davė brandžius rugelius. O vėl, kokie ten mano aruodai! Tai ne gaspadoriški aruodai, kurių kiekvienam pusė kluono sutelpa.

Prisisėmė vyrai vėl maišus, kiek tik kuris galėjo išnešti iš kluono. Namo jau nenešė, bet ritino.

Ant rytojaus nuėjo visi į kunigą ir papasakojo jam, kas atsitiko.

— Mes manom, dvasiškas tėveli, kad kampininkui aitvaras nakčia neša rugius. Ar tik nebus nuodėmė aitvaro rugiais naudotis?

Kunigas juos išbarė, kad jie tiki aitvarais ir negerai mano apie Dievo dovanas — šventąją duonelę, ir liepė jiems eiti namo.

— Na, jei dvasiškas tėvelis mano, kad blogo čia nėra, tai ir mes manysim, kad tikrai nėra.

Bet kai jie taip kalbėjosi su kunigu, juos išgirdo senas zakristijonas, kuris jiems iš kunigo išėjus ir sako:

— Štai, aš duosiu jums gramnyčinę žvakę. Kai eisite nešti rugių, pasiimkite ją su savim, ir kai tik šeimininkas išeis, uždekite ją — ir pamatysite aitvarą.

— Kaip pamatysime, jei kunigas sako, kad aitvaras tai tik mūsų prasimanymas? Jokių aitvarų nesą.

— Kunigas — mokytas žmogus, o argi mokyti tokiuose dalykuose ką nusimano.

Trečią vakarą žmonės padarė, kaip jiems senas zakristijonas patarė. Kai tik uždegė žvakę, pamatė, kad kampe už krūvos stovi juodas ožys ir vemia rugiais. Žmonės puolė jį spragilais ir ėmė vanoti jam šonus.

Subliovė ožys, suriko nesavu balsu, puolė ant žemės ir patvysko kibirkštėmis, net žmones apsvilino. Atšoko žmonės šalin, o čia — žiūro — jau stogas liepsnoja. Vos spėjo iš kluono išbėgti.

Sudegė kluonas su visu javu ir šienu, kurie ten buvo sukrauti.

Nualo kampininkas — ir senatvėje teko jam elgetauti, nes aitvaras javo daugiau nebenešiojo jam.

XVI.

Nors visi vienodai dirba, visi vienodai turi žemės, bet nevisi kaime vienodai gyvena. Vieniems sekasi, kitiems ne, vieniems javai dera, kitiems ne, vienų gyvuliai veisiasi, kitų ne.

— Tai jau žmogaus tokia laimė. Taip yra, kaip Dievulis lėmė gimimo dienoje! — kalba paprastai žmonės ir pavydi tam, kuris turi geresnę laimę.

Bet ne vienas Dievas turtus nulemia. Būna ir kitaip dar, tik tada turtas nevisuomet išeina į gera.

Buvo tokis kaimas, kur žmonės, rodos, vienodai sunkiai dirbo, vienodai žemės turėjo, bet vienas jų buvo labai turtingas ir gyveno, kaip kažkokis ponas, o visi jo kaimynai iš skurdo išbristi negalėjo.

Kaimynai turėjo po vieną arklį, ir tie jų arkliai vos kojas tempė, nes buvo darbo nuvaryti, o šeimininkai nevisuomet ir pašerti juos kuo turėjo, ypač žiemos pabaigoje. Jų gi turtingasis kaimynas laikė ketverta, ir visi buvo riebūs, kaip penimiai meiteliai.

Kaimynai turėjo po vieną, po dvi karvi — ir tos pieno duodavo tik tiek, jog mažiesiems vaikams neužtekdavo, o turtingasis ūkininkas laikė jų keliolika, ir visos buvo įšertos, gerai nupenėtos, o tešmenys jų kaip maišai, vos apžergti eidamos galėjo. Pieno buvo tiek, jog patys gerdavo ir valgydavo, visa draugė gerdavo ir valgydavo — ir dar svetimiems pardavinėdavo.

Kaimynai gyveno senose pakrypusiose lūšnose, o jų kiti trobesiai — kluonai, tvartai, svirnai — buvo paramstyti, žemėn sudribę, o turtingo ūkininko pirkia buvo erdva, didelė ir graži, kaip stiklinė. Visi kiti trobesiai buvo naujai atstatyti, patogūs, stiprūs.

— Jau kad žmogui Dievas lėmė laimę, nesusilyginsi su juo, nors dieną ir naktį dirbtai, rankų nenuleisdamas! — su pavydu galvojo kiekvienas.

Turtingas ūkininkas turėjo tik vieną sūnų, kurį labai lepino. Augo pas tėvus vienatūris, kaip ponaitis, ne tik, kad sunkaus darbo nedirbdavo, dar jam kiti tarnaudavo, kaip kažkokiam ponaičiui.

Ir patsai turtingasis ūkininkas, kai praturtėjo, darbu nesivargino, darbymetės metu laukan neidavo, vis daugiau apie namus triūsė. Jei ir nueidavo laukuosna, tai tik pažiūrėtų, kaip jo samdininkai dirba.

Gyveno pas tą ūkininką jauna mergaitė samdininkė. Ji buvo labai darbšti ir linksma, todel visų buvo mylima. Ne tik buvo ji darbšti ir linksma, bet kur tik ji eidavo, tai vis dainuodavo, ką pamatydavo, meiliai užkalbindavo. Be to, ji buvo dar labai graži: jos veidas lyg pienas su krauju maišytas.

Pamilo ją turtingo ūkininko sūnus, o pamilęs sako savo tėvui ir motinai:

— Patiko man mūsų mergaitė samdininkė, ir aš ją pamilau. Leiskita man ją vesti.

Tėvas su motina nė klausyti apie tai nenorėjo, nes jie buvo turtingi, garsūs savo turtais, o mergaitė, nors ir darbšti, bet nuskurdusių kampininkų duktė.

Ne apie tokią marčią svajojo, ne tokios savo sūnui žmonos norėjo tėvai.

Pagalvojęs, su žmona pasitaręs, nutarė tėvas tą mergaitę samdininkę iš savo namų atstatyti, o sūnui surasti tokią mergą, kad ji būtų turtingų tėvų duktė ir garsios giminės.

Bet kai tėvas su motina tarėsi, sūnus visa girdėjo ir todel sako tėvam:

— Jei atstatydinsita tą, kurią aš pamilau, ir versita mane kitą paimti, aš geriau nebegyvensiu: eisiu ir nusiskandinsiu ežere.

Nusigando tėvas, nusiminė motina, išgirdusiu tokius sūnaus žodžius, ir ilgai galvojo, ką turi bedaryti.

Pagaliau pagalvojęs tėvas pasišaukė sūnų ir sako:

— Gerai. Jeigu jau tu tiek pamilai šitą driskę, jog net skandintis nori, aš sutinku, kad tu ją vestai. Bet anksčiau turi su ja sumalti ragaišiams tuos grūdus, kurie yra kamaroje ties girnom statinėje. Kai sumalsita, tada pagalvosiva apie vestuves.

Sūnus labai nusidžiaugė ir ėmė tėvui ir motinai dėkoti, rankas jiem bučiuoti.

— Padėkosi paskui. Tik žinoki, kad jei per dvi savaiti nesumalsita, reiškia, abu tinginiu esata, ir todel man turi pažadėti, kad apie vestuves nebeužsiminsi ir skandintis neisi.

Sūnus pagalvojo ir, pamanęs, kad statinę rugių per du vakaru sumalsiąs, pažadėjo taip padaryti, kaip jo tėvas norėjo.

Ant rytojaus po piet nuėjo sūnus su savo mylimąja mergele maltų. Iš pradžios lengvai malėsi grūdai, nes buvo gerai išdžiūvę, ar gal girnos buvo aštrios, bet juo toliau, juo sunkiau buvo malti.

— Ar grūdai atsileido, ar gal girnos atšipusios, kad taip sunkiai malasi, — sako bernas.

— Ar negeriau rytdienai atidėti: aš išdžiovinsiu grūdus, o tu girnas atkalsi.

— Ė, baigsiva šiandien — neverta atidėlioti! — atsakė jai bernas. — Nūnai pavargsiva ir baigsiva savo nelaimę.

Malė, malė — jau ir aušti ėmė, jau ir motina atėjo pusryčių valgytų šaukti, o jiedu vis dar malti nepabaigia.

— Reikia pažiūrėti, ar daug beliko malti, — pasiįdomavo bernas. — Manau, kad tik žiupsnelis.

Įkišo ranką statinėn ir net suriko nustebęs: statinė kaip buvo apipilna, tokia ir pasiliko.

— Nejaugi mudu tiek maža sumalėva, jog net pastebėti negalima, kad būtuva malusiu!

Priėjo ir mergelė. Ji, pažarščiusi grūdus, ėmė raminti savo mylimą bernelį:

— Tai todel, kad grūdai buvo visai šlapi. Išdžiovinsiu juos pečiuje ir rytoj bematant juos sumalsiva.

Taip nusiraminusiu nuėjo jiedu pusryčiautų. Bepusryčiaujant tėvas paklausė:

— Ar sumalėta grūdus?

— Ne, pasiliko dar. Šiandien baigsiva, — atsakė jam sūnus.

— Baikita, baikita! — nusišypsojo tėvas. — Tik bemaldamas neužmirški, ką man esi pažadėjęs!

Kai baigėsi kurenti pečius, mergelė jį gražiai iššlavė, atnešė bernelio padedama grūdus, kur buvo statinėje, ir supylė juos pečiun džiūti.

— Tik, mergele, paskui išsijosi gražiai, kad molelių ir angliukų grūduose nepasiliktų, o tai bus negardūs tavo vestuvėse ragaišiai, — nusišypsojo kalbėdama tai motina. — Praleisi pirma per rėtį, o paskui per tankinį sietą.

Iki vakaro merga džiovino grūdus, paskui prasijojo, kaip buvo jai šeimininkė sakiusi, ir vėl supylė statinėn.

Dieną bernas iškalė girnas, kad lengvai ir plonai jos maltų.

Atėjo vakaras. Suvalgiusiu vakarienę nuėjo ūkininko sūnus su savo mergele vėl grūdų maltų. Iš pradžių malėsi lengvai, paskui vėl buvo sunku, jog vos dviese galėjo girnas bepasukti.

— Vėl grūdai atsileido, — prabilo bernas, šluostydamas rankove prakaituotą kaktą. — Bet, manau, visai nedaug beliko.

— Ir aš manau, berneli, — atsakė jam merga: — saulei dar nenusileidus pradėjova malti, o dabar, štai, jau pirmi gaidžiai sugiedojo.

Bernas priėjo statinę, kimštelėjo jon ranką ir net suriko nesavu balsu:

— Stebuklai! Kiek buvo statinėje grūdų, tiek jų ir tebėra!

Priėjo ir merga pažiūrėti. Tikrai — statinė buvo tik apipilna, kai malti ėmė, o dabar pilnutukė, lygiai su briaunomis.

— Čia kažkas negera, — sako jam mergelė. — Matyti, tavo tėvai raganiai, ir jie užkerėjo rugius, kad mudu jų niekados nesumaltuva. Tik veltui, berneli, vargstava.

— Kokie jie raganiai! — sušuko bernas, — kad bažnyčion vaikščioja ir išpažintin vaikštinėja ir kas vieną rytą ir vakarą, keldamiesi ir guldami, poteriauja!

— Tu geriau žinai, kas jiedu yra, — atsakė jam merga. — Bet jei nė vienas jų nėra raganius, tai įprašė raganių, kad jis šituos rugius užkerėtų.

Bernas dar norėjo mėginti malti, bet merga atkalbėjo.

— Tik veltui vargsiva. Eiva atsilsėtų, o gal ryt per dieną ką nors sugalvosiva.

Visą naktį negalėjo bernas užmigti: vis galvojo, vis mąstė, kaip galėjo atsitikti, kad malamų grūdų nemažėjo.

Anksti rytą užsikėlęs nuėjo jis pas vieną seną žmogų, kurį visi manė esantį raganiumi, ir ėmė jį prašyti:

— Pasakyk man, seneli, ar mano tėvas neprašė užkerėti grūdų, kuriuos man liepė malti?

— Ne, vaikeli, neprašė. Aš ir kerėti nemoku. Kai jaunesnis buvau, melavau pasigirdamas, kad moku, o iš tikrųjų — niekados nebūriau ir nemokėjau burti. Dabar ne tos mano dienos, kad meluotau: mirti rengiuosi.

— Negaliu sugalvoti, kas tiems grūdams atsitiko. Malava, malava, ir jų vis daugiau statinėje!

— Papasakok man viską, gal tuomet mudu ką nors ir sugalvosiva.

Bernas papasakojo seneliui viską: ką jis buvo kalbėjęs su tėvais del noro vesti samdininkę mergelę, kokį tėvas jam davė uždavinį, kokį pažadą liepė jam duoti, kaip jiedu su mergele malė grūdus ir jų vis daugiau buvo statinėje.

Senukas išklausė, ką jam bernas papasakojo, ir sako:

— Jau aš seniai spėjau, kad tavo tėvui aitvaras grūdus nešioja. O ką man dabar papasakojai, tai aš neabejoju, kad tai aitvaro darbas.

— Kas gi man bedaryti, kad aitvaras nebekenktų?

— Nelengvas, berneli, darbas aitvaru nusikratyti! Sunku jis prisivilioti, bet dar sunkiau laimingai nusikratyti. Didelis gresia pavojus!

— Aš nieko nepasibijosiu, nieko nepasibaidysiu, tik pasakyk, kokiu būdu galima juo nusikratyti.

Senelis pagalvojo, pamąstė ir sako bernui:

— Eidamas maltų pasiimk molinį puodą ir gramnyčinę žvakę. Žvakę uždegsi ir apvoši ją puodu, paskui pastatysi ją ten, kur malsi. Kai tik bemaldamas pastebėsi, kad jau mali šlapius grūdus, tuoj atvoši puodą — ir pamatysi aitvarą. Jei pamatysi raudoną gaidį, stverk jį tuojau, o nustvėręs išrauk jam iš uodegos didžiausią ir gra-

žiausią plunksną: Tada gali jį paleisti, ir nieko jis tau nepadarys. Ką panorėsi, tada iš jo ir išgausi. Jis viską padarys, kad tik plunksną atgautų. Bet jei nenutversi jo, jis tuoj pavirs ugniniu žalčiu ir, sprukdamas iš kamaros, išneš lubas ir padegs visą namą.

Nusidžiaugė bernas, išgirdęs šiuos žodžius, padėkojo seniui ir sako:

— Tepamatysiu tik jį! Jau iš mano nagų nebeištruks!

Kaip senis patarė, taip ir padarė bernas. Kai tik, vakarą maldamas, pasisėmė iš statinės šlapių grūdų, tuojau nustojo malęs, įstrigo akimi į statinę ir liepė mergelei atvožti žvakę.

Kai tik ši atvožė, mato — sėdi raudonas gaidys ant statinės krašto, o iš gerklės jam byra, tartum upelis, grūdai.

Vienu akimirksniu nustvėrė bernas gaidį už gerklės, išrovė jam iš uodegos didžiausią ir gražiausią plunksną ir trenkė jį į grindis.

Kai tik gaidys palietė aslą, tuojau pavirto jaunu, augalotu vyru.

— Ir piktas gi tu. Taip trenkei mane, kad vos gyvas likau, — prabilo jisai, pasikeldamas nuo grindų.

Nusigando ūkininko sūnus, nusigando ir jo mylima mergelė, išvydusi tokį stipruolį. Jau benorėjo jiedu surikti, pagalbos šaukti, bet apsivertėlis tuojau juodu nuramino.

— Nebijokita manęs! Aš esu aitvaras ir niekados žmonėms pikta nedarau be reikalo. Ir jum nepadarysiu pikta, dargi padėsiu, jei tik atiduosi geruoju man plunksną, kurią esi pagrobęs.

— Sumalk mums rugius, kurių mudu sumalti negaliva! — paprašė jį merga.

Aitvaras nusijuokė ir sako:

— Sumalti rugiai man nieko nereiškia. Bet kadangi judu varu pagriebėta mano plunksną, aš galėsiu patenkinti tik vieną jūsų norą. Prašykita naudingesnio sau dalyko, o rugius dabar sumalsita ir patys.

— Ji pati nežino, ką kalba, — sako atsigavęs bernas. — Atleisk jai, aitvare. Juk patsai gerai žinai, kad moteriško ilgas plaukas, bet trumpas protas. Tu man nekeršysi, kad aš tave skaudžiai užgavau?

— Nekeršysiu! — pažadėjo aitvaras.

— Tėvui nebenešiosi javo?

— Nebenešiosiu. Kur kartą būnu užgautas, ten nebesilankau, — atsakė aitvaras.

— Taigi. Dabar tėvas supyks ir nebenorės vestuvių kelti, o mudu su mergina pinigų neturiva.

Ir papasakojo bernas aitvarui visa, kas jam buvo atsitikę.

— Gerai, — sako aitvaras, išklausęs jo pasakojimą: — aš jum padėsiu. Ryt vakarą iškepkita pautienės iš trijų kiaušinių ir pastatykita ant aruodo svirne, kad po darbo galėtau pasistiprinti. Savo mergelės kraitį rasi aruode. Užteks jo jum ir jūsų vaikams be vargo gyventi.

Bernas atidavė aitvarui plunksną, ir tasai išėjo ramiai iš kamaros — ir daugiau jo bernas nebematė.

Jam išėjus tarė bernas:

— Kokiam galui turiva šlapius grūdus malti. Eiva gultų, o ryt juos padžiovinsi. Aitvaras nebeneš daugiau, ir, manau, ryt baigsiva.

Ir nuėjo gultų.

Ant rytojaus pusryčiaujant klausia tėvas sūnų:

— Ar sumalėta grūdus?

— Ne, — atsakė sūnus: — nesuspėjova, bet šiandien vakarą, manau, baigsiva.

— Baikita, baikita! — paragino tėvas, šypsodamasis. — Tik neužmiršk, ką man esi pažadėjęs.

— Aš neužmiršiu, bet ir tu, tėveli, neužmiršk, ką man esi pažadėjęs!

— Kai tu atliksi užduotą darbą, ir aš atliksiu, ką esu jum pažadėjęs, — vėl nusišypsojo tėvas.

Jis tikėjosi, kad sūnus nebaigs malęs grūdų, kurių statinėje nemažėjo. Kas atsitiko kamaroje aitvarui, jis dar nežinojo.

Tą dieną mergelė išdžiovino grūdus, iškepė pautienę iš trijų kiaušinių ir nusinešė kamaron.

— Kam tu, mergele, kepi pautienę? — klausia ją šeimininkė.

— Vakar jūsų sūnus labai nuvargo bemaldamas ir nusiskundė, kad valgyti panoro. Jam pasinorėjo pautienės.

Šeimininkė patikėjo ir daugiau nebeklausinėjo.

Ant rytojaus pusryčiaudamas tėvas vėl paklausė sūnų:

— Ar sumalėta grūdus?

— Sumalėva, tėveli! — atsakė sūnus.

— Kaip tai sumalėta? — nusistebėjo tėvas. — Negali būti!

— Iki paskutinio grūdelio. Jei netiki, tai nueik ir pažiūrėk!

Tėvas, labai susirūpinęs, atsikėlė ir nuėjo kamaron. Su juo nuėjo ir sūnus.

Pamatęs, kad tikrai nė vieno grūdo nebeliko statinėje, nusiminė ir ėmė klausinėti sūnų, kaip tai galėjo atsitikti. Sūnus apsimetė nieko nežinąs.

— Kas čia nuostabaus, kad du žmogu per tris vakarus sumalė grūdų statinę?

— Kvailas esi! — sušuko tėvas. — Pasibaigė mūsų laimė, ir dabar turėsi vesti kitą, kuri tau gerą kraitį atneštų.

— O kur tavo pažadas, tėveli? — paklausė sūnus.

— Gerai, aš ištesėsiu, ką žadėjau, bet iš manęs negausi nė vieno skatiko. Nori vestuves kelti, tai užsidirbk pinigų, jei tavo merga jų neturi.

— Kad žinotai, tėveli, mano merga turtingesnė, negu mes. Ji vakar atgabeno savo kraitį į mus.

Nusijuokė tėvas, nes žinojo, kokius mergos tėvu turėjo sukrovusiu turtus.

— Gal būt visas blusas iš namų atsinešė? — nusijuokė tėvas.

Sūnus paėmė tėvą už rankų, nuvedė svirnan ir parodė aruodą, auksinių pinigų kupiną.

Nustebo tėvas, supratęs, kad tai aitvaras jauniem patarnavo, todel nebesipriešino judviejų norui ir iškėlė tokias vestuves, jog ilgai aplinkiniai žmonės minėjo, kaip jie ten gėrė, valgė, šoko ir dainavo.

Ir aš ten buvau, saldų midų gėriau. Nors per smakrą ir varvėjo, bet burnon nė lašas nepateko.

J. Elisonas.

Mūsų krašto ropliai (reptilia) lietuvių folkloro šviesoje.

Daugelis rašytojų, kurie vienu arba kitu atveju lietė dvasinį mūsų tautos gyvenimą praeityje, mini, kad senovės lietuviai garbinę (teisingiau būtų sakyti: gerbė) beveik visus Lietuvos roplių faunos atstovus: driežlą, gyvatę, žaltį ir kt. Šitą roplių gerbimą, kuris sudaręs ypatingą senovės lietuvių tikėjimo pažymį, randame paminėtą įvairiose chronikose, G. Rzączyński'o, T. Narbut'o, S. Daukanto, M. Valančiaus, A. Mierzyński'o ir kt. raštuose. Štai atitinkamos iš tų raštų vietos:

„Jásczorki nadto y węże nie krom bostwá iákiego bydź przerzeczona Litwá sądźiła: owszem ie za gospodarskie Bogi w każdym domu chowáiąc karmiła: mleko im stáwiáłá a na ofiárę kury i kapłony rzezáła: biorąc to sobie y wszystkiey fámiliey za nieszczęśćie srogie y nie uchronne zginienie gdyby kto z onych gadźin iednę nierzkąc zabił vderzył ale też y potrącił" (Kroniki Kromerowey Kśięgi XV, 313 p., skyrelyje: Węże Bogámi).

„Po lewej zaś stronie drugi bałwan stał z miedzi na kształt węża wzdłuż zwitego, który oni zwali Patrimpos, to jest ojczystych bogiem (u Łacinników Dii Penates), tego zaś tak chwalili, iż każdy Żmodzin, Litwin i Prusak, węża albo żmiję w domu chował, które mlekiem karmili". (O Starodawnych Ceremoniach, Stryjkowski. Warszawa, 1846, 142 p. Prūsų Romovės stabų aprašyme.)

„S. 77. Die Einheiligung der Schlange geschah nach Bretkius also:

„Es wird ein *Weidulut* oder *Maldininks* berufen, der eine oder mehr Schlange mitbringet. Darauf wird der Tisch gedecket, eine *Kauszel* mit Trinken nebst einer Kanne Bier aufgesetzet. Der Weidulut betet. Indem er betet, muss die Schlange aus seiner Lischke hervor und auf den Tisch kriechen, bald macht er einer *Circul* um die Schlange, die drauf als vor todt lieget, bis der Weidulut seine Gebethe, derer viel sind, gethan hat. Dann wird die Schlange mit dem Bier aus der geheiligten *Kauszele,* i. e. Schalen, begossen, drauf sie sich wieder rühret und auf Befehl der Weidulutten einige Speisen betastet, sich auch von dem Tisch vermittelst eines Hand - Tuches machet. Der Weidulut aber bemerket den Ort, den die Schlange einnehmen will und wird denselben mit einem Gebet einheiligen. Darauf sich die Schlange an ihre Ort verfüget. Der Wirt aber mit dem Weidulutten und seinen Hausgenossen ist fröhlich und beschlüssen diese Berührung mit viel Gesöff und allerhand Kurtzweil."

Es bleiben noch jetzt einige in Zamaiten fest dabei dass ihnen ein Unheil entstehen würde, wenn sie die Schlangen abschaffen solten.

S. 78. Ein Knecht diente vor wenig Jahren im Instenburgischen, der hinter Littauisch Georgenburg von einem nahe am Walde gelegenen Dorfe her war. Dieser erzehlte, dass noch unterschiedliche Dörfer am selben Ort, wiewol sehr heimlich einer Weideler, den er *Moniniks* (kompt her von *moniu* ich verstehe, weiss) nennete, hielten, der zu gewisser Zeit des Jahres, gemeiniglich aber im Vorjahr und Herbst die Leute durch ein gewisses Zeichen zusammen berufe, durch gewisse zauberische Gebete unterschiedene Schlange zusammbrächte, dieselbe mit gewissen *Characteribus* beschwöre; alsdenn würde essen und trinken auf den Tisch gesetzet, den Schlangen aber auch ein sonderlicher Ort gedecket und Milch vorgesetzet, da sie sich denn auf einen dazu bereitetem Brett, so auch bedecket, auf den Tisch machten und daselbsten auf Geheiss des *Monininken* alle Speise berühreten, woraf die Mahlzeit anginge und mit vielem Trinken beschlossen würde. Nach geendigter Mahlzeit müsste ein jedweder anwesender dem Weideler vorbringen, wem er nicht gut wäre, wer ihm Schaden oder Leid gethan, und was er seynem Beleydiger vor Schaden wolle anthun lassen. Wolte

nun einer seines Beleydigers Getreydigt im Felde verderben lassen, so nehme der Weideler eine Schlange in seine beede Hände, beschwöre sie aufs neue, betete wieder einige zauberische Gebethe, und lasse sie alsdann zur Stubenthür oder zum Fenster hinausschiessen, mit diesen Worten: *Szmikszt per Esze* d. i. geh durch die Aecker... Alsdann würde des genannten Korn und ander Getreyde im Felde durch Hagel oder ander Ungezieffer verderbet. Spräche der Weideler: *Szmikszt per arruoda* alsdenn würde der Vorrath des Brodts verderbet; spräche er: *Szmikszt per twartus* so müste einem solchen das Vieh abgehen. etc. Und dieser ist ein *Zaltonis* i. a. Schlangen-Meister gewesen.

S. 79. Die Begegnung einer Schlange ist den Zamatien und preussichen Littauern noch jetziger Zeit ein gutes *Omen.*

Die Lagerstätte der Hausschlange, neben dem Ofen oder in sonst einem Winkel des Hauses, hat *miggi* geheissen.

S. 80. Insonderheit trachten viele in Litauen nach einer Schlangen mit Hörnern, da sie vermittelst eines Schleyers, den sie auff dem Ort, wo solche Schlangen zu finden seyn, hinspreiten, zu fangen wissen. Denen schreiben sie grosse Kraft zu vielem Glück zu".

(Matthäus Prätorius Deliciae Prussicae. Berlin. 1871. 35—37 p.).

„Olim in Samogitia, agrestes idololatrae quosdam Serpentes cum pedibus quatuor brevibus, nigro, obeso corpore, Givoites patria lingua dictos, tanquam penates domi suae nutriebant, eosq; lustratis laribus, certis diebus, ad appositum cibum prorepentes, cum familia tota venerabantur. Quod si adversi aliquid illis acciderit, Serpentem Deum domesticum malè acceptum, nec saturatum esse credebant... Etiam modò in quibusdam locis Litvaniae, sunt aedium incolae, non irritati sinè morsu versantur inter homines, socii facti puerorum lac absorbentium, idem lambunt in patinis". (P. Gb. Rzączynski, Historia Naturalis. Sandomirae, 1721, 251 p.).

„Giwojte. Gad, płaz jadowity. Tego rodzaju istoty miano za bożki domowe, przechowywano żywe z wielką starannością. Stryjkowski powiada wyraźnie, że w Wilnie przy wielkiéj świątyni Perkuna, były chowane takowe płazy w osobnéj kapliczce, którą i dopiero pokazują w kościele katedralnym pod

wielkim ołtarzem. Ona ma podobieństwo do półsuterenia, bez okien, wewnątrz dymem zakopcona; co pochodzi nie od ogniów ofiarnych, jak mniemano, lecz z przyczyny rozwodzonego ognia przez posługaczów przy kaplicy Św. Kazimierza, w czasie przerabiania kościoła. Czacki, o Prawach (T. I) spomina, że robił badania w tym przedmiocie.

Kronikarze, między innémi wiadomościami o płazach, przywodzą, że w dziurach wypróchniałych drzew świętych utrzymywano płazy, którym żony przynosiły na ofiarę mléko, aby raczyły te bożki nadać mężom siłę potrzebną do spełniania powinności małżeńskich (Hartknoch. str. 163).

Widzieliśmy pod artykułem Ziemienikas, że tego boga cześć zależała na utrzymywaniu płazów, tak po świątyniach, jako też w domach prywatnych; w naczyniach pewnych, snopem zboża przykrytych. Ztąd wywiązuje się, że płazy były fetyszami, podległémi bogowi Ziemnemu. Ogólnym wyrazem zwano je *Giwojte*, w szczególności znaczyło to płaz osobny, gadzine, zmiję, rodzaj nierównie od wężów jadowitszy.

Żaltis. Wąż, którego miano za boga domowego i razem lekarza, czyli Auszlawisa, bożka, któremu pod tego płazu żywego postacią cześć oddawano.

Niezmiernie dawne przesądy o wężach domowych były w Litwie, i niezmiernie dziwaczne rzeczy o nich prawiono. Gwagnin (Xsięga 5, cz. 3) z tego powodu opowiada powieść: „Niektóry człowiek, religii katolickiéj prawdziwy wyznawca, u jednego z tych wężochwalców kupił kilka ulow miodu, a potém za długiem zaprzyjaźnieniem się, i samego na wiarę christusową, acz z wielką pracą i staraniem nawrócił, i namówił, aby obrzydliwego węża, którego za boga chwalił, zabił. To, gdy ten gospodarz uczynił, po małym czasie przyszedł do ogrodu, pasiekę swoją przeglądać, w tem ujrzał w ulu jednym próżnym siedzącą osobę, jakąś czarną, straszliwą, na podobieństwo człowieka, z gębą aż po uszy szkaradnie rozdartą, z oczyma krzywo wywróconémi, zgoła jakieś piekielne straszydło tam było. Zapomni się od strachu gospodarz: potém nieco do siebie przyszedłszy, ktoby był i coby tam robił? spyta. Poczwara odpowiedziała: Jam jest ten, który tak długo tu będę, aż się tego nad tobą zemszczę, żeś boga swego domowego zabił i jeszcze większe prześladowanie będziesz miał, jeźli się do ofiar jemu

należących nie wrócisz. Gospodarz niedbał na to i, jako chrześcianin, krzyżem ś. przepędził poczwarę: że natychmiast znikła i, nie wiedzieć, gdzie się podziała. Kiedy jednak na to miejsce przychodził, przez czas długi szum jakiś i ksykanie, nakształt wężów, w ogrodzie słychać było.

„Jest takoż w czterech milach od Wilna, wieś królewska, zwana Lawaryszki, w której jest jeszcze wieśniaków niemało, co węże za bogi domowe chwalą, i im jakieś tajemne ofiary czynią".

Z tego pokazuje się, jakie niedorzeczności o wężach prawiono, które jeszcze do pierwszej połowy XVII wieku szerzyły się. Lecz i mnie samemu słyszeć zdarzyło się, że w pewnych wsiach snują się węże domowe, bynajmniéj nie szkodliwe, których zabijać bardzo się wystrzegają wieśniacy. W innych domówstwach tak są oswojone, że kiedy dzieciom jeść dają, misę na ziemi postawiwszy, wtedy wąż wyłazi spod ławy, do tejże misy zbliża się i je. Te węże mają bydź czarne, z żółtemi, pięknemi oczyma; choćby i ukąsiły, jadu żadnego nie mają.

Łasicki o starożytnych obrządkach powiada: „W pewne święto, ofiarnik zaproszony, przez modły i zaklęcia wywołuje węże domowe, te po białym ręczniku lazą na stół i kosztują potraw, które potem ludzie spożywają; ale kiedyby węże nie chciały wychodzić, albo jeść; wielkie nieszczęście domowi temu zagraża."

Łotwacy nazywali węże domowe, za fetysze uwielbiane, Czuhskas. Rusini litewscy znali takoż te gusła.

Powszechne uwielbianie wężów było w starożytności: Indyanie, Chaldei, Egipcyanie, Persowie, Fenijczycy, Grecy, Rzymianie, Gotowie i wiele innych narodów, od tej guślarności wolnemi nie były. Juliusz Cezar, obchodzenie się z wężami, podobne, jak u Litwy, postrzegał u ludów pirenejskich (Scaliger exercit. 183, sect. 3.).

Herodot świadczy, że Egipcyanie pewny gatunek wężów za bożków mieli. Według Plutarcha, u Ateńczyków oswojone węże figurowały w obrządkach świątecznych, Dionisiades zwanych, które się odbywały na cześć Bachusa. Rzymianie mieli bożka Famulus, który się objawił ludowi w postaci węża. Zadługo byłoby wyliczać wszystkie szczegóły, spólne Litwinom ze starożytnémi narodami w tej saméj materyi.

W ogólności było mniemanie, że wąż jest wielce rozumném stworzeniem, i, z przyczyny zrzucania corocznego skóry, odmładniającem się nieustannie, przeto nieśmiertelném.

Siauras. Jaszczurka. Łasicki, w materyi fetyszów, ledwie nazwanie niektórych wymieniający, co do tego, powiada, że do rzędu płazów religijnych należało stworzenie czworonożne, czarne, czołgające się, które wielbiono za bożka domowego i karmiono z wielką troskliwością, oraz wróżby rozmaite z niego wyciągano.

Gwagnin (Xięga 5, część 3.) jeszcze wyraźniej się tłómaczy: — „Są jeszcze i dziś (r. 1610) niektórzy, zwłaszcza po wsiach i miasteczkach, co węże jakieś, które oni językiem swoim nazywają Giwojtami, a mają jakoś po cztéry nogi pod brzuchem, czarne, króciuczkie, nakształt skrzeli: te oni w domach swoich, gdyby jakie domowe bożki chowają: i im gospodarze, odprawiwszy roboty swe, pewnych czasów, mléko na pokarm, miasto ofiary, podawają, które, wychodząc z jaśkiń albo lochów swoich podziemnych, a wyglądywając po wszystkich, którzy tam będą, z niejakiém podobieństwem strachu i czci bałwochwalczej, ksyknąwszy razy kilka, obracają się do mléka, którego jeśli ta gadzina nie wiele wypije, mniemają, że się nieszczęśliwy jaki przypadek w domu zdarzy: bo się ich bożek na nich gniéwa; tamże, jeśli co nieszczęśliwego trafem jakim lub niesposobnością powietrza przytrafi, powiadają, żeśmy źle bożka naszego uczcili, onto na nas przepuścił".

Z innych źródeł, prawie to samo potwierdza się. Jakże tu prawdę dośledzić? Chyba że ten rodzaj płazu zaginął, albo wyobraźnia dawnych i przesąd wyobrażały takie fantastyczne stworzenia, z jaszczurki i węża złożone. Najprzyzwoiciéj mniemać, że jaszczurki zwyczajne, których u nas w Litwie jest kilka gatunków, od światło-zielonej, aż do czarnej, były temi fetyszami. Szczególniej te, które Siaurus tutejsi wieśniacy nazywają, do czarnego koloru zbliżone i około domów snujące się, musiały do rzędu bożków należeć. Wieśniacy tych płazów nie mają za szkodliwe, i teraz nic złego im nie robią, owszem jakieś przepowiednie z ich ukazywania się wyciągają. (T. Narbutt, Dzieje Star. Narodu Litewskiego. T. I, 145—151 p.).

Ąntrasis stabas ąmtramiji. auksi buwęs grakształs jaunikajtis, gałwa jo warpû wajnekó apkliesta, wejdo linksmo waidinu-

sis Trimpó arba Drimbó kajp patarlie szenden dar yra sakoma „eik sau po Trimpû" arba Jôri o) beje: pawasario Dijwó, łajmôs dawiejó, ikuriejó pakajaus, brąndos ir gausumo, głobiejó gywoliû, ôręs ir jawû, kajp Perunas buwęs szilimos Dijwô, tajp szis wajsiaus. a) Aukawusis jem jawû piedus, mirą, gintarus, waszką ir wakus, jis didej gieriejęs žmôgaus kraujó. b) Ant jo garbies łaikiusis didelio indo žalti, kóri kónegaj didej stejgej majtinusis pijnô łakindamis ir warposi gulindamis. c) Lëtuwej turieiusis ji óž szwęntą i kąrę traukdamis sótikij kélie žałti tariusis, iog jis essôs Trimpos Dijwas arba kajp praszalejtej waden po Trimpos Dijwas. Jem aukauint wiriausis kónegs tóriejęs trys dijnas pasnikauti ąnt plikó žiami gólijs ir ąk szwęntą ugni smiłkałus mieczioti" (94—95 p.).

Tarp gywio, žaltius gełtonomis papilwiemis ir gełtonajs ąntakejs gérbusis nómusi ir kutiesi, wadindamis jus nómu sargajs. Tarusis jus niekadôs negajsztąntius, nesgi issinerdamis buk jaunybę atgauntys, motriszkoses bewajkés małdawuses nu jû wajsumo łakindamas jus pijnó, kas toki žałti but óžgawęs sawo kijmi ar negérbęs tam tujaus but wissokés nełajmas nutikuses". (116 p.).

Lëtuwą parėjós wissópirmó sótikęs Žámajtiû apigardą, kórioie gywentoie žaltius garbinusis, kóžnós gaspadoriós łajkęs sawą žalti trobos kértioie, kóri majtinęs ir godojęs szijni gólindams, tus Jeronimas wissus lijpęs iszmuszti ir łaukę sudeginti, wins tajp didelis buwęs, iog i ugni imestas nedegęs". (118 p.; visos trys paskutinės ištraukos iš: S. Daukantas, Budą Senowęs - Lietuviû Kalnienû ir Žámajtiû. Petropîlie, 1845).

„...Užaugina sawa numusi žaltius ir giwates už diewajtius paskajtitas — kaukoles žaltiu ir krames giwatiu praurbinusis ir ąnt siuła pawierusis; neszioje ąnt kakłajs sawa, wiłdamos jog tokie rožąnczej apgis jus nu ligu ir turtus padaugis".

(K. Motiejus Wołonczewskis, Žemaitiu Wiskupiste, 1848, I, 101 p.).

„Lig sziolej žmones tebtik kiekwieną butą turęnt sawą giwatę, katros nieks negał kuszinti jej nore giwenti. Butuj kietąnt isz kokios nor prižasties pragajszti, saka gywatę ticziomis iszlendąnt isz papamate ir jeszkąnt kad kas ję užmusztum. Metusi 1826 Darbienu parakwio wiena ukininka wakjaj, atradusis

juodą giwatę łajdari ties pat kijmu, tulid užmusze. Kąn pajutes senis ju tiewas, nuluda ir didelej bara už tąn darbą wajkus. Juokaj wieni: atęnti meta pons ukininka sugriaudina butą, ir jos wietą iszardina. Minksztaprotis žmogus, ir galietum tikieti teip iwikus isz prižasties užpąmpiima kirmielis".

(K. Motiejus Wołonczewskis, Žemaitiu Wiskupiste, 1848, II, 173—174 p.).

„Wśród świata zwierzęcego największej czci doznawały węże i żmije czy na czystem polu, czy chowane w domach, chatach, jednem słowem wszędzie, gdzie istniało imię litewskie. Obok kultu drzew, kult wężów był najwięcej rozpowszechniony i uderzał każdego nielitwina. Stąd też o nich najczęściej wspominają autorowie, szkoda tylko, że ogólnikowo. Naujwięcej jeszcze szczegółów udzielają nam obaj Maleccy, Guagnin i Praetorius. Cenne wskazówki czytamy w Statuta Provincialia Rigensia z roku 1428 i w wyciągach tychże statutów: Statuta Provinciae Rigensis z tegoż roku; u Kallimacha (ed. Finkel Lwów, 1891); u Długosza, Miechowity, Stryjkowskiego, Aeneasa Silviusa, Erasma Stelly, Herbersteina, Mosvidiusa i innych, z których wyjątki przytoczymy na swojem miejscu między źródłami. Tu ograniczymy się na ogólnych tylko uwagach. Wąż po lit. angis (Nessel. Słów. Wolter. Dauksza. p. 176) łot. odze, albo żaltis. Kallimach ed. Finkel p. 29, węża w domu czczonego zwie Givate „sed ante omnia colunt Gyvoten (serpentem). Guagnin opisuje go w ten sposób: serpentes... quatuor brevibus lacertarum instar pedibus, nigro obesoque corpore, Givoitos patria lingua dictos, tanquam penates domi suae nutriunt; zdaje się więc, że to jaszczurka. Givate musi być religijne nazwanie węża, jak Gabija ognia; givata zaś znaczy życie, mieszkanie, zagroda; co dla węża dałoby znacz. bóstwa domowego. Że między givate a żaltis była różnica, wnioskujemy ze słów rodowitego Żmudzina księdza Daukszy, tłumacza katechismu Lesdemony. Na zapytanie, kto przestępuje pierwsze przykazanie kościelne, brzmi odpowiedź: ci, którzy czczą givate i węże i t. d. Wolter, p. 24. (M. O kasg pražęgia szitą prisâkimą? Mo. Szitie îpaczei, kuri gárbina ugnį, źęmîną, giwotés, źálczius". J. El.).

Każdy Litwin w domu chował węże; niemający go zaprosił znachora, który przyniósłszy węża poświęcił go na stole i

spuszczał po białym ręczniku na ziemię; miejsce, zwyczajnie kąt domu, które sobie obrał na legowisko (zwane migis, miejscem spania) poświęcał znachor a dla wygody zasłano je sianem. Bretkius u. Praet. 35—37. Odtąd wąż ten poczytywał się za opiekuna domu, czeladzi i dobytku i otaczany był czcią wyszukaną. W dni ustanowione, lecz niewiadomo w które, zapraszano je do stołu. Jan Malecki pisze, że na Litwie i Żmudzi chowają troskliwie węże pod piecem lub w kącie domu, zapiecka. Czcząc je jak bóstwa w dni ustanowione, przy pomocy znachora zapraszają do stołu. Węże po białym ręczniku pełzają na stół, a dotknąwszy się rozstawionych potraw schodzą i zaimują dawne swe miejsce. Następnie domownicy wesoło zjadają dotknięte potrawy i wróżą sobie pomyślność na rok cały. Jeśli zaś na zaklęcia znachora węże z legowiska swego nie wychodzą, przepowiadają sobie domownicy, że wielkie ich spotka nieszczęście (de sacrif. libellus). Czytamy także, że węże piją mleko, albo zgoła wysysają wymiona krów; jest to rzecz niemożliwa, gdyż węże nie posiadają stósownych do ssania organów.

I po za domem na wolnej przyrodzie cieszyły się węże wielkiem poważaniem. Wąż przypadkiem na drodze spotkany był znakiem pomyślnym. „Die begegnung einer schlange ist den Żemaiten und Litauern noch jetziger zeit ein gutes omen". Praet. 37. „Insonderheit trachten viele in Litauen nach einer schlangen mit hörnern, die sie vermittelst eines schleiers, den sie auf den ort, wo solche schlangen zu finden sein, hinspreiten, zu fangen wissen. Denen schreiben sie grosse kraft zu vielem glück zu". (Ib.). Dla świętości nie dotykano się ich gołą ręką.

Używano także wężów do czarów szkodzących. Jeśli Litwin chciał komu zła przyczynić, wezwał znachora wężów, zwanego Żaltonis, który zamawiał węże pewnemi słowami, a wypuściwszy przez okno lub drzwi mówił: smikszt per eże, smyk przez bruzdę; wtedy na pewno żyto na polu zmarnieje; mówiąc zaś smikszt per aruoda, smyk przez przegrodę w stodole, zboże w stodole się zepsuje; a smikszt per twartu, smyk przez oborę, to wypadnie bydło. Podobne czary istniały na Żmudzi, jak zaznaczyłem w Janie Łasickim, str. 33 ir dd. poprawiając błędną

formułkę: smik, smik Pervelenu, na smik-szt per velenu. (Źródła Do Mytologii Litewskiej. A. Mierzyński. 1892, I, 86—87 p.).

Palyginę minėtų ištraukų nurodymus apie roplių gerbimą senovės Lietuvoje su tomis mintimis, kurių reiškiama roplių klausimu dabartiniame lietuvių folklore, regime, kad ir senovės lietuvio stabmeldžio ir daugelio vietų šiandienio lietuvio sodiečio turėta ir tebeturima nuostabiai panašių nuomonių apie driežlą, gyvatę, žaltį ir kt. roplius. Visų labiausiai suminėtas roplių gerbimas žymus burtuose, prietaruose ir pasakose; kiek mažiau atitinkamos medžiagos patiekia priežodžiai su patarlėmis, mįslės ir dainos, tačiau jų praleisti neradau galima. Mano turėtąją medžiagą sugrupavau kiekvienam roplių atstovui skyrium; be to, priedais eina priežodžiai su patarlėmis ir mįslėmis. Žinoma, kalbėti, kad man pavyko surinkti vienon vieton visas lietuvių folkloras apie roplius, netenka, nes turiu pagrindo manyti, kad jisai žymiai gausesnis. Vaizdo pilnačiai pasiekti įdėjau ir visa tai, kas mano asmeniškai įvairiomis progomis apie roplių folklorą buvo rašyta seniau arba duota kitiems paskelbti (pn. V. J. Mansikka). Be to, padariau čionai tuo pačiu tikslu ir kitų autorių paskelbtos medžiagos santrauką. Didesnė dalis šiame straipsnyje patiekiamos medžiagos kilmės iš Panevėžio ir Kėdainių ap.; ką-ne-ką turėjau ir iš kitų Lietuvos apylinkių. Visą medžiagą padėjo man surinkti mano mokinės, mokiniai, klausytojos ir klausytojai. Pasinaudojau taip pat p. Kirlienės-Venciūtės, p. A. Bielinio ir p. K. Jablonskio parama, kurių pirmoji atsiuntė man gražų roplių folkloro medžiagos pluoštą iš Naumiesčio (Tauragės ap.), antrasai parūpino ņuorašų iš vilniškės Lietuvių Mokslo Draugijos archyvo, o tretisai — senovės autorių nuorašus. Tebūnie leista man p. Kirlienei, p. A. Bieliņiui ir p. K. Jablonskiui tarti čionai padėkos žodį už suteiktą paramą. Be abejo, plačiau žmonėse pasiteiravus, folkloro medžiagos apie roplius žymiai daugiau galima būtų parinkti, bet tuo reikalu manau pasirūpins mano duotuoju pavyzdžiu kiti mūsų folkloro mėgėjai, kurie papildys tai, kas šiame straipsnyje praleista.

Roplių fauną Lietuvoje turime negausią: pantinę gyvatę (Vipera berus), žaltį paprastąjį (Tropidonotus natrix), mūsų folklore nefigūruojantį žaltį lyguįį (Coronella austriaca), geležinę gyvatę (Anguis fragilis), du driežlų (Lacerta) genties atstovu ir geležinę varlę (Emys orbicularis), atitinkamai ir miniu čia juos visus peņkiais sky-

reliais (žaltį lygųjį ir vieną driežlų, kaipo mūsų folkloro neskiriamus, praleidžiu).

Sunkoka būtų pasakyti, kuris roplių minimas gyvačių karaliumi. Vienų tvirtinimu, be nebūsiąs tatai žaltys paprastasai, kiti gi linkę manyti, ir, man rodos, rimtu pagrindu, kad gyvačių karalių sodiečių vaizduotė bus padariusi iš tų kirbinių, kuriosna pantinės gyvatės pavasario metu susirenka per pasivaikymą.

I.

Pantinė gyvatė (Vipera berus L.).

Pantinė gyvatė — vienintelė nuodinga mūsų krašto gyvatė; kitaip ją dar vadina margąja, arba piktąja, gyvate, kirmele ir kt. pavadinimais, kuriuose dažniausiai figūruoja jos kūno spalva.

A.

Visų įdomiausią pantinės gyvatės folkloro dalį sudaro vadinamos maldos, arba maldelės, nuo gyvatės įkandimo (pantinė gyvatė savąją auką kąste kanda, jokių kirtimo įrankių jinai neturi, todėl ir kasdienės kalbos posakiai: gyvatė įkirto, nuo gyvatės įkirtimo — nederėtų bet kuriuo atveju minėti). Daugelio maldų nuo gyvatės įkandimo turinys dvelkia tolima mūsų praeitimi ir tenka pavadinti gražiu mūsų senovės dvasinio gyvenimo palikimu; kai kurios tų maldų, sprendžiant iš to, kad jose minimi slavų kalbų posakiai ir krikščionių tikėjimo maldų žodžiai, greičiausiai bus patekusios pas mus iš kaimynų: slavų, germanų ir kt.

Artimesnę pažintį su maldomis nuo gyvatės įkandimo dėliai tam tikrų sumetimų norėčiau pradėti nuo jų pavadinimo. Mano turėtoje spausdintoje ir užrašų medžiagoje šitos maldos šitaip buvo pavadintos:

„nuo gyvačių įkandimo mūsų kaimiečiai atkalba sekančiais žodžiais“ (Ia), „gydoma nuo gyvatės įkandimo“ (V), „žodžiai nuo gyvatės įkandimo“ (VI), „nuo gyvatės įkandimo“ (VII, VIII), „malda nuo gyvatės įkirtimo“ (X, XI), „nuo gyvatės įkirtimo maldelė“ (XIII, XXII), „buriamoji maldelė, kalbama nuo gyvatės įkandimo“ (XV), „užkalbėjimas nuo gyvatės įkirtimo“ (XVI), „malda užkalbant gyvatės įkandimą“ (XVII), „malda nuo įkirtimo gyvatės“ (XVIII),

„malda nuo piktosios“ (XIX), „nuo gyvatės įkirtimo kalba maldelę“ (XX), „nuo gyvatės užkalbėjimo maldelė“ (XXI), „atkalbėjimas nuo gyvatės“ (XXIII), „nuo gyvatės įkandimo užkalbėjimas - maldelė“ (XXIV), „nuo gyvatės atkalbėjimas“ (XXVII), „užkalbėjimas nuo gyvatės“ (XLI), „maldelė nuo gyvatės įkandimo“ (XLVII), „maldelė“ (LXXI), „maldelė nuo gyvatės“ (LXXIII), „nukalbėjimas nuo gyvatės įkandimo“ (LXXIV, LXXVI), „burimas gyvatei įkandus“ (LXXV). Tuo būdu, maldas, arba maldeles, nuo gyvatės įkandimo galėtume dar pavadinti atkalbėjimo, burimo, nukalbėjimo, užkalbėjimo ir kt. maldomis nuo gyvatės įkandimo. Be to, tenka pažymėti, kad kai kurios šitų maldų turi specialaus pobūdžio, nes skiriamos ne gyvatės įkandimui atkalbėti, bet, einant kuria gyvatyne, susitikimui su gyvate išvengti arba, kad gyvatė einant mišku neįkąstų; prie šitų maldų priklauso: IX, XXV, LXIX, LXX (?), LXXI ir LXII.

Žmogaus arba gyvulio, gyvatės įkąstojo, atkalbėjimas, tariant paduotųjų čionai maldų žodžius, o taip pat maldos turinio kitam asmeniui perdavimas, surištas su tam tikromis apeigomis, kurios mano skaitytoje ir turėtoje medžiagoje šitaip paminėtos:

„Šitie sakiniai, kurie neturi jokios lingvistinės reikšmės, turi turėti maginės galios prieš gyvatės nuodus. Reikia jie iš pradžių tarti tokia tvarka, kaip parašyti ir atvirkščiai, t. y., pradedant nuo cik, psyk ir t. t.“ (Ib).

„Devynis kartus kalbėti ir atsigręžti saulėn“ (III), „tris devynerius kartus (3 × 9) kalbėti saulei tekant arba nusėdant“ (IV), „kai eini į mišką, kad gyvatės nepamatytum, šitokie žodžiai reikia atkalbėti... Tikriausiai nepamatysi, jei atkalbėsi“ (IX), „šitą maldelę kalba tris kartus po devynius, nereikia tiktai apsirikti. Kai nukalba, reikia duoti truputį pinigų. Burtą seniai vartoja ir mirdami palieka kitam“ (X), „kalbėti reikia devynis kartus ir delto, kad kartais esti gyvatė vaikinga, taigi ir kiekvienam jos vaikui užkalbėjimas reikalingas, kitaip nieko nepaveiks užkalbėjmas. Be to, šis užkalbėjimas veikia tiktai tada, jei žmogus, jo turinį žinąs, kitam jį ne žodžiu pasakys, bet rašteliu parašys arba persirašyti duos. Tuo būdu jisai keliauna iš raštelio į raštelį ir pamažu kitiems perduodamas“ (XI), „gyvatės, kuri įkando žmogų arba gyvulį, užmušti negalima. Jei užmuši, įkąstasis nepagys, bet turės mirti, ir užkalbėjimai nepagelbės“ (XII), „šitą maldelę reikia atkalbėti tris kartus neatsikvėpus. Jei nurodytu būdu (neatsikvėpus) tris kartus jos nepasakysi, tai ligonis nepagys, nors po to ir pasisektų ją toliau atkalbėti (tris kartus neat-

sikvėpus). Tą maldelę reikia kalbėti, kai gyvatė liepos mėn. ką nors įkerta" (XIV), „pabaigus buriamąją maldelę, reikia sukalbėti trejus poterius. Po tų poterių užkalbamąjį žmogų arba gyvulį žegnoja; pirmą ir antrą kartą peržegnojus, „amen" sakyti negalima; paskutinį kartą peržegnojus reikia pasakyti „amen" (XV), „šitas užkalbėjimas reikia kalbėti tris kartus ir mąstyti, kad gyvatė turi 30 vaikų; jei mąstyti, kad ji turi mažiau, negelbės" (XVI), „reikia tris kartus atkalbėti ant duonos kąsnelio, o paskum tą duoną duoti suvalgyti įkąstam žmogui arba gyvuliui" (XVII), „reikia kalbėti, kvapo neatleidžiant, tris kartus, o kai pakalbi, tai papūsti kvapą tan šonan, kuriame ligonis tuo metu esti" (XVIII), „pirmiausia reikia paimti duonos gabalėlį ir laikyti rankoje. Gale reikia sukalbėti tris „Sveika Marija" (XXI), kai sukalbi šitą maldelę, gyvatė liauja pykus, ir gyvulys pasitaiso. Vyresniajam už save maldelės sakyti negalima" (XXII), „pirmąją dalį šio atkalbėjimo sakant vis žegnojama" (XXIII), „nuo gyvatės įkandimo atkalbama, ir žmonės tikrai yra įsitikinę, kad atkalbėjimas gelbėja. Atkalbėjimas laikomas didelėje paslaptyje, ir kitam jisai papasakoti — didelė nuodėmė. Atkalbant reikia persižegnoti ir tris „Sveika Marija" sukalbėti, bet žegnojantis ir kalbant vengti sakyti „amen", nes „amen" ištarus įkąstasis turės mirti" (XXIV), „reikia sukalbėti, įeinant į girią, kad gyvatės nekąstų" (XXV), „nuėję į pirtį, pastato krosnyje kibirą, kitu lieja vandenį taip, kad ant krosnies tekėtų į pirmąjį ir kalba šiuos žodžius" (XXVI), „pradedant kalbėti persižegnoja (tas, kuris sako), po maldos įgeltąjį peržegnoja" (XXVII), „ant duonos ir druskos. Jei naktį įkando, tai įkalbėti naktį; jei dieną, tai — dieną; tris kartus kalbėti ir pūsti" (XXVIII), „septynis kartus peržegnoti duonos gabalėlį, paskum sakyti; baigus vieną kartą peržegnoti" (XXXIII), „tris kartus ant duonos" (XXXIV), „jei tik atspėsi, tuojau sugys žaizda, ir gyvulys pasveiks" (XXXVI), „paskui tris kartus papūsti savo kvapu ir tris kartus aplieti vandeniu ir ištrinti" (XXXVII), „ant duonos" (XXXIX), „reikia peržegnoti tris kartus įkąstąją vietą ir sakyti užkalbėjimas; paskum įkirstoji vieta anksti rytą per tris dienas plaunama stovinčiu vandeniu" (XLI), „kalbant reikia tą vietą žegnoti" (XLIII), „persižegnoti. Ant duonos užsižada 3 kartus" (XLIV), „persižegnoti. Į saulę dabojant užkalbėti" (XLV), „ant duonos, bitės medaus" (XLVI), „reikia atkalbėti devynis kartus ir kalbant tarti žmogaus vardas, o jei įkąstasai gyvulys — jo plaukas" (XLVII), „tris kartus neatsidusus ant duonos ir druskos" (XLVIII),

„tris kartus ant duonos ir druskos“ (L), „į saulę dabojant užkalbėti“ (LI), „ant duonos“ (LIII), „peržegnoti tris kartus. Ant duonos, druskos“ (LV), „peržegnoti“ (LVI), „pasakyti neatsidusus“ (LVII), „ant duonos tiktai“ (LVIII), „ant duonos, druskos“ (LIX), „tris kartus neatsidusus ant druskos; kai vaikinga kirmelė, 12 kartų atkalbėti“ (LX), „tris po devynis kartus neatsidusus“ (LXI), „tris sykius sakyk ir 3 kartus: „Sveika Marija“ (LXII), „tris kartus kalba neatsidusus“ (LXIII), „užkalba ant duonos, kurią ligonis paskum suvalgo“ (LXIV), „ant duonos, druskos užkalbėti, saulėn žiūrint“ (LXX), „šitą maldelę sukalbėjus, gyvatė vis suka galvą į užpakalį ir negali įkirsti“ (LXXI), „žiūrėti saulėn ir tris kartus sakyti“ (LXXII), „užkalbėti reikia ore. Prieš ir po užkalbėjimo tris kartus persižegnoti. Maldelė kalbama tris kartus“ (LXXIII), „pradedant kalbėti reikia peržegnoti įkąstoji vieta ir tada kalbėti tris kartus“ (LXXIV), „reikia atsistoti pavėjui ir kalbėt burimo žodžius. Pasakius pūsti kvapą taip pat pavėjui. Burimas galima pasakyti tiktai vyresniam žmogui (LXXV).

Be to, tenka kreipti dėmesio, kad paduotame maldų nuo pantinės gyvatės įkandimo sąraše kai kurios tų maldų skirtos visai nenuodingam bekojam driežlui — geležinei gyvatei (Angius fragilis), kurią, kaip tatai paminėta jai skirtoje šio rašto dalyje, mūsų sodiečiai mano esant labai nuodingą; prie šitų maldų galima priskirti: XVIII, XIX, LXI ir iš dalies XXIX.

Paprastai maldų nuo gyvatės įkandimo įgąsias žinantieji kitiems nepasakoja ir turi tam tokį pagrindą: visų pirma manoma, kad, maldos paslaptį pasakius, papildoma didelė nuodėmė, o kita vertus — jei kas tokią maldą žino, jei jam skirta atkalbėjimo dovana, tai, maldos turinį kitam pasakius, visas atkalbėjimo gabumas atatenka tam žmogui, kuriam malda pasakyta, o ją pasakęs nebetenka atkalbėjimo gabumų. Beveik visuomet tokios maldos kitam asmeniui, atkalbėjimo reikalu, jas žinančiųjų tepasakomos mirties patale arba didelės senatvės susilaukus; kitomis aplinkybėmis labai sunku kurios nors maldos turinys iškvosti.

Stengiausi kiek galėdamas iš visų man žinomų ir prieinamų versmių surinkti maldas nuo gyvatės įkandimo vienon vieton. Visa, kas pavyko surinkti, chronologine jų paskelbimo tvarka, sudėjau vienan sąrašan, kuris įdėtas šiame rinkinyje. Pasinaudojau tam reikalui šiais veikalais:

Litwa, przez Ludwika z Pokiewia, Wilno, 1846.

Mitteilungen der litauischen litterarischen Geselschaft, 301.

Dr. A. R. Niemi ir kun. A. Sabaliausko. Lietuvių dainos ir giesmės šiaurrytinėje Lietuvoje. Suomalainen Tiedeakatemia (1911).

J. Elisonas. Maldos nuo gyvatės įkandimo, o taip pat susitikimui su jąja išvengti. Kraštas. 1926. V. 20. Nr. 8.

Lietuvos Ūkininkas, 1927. IX. 4. Nr. 35; priedas Sveikata. Šaltinis, 1928. X. 20. Nr. 41. Lietuvos Žinios, 1928. XI. 6. Nr. 245.

Litauische Zaubersprüche von V. J. Mansikka. Helsinki. 1929. 72—82 p.

Pantinė gyvatė (Vipera berus). J. Elisonas. Kosmos, 1930. Nr. 6. 164 p., 167—169 p.

Be to, kas-ne-kas įdėta ir iš mano turėtųjų užrašų, kurie iš dalies mano asmeniškai, iš dalies p. V. J. Mansikka buvo paskelbti anksčiau.

Ia.

Karaliau liepsnotas,
Gyvačių Viešpats,
Žvilgterėk akele
Po savo karūnėle!
Žalčių karaliau,
Atimk žandelį
Nuo to (-tos) vargdienėlio (-lės)!

Litwa, przez Ludwika z Pokiewia, 1846 344 p.; Kraštas, I.

Ib.

Kota, rota, dota, baszalyk, adyk, psyk, cik.

Litwa, przez Ludwika z Pokiewia, 1846, 344 p.

II.

Kermen, kermen, kam tu lindai, kam tu kandai? Lysk į žemę, imk tuojau putmenis drauge! Pumpok, Pašup, tu neblysi, tu nebkąsi, nei man pikto nebdarysi! Vardan trivienojo Dievo Tėvo.

Mitteilungen 301; Izviestija U. P. G. O. 1885. T. 21. 110 p.; V. J. Mansikka pas. 6 p.

III.

Pikta gyvatė įkando, Motina Dievo ištarė, Viešpats Jėzus prižadėjo, kad piktos gyvatės geluo atpuls!

Литовскій Катехизисъ Н. Даукши 1886. 79; V. J. Mansikka pas. 6 p.

IV.

Saulė saule, mėnuo mėnesiu, žemė žeme, upė upe! Nueik tu, gyvate, skradžiai žeme!

Литовскій Катехизисъ Н. Даукши 1886. 79; V. J. Mansikka pas. 6 p.

V.

Paukštelis be pieno,
Akmuo be žiedo,
Vanduo be sparno!
Taip tu (liga) prapulk,
Pražūk ant amžių amžinųjų! Amen.

Dr. A. Niemi, 1455, 339 p.; Kraštas, II.

VI.

Akmuo be šaknų, Sveika Marija...
Paukštė be pieno, Sveika Marija...
Kirmelė be gromulio, Sveika Marija...

Dr. A. Niemi, 1456, 339 p.; V. J. Mansikka, 76 pas., 81 p. Kraštas, III.

VII.

Samutė, ramutė
Tą vieną dukterį turėjo
Ir tą akmeniu paslėgė:
Kad ją taip Dievas nusmaugtų!

Dr. A. Niemi, 1457, 339 p.; Kraštas, IV.

VIII.

Šėmutė, gerutė, margutė
Turėjo dukrelę ir tą pasmaugė!
O kad taip ir tave velnias pasmaugtų!

Dr. A. Niemi, 1458, 339 p.; Kraštas, V.

IX.

Sutvėrė ponas Dievas dangų ir žemę, saulę, mėnesį ir žvaigždes ir visą sutvėrimą ir liepė vienam kito nesiliesti ir nesikrividyti.

Dr. A. Niemi, 1459, 339 p.; Kraštas, XIX; V. J. Mansikka 47, 73 p.

X.

Ilgauodegė per marias plaukė, pana pamynė, nekenčia jos, ir aš nekenčiu ir tas nekenčia, katram įkando (žmogaus vardas arba gyvulio plaukas minimas). Duok mums, Dieve, padėjimą!

Kosmos, 93 p.; Kraštas, IV; V. J. Mansikka, 48, 74 p.

XI.

Žeme, žeme, kam paleidei piktybę? N. N. (žmogaus vardas arba gyvulio plaukas minimas) tegul bus sveikas! To zla gadzina ukusiła, a Matka Chrystusowa nalazła! Jezus Christus! Amen.

Kosmos, 93 p.; Kraštas, VII; V. J. Mansikka, 53, 76 p.

XII.

Jojo Švaistikas per lygų lauką, per žalią girią. Jo žirgas gyvatę pamynė, per vidurį sutrynė. Gyvatė raitosi, aplink kojas vyniojasi, aukščiau kulno žirgą kanda, žirgui žaizdą daro, žirgo kraują nuodina. Žirgas žvengė, šventam Švaistikui skundėsi. Švaistikas nuo žirgo nusėdęs gyvatei kalbėjo: „Aš tave užgavau, tu mane užgavai. Atleisk man, dovanok man, ir aš tau atleidžiu, dovanoju. Per Švaistiko žodžius — dovanok (žmogaus vardas minimas), atleisk, kaip jis tave gyvą atleido." T. žd., IV, XIII, 506—507 p.

XIII.

Jojo šventas Jurgis lauku, jojo giria, prijojo didelį ežerą. Prijojęs nuo žirgo nusėdo, gyvatę užmynė. Raitosi gyvatė, šventą Jurgį kojon gelia. Šventas Jurgis gyvatei taria: „Aš tave užgavau, tu mane įgėlei. Atleisk tu man, atleisiu aš tau. Kitas kitam pikto nedarykim. Per švento Jurgio žodžius tau, gyvate, įsakau, atleisk (žmogaus vardas minimas), kaip jis tau atleido!

T. žd., IV, XIV, 507 p.

XIV.

Čiuži, čiuži! Kaip tu įkandai, taip ir išgydyk, nes Dievo teisme sunkiai atsakyti! Kraštas, VIII; V. J .Mansikka 44, 73 p.

XV.

Čiužu čiužute, šlamu šlamute!
Kam pasmaugei mano dukterį
Ir padėjai po akmeniu, kaip sūrį?
Kad tave Dievas taip paslėgtų,
Kaip sūrį po akmeniu!

Kraštas, IX.

XVI.

Įkando gyvatė ar ruda, ar pilka. Vardan Dievo (3 kartus), čiužė (3 kartus). Kraštas, X.

XVII.

Akmuo be šaknų, papartis be žiedo, paukštis be pieno! Juoda, pilka, dryža, ruda, raudona, melsva (tark kitas spalvas), keikiu aš tave, kad tu eitumei ant Dievo sūdo į sausus miškus, į tyrus, kad nesopėtų ir netintų! Keikiu aš tave!

Kraštas, XI; V. J. Mansikka, 47, 74 p.

XVIII.

Gelaže, šaltuodege, aš (tark savo vardą) prašau — atleisk (tark sergančio žmogaus vardą arba gyvulio plauką)!

Kraštas, XII.

XIX.

Gelaže, šaltuodege, prašau atleisti (tark ligonio vardą arba gyvulio plauką „Margiui", „Dagliui" ir kt.). Kraštas, XIII.

XX.

Paukštis be geluonies, medis be liemens, vanduo be kojų.

Kraštas, XIV; V. J. Mansikka, 76, 81 p.

XXI.

Aš nenoriu, anei mano vaikai nenori geluonies kertančio, anei skaudančio. Pribūk, šventas Nojau ir šventa Jadvyga, ant pamačios! Kraštas, XV.

XXII.

Zimna žeminga, per tavo piktybę Dievas duos man savo gerybę! Ir šitam gyvuliui (paminėk plauką) atleiski sunkybę.

Kraštas, XVI.

XXIII.

Sopulingiausioji Pana ir Dievo Motina, širdingai dūsauju ant ano kartaus sopulio Tavo. Motina, kuri kentėjai drauge su savo Sūnumi, pasigailėk žmogaus nusidėjėlio, pasigailėk!

O piktoji, šitoji kirmėle, išeik iš to žmogaus kūno ir gulėk po žemėm, kur tave žmogus neliestų!

O brangiausis Mūsų Gydytojau, Jėzau Kristau, išgydyk tą nelaimingą žmogų! Amen (tegul būna taip).

Kraštas, XVII; V. J. Mansikka, 46, 73—74 p.

XXIV.

Ėjo Dievo Motina pagal Cedrono upę ir spiovė upėn. Seilė nuplaukė su vandeniu. Nuplauk (tark žmogaus vardą arba gyvulio plauką) visą piktą! Kraštas, XVIII; V. J. Mansikka, 56 pas., 77 p.

XXV.

Jūs esate trejos devynerios,
Vardus jūsų aš žinau,
Nė vienos nebijau!
Cange Ange,
Nedaryk nieko!

Kraštas, XX; Lietuvos Ūkininkas, 1917 Nr. 5 — Sveikatos priedas; V. J. Mansikka, 50 pas., 75 p.

XXVI.

Kiek čia yra akmenėlių, kad tiek būtų vaikelių.

Šaltinis, 1927, Nr. 41.

XXVII.

Yra Egerų kalnas, tame kalne ąžuolas ir ten yra gūžta, toje gūžtoje trys slūgos: Karalina, Katrina ir Marcelina. Tos prašau išimti, kuri įleidote tą geluonį, o jei neišimsite, tai būsite basliais badžiotos, taukais mozotos ir bizūnais katavotos.

Lietuvos Žinios, 1928, Nr. 245.

XXVIII.

Žemė žemybė, saulė šviesybė, tau blogybė, man gerybė. Kur buvai, tenai vėl eik!

V. J. Mansikka, 37, 77 p.

XXIX.

Kvietkinė pakvietkinė,
Auksinė padauksinė,
Sidabrinė pasidabrinė,
Geležinė pageležinė,
Skraiduolinė paskraiduolinė,
Vaikinga pavaikinga,
Pikta papikta,
Žeminė pažeminė,
Skersai dryža padryža,

Išilgai dryža padryža,
Akelė padakelė,
Raguočė padraguočė,
Brizgauodegė pabrizgauodegė (= blizgauodegė? J. El.),
Skraiduolinė paskraiduolinė,
Pasiimk savo sopulį nuo (baltos)
Karvės ir nunešk samanynėn!

V. J. Mansikka, 38, 72 p.

XXX.

Prašau, Viešpatie Jėzau Kristau, į pagalbą! Įkando tą gyvulį gyvatė! Sako Viešpats Jėzus šitaip: „Ne aš tave mušu, nei mano giminė, — tai tave muša visi šventieji. Pragaro galybė, pragaro galybė, pragaro galybė!" V. J. Mansikka, 39, 72—73 p.

XXXI.

Žemė žeminga, mums gerybė, jai blogybė.

V. J. Mansikka, 40, 73 p.

XXXII.

Marga, juoda ar mėlyna, čižanina! Raudonmargė, žalamargė, čižanina! Raudonoji, šėmoji, žaloji, čižanina!

Mansikka, 41, 73 p.

XXXIII.

Paukštelis be pieno, akmuo be šaknų, papartis be žiedo. Per Jėzaus vardą tegul tai margai karvei pamačija!

V. J. Mansikka, 43, 73 p.

XXXIV.

Kapa užniemis akmuo, ta kad tap užniemt Panos Švenčiausios širdis (= kvapą užėmęs akmuo, tai kad taip užimt Panos Švenčiausios širdis? J. El.). V. J. Mansikka, 45, 73 p.

XXXV.

Duonos paimti ir prikišus prie lūpų kalbėti 3 kartus: „Sveika Marija"; kalbant reikia atsistoti prieš saulę.

V. J. Mansikka, 49, 74 p.

XXXVI.

Arklinė, pantinė, geležinė, purvyninė, pušinė, kanapinė (ir kitos spalvos), tavo vardą aš žinau! V. J. Mansikka, 50, 75 p.

XXXVII.

Tėve mūsų. Iškalbu su Dievo galybe, Viešpaties Dievo pagalba žalčio gyvastį. Zmieja zmejienė, pakalnė pakalnienė, visoki kirminai pražindinti čia. Užgemant velnias tave sutvėrė, o Viešpats Jėzus bet duką įdėjo, o nedavė tau nei jokio nuodo, anei sylos. Per Viešpaties Dievo galybę, Sūnaus Dievo ir Dvasios Šventos pagalbą! Kaip čia vanduo plauna + (žegnokis) Vardan Dievo Tėvo + ir Sūnaus + ir Dvasios + Šventos. Amen. V. J. Mansikka, 51, 75 p.

XXXVIII.

Jo, ė, vas, die, per, ria, gi, do, ra, da, liz, čiu, va, gy, jų, va, du, (= bu? J. El.), nu, do, rau, liu, ža, tu, bal, vas, die, lia, ža, re (= se? J. El.), ka, už, nu, do, rau, de, ru, nu, to (= tu? J. El.), bal, jo, di, si, į, į, ne, že, (= še? J. El.), ke, vas, die, pe, li, rez, ant, tos, vie, jam, do, kan, į, ju, to, kir, nu, vo, gal, tai, bal, ir, ne, try, pa, no, ro, nu, ro, eik, ir, sau, vyk, sa, ta, keik, prake, va, gy, te, da, vi, pa, nio, vel, dik, mir (= Ėjo Dievas per girią, rado lizdą gyvačių. Jų buvo raudonų, žalių, baltų. Dievas žalią užkasė, raudoną nužudė, baltą įsidėjo į kešenę. Išlipė ant vietos, jam įkando koją. Nukirto galvą baltai ir patrynė roną rona. Išeik sau savin, prakeikta gyvatė, tas pavydas velnio, merdėk? J. El.). V. J. Mansikka, 51 pas., 75 p.

XXXIX.

Sukalbėk 3 × 9 „Sveika Marija". Musin atleist. Šventas Juozapas ateis su Pana Švenčiausia po šliūbo. Musin atleist.

V. J. Mansikka, 52, 76 p.

XL.

Eik, ši, sis, ta, keik, pra, šliū, žas, iš, gaus, žmo, nes, jau, šei, ter, su, ji, tar, da, ri, ve, gy, ne, ja, rei, da, pa, les, de, di, nas, ra, Šv., ja, ri, Ma, ir, si, vi, ji, tie, šven, kit, dė, pa, te, lė, ga, per, sios, to, pi, sios, dva, bus, dar (= Išeik, prakeiktasis šliužas, iš žmogaus, nes jau suteršei jį, dabar gyveni jame, padarei dideles ronas. Šv. Marija, visi šventieji, padėkit pergalėti piktosios dvasios darbus).

V. J. Mansikka, 53 pas., 76 p.

XLI.

Palažina, šaltuodege, atleisk mums taip, kaip mes atleidžiam saviems kaltiems. Duok, Dieve, sveikatą!

V. J. Mansikka, 54, 76 p.; Kosmos, 1930, VI, 169 p., III.

XLII.

Saldžioji bitelė, šviesioji žvaigždelė, atprašau, atmeldžiu, aš tave apmaldau: juodo plauko, juodo plaukelio nekliudyk.

V. J. Mansikka, 55, 76 p.

XLIII.

Ėjo Jėzusis per Cedrono upę, nusispiovė tris kartus upėn. Toje upėje seilė prapuolė — kad prapultų ant svieto visos piktybės.

V. J. Mansikka, 56, 77 p.

XLIV.

Saulele, mėnesėli, šviesioji aušrele, gražioji Švenčiausia Panele, atimk man šitą sopulį. Amen, Amen, Amen.

V. J. Mansikka, 57, 78 p.

XLV.

Te, va, gi, da, jo, da, ru, du, var, nia, vel, skie, ku, nie, na, ma, Jonas (= Gyvate, juoda, ruda! vardu velnio — nekąskit mano Jono!).

V. J. Mansikka, 58, 77 p.

XLVI.

Ažužadu nuo kirmelės baltam arkliui. Nekenčia tavęs saulė, nekenčia tavęs mėnuo, nekenčia tavęs žvaigždės, nekenčia tavęs dangus, nekenčia tavęs pati, nekenčia tavęs vyras, nekenčia tavęs vaikai, nekenčia tavęs visa pamilija, ir aš tavęs nekenčiu. Amen, Amen, Amen.

V. J. Mansikka, 59, 77 p.

XLVII.

Urvine, negadink žmonių! Tegul tavo galybę atima keturi vėjai: šiaurinis, pietinis, vakarinis ir rytinis. Tegul tavo galybę atima Mozės lazda (su kuria iš akmens padarė vandenį). Kaip išdžiovino jūrą, tegul tavo galybę atima. Saulė tegul tave nešviečia, mėnuo tegul tave nešviečia. Tegul iškeikia tave dangus, iškeikia žemė, iškeikia tave vanduo, iškeikia ugnis, tegul iškeikia tave visi šventieji ir Švenčiausia Motina.

V. J. Mansikka, 59 pas., 77—78 p.; Kosmos, 1930, 169, VI.

XLVIII.

Žemine, krūmine, kur buvai, ten ir lik! Vieriju Dievui, kad būsi sveika, graži.

V. J. Mansikka, 60, 78 p.

XLIX.

Žeme žemybe, pyktie pyktybe, kur tu uliojai, ko per slenkstį dabojai! Eik vėl ten, kur buvai! Dieve, ant pradėjimo mano padėk! Viešpatie, ant pagelbėjimo mano pasiskubink!

V. J. Mansikka, 61, 78 p.

L.

Gyvatine, šaltinine, eik krūmelin, eik miškelin, baltos karvelės nekliudžius. V. J. Mansikka, 62, 78 p.

LI.

Saulė saulės, mėnuo mėnesio, kirmelė kirmelės vaikščio, juodam plaukui tegul nevodyja, nevodyja ,neiškadyja!

V. J. Mansikka, 63, 78 p.

LII.

Paukšteli, aukseli, sidabrėli, nevaikščiok po mano atšlaimėlį, — aš tave nemušiu, lik smerčiai atsileisk. Amen.

V. J. Mansikka, 64, 79 p.

LIII.

Juoda gyvate, ruda, eik į Dievo sūdą, atleisk savo kandimą!

V. J. Mansikka, 65, 79 p.

LIV.

Aukseli, sidabrėli, eik namulio gulti! Saulė eina, mėnuo eina — niekam iškados nedaro. Eik namulio gulti! Eik namulio gulti! Amen. V. J. Mansikka, 66, 79 p.

LV.

Žemenėle (žemelėle), metelale (metelėle), kur buvai, tę būk!

V. J. Mansikka, 67, 79 p.

LVI.

Aukseli ir sidabrėli, eik gurban gulti! Saulė eina, mėnuo eina — niekam iškados nedaro. Eik gurban gulti! Šventa Marija.

V. J. Mansikka, 68, 79 p.

LVII.

Žemyte, žeme, neturi valios ant šios žemės (9 × 3). Kam mano juodą karvelę sutraukei? Kaip buvo iš pradžios, tegul bus visados! V. J. Mansikka, 69, 79 p.

LVIII.

Aukseli, sidabrėli, eik urvelin gulti, niekam škados nedaryk! Op, op, op! V. J. Mansikka, 70, 80 p.

LIX.

Gad, gadzica, juodoji gyvatėle, iššliaužei iš liepos krūmo, galva raudona, uodega geltona. Plaukei per marias — uodegos nesumirkei. Kišk, skandink savo geluonį vandenin, iškelk tynį viršun!

V. J. Mansikka, 71 80 p.

LX.

Žeme, žeminėle, ant pirkelės upelė, ant tos upelės aniolas šventasai. Amen, Amen, Amen. V. J. Mansikka, 72, 80 p.

LXI.

Žilvitinė, akla gyvatė... su Dievo vardu, visur gardu.

V. J. Mansikka, 73, 80 p.

LXII.

Kirmele piktoji, iš kur išlindai, ten vėl įlysk, žmogui škados nedaryk! V. J. Mansikka, 74, 80 p.

LXIII.

Paukštis be pieno, akmuo be sparnų, vanduo be kraujo.

V. J. Mansikka, 75, 80 p.

LXIV.

Paukštis be pieno, Sveika Marija!
Akmuo be kojų, Sveika Marija!
Kirmis be kaulo, Sveika Marija!

V. J. Mansikka, 76 pas., 81 p.

LXV.

„Tikiu į Dievą Tėvą", paskum „Sveika Marija" ir „Tėve Mūsų" pasakyti visus atvirkščiai, žodžius pradedant nuo galo, ir niekur „Amen" nesakyti. V. J. Mansikka, 77, 81 p.

LXVI.

Jeigu įkirto gyvatė, greičiau atleisk; jei neatleisi, tai plyši ir dvėsi su savo vaikais, todėl greičiausiai atleisk.

V. J. Mansikka, 78. 81 p.

LXVII.

Žeme, žemele! Sveika Marija! (3 kr.).
V. J. Mansikka, 79, 81 p.

LXVIII.

Poteriai kalbėti ir kartoti: „Tu, karaliene liepsnota!"
V. J. Mansikka, 80 81 p.

LXIX.

Zmieja, zmieja! Švenčiausia Pana Marija, paduok man lazdą, kad aš galėčiau užmušti šitą zmiejį. V. J. Mansikka, 81 81 p.

LXX.

Dangus, Jėzau, saulė, Jėzau, žemė, Jėzau, rasa, Jėzau! Amen, Jėzau Kristau. V. J. Mansikka, 82, 82 p.

LXXI.

Saulė kairėn,
Saulė dešinėn,
O gyvatė užpakalin! Kosmos, 1930, 164 p.

LXXII.

Atsitrauk nuo manęs nelaboji, kad daugiau tavęs nematyčiau!
Kasmos, 1930, 164 p.

LXXIII.

Žeme žemybe, dangaus aukštybe, motina mūsų, pykčių karaliene, buvai piktybė ir nueik piktybe! Kosmos, 1930, VI, 169 p., II

LXXIV.

Eik, tu, gyvate, ant sūdo Dievo, kuriam įkandai tam žmogui (mintyje reikia turėti tą žmogų, kuriam gyvatė įkando). Kad tas žmogus nejaustų nei sopulio, nei tinimo! Ar ruda, ar marga, ar juoda! Kosmos, 1930, VI, 169 p., IV.

LXXV.

Aš nieko nenukalbu, tik nuo gyvatės užkalbu! Kur eina saulė, mėnuo ir žvaigždės, Dieve, man padėk.
Kosmos, 1930, VI, 169 p., V.

LXXVI.

Liga ligelė, karvė karvelė. Buvo margas vaikas — biesas nusmaugė. Kad ir tau, ligele, biesas nusmaugtų!
Kosmos, 1930, VI, 169 p., VI.

Žodis gyvatė yra kilęs iš žodžio gyvybė, arba, kaip seniau sakydavo, gyvata. Seniau žmonės ją gerbė kaipo gyvybės turėtoją, pav., gimstant vaikui, ypačiai dėkodavo gyvatei. Aukodavo jai ir giedodavo ar kalbėdavo giesmes šiais žodžiais:

Būk pasveikinta, gyvatos nešėja,
Žmonių gyvenančių karalienė!
Klonijamės mes tau, gyvatos davėja,
Apsaugok tą vaiką nuo kuronių.

Tau klonijamės menki šios žemės mes žmonės,
Tau klonijas garbūs dievai nemirtingi,
Tu ir dievams duodi, kad būtų garbingi,
Ir gimstant duodi, kad būtų laimingi.

Va šitas žmogus tik gimęs,
O jau pamatė tave, gyvate!
Jeigu jis tau dabar rodosi netikęs,
Gali atimti iš jo gyvatą!

Susimilk ant mūsų, tavo biednų žmonių,
Atitolink kuo toliausiai juodąją smertį
Ir tam tik gimusiam vaikui duoki ilgai gyventi,
Kad greitai neateitų smertis
Jam gyvastos atimti.

Užrašė Petrė Valentinavičiūtė iš Uršulės Valentinavičienės, Vaišvilčių sd., Naujamiesčio vl., Panevėžio ap.; sakytoja girdėjusi tą maldą iš savo motinos dar Gustonyse begyvendama.

B.

Kai kuriuose namuose gyvena naminė gyvatė; naminės gyvatės negalima mušti, nes ją užmušus atsitinka nelaimės, kurios tęsiasi 7 metus.

Panevėžys.

Jeigu gyvatė perbėgo per kelią, tai bus laimė.

Surviliškis.

Jei kas pamatys gyvatės kojas, tai tas žinos visas žmonių mintis ir visus žemėje paslėptus turtus.

Ramygala.

Jeigu, radęs gyvatę, užmesi ją ant skruzdelyno, tai ji iškiša kojeles, kurias pamatęs žmogus neužilgo apanka. Naumiestis.

Jei gyvatę deginsi ugnyje ir žiūrėsi į ją, tai greitai paliksi aklas. Vabalninkas.

Kas supranta gyvačių kalbą, to jos nebekerta ir klauso, pav., jis gali pervaryti jas iš vienos vietos į kitą. Krekenava.

Jei nori, kad gyvatės išeitų iš tokios vietos, kur jų daug, tai reikia sukurti švęstą ugnį sodžiaus galuose ir viduryje; visos gyvatės tada būriais šliauš pro tas ugnis kitur; tik, kaip jos šliaužia, reikia jų neliesti. Panevėžys.

Jei gyvatę kas užmuša, tai ji palieka gyva ligi saulė nusileidžia. Ramygala.

Jei užmušti gyvatę ir sukapoti ją gabalais, tai jie šokinėja ligi saulė nusės. Panevėžys.

Jei gyvatę užmuši, tai ji tol nedvesia, kol saulė nenusileidžia. Panevėžys.

Jeigu gyvatę užmuši, tai saulė verkia. Panevėžys.

Jeigu gyvatę užmuši ir palieki ją neužkastą, tai nuo to saulė genda. Subačius.

Jeigu gyvatę užmuši ir palieki ją miške, tai saulė dvi ar tris dienas tamsiau šviečia. Panevėžys.

Jei užmuši gyvatę ir paliksi ją miške neužkasęs, tai saulė tris dienas tamsiau švies. Skapiškis.

Jei kas užmuša gyvatę, tai turi ją užkasti, nes saulė verkia matydama užmuštą gyvatę. Pušalotas.

Jeigu gyvatę užmuši ir palieki ją žemės paviršiuje, saulės šviesoje, tai saulė verkia. Paistris.

Jei užmuši gyvatę, tai jos negalima palikti neužkasus, nes saulė matydama tokią biaurybę, verkia. Antašava.

Kalbama, kad užmušta gyvatė devintoje dienoje vėl atgyjanti. Vabalninkas.

Jei valgai, tai nekalbėk apie gyvatę, nes eidamas mišku gali ją sutikti. Vabalninkas.

Kas valgydamas kalba apie gyvatę, tam įkirs ji kada nors. Naumiestis.

Pamatęs miške gyvatę sakyk: „Pantis be mazgo", — ir gyvatė prapuls. Vabalninkas.

Jei pamatęs gyvatę pasakysi „pantis", tai ji stovės, o jei pasakysi „gyvatė" — pabėgs. Naumiestis.

Pamatęs gyvatę, sakyk „varlė", nes bėganti gyvatė varlės bijo. Skapiškis.

Negalima stačiai sakyti: gyvatė, rupūžė, vilkas ir t. t., bet vieton tų žodžių vartoti: ilgoji ar margoji, piktvarlė, miškinis šuo ir t. t. T. Žd. 342.

Pamatęs gyvatę sakyk: „kregždytė gražioji". Jai tas vardas patinka, ji tuomet nepyksta ir nekanda. Antašava.

Jei kas atranda miške gyvatę ir nori ją kitiems parodyti, tai šaukia: „Eikit čionai! Radau paukštytę!", nes, pavadinus ją „gyvate", ji savo vardą supranta ir pabėga. Pušalotas.

Jei pamatai gyvatę, sakyk: „paukštytė", tada ji nepuola žmogaus. Kupiškis.

Gyvatės nekanda to, kuris be reikalo jų nemini, o ypatingai valgydamas ir Mergelės Švenčiausios dienomis (trečiadienį ir šeštadienį). L. M. Dr., J. P. iš 93 Nr.

Jei gyvatė perbėgo per kelią, bus laimė. Skapiškis.

Jei, gyvatę užmušęs, nusispiausi, velnias ją atgydys. Skapiškis.

Jei, gyvatę užmušęs, nusispjausi, tai velnias pasigailėjęs, atgydys. Naumiestis.

Sutikęs gyvatę, turi būtinai ją užmušti, jei to nepadarysi, tai papildysi didelę nuodėmę. Panevėžys.

Jei kas, sutikęs gyvatę, jos neužmuša, tai tam devynias dienas nešviečia saulė. Traupis.

Jei užmuši septynias gyvates, tai gausi dangaus karalystę.
Panevėžys.

Jei gyvatę užmuši, atlaidus apturėsi. Panevėžys.

Jei užmuši septynias gyvates, tai bus atleistos nuodėmės.
Skapiškis.

Jei gyvatę mušei ir nedabaigei, ji naktį ateis ir atkeršys.
Skapiškis.

Jei paimsi gyvatę šilko pirštinėmis, tai ji negalės įgelti.
Skapiškis.

Jei sapne matysi gyvatę ar varną, tai dvės arklys arba karvė.
Paistris.

Gyvatė bijo šermukšnio lazdos. Naumiestis.

Jei švęstu vandeniu ir ugnele, kuriuos per Velykas iš bažnyčios atneši, parūkysi mišką, tai visos gyvatės iš to miško išbėgios.
L. M. Dr., Dzūkija.

Jei kurioje apylinkėje prisiveisia daug gyvačių, reikia šeštadienį prieš šv. Velykas parnešti iš bažnyčios šventos ugnies ir eiti su ta ugnimi gyvačių apniktuosna laukuosna, sukurti ten tris laužus ir palikti juos, kol jie sudegs: visos gyvatės tuomet išeisiančios artimiausio kaimo arba vienkiemio laukan ir tenai apsigyvensiančios.
Južintai.

Jei sugauni gyvatę, tai reikia ją pašventinti arba kryželis degutu ant jos nugaros parašyti, tai iš to miško visos gyvatės išlakstys.
L. M. Dr., A. Bielinio folk. r. X—581.

Jei daug gyvačių atsiranda, bus nelaimingi metai.
Baisogala.

Jei nori gyvates išnaikinti, tai suvirink smalos, arklio nagų, plaukų ir smilkyk: kurion pusėn vėjas pus, tenai ir jos nueis.
Naumiestis.

Jei gyvatė užeis ant linienos, — nudvės. Smilgiai.

Jei šventą dieną mišių metu nueisi uogauti, tai gyvatė apie kaklą apsivynios. Naumiestis.

Kur yra skruzdžių, ten gyvačių nėra. Naumiestis.

Pagavęs gyvatę, mesk ją skruzdėlynan, o patsai bėk, kad gyvatės nuodai neužtikštų, — nuo jų negalima pagyti. Palėvenis.

Rudoji gyvatė kerta geluoniu, o kai ji įkerta, tai jos uodega pasidaro balta. Gyvatės įkirstasai žmogus saulei leidžiantis miršta. Subačius.

Vieną geluonį gyvatė turi burnoje, o antrąjį — uodegoje ir abiem gali gelti. Josvainiai.

Gyvatės nuodai uodegoje. Naumiestis.

Gyvatės uodega geltona nuo nuodų; jei ji nori įkąsti, tai iš uodegos traukia nuodus. Naumiestis.

Jei radęs gyvatę ištrauksi jai liežuvį, tai ji neįkąs. Velžys.

Jei gyvatė įkanda su žandais, tai taip pat tinsta, kaip ir įgėlus. Velžys.

Įgėlus gyvatė nebegali gelti ligi ji prieina prie kokio nors akmens ir pasiima tenai nuodų. Antašava.

Įkirtus gyvatė netenka geluonies; jį atneša jai driežlė iš po akmens. Velžys.

Kai gailiai žydi, gyvatės iš miško išlaksto. Daujėnai.

Vijūnas gyvatės brolis; jį pavertė vilkalokiai. L. M. Dr.

Kur yra gyvačių, ten varlių nėra. Naumiesits.

Kur yra driežas, ten aptiksi ir gyvatę. Daugailiai.

Tetervinai burbuliuodami baido iš šilų velnius, raganas ir gyvates. L. M. Dr., A. Bielinio folk. r. X—506.

Kiek gyvatei metų, ties adačiukų liežuvyje. Naumiestis.

Gyvatė, ugnin įmesta, kojas išaugina. Naumiestis.

Išperėti gyvačiukai turi apibėgt apie kelmą. Jeigu jie neapibėga, motina juos sunaikina. Naumiesits.

Pasakoja žmonės, kad gyvatė, leisdama vaikus, apsivynioja aplink pagalį arba medį ir leidžia; negana to, nesuspėjus jos vaikams pasislėpti ji juos ima ryti; kurie jų suskuba, tie išbėgioja.

Paistris.

Jei kas gyvatės vaikų vardus atspėja, tai ji ir jos vaikai nudvesia.

Naumiestis.

Jei perkirstos gyvatės galvą atsuksi perkirtimo vieton, tai gyvatė nesugys. Naumiestis.

Jei užmuštą gyvatę įmesi vandenin, tai ji atsigauna.

Naumiestis.

Gyvatė kerta ne dantimis, kuriuos turi viršutiniame galvos žande, bet geluoniu — dvišakiu liežuviu, kurį dažnai kaišo iš gerklės.

Južintai.

Pas mumis sodiečiai įsitikinę, kad visos gyvatės nuodingos ir geluoniu, kaip kokia adata, geliančios, o tas geluonys esąs nuodingas. Pantinės gyvatės netaip bijoma, kaip geležinės, nes pantinę gyvatę esą galima užkalbėti, o geležinės negalima.

V. Žiužnys, Svilių sd., Josvainių vl.

Gyvatė turi tris gylius; jei visus tris kartu įleidžia, — dvesia.

Naumiestis.

Jei gyvatės gylį ištrauksi, — neįkąs. Naumiestis.

Daugelis kaimiečių mano, kad gyvatė gelianti geluonies, savo dvišakio liežuvėlio, pagelba. Kurių pasekmių turi panaši nuomonė apie gyvatės gėlimo įrankius, rodo mums sekantis užrašas: „Gyvatė gelia savo šakotu liežuviu; ištraukus jai tą liežuvį, ji darosi nebepavojinga. Taip su pagauta gyvate pasielgę, mes po minėtos operacijos žaisdavome ja, būtent, ant kaklo užsidėdavome arba už ančio užleisdavome. Įkandimų nebūdavo. Gyvatės liežuvėlio šakutės rodo jos metus: tiek metų, kiek šakučių. Kai įgelia, tai praranda vieną šakelę, kurią vėl atgauna pirma pasiekusi vandens. Bet jei įgeltasis asmuo pirmas nubėga prie vandens ir įmerkia į jį įgeltą vietą, tai gyvatė savo liežuvėlio šakutės nebeatgauna, išdvesia. Švėkšna.

Jei gyvatė įkando, tai reikia skubėti pirmam pribėgti prie akmens; jei pirmas pribėga įkąstas žmogus, tai „kirtimas nevodija" ir žmogus pagyja, o gyvatė pastimpa; priešingu atsitikimu gyvatė palieka sveika, o žmogus serga. Utena.

Kai gyvatė įkerta, tai ji neturi nuodų, kurių prisigeria priėjusi prie akmens. Antašava.

Kai gyvatė įkerta žmogų arba gyvulį, tai ji palieka žaizdoje savo geluonį, kurį vėl atgauna prilėkusi prie akmens. Sidabravas.

Kai gyvatė įkanda, tai ji tuojau bėga vandens gerti ir, suskubusi pirma tai padaryti, pati pagyja, o žmogus serga; jei prie vandens pirmiau pribėga žmogus, tai jisai pagyja, nes jam kirtimas tada nekenkia. Pumpėnai.

Jei gyvatė įkanda kam nors, tai, sako, jos uodega paliekanti ruda. Paistris.

Jei gyvatės apatinis galas geltonas, tai sakoma, kad ji yra kam nors įkandus. Panevėžys.

Manoma, kad visų stiprausius nuodus gyvatė turinti anksti pavasarį, užtai ir sakoma: „Įgėlė, kaip morčinė (kovo mėnesio) gyvatė". Gelvonys.

Jei gyvatė įkerta į liepos rykštę, tai pro kitą rykštės galą išeina gyvatės nuodai. Naumiestis.

Jei gyvatė įkanda šermukšnį, tai jis pažaliuoja. Naumiestis.

Jei gyvatė įgelia lazdą, tai tol žmogaus negali įgelti, kol akmens neprieina. Naumiestis.

Gyvatė tiktai tuomet žmogų puola, kai pamato jo šešėlį. Naumiestis.

Jei pastatysi gyvatę prieš veidrodį, tai ji spiaudo putomis — savo nuodais. Naumiestis.

Jei rudoji gyvatė įkerta, tai žmogus sunkiai serga; jei pilkoji, lengviau serga ir išgyja. Naumiestis.

Jei gyvatė pasislepia urve, ir norima, kad ji iš ten nebeišlystų, reikia ant urvo angos uždėti kryžmais du pagaliuku. Deltuva.

Jei pamatei gyvatės urvą, tai apeik jį tris kartus ir padėk ant jo du kryžmais sudėtu pagaliuku, — gyvatė neišeis. Pandėlis.

Pamačius gyvatę įlendant kelman, reikia sukryžiuoti du šakaliuku ir apnešti juos apie tą kelmą; paskum tie sukryžiuoti šakaliai

reikia uždėti ant skylės, pro kurią įlindo gyvatė, tai, kai saulė užšvies, gyvatę rasi begulinčią ant tų šakelių. Traupis.

Jei gyvatė įlenda į kelmą, tai reikia perlaužti pagaliuką ir kryžmais padėti toje vietoje, kur ji įlindo; tada gyvatė verkdama išlys. Panevėžys.

Jei randi gyvatę, ir ji įlenda kelman, tai reikia aplink kelmą apvesti pagaliu ir jį sulaužius sudėti kryžmais, — gyvatė išlys ir atsiguls ant to kryžiaus. Siesikai.

Jei pamatai gyvatę, ir ji pabėga, tai ant tos vietos, kurioje ji gulėjo, reikia padėti kryžmais du pagaliuku, — gyvatė sugrįš ir atsiguls ant jų. Panevėžys.

Jei gyvatė įlenda kelman ar urvan, reikia padėti kryžmais du šakaliu ant to kelio, kuriuo ji bėgo; kuriam laikui praslinkus ji išlys ir atsiguls ant tų šakalių, nepaisydama jokio pavojaus. Utena.

Jei užeini gyvatę, ir ji palenda po kelmu, tai ant kelmo reikia kryžmais padėti dvi lazduti; kuriam laikui praslinkus gyvatė išlenda ir atsigula ant jų, — lengvai galima ją nugalabyti. Vaškai.

Jei randi gyvatę šile, reikia toj vietoj padėti kryžmais šakalėliai, — ji toj vietoj atsiguls ir gulės tris dienas. Palėvenis.

Jei gyvatė apsisuka aplink kaklą, reikia parodyti veidrodį, — ji tiesiai eina neva prie kitos gyvatės ir žmogų palieka. Naujamiestis.

Kartą du šienpiuviai sugulę pušyno atkalnėje perpietės ir užmigę. Atėjęs kaimynas jų žadintų ir pamatęs gyvatę beišlendančią iš vieno miegančiųjų burnos; puolęs ir ją dalgiu užmušęs. N. N., Švėkšna.

Jei gyvatė miegančiam įlenda gerklėn, reikia, ligi žmogus nepabudo, pastatyti karšto virinto pieno, — gyvatė išeina. Naumiestis.

Jei eini mišku ir nori, kad gyvatė neįkąstų, tai nereikia jos minėti. Troškūnai.

Norint, kad gyvatė neįkąstų, reikia, einant mišku minėti gimimo dieną. Joniškėlis.

Jei prisimeni, kurią dieną buvo Kalėdos, tai gyvatės nematysi. Biržai.

Einant į mišką, reikia atsiminti, kurią savaitės dieną buvo 1-ji Kalėdų diena, tada gyvatės nematysi. Pumpėnai.

Jei nenori miške pamatyti gyvatės, ar vengi įgėlimo, reik atsimint, kurią dieną buvo Kūčios. Antašava.

Jei nenori gyvačių miške sutikti, tai, pirmą kartą miškan išėjęs, peržegnok žemę ir atsimink, kurią dieną buvo Kūčios Panevėžys.

Jei nori gyvatės miške nematyti, tai pamanyk, kurią dieną buvo Kūčios. Panevėžys.

Jei nenori miške gyvatės pamatyti, įėjus į mišką reikia sušukti, kurią dieną buvo Kūčios. Antašava.

Norint, kad gyvatė neįkirstų, reikia, mišku einant, žinoti, kurią dieną buvo Kūčios. Naumiestis.

Kad gyvatė neįkąstų, reikia priėjus prie miško ir atsisukus prieš saulę sukalbėti tris Sveika Marija. Subačius.

Jei nori, kad gyvatė neįkirstų, mišku eidamas švilpauk. Skapiškis.

Norint apsisaugoti gyvatės įkirtimo, reikia švilpti, nes gyvatė bijanti švilpimo. Smilgiai.

Jei nenori pamatyti miške gyvatės, tai einant miškan pasiimk plutą duonos. Pasvalys.

Einant miškan, reikia paimti duonos, nes kai gyvatė užuodžia duoną, tai negali įkirsti. Raguvėlė.

Jei nori, kad gyvatė neįkirstų, reikia prie savęs turėti rūkščios duonos. Pasvalys.

Jei nori, kad gyvatė neįkąstų, eidamas grybauti, uogauti ir t. t. pasiimk duonos ir, pamatęs gyvatę, mesk jai, — kol ji duoną prarys, galėsi toliau pabėgti. Apsiavus reikia būt drobinėm kojinėm, — gyvatė per jas neperkanda. Pušalotas.

Jei nori, kad gyvatė neįkąstų, eidamas miškan pasiimk duonos, — gyvatės bijo duonos. Pušalotas.

Jei eini miškan, tai reik įsidėti kišenėn duonos, — visos gyvatės bėgs nuo tavęs. Utena.

Jei eini miškan, kuriame yra daug gyvačių, pasiimk duonos, druskos ir vandens; jei gyvatė įkąs, pavalgyk duonos su druska ir atsigerk vandens, o paskum kalbėk tylomis kas tik ateina galvon, — gyvatės nuodai neveiks. Panevėžys.

Jei nori, kad gyvatė neįkąstų, eidamas miškan kojas apvyniok drobiniais autskariais. Pumpėnai.

Einant uogauti į šilą, reikia apsiauti kojas drobiniais autais, tai neįkirs gyvatė. Naujamiestis.

Einant miškan, reikia apsivilkti drobiniais marškiniais, — gyvatė neįkąs; padeda taip pat ir juoda duona, jei jos pasiimti su savimi, nes gyvatė nemėgstanti jos kvapo ir tada nekertanti. Svėdasai.

Jei eini miškan, kur yra gyvačių, tai reikia užsimauti drobinės kelnės ir apsiauti drobiniais autais, — gyvatė negalės įkirsti. Naujamiestis.

Jei nori miške matyti gyvatę, reikia paimti juodalksnio du pagaliuku ir sudėti tiesų kryžių.

Jei valgant Kūčias žmonės stengiasi minėti gyvatę, tai per visus metus gyvatės nematys.

Jeigu nori gyvatę rankosna taip paimti, kad ji tau neįkąstų, tai reikia paimti liepos medžio lazdelė ir prikišti ją gyvatei prie galvos; kai gyvatė įkąs tą lazdelę, tai tuomet gali gyvatę imti rankosna. Naujamiestis.

Jeigu gyvatę įdėti lininėn terbon, tai ji kąsti negali, nes per linį nevalia jai to daryti. Tad, jeigu apsiauti linines kojines arba autus, tai gyvatė neįkąs. Panevėžys.

Jei sukalbėsi du kartu Sveika Marija, tai gyvatė neįkirs. Traupis.

Kalbama, kad gyvatė galima paimti rankosna šilko pirštinėm, nes ji tuomet negalinti gelti. Vabalninkas.

Jei nori, kad gyvatė neįkąstų, apsiauk vilnonėm kojinėm; imdamas gyvatę rankon, apsimauk vilnonėm pirštinėm. Naujamiestis.

Kalbama, kad, pakišus gyvatei vilnonį skurlį, ji tą skurlį kerta, visus savo nuodus į jį išleidžia ir po to darosi nebepavojinga.
Panevėžys.

Jei nori, kad gyvatės į namus neateitų, reikia pataukavus batų padai, apeiti tą vietą, kur jų daug yra, — ir nė viena gyvatė į namus neateis. Subačius.

Nuo gyvačių žmonės krapija trobas švęstu vandeniu, ypač Velykų rytą, ir laisto gyvuoju sidabru. Utena.

Pirmą Velykų dieną reikia visos trobos pašventinti, tai tada nebus gyvačių aplink namus. Gelažiai.

Kas supranta gyvačių kalbą, to jos nekerta ir klauso; toksai žmogus gali jas perkelti iš vienos vietos kiton. Skapiškis.

Kas žino gyvatės vardą, gyvatė nuo to žmogaus nebėga.
Naumiestis.

Kas žino gyvačių karaliaus vardą, gyvatės to žmogaus nekanda.
Naumiestis.

Yra žmonių, mokančių užvardyti gyvatės kandį. Nereikia jiems nei matyti ligonio, nei paliesti. Kas atėjęs pasako, kam įkando, „daktaras" tuojau pakalba savo maldelę, paskui paėmęs žolę ar lapą, paduoda, kad nunešęs pridėtų prie kandžio. Kai tik prideda, tuoj ir išgyja. G. Pt.

Jei kuris žmogus užkalba nuo gyvačių, tai jis jų nebijo. Jo pirkaitėj būna didžiausi katilai gyvačių, kurios kyščioją galvas ir nekliudą žmonių, su kuriais jos geruoju. Na, jei primygs žmogus gyvatę, ji tiktai sučips ir nekliudo. Jei kurios burtininko neklauso, tai tasai gerokai jas išlupa. L. M. Dr., Lat. b. 1926 — I, 38.

Kai gyvatė įgelia, einama pas žmogų, kuris žino visus gyvačių vardus. Įspėjus įkandusios gyvatės vardą, ligonis išgyja.
Naumiestis.

Jei gyvatė įkirto kokį nors gyvulį ar žmogų ir jei burtininkas neatkalbės, tai įkąstasis gyvulys ar žmogus nepagys ir turės mirti ne vėliau kaip po trijų dienų. Južintai.

Jei gyvatė įkanda žmogui, tai einama pas atkerėtoją, kuris žino tam tikrą maldelę, sudarytą iš žodžių, paimtų iš „Tėve Mūsų", „Sv. Marija" ir „Tikiu Dievą Tėvą". Tos maldelės niekam nevalia sakyti; jei atkerėtojas ją pasako kitam, tai nebetenka galios gydyti. Atkerėtojas ima duonos gabalėlį, nueina kitan kambarin, sukalba tą maldelę ir kąsnelį suvalgo, — ligonis tuojau išgyja. Atlyginimo už gydimą nevalia imti, nes ligonis neišgys, numirs. Naumiestis.

Jei įkanda juoda su kryžiais gyvatė, tai galima likti gyvam tiktai tuo atsitikimu, jei iki saulės nusileidimo suspėsi atkalbėti. Jeigu įkanda ruda gyvatė su žvaigždėm, tai tik kerėtojai gali išgelbėti. Kitaip krisi kaip pėdas. L. M. Dr., Lat. b. 1926 — I, 56.

Jei gyvatė įkanda žmogų ir jo pas burtininką per 7 valandas nenuveža, tai jisai miršta. Kėdainiai.

Vieną sykį iškeikė kunigas tokį vardininką, kur nuo gyvatės įkandimo gydė. Užgynė prie jo žmonėms gydytis, apšaukė jį burtininku, su velnio pagalba gydančiu. Netrukus po to iškeikimo ir įkando gyvatė klebono karvei. Gydo šiaip, gydo taip — karvė nepagyja ir tiek. Šeimininkė nori eiti prie to vardininko; klebonas, žinoma, jos neleidžia. Bet šeimininkė, matydama, kad karvė turės jau dvėsti, nusiuntė pas vardininką, kad jis pagydytų sergančią karvę.

— O tai buvo mane keikti — tarė vardininkas. — Jeigu jūs tokie galingi, išsigydykite be velnio. Ir nedavė vaistų.

Šeimininkei gaila pieningos karvės. Lekia ji pati. Nubėgusi meldžia, prašo, kad susimylėtų. Vardininkas gerai ją išbaręs už keikimą, metė jai nuskintą lapą nuo sudžiuvusios šluotos.

— Te! — sako. — Klebono karvei tik tokių vaistų teduosiu.

Šeimininkė pradžiugusi, pasigriebė sudžiuvusį lapelį ir parsinešusi patrynė juo kandį: tuojau karvė pasveiko. G. Pt.

Jei nori nuo gyvatės įkandimo užžavėti, aprėžk ratą ir kalbėk poterius nuo galo. Griškabūdis.

Kas atkalba nuo gyvatės, tai turi atsižadėti saulės, ir, kai tas žmogus sušvilpia, tai gyvatės prie jo šliaužia. Palėvenis.

Kurį nors žmogų arba gyvulį įkirtus, gyvatė turi įšliaužti dilginėsna, kuriose ji vėl atgauna savo geluonį; jei gyvatė neįšliaužia, tai pasidaro nebepavojinga. Joniškėlis.

Jeigu gyvatė įkanda, tai reikia greitai bėgti į vandenį, nes tuomet gyvatė bėga pasiimti iš vandens geluonio; jeigu įkąstas žmogus greičiau už gyvatę įbėgs, tai jam nieko nekenks įkandimas, o jei gyvatė pirma įbėgs, — žmogus mirs. Panevėžys.

Jei gyvatė įkanda, reikia ją užmušti ir pabučiuoti, — būsi sveikas. Panevėžys.

Jeigu gyvatė įkerta ką nors, ir įkirstas asmuo ją pats užmuša, tai jis nebepagyja. Kėdainiai.

Jei gyvatė įkando, ir ją tuojau užmuši, tai jos nuodai darosi mažiau pavojingi. Ramygala.

Jeigu gyvatė įkanda, ir paskui ją kas nors užmuša, tai ligonis neišgys. Utena.

Jei tą gyvatę, kuri įkando, užmuši, tai neišgysi. Paistris.

Jeigu gyvatė kam nors įkerta, ir jos įkirstasai ją užmuša, tai jis nebepagys. Kupiškis.

Jei gyvatė įkirto žmogui, ir tą gyvatę užmuša, tai tasai žmogus miršta. Panevėžys.

Jei kas užmuša gyvatę ir palieka ją neužkastą, tai ji, driežlo atgydyta, visą laiką keršija užmušėjui, kol jį įkanda. Joniškėlis.

Gyvatės įkirstasis asmuo neturi eiti kambarin, bet būti ore, kad įkirstoji kūno dalis netintų. Piniava.

Jei gyvatė įkirto, prie žaizdos reikia dėti aguonų su rūgusiu pienu. Panevėžys.

Jei gyvatė įkirto, reikia suvalgyti gyvą bitę. Vabalninkas.

Jei gyvatė įkando, reikia sugauti laukuose bitę, suminkyti su duona ir duoti įkąstajam: jis netins ir pasveiks.
L. M. Dr., J. P. iš 4 Nr.

Gyvatei įkirtus žmogų ar gyvulį, reikia duoti suvalgyti bitę, įminkytą duonon: bitės nuodai gyvatės nuodus nuveikia.
T. Žd., IV, 48 p.

Jei gyvatė įkando, reikia nuryti bitelę: bitelė nuo Dievo, o gyvatė nuo velnio. L. M. Dr., Lat. b., 1926, I — 35.

Jei gyvatė įkando žmogui, jį reikia rūkyti laukinių bičių koriais.
Daugailiai.

Gyvatės įkirstą vietą reikia trinti bitėmis, nes bičių nuodai nugali gyvatės nuodus, ir jos įkirtimas darosi nebepavojingas.
Panevėžys.

Jei gyvatė įgėlė, tai įgeltą vietą reikia iščiulpti.
Naumiesits.

Kai gyvatė įkerta, tai reikia tą žaizdą iščiulpti ir jos galva patrinti. Paistris.

Jei gyvatė įkando, lik toje pačioje vietoje, neik pastogėn, nes pradėsi tinti. Naumiestis.

Jei gyvatė įkerta, tai nereikia eiti vidun, bet reikia būti ant oro, kad netintų. Piniava.

Kai gyvatė įkerta, nereikia eiti pastogėn, greičiau gyja, ir reikia eiti pas kokį burtininką, kad jisai užkalbėtų. Pumpėnai.

Jei gyvatė įkirto, reikia suvalgyti duonos su druska, nueiti pastogėn ir atsistojus prieš saulę šnibždėti, ko pageidauji, pav., noriu turėti arklį, noriu valgyti ir t. t. Panevėžys.

Jei gyvatė įkando, ligonis turi būti atvirame ore ir jokiu būdu neiti pastogėn. Patariama taip pat iškasti iki kelių gilumo duobę kalnesnėje vietoje ir jon paguldyti gyvatės įkąstą žmogų.
Darbėnai.

Gyvatės įkąstasis žmogus negali eiti pastogėn, turi saugotis dūmų ir likti nakvoti lauke kur patvoryje, kol atsileis putmens. Jei gyvatei įgėlus toj vietoj esti antras žmogus, jis turi sugrobti gyvatę, kuri įkando, ir jos krame apvesti apie kandį, tuomet putmens tiek tesiplės, kiek yra vietos tame rinkelyje, kurs apvestas krame. Įkandusi gyvatė nebeturi gylio, kol ji prieiņa prie akmens. Tuoj po įkandimo gali drąsiai ją gaudyti: antrą sykį ji nebegali tučtuojau įkąsti.
G. Pt.

Jei gyvatė įkando, jokiu būdu nevartoti cukraus, medaus, pyrago; valgyti tiktai česnaką, svogūnus ir daug druskos.
Darbėnai.

Jei gyvatė įkando, gerk degtinės iki pasigėrimo. Darbėnai.

Jei gyvatė įkanda, reikia išgert du buteliu degtinės, — tai kai kam padeda. L. M. Dr., A. Bielinio folk. r. X — 317.

Jei gyvatė įkanda, įkąstą vietą reikia trinti geležim arba galąstuvu, paskui pritverti tabako su rūgusiu pienu. G. Pt. 122 Nr.

Gyvatei įkirtus, reikia įšildyti geležį ir deginti jąja įkirstą vietą.
Pumpėnai.

Jei gyvatė įkirto, įkirstą vietą reikia peiliu išpiauti — netins.
Paistris.

Girdėjau žmones pasakojant, kad, gyvatei įkandus, reikia toje vietoje, kur gyvatė įkando, išpiauti duobelę, pripilti parako ir uždegti, netaip kenkia gyvatės nuodai. Panevėžys.

Jeigu gyvatė įkerta, pagriebk ją ir patrink ja tą vietą, kur ji įkirto.

Jei gyvatė įkirto, reikia ją pagauti, nelaukiant ilgiau kaip ¼ valandos, ir su jos galva patrinti įkirtimo vietą, — žmogus tuoj bus sveikas. Palėvenis.

Jei gyvatė įkirto, paimk ją rankom ir jos galva patrink žaizdą. Panevėžys.

Jeigu gyvatė įkerta, tai reikia tuoj ją pagauti. nusukti jai galvą ir jos krauju ištrinti žaizdą, ir pagysi; neištrynęs gali ir numirti. Naujamiestis.

Jeigu gyvatė įkerta, tai reikia pagauti tą pačią gyvatę ir trinti ja žaizdą ligi pradės iš gyvatės ir įkirstos žaizdos bėgti kraujas. Naujamiestis.

Jeigu gyvatė įkerta, tai reikia perplėšti gyvatę pusiau ir kojos arba rankos žaizdą ištrinti gyvatės viduriais; tada, sako, nebetinstą. Gelažiai.

Jei gyvatė įkirto, reikia ją perplėšti ir jos krauju žaizdą patepti. Vabalninkas.

Jei gyvatė įgėlė, reikia jos mėsa patepti įgeltą vietą. Naumiestis.

Jei gyvatė įkando, ištrauk jos dantį, išimk iš jo nuodus ir prikišk jį prie žaizdos, — pagysi. Naumiestis.

Jei gyvatė įkando, reikia skubiai ją sutrinti, tada žaizda netins. Naumiestis.

Jei gyvatė įgėlė, tai įgeltąją vietą išdegink. L. M. Dr., J. P. iš 5 Nr.

Jei gyvatė įkando, laikyk žaizdą po stogo lašais. Naumiestis.

Jei gyvatė įkando, reik žaizdą medum ir taboku apdėti, o paskui duoti trims bitėms įgelti. Naumiestis.

Nuo gyvatės įkandimo duodama taboko, rūgusio pieno ir skystimo nuo julkos. L. M. Dr., Lat. b. 1926—II. 32.

Gyvatei įkirtus, gerk rūgusio pieno. T. Žd., IV, 487 p.

Jei gyvatė įkanda, prie įgeltos vietos reikia tuojau pridėti rūgusio pieno su taboku: nuo to žmogus kartais pagyja. Šeduva.

Jei gyvatė įkanda, tai reikia tą vietą, aukščiau žaizdos, smarkiai surišti, kad toliau netintų. Upytė.

Jei gyvatė įkando, tai prie įkąstos vietos dedama taboko su rūgusiu pienu, o aukščiau tos vietos perrišama šilkine juosta.
Piniava.

Jei gyvatė įkando, prie žaizdos deda rupūžę. Ramygala.

Jei gyvatė įkirto, tai prie žaizdos reikia dėti gyva varlė; kai varlė sprogsta, ji karštį ištraukia — ir žmogus pagyja. Pumpėnai.

Jei gyvatė įkanda, reikia žaizdą patepti siera iš ausies.
Naumiestis.

Jei gyvatė įkando, ją tuojau užmušk, o žaizdą apvyniok šilkine skarele. Naumiestis.

Jei gyvatė įkirto, kad žaizda netintų, ją reikia aprišti šilkiniu skuduriuku. Panevėžys.

Jei gyvatė įkando, reikia sąnarį perrišt šilku. Naumiestis.

Jei gyvatė įkando, tai įkąstąją vietą reikia užveržti ar siūlu, ar skepetaite, ar kitu kuo. Naumiestis.

Jei žmogų įkanda gyvatė, kuriai juodas ruožas eina per galvą ir nugarą, tai reikia skubiai žaizdą virve perrišti, ligi įgėlusi gyvatė pasislepia. Žmogus nuo tokios gyvatės įkandimo nelabai net serga. Gyvuliams ji pavojingesnė. Panevėžys.

Jei gyvatė įkando, reikia suveržti įkąstąją vietą iš viršaus grynu avių vilnų siūlu, o iš apačios ruginio kūlio šiaudais. Darbėnai.

Jei gyvatė įkando, reikia žmogaus šlapumu paplauti.
Naumiestis.

Gyvatei įkirtus, pilk ant žaizdos taboko syvų.
T. Žd., IV, 478 p.

Jei gyvatė įkando, patepk žaizdą pypkės skystimu.
Naumiestis.

Jei gyvatė įkerta, tai tą vieną reikia ištrinti pypkės „saporka".
Ramygala.

Gyvatės įkąstus gyvulius pas mus šitaip gydo: mažesnį gyvulį pirty po krosnimi pakiša ir po to pila ant krosnies vandenį; jei gyvulys — didelis (karvė ir kt.), tai jį prausia nuo krosnies privarvėjusiu vandeniu. Troškūnai.

Jei gyvatė įkando koją, pamerk ją vandenin, — ir gyvatė tuojau nudvės. Naumiestis.

Jei gyvatė įgėlė, bėk į upę; jei pirmiau už gyvatę nubėgsi, — išgysi. Naumiestis.

Jei gyvatė įkando žmogui į koją, tai reikia koją užkasti žemėmis; jei į ranką — ranką užkasti. Naumiestis.

Jei gyvatė įkando, žaizdos neliesk ir prie veido nekišk, nes veidas sutins. Naumiestis.

Jei nori, kad kūnas nebijotų gyvatės įkandimo, tai prieš šv. Joną sugauk gyvatę, įkišk ją butelin, pilnan degtinės (dar geriau degtinės butelin dvi gyvati įdėti), palaikęs degtinėj gyvatę 1½—2 mėn., gyvatę išimk, o degtinės išgerk. Gėręs tokios degtinės žmogus daug lengviau perneša gyvatės įkandimą. Darbėnai.

Jei gyvatė įkanda šunį, tai jam nekenkia pasiutusio šuns įkandimas. Kupiškis.

Jei užvožtame puode išvirti raudoną gyvatę arba juodą katiną ir suuostyti paskum garus iš puodo, tai tada tapsi viską žinąs.
Vas. Dr., 1910, 12 p.

Gyvatė — geras žmonėms ir gyvuliams vaistas. Kelmė.

Šv. Onos vakarą apie dešimtą valandą žmonės, pasikišę po pažastim drobules, eina kalnuosna gaudyti gyvačių ir pagavę užpila jas spiritu. Sako, esą tai geri vaistai. Vas. Dr., 1911. 45 p. (Alvitas).

Kartą pavasarį man teko pastebėti Krakių m., kaip vieną turgaus dieną toksai žmogus atnešė turgun parduoti rudųjų gyvačių maišiuką. Žmonės tas gyvulines gyvates pirko ir nupirkę dėjo ne butelin, bet vilnonėn pirštinėn. Paklausiau vieną pirkėją, kam jas perka ir kodel ne butelin, kaip kitas gyvates deda, bet pirštinėn. Jis atsakė todel taip daręs, kad butely maža jai būsią oro, galinti užtrokšti, o pirštinėj jai netrošku; per vilnas gyvatė negalinti įkąsti, nes geluonys jai susipainioja. Gyvatės esančios reikalingos gyvuliams kaipo vaistai. St. Alekna, Krakės.

Vaistams geriausiai tinka gegutės užkukuotos gyvatės.
Rozalimas.

Gegutės neužkukuotos gyvatės nenuodingos. Naumiestis.

Sergantį žmogų, kad jis pagytų, juosia su gyvate. Ylakiai.

Pas mus burtininkai vartoja džiovintas gyvates kaipo vaistą.
Linkuva.

Jei po ligos žmogus neturi apetito, jam nežinant duodama virtos gyvatės. Naumiestis.

Rainoji gyvatė, degtine užpilta, — vaistas apetitui sužadinti. Pakanka viena taurelė jos išgerti — ir turėsi apetitą. Subačius.

Gyvates prieš pirmąjį griausmą pavasarį gaudo, apipila degtine arba spiritu ir vartoja vaistams, kurių išgėręs žmogus apie tris dienas miegąs ir paskum labai į sveikatą einąs jam valgis.
Gruzdžiai.

Išvirta gyvatė — vaistas nuo apakimo; reikia ją dėti prie akių.
Panevėžys.

Neužkukuota gyvatė nuo visų ligų gera. Žmonės tepa užvilktas akis degtine, užpilta ant tokios gyvatės. G. Pt., 50, 204 p.

Viralas, kuriame virė gyvatė be galvos, — vaistas nuo akių skaudėjimo ir apakimo. Vabalninkas.

Jei dantis gelia, — reikia dėti spirito, kuriuo buvo užpilta gyvatė. Naumiestis.

Jei dantį skauda, — reikia nupiauti gyvatei galvą, suvynioti ją skudurėlin ir sukąsti skaudančiu dantim. Naumiestis.

Gyvatė užpilti vaistams tinka ligi gegutė jos neužkukavo.
Naumiestis.

Gyvatę, užpiltą spiritu, žmonės geria nuo visokių ligų.
Naumiestis.

Jei sergi kuria nors liga, pav., džiova, tai užpilk gyvatę degtine ir gerk kiekvieną dieną — ir pagysi. Dotnuva.

Nuo drugio pagydo degtinė, užpilta ant gyvos gyvatės prieš gegužei užkukuojant. G. Pt.

Niežuoti žmonės gydomi užpilta spiritu gyvate: duodama gerti ir tepama. Naumiestis.

Susirgę niežais, žmonės viriņa gyvatę ir geria tą skystimą. Tokio skystimo duoda ir gyvuliams, pav., arkliams, kurie serga ta liga.
Panevėžys.

Viralas, kuriame buvo virta gyvatė, — vaistas nuo nusigandimo. Reikia to viralo gerti — ir būsi sveikas. Panevėžys.

Gyvatė, spiritu užpilta, duodama nuo pilvo skaudėjimo.
Naumiestis.

Jei gyvatės užgersi, plaukai nuslinks. Velykiai.

Neužkukuota gyvatė — vaistas nuo pasiutimo. Gydo ja ir kitas, pav., arklių ir karvių, ligas. G. Pt., 37 Nr.

Gyvatė, spiritu užpilta, — vaistas žaizdoms gydyti. Žaizdą reikia patepti. Tauragė.

Gyvatė, spiritu užpilta, — vaistas nuo proto ligos. Ligoniui duodama gerti. Naumiestis.

Pas mus du seniu — vyras ir žmona — išgirdę, kad išvirta gyvatė — vaistas nuo visokių ligų, pajutę negalavimą, išsivirė gyvatę ir ją suvalgė, bet nuo tokių vaistų vos nenumirė.
J. Kukoris, Vabalninkas.

Gyvate gydosi nuo gyvių ir daro tai šitokiu būdu: gyvių apnyktas žmogus turi suvalgyti gyvatę. Pavartojus tokių vaistų, gyviai dar labiau apnykstą, bet kuriam laikui praslinkus jie galutinai išnykstą. Kiti dar pasakoja, kad taip besigydančio nuo gyvių asmens kūne išsimetąs „gūzas", kuriame ir susirenką visi gyviai; šitas „gūzas" pratrūkstąs, ir gyviai tokiu būdu žūstą. Vaškai.

Jei nori, kad utėlės išnyktų, tai reikia gyvatė su roputėmis išvirinti ir paskum suvalgyti. Utėlės tuomet susirenka apačioje odos prie pilvo, ir tokia vieta belieka prapiauti: visos utėlės išbyra. Taip nuo utėlių išsigydęs asmuo jų nebeturįs visą amžių.
Ramygala.

Mano krašte, Skiemonių valsčiuje, vargingai gyveno vienas skerdžius, kuris dėliai nuolatinio tų pačių drabužių dėvėjimo ir vargingo gyvenimo turėjo daug utėlių. Vieną kartą šeimininkas padėjo gyvatę krosnin kepti ir užmiršo ją tenai. Parėjo namo skerdžius ir, nieko nežinodamas, palaikė tą gyvatę kepsnio gabalu ir suvalgė ją. Po to viename jo šone atsirado didelis skaudulys, kurį prapiovus, ėmė byrėti utėlės. Nuo to laiko, kad ir vargingai gyveno skerdžius, bet utėlių jis nebeturėjo. Mok. V. Karvelis.

Parėjo vaikas namo ir paprašė motiną valgyti. Motina liepė jam nueiti virtuvėn ir pasiimti žuvies. Nuėjo vaikas virtuvėn ir ten rado du puodu, kurių viename buvo žuvis išvirta, o kitame — gyvatė. Vaikas, nežinodamas iš kurio puodo imti, paėmė gyvatę ir suvalgė. Netrukus po to jo kūną išbėrė dideli sopuliai, kuriuos perpiovus išriedėjo daug utėlių. Bet vaiko žaizdos tuojau sugijo, ir jis visą savo amžių neturėjęs utėlių. A. Navickas. Šliužų sd., Ariogalos vl.

Nunešė vieną sykį laukan darbininkams kleckų. Buvo nevalgomoji diena, užtat kleckai vandenyje buvo virti. Gyvatė, nėkieno nepastebėta, įslinko puodan ir suvirė karštame skystime. Darbininkai gardžiavosi valgydami kleckus ir pamanė, kad silkė yra įdėta. Tik paskui visus juos ėmė utėlėmis versti. Pasidarydavo ant odos tokios mažos pūslelės, ir iš kiekvienos utėlės lindo. G. Pt. 7 Nr.

Vienas žmogus, prisiviręs neužkukuotų gyvačių, vakare sutemus nunešė puodą su tomis virintomis gyvatėmis kūtėsna savo arkliams paduoti. Pastatęs puodą, jis pats kažkur nuėjo. Tuo metu atėjo kitas žmogus ir, pamatęs puodą, pamanė mėsos atradęs — ir suvalgė kas jame buvo. Paskum jį visą utelėmis išvertė. G. Pt. 8 Nr.

Vienas žmogus turėjęs daug utėlių, bet, nors ir dažnai pirtin eidavęs, negalėjęs jų išnaikinti. Vieną kartą jam dirbant lauke šeimininkė nunešusi pusryčius ir padėjusi juos po šieno kupeta. Žmogus, baigęs darbą, sėdo valgyti ir, suvalgęs sriubą, ąsočio dugne pamatė gyvatę. Po to įvykio jam pradėjęs pašonėje augti gūzas ir, jį prapiovus, išbirėjusios utėlės. Daugiau utėlių jis nebeturėjęs.
A. Grigaliūnas, Pacunėliai.

Pas vieną ūkininką tarnavęs senas bernas, kuris, jodamas nakties, visuomet pasiimdavęs gerą duonos griežinį. Nujojęs ganyklon, arklius supančiodavęs ir eidavęs miškan gyvačiauti. Pasigavęs gyvatę, nupiaudavęs jai galvą ir, atsinešęs į arklius, ją sukurtoje ugnyje iškepdavęs, o paskum ir suvalgydavęs, atsipiaudamas keptos ir nuluptos gyvatės vieną po kito gabaliuką. Žinoma, valgydavo gyvatę ir duonos užsikąsdavo. Taip bevalgydamas gyvates, bernas pradėjęs tukti ir sukėlęs savo šeimininko mintyse abejonių, be nevagia jo bernas mėsos, kurios jis jam retai teduodavęs. Vieną naktį šeimininkas patykojęs berną ir sugavęs jį gyvatę valgant. Nustebo šeimininkas ir paklausė berną, kaip jis gali valgyti gyvatę, o bernas jam atsakęs, kad jo tėvas išmokęs jį gyvates valgyti, ir jis visada jas valgąs ir gerai nuo to jaučiąsis. Joniškėlis.

Mano krašte, Joniškio valsčiuje, yra toks senis, kuris valgo gyvates. Jis turi kažkokią vidurių ligą, ir sako gyvates valgąs savo sveikatai pataisyti. Daro jis šitaip: įgavęs gyvatę, gyvą deda į puodelį, prikimša jį vaistingų žolių, užpila vandens ir, aklinai uždengęs, šutina. Taip gerokai pašutinęs, išima iš puodo, nulupa kailį, pasideda lėkštėje ant stalo ir, atsipiaudamas, valgo. Be to, geria tą skystimą, kuriame gyvatė virė.

Mok. Ed. Levinskas.

Pas mus gyveno vyras su žmona, kuriuodu labai nesutikdavusiu. Vyrui susirgus, žmona pagavo gyvatę, išvirė ir davė jos su degtine vyrui gerti, norėdama tuo būdu jį nunuodyti. Vyras vos nenumirė.

D. Čibas, Vabalninkas.

Prieš dvidešimtį metų nuvažiavau viešėti Rekijavos dvaran (keli verstai nuo Šiaulių miesto). Naktį pažadino mane nueiti prie dvaro darbininko, kursai jau beveik merdėdamas meldė mane pas jį užeiti. Radau visai pajuodavusį žmogų, susirietusį ir klupčiomis slankiojantį po trobos aslą. To žmogaus pavardė buvo Raišys. Jis melste meldė mane, kad jį gelbėčiau... Mano tėvas gydytojas, kol arčiau gyveno, jį visuomet nuo tų baisių skausmų išgydydavo, o tos vietos gydytojai nieko jam nepagelbsti. Jo žmona, prislinkusi, išpasakojo, kad buvo šįkart gavusi ir degtinės, užpiltos ant neužkukuotos gyvatės, ir per dieną visą butelį vyrui sugirdžiusi, bet skausmai nė kiek jam nesumažėję. Tą pačią naktį ligonis pasimirė.

G. Pt., 51 Nr.

Viena moteriškė norėjusi nusinuodyti. Pagavusi gyvatę, pritaisiusi ją su degtine ir suvalgiusi. Po kiek laiko ji pasidariusi labai stora ir jos veide išsikėlusi püslė, kuriai pratrūkus išėję daug utėlių.

V. Kraniauskas, Krekenava.

Gyvenęs aklas žmogus, kurio labai nekentęs sūnus. Burtininkės patariamas išviręs sūnus gyvatę ir davęs tėvui valgyti, manydamas, kad senis užsinuodysiąs ir mirsiąs. Tėvas valgęs gyvatę gardžiuodamasis ir manęs, kad tai esanti dešra, o suvalgęs — ir praregėjęs.

P. Nakrašis, Karūžiškiai.

Jei nori, kad gyvuliai būtų riebūs, tai sudžiovink gyvatę, ją sutrink ir pilk ją maistan. Gyvuliai geriau ės.

Dotnuva.

Gyvatės duodamos arkliams, kad jų plaukai būtų trumpi ir blizgėtų.

Naumiestis.

Gyvates žmonės gaudo, verda jas ir duoda gyvuliams, kad jie būtų riebūs ir geriau ėstų pašarą. Joniškis.

Jei arklys arba karvė nustoja ėdę, tai jiems duodama suvirinta gyvatė. Sidabravas.

Gyvatė, spiritu apipilta, gerai pagydo persiėdusius arklius. Naumiestis.

Gyvatės — geras vaistas nuo pažandžių. Šakiai.

Gyvatės duodamos kiaulėms, kad jos geriau ėstų. Naumiestis.

Jei kiaulės nustoja ėdalą ėdusios, tai joms duodama gyvatė suėsti. Dotnuva.

Virinta gyvatė — gyvuliams vaistas nuo suso. Vabalninkas

Gyvatė, užpilta degtine, — vaistas nuo suso karvėms, kiaulėms ir kitiems gyvuliams. Panevėžys.

Virta gyvatė — geras vaistas arkliams nuo suso gydyti. Gyvatę išvirina ir kartu su visu vandeniu, kuriame ji virė, per nosį supila ligotam gyvuliui. Jei arkliai suserga akių uždegimu, tai paima gyvatės išnarą, ją sutrina į miltelius ir pučia arkliams akysna.

L. Kemėšis, Alunta.

Jei karvė išsimeta, tai jai duodama sutrintos į miltelius gyvatės su duonos minkštimu. Daugai.

Pilkosios gyvatės — vaistas visokioms kiaulių ligoms gydyti. Vabalninkas.

Gyvatės, gegutės neužkukuotos, sudžiovintos ir sumaišytos su rūgusiu pienu, — vaistas kiaulių ėdrumui padidinti. Vabalninkas.

Sudžiovinta gyvatė pagerina kiaulės ėdrumą ir tukimą. Vilkaviškis.

Gyvatės, kovo mėnesį sugautos, — geras vaistas nuo kiaulių nykimo ir susimo. Pagiriai.

Sudžiovinta gyvatė — vaistas nuo mėlynosios kiaulių ligos. Reikia ją sukapoti ir dėti ėdalan. Vabalninkas.

Jei ant rankos auga karpos, reikia gyvatę mušti ir, jos neužmušus, kitam duoti užbaigti: karpos nuo to išnyks. Panevėžys.

Jei arklys rambokas, reikia įpinti botagan gyvatę ir gerokai sušerti: jo rambumas išnyks.
L. M. Dr., A. Bielinio folk. r. X. 22 Nr.

Gyvačių karalius turįs šviesius ragus, esąs trumpas, drūtas ir margas. Naumiestis.

Gyvačių karalius turįs vainiką panašų į krūminę gaidžio skiauterę. Be to, jis esąs labai piktas. Kupiškis.

Gyvatės turi savo karalių, kuris dėvįs aukso vainiką ir bėgąs stačias. Jei jį pagautum, visos gyvatės vytųsi ir niekur nepabėgtum. Prieš išgaišdamas, tas karalius pasivaikąs su kuria nors gyvate, — ir iš jos gimstąs naujas karalius. Kupiškis.

Jei gyvačių karalių mėgina kas užmušti, tai jis susišaukia visas gyvates. Naumiestis.

Jei gyvačių karalius įkanda, — žmogus vietoje numiršta. Naumiestis.

Jei lekianti gyvatė įkanda, žmogus tol nemiršta, kol karvė nesubliauna. Naumiestis.

Jei užpuola per gyvačių vestuves karalius, tuojau žmogų sukapoja. Naumiestis.

Jojęs kareivis ir pamatęs gyvatę su ragais (tai buvęs gyvačių karalius). Jis nusikirtęs jos galvą ir įsidėjęs ją kišenėn. Išgirdusios gyvatės kankinamosios gyvatės cypimą ir ėmusios kareivį vytis. Jis metęs drabužius ir toliau bėgęs, palikdamas girioje savo arkli rastoje trobelėje, ir pats vos išsigelbėjęs nuo puolančiųjų gyvačių. Kitą dieną atėjęs pažiūrėtų arklio, bet šis buvęs jau gyvačių užėstas — likę tik kaulai. Naumiestis.

Jei užkliudyti gyvatę, tai ji susišaukia lekiojančias gyvates, kurios pasiveja žmogų ir sukapoja jį. Naumiestis.

Pasakoja žmonės, kad supykdyta gyvatė vejasi ją supykdžiusį asmenį; pav., vienas piemuo supykdęs gyvatę, tai ši jį vijosi ligi namų, norėdama įkirsti. Pušalotas.

Grįžęs mano tėvas su vienu draugu iš miško namo ir ėjęs pro krūmus, kuriuose buvę daug gyvačių. Priėję prie vieno kelmo, jie išgirdę jame šnybždant ir pabadę jį lazdom. Tik spėję pasitraukti, tuoj iššokusi dvi gyvati, kuriedvi ėmusi juodu vytis. Matydamu neišbėgsiančiu iš gyvačių, įsmeigusiu juodu turėtąsias rankose lazdas į žemę. Besivejanti gyvati iš smarkumo užšokusi ant lazdų, o juodu tuo metu spėjusiu pabėgti. St. Alekna, Krakės.

Jei šauti gyvatę iš šautuvo ir nušauti, tai kitą kartą šaunant susižeidžiąs žmogus. Panevėžys.

Jei nori, kad šautuvas gerai „šviežytų" (gerai muštų), tai reikia įkišti vamzdin pagautą gyvatę arba žaltį ir iššauti. Subačius.

Kai gyvatę pamatai ir ją peršauni pusiau, šautuvas nerūdyja. Velžys.

Gyvačių išnaros (oda) laikomos vaistu, ir arkliui susirgus akimis (pav., užgavus jas), pučiamos jam į akis gyvatės išnaros — ir nuo to arklys pagyjąs. Vabalninkas.

Jei padaryti iš gyvatės išnarų žvakę ir primėtyti šiaudelių, tai, uždegus tą žvakę, viskas atrodo gyvatėmis. Upytė.

Jei radęs gyvatės išnarą, uždegsi ją dvyliktą valandą naktį iš smailiojo galo ir jeigu su tavim bus daug žmonių, tai visiems pasirodys, kad iš jų rankovių lenda gyvatės. Sidabravas.

Jei gyvatės išnarą vidunaktį uždegti, tai uždegusiam žmogui pasirodys, kad kitiems žmonėms iš užančių, nosies ir burnos lenda gyvatės. Sidabravas.

Kai suita (? J. E.) gyvatė skrenda, tai ji kaip lazdelė esti tiesi; jos, sako, ir kulka neimanti. Gyvatė nekandanti gyvulių, keltuvų, tų žmonių, kurie su burtininkais supratę.

L. M. Dr., Lat. b, 1926, I—36.

Dėlė — gyvatės duktė.

Kėdainiai.

C.

Viename miške, netoli Panevėžio, privisę kitą kartą daug gyvačių, kurios darydavusios žmonėms žalos. Kas nueidavęs tan miškan, tas grįždavęs visas sukapotas. Norėdamas atsikratyti gyvačių, to miško savininkas paskyręs daug pinigų tam, kuris išnaikinsiąs gyvates. Kartą atėjęs pas jį žmogus, kuris pasižadėjęs išnaikinti gyvates. Jis iškasęs pamiškėje gilią duobę, privertęs ją šiaudų ir, atsistojęs ant liepto, pertiesto per duobę, ėmęs švilpauti. Visos to miško gyvatės, išgirdusios jo švilpimą, ėmusios šliaužti iš miško į jį. Kai tik gyvatė užšliauždavo ant liepto, jis ją su pagaliu — duobėn. Galiausiai atšliaužęs pats gyvačių karalius. Jis buvęs labai didelis, todel daug vargo padėjęs žmogelis, kol jį duobėn įvertęs. Suvertęs gyvates duobėn, tasai žmogus uždegęs šiaudus, — ir visos gyvatės sudegusios. Nuo to laiko gyvačių tenai daugiau nebebuvę.

K. Masiliūnas, Ramygala.

Gyvenęs pamiškėje žmogus ir girdėdavęs, kaip kas vakaras žalčiai miške šnabžda, čypia ir traška. Jis kalnelyje įkasęs aukštą stulpą, užlipęs ant jo ir, kai tik nusileidusi saulė, ėmęs švilpti, — ir tuojau pamatęs daugybę žalčių, kurie iš visų pusių pulkais slinkę prie to stulpo. Žalčių tiek privirtę duobėn, kuri buvo prie stulpo, kad net stulpas ėmęs judėti. Žmogus, pamatęs, kad žalčiai stulpą ėmė graužti, labai išsigandęs ir ėmęs rėkti. Subėgę kiti žmonės, bet nežinoję, kas daryti: ar žemėmis žalčius užpilti, ar uždėjus spaliais uždegti. Nutarę juos sudeginti: apdėję juos spaliais ir padegę. Žalčiai rangęsi, cypę ir pagaliau sudegę. Nuo to laiko tame miške žalčių nebuvo.

Užr. N. N., papasakojo A. Zoštautienė, Vakagalių sd., Ramygalos vl.

Manevruose, poilsio metu, išgirdau vieną kareivį, pasokajantį kitiems apie gyvates. Jis sakėsi galįs nuėjęs gyvatynan surinkti būrį gyvačių ir parsivesti jį namo, o parsivedęs daryti su gyvatėmis įvairius „šposus".

— Liepsiu — sako — sugulti joms — suguls; liepsiu ant savęs sulipti — sulips.

Kareiviai nustebę klausėsi. Vieni tikėjo, kiti ne, treti jį burtininku vadino ir t. t.

Paskum jis pasisakė, kad galįs vieną žmogų išmokyti savo mokslo, bet tik vieną, nes daugiau negalima.

Kadangi man labai buvo įdomu sužinoti tų burtų paslaptį, aš vargais negalais prisiprašiau tą kareivį išmokyti mane jo burtų. Grį-

žęs iš manevrų, nusivedžiau jį atskiran kambarin, ir jis štai ką man papasakojo:

— Čia nieko ypatingo ir jokių burtų nėra. Reikia pagauti vieną arba dvi gyvati, įdėti puodelin ir pastatyti karšton krosnin, kad jos sutirptų. Iš tų taukų padaryti paprastą, nedidelę žvakelę. Pasidaryti lentelę vienu galu riestą, kad galima būtų prisirišus šniūrą per žemę ir samanas lengvai patraukti. Paskum nueiti miškan, kur yra gyvačių, uždegti žvakelę, pastatyti ant lentelės ir su šniūru vežioti ją po gyvatyną. Tada gyvatės, užuodusios žvakės kvapą, mano, kad tai esą jų karalius, ima šliaužti iš savo lizdų ir seka paskui žvakę. Jeigu gyvačių toj vietoj būna daug, susirenka jų nemažas būrys (20—30) ir eina paskui. Vėliau galima žvakė užgesinti, nes ji užgesus rūksta po truputį, ir gyvatės, jausdamos jos kvapą, nesiliauja šliaužusios. Tuo būdu ir galime jas nusivesti, kur tik nori. Atsivedus jas trobon, žvakę galima paimti rankon ir po įvairius kambario kampus ją išnešioti, o vienoj vietoj staiga pakelti ją aukštyn ir kur nors aukštai padėti. Tada gyvatės tuo pėdsaku vaikšto, vaikšto, prieina tą vietą, kur buvo pakelta žvakė, ir, neberasdamos kur toliau eiti, — sugula.

Kad jos nekąstų, reikia jų taukais, arba ta pačia žvake išsitrinti rankas arba net ir visą kūną. Tada galima kiloti, nešioti gyvates, nes jos nebekanda. Pagaliau norint nuvesti gyvates atgal, reikia sutrupinti likusioji žvakės dalis ir čia pat išbarstyti. Tada gyvatės ramiai sulenda savo lizduosna. Naikinti tuo metu gyvačių negalima, nes ištiktų baisi nelaimė, o kokia, aš ir pats nežinau.

Aš bandžiau net tris kartus parsivesti gyvates namo ir man gerai tai pasisekė.

Tuo jis ir baigė savo pasakojimą. Ar teisybę jis sakė, ar melavo, nežinau, nes aš taip daryti nebandžiau. Žadu ateinančią vasarą pabandyti. Ukmergėje, turgaus dieną rinkoje, ir aš mačiau žmogų, kuris plikom rankom su gyvatėmis žaidė ir net užantin jas leido, ir jos jam neįkando. Gal būt joms buvo dantys išlaužti.

Užrašė Antanas Žlioba, papasakojo 5-to pėst. pulko 9-tos kuopos kareivis J. B. (gyvenamosios jo vietos nežinau) 1928—1X m.

Pasakoja, kad kitą kartą vienas vyras ėjęs girion grėbliakočių pasipiauti ir atradęs daugybę gyvačių, kurios, susivyniojusios į kamuolį, tenai raitėsi. Protarpiais iš tos krūvos rodės gyvatė balta kaip tošis, kuriai ant buožės (galvos) žibėjęs brangiausių žemčiūgų vainikas: tai buvęs gyvačių karalius. Panūdę tam vyrui vainikas su-

griebti ir žalčiui nuplėšti. Akimoju gyvatės subruzdusios, o vyras nusigandęs — bėgti, kad net padūsti galėjo. Laimė, kad jis bėgdamas klumpes pametė: galėjo greičiau bėgti — ir gyvatės jo nepavijo.

Liet. pav. Iv. I, 87.

Pasakoja, kad kitą kartą Blovieščių dieną gyvatės aukso vainiką ritinėdavusios. Vienas vaikinas, sužinojęs apie tai, užsėdęs ant arklio ir nujojęs girion, kurioje gyvatės tą aukso vainiką ritinėjusios. Vaikinas susukęs šiaudų ryšelį, uždegęs jį ir paritęs pas gyvates. Gyvatės pamaniusios, kad tai jų vainikas — ir nusivijusios paskui ryšiuką, o vaikinas, pagriebęs gyvačių aukso vainiką, sėdęs ant arklio — ir namo. Gyvatės jį vytis, bet nepavijusios.

Parjojęs namo vaikinas glostęs savo arklį, ir šitaip kalbėjęs:

— Dėkui tau, arkleli, kad tu mane sveiką parnešei iš gyvatyno.

Arklys tuo metu pakėlė uodegą — ir iš kažkur iškrito gyvatė ir įgėlė tą vaikiną — ir jis tuoj mirė. Kad jis būtų padėkojęs Dievui, o ne arkliui, tai, rasi, taip nebūtų atsitikę.

Liet. pas. Iv. IV, 231.

Vienas jaunas vaikinas buvęs svečiuose ir raitas grįžęs namo. Pakeliui jis turėjęs prajoti mišką, kuriame pamatęs begalinę daugybę gyvačių. Visos gyvatės raitėsi, šnypštė ir pynėsi į kamuolius. Iš karto vaikinas kiek pabūgęs, bet pagalvojęs, kad greitai jojant gyvatės nespės įgelti nei jam, nei arkliui, sudrožė arkliui porą bizūnų ir pasileido per gyvates namų link. Kiek pajojęs pamatęs ratą, gyvačių kamuolių sudarytą, kurio vidury stačia stovėjusi ypatinga gyvatė: didesnė ir storesnė, negu paprasta gyvatė, ir, kas svarbiausia — nešliaužiojanti kitų gyvačių būdu, bet, atsirėmusi uodega į žemę, tiesiai stovinti. Be to, kalbamoji gyvatė turėjusi ant galvos raudoną, panašų į karaliaus, vainiką. Vaikinas buvęs girdėjęs, kad taip atrodąs gyvačių karalius ir kad jisai esą pavojinga paliesti. Tikėdamas, kad jojant gyvatės nespėsią jam nieko bloga padaryti, pasukęs vaikinas pro tą ypatingą gyvatę ir drožęs jai bizūnu. Gyvatės sušnypščiusios, sujudusios, o arklys tuo metu stojęs piestu ir pasileidęs kiek įkabindamas namo.

Parjojęs namo, vaikinas nusėdęs nuo arklio ir, kaip buvo papratęs, perbraukęs ranka arkliui per nugarą iki uodegos, sakydamas: „Dėkui tau, žirgeli, kad mane išgelbėjai“. Tuo metu iš arklio uodegos išlindusi gyvatė, įkirtusi jam į ranką, nukritusi žemėn ir pasislėpusi tvarto pamatuose. Įkirtimas buvęs toks smarkus, kad vaikinas

greitai mirė. Taip atkeršijusios gyvatės vaikinui už savo karaliaus palietimą, o ta gyvatė, kuri įkirtusi, spėjusi įkibti arkliui į uodegą tuo metu, kada jisai kritęs bizūnu jų karaliui ir arklys buvęs atsistojęs piestu.

Užr. A. Vaškevičius iš Iz. Vaškevičiaus, Panemunio m., Rokiškio ap.

Jau seni laikai, kai žmogus, per girią jodams, išgirdo kažką žemėj cypiant. Jis, nusėdęs nuo arklio, priėjęs prie tos vietos ir pamatęs visai baltą kirmelę, kuriai ant buožės blizgėjęs brangiausių akmenų vainikas. Mat, tai buvo angių karalius. Žmogus, kučių pasigriebęs, ėmė tą kirmelę mušti. Bet ta dar smarkiau sucypė — ir tuojau angys iš visų pusių atslinko jos gelbėtų. Atslinkusios angys ėmė raitytis, vyniotis apie savo karalių ir jų tiek daug ten buvę, kad visas angių kaupas atsiradęs. Žmogui net šiurpu pasidarė. Jis greit — pažirgt! ir bėgti. Joja, kiek tik arklys įkabina, bet atsisukęs pamatė žalčius jį besivejant ir arkliui ant kulnų puolant. Dabar jis nebemanė iš jų ištrūkti, bet vis tiktai atsisukęs žiūrėjo, ar tie ant arklio dar nešoka. Vargšas žino, kaip jam bejojant kepur. žemėn nukrito. O tai buvo jam laimė, nes visos kirmelės tuoj puolusios jo kepurę ir tol ją kapojusios, kol visai sukapojusios. Paskum ir vėl jos jį pasiveja. Tada žmogus šust nuo sprando skepetą. Ir tą jos puolusios kapoti. Raitelis tuo metu spėjo galą pajoti. Vėl jau buvo jos beprisivejančios raitelį, bet šis metė joms sermėgą ir jojo kiek tik arklys gali iššokti. Ir sermėgą angys sukapojo, o raitelio arklys jau ėmė ilsti. Žiūri raitelis — angys vis vejasi. Tada jis metė joms savo bruslotą ir ką kišenėse turėjo. Angys ir tai sukapojo ir vėl jį vytis. Dar girios galo nebuvo matyt. Arklys jau vos alsavo nuvargęs, žmogus drebėjo iš baimės, o žalčiai dar vis siekia kulnus ir pagaliau ėmė jau arklį pulti. Raitelis, sukirtęs arkliui bizūnu, ir vis ką nors mėtydamas angiams, jojo ir jojo. Pagaliau jis pamatė girios kraštą ir, palikęs angims savo arklį, pats pėsčias pabėgo.

C. Jurkschat, Litauische Märchen und Erzählungen, 53, 117—118 p. Ta pati pasaka išspausdinta Liet. pas. Iv. I, 86 ir Liet. chrest., 61, 295 p.

Kitą kartą ėjo nakties metu medžiodamas žmogus per girią ir išgirdo balsą:

— Gelbėkit, gelbėkit!

Atrodė, kad tas balsas skrido nuo medžio viršūnės. Ilgai nelaukdamas, šovė žmogus ir išgirdo, tarytum, kas suskambėjo ir nupuolė nuo medžio ant žemės. Priėjęs žiūri žmogus — o gi ant žemės

duonos kepalas, o ant to kepalo — gyvatė. Be to, šalia kepalo raktai. Paėmė žmogus raktus, o gyvatė jam sako:

— Eik paskui mane! Tu iš mano motinos, kad išgelbėjai mane, gausi viską, ko tik panorėsi.

Ir nusivedė gyvatė tą žmogų urvan. Įlindęs žmogus pro ankštą skylę vidun, pamatė ten baisiai didelę gyvatę, pirmosios motiną.

— Sakyk, ko tu nori? — paklausė gyvatė.

— Aš noriu visų gyvulių kalbą suprasti, — atsakė žmogus.

Gyvatė jo prašymą patenkino. Eina žmogus namo ir girdi, kaip jo du šuniu belakstydamu kalbasi:

— Mūsų šeimininkui atsitiks šiandien dvi nelaimi: jį vilkas norės girioje sudraskyti ir vagys bandys jo namus apiplėšti. Jei jis tai žinotų, tai savo drabužiais aprėdytų kokį nors kelmą, o pats, iš tolo atsistojęs, vilką nušautų. Tu lik pas šeimininką, o aš bėgsiu namo ginti šeimininko turto nuo vagių.

Taip ir atsitiko: žmogus aprėdė kelmą savo drabužiais, o kai vilkas atbėgęs puolė jį, tai ūkininkas tik pykšt — ir nušovė vilką. Rytojaus dieną atbėga kitas šuo pas tą, kuris buvo likęs su šeimininku, ir sako:

— O ką, ar gyvas šeimininkas? Aš vagis nuvijau. Lojau, draskiau, paskui įkandau bernui į ranką — šis pabudo, ir nuvijome vagis.

— Ačiū Dievuliui — viskas gerai praėjo! — atsakė antras šuo.

Pareina dabar šeimininkas namo, o jo žmona, kaip šoks ant jo:

— O tu toks, o tu šioks! Tu valkiojiesi per naktis, o čionai norėjo mumis vagys apiplėšti.

Šeimininkas tyli ir klauso, o šuo, katras buvo likęs su juo, klausia antrąjį:

— O ką ji tau davė vakarienei?

— Vandens nebuvo, — atsakė antrasis: — tai ji pripylė sutrų šukėn, įmaišė miltų ir padavė. Aš tik pauosčiau ir išbėgau...

Tuo metu susipešė dvi višti. Gaidys sudavė vienai, kitai — ir jos nutilo. Tada gaidys pratarė:

— Kvailas šeimininkas: turi vieną žmoną ir tos negali suvaldyti. Aš turiu dvyliką ir visas suvaldau. Neišmanėlis! Iškarštų saviškei kailį — ir viskas būtų gerai.

Suprato šeimininkas gaidžio kalbą — ir išpėrė savo žmonai kailį.

Po to viso pasiėmė šeimininkas raktus, rastus prie kepalo, ir eina ieškoti, kur tie raktai tiks.

Ilgai, ilgai jis ieškojo ir niekur tokios vietos nerado, kur tie raktai atitiktų. Pagaliau nuėjo jis vienan miestan ir aplankė burmistrą.

Žiūri — visi jo raktai ten tinka į spynas, o pats burmistras guli ligonis. Kas čia būtų? — pamąstė šeimininkas. Žiūri jis į burmistro pačią ir mato, kad jos šonai grankulkomis sudraskyti, o raktų raikštys numuštos. Ir suprato žmogus, kad tie raktai, kuriuos jis turi, nupuolė žemėn drauge su kepalu, ir kad burmistro pati ragana. Ji besmaugdama gyvatę tapo sužeista ir tokia parlėkė namo.

Liet. pas., I, 16, 75 p.

Kitą kartą gyveno tėvas su motina, ir turėjo jie sūnų vardu Jonas. Gyveno jie labai neturtingai. Susirgus kartą motinai, tėvas padavė Joniukui pinigų ir liepė jam eiti miestelin nupirkti duonos.

Beeidamas Joniukas keliu pamatė piemenis ganant bandą ir kankinant savo šuniuką. Tai pamatęs, ėmė Joniukas prašyti piemenis, kad jie dovanotų jam tą šuniuką, bet piemenys dykai jo nenorėjo duoti ir prašė sumokėti už jį. Joniukui taip buvo gaila to šuniuko, kad jis atidavė visus savo už jį pinigus ir, nenupirkęs duonos, parsinešė tą šuniuką namo. Motina, pamačiusi, kad jis vietoj duonos nupirko šuniuką, labai apsiverkė, nes visi namie buvo alkani.

Atidavė motina Joniukui paskutinius pinigus ir prašė vėl eiti miestelin ir būtinai parnešt duonos.

Beeidamas Joniukas vėl pamatė tuos pačius piemenius, kurie dabar kankino kačiuką. Jam pagailo to kačiuko, ir jis vėl atidavė piemenims už kačiuką visus motinos duotus pinigus ir parsinešė jį namo.

Motina, pamačius, ką jos sūnus padarė, ėmė verkti, o tėvas prilupė Joniuką ir, paskolinęs iš kaimyno pinigų, vėl liepė jam eiti duonos parnešti.

Dabar beeidamas keliu Joniukas pamatė, kaip tie piemenys kankina žaltį: nupirko jis ir tą žaltį. Parsinešė Joniukas tą žaltį namo.

Tėvas, pamatęs, ką jo Joniukas yra padaręs, tiek supyko, kad išvarė Joniuką su visais jo pirktais gyvuliais iš namų.

Eina Joniukas per mišką verkdamas ir girdi kaip žaltys jam sako:

— Neverk, Joniuk! Aš tau pasakysiu didelę laimę. Mano tėvas yra požemių karalius. Jis tau labai brangiai užmokės, kad tu mane išgelbėjai iš nelaimės. Palik čionai šuniuką su katyte ir eik su manim. Mano tėvas tau už manęs išgelbėjimą viską siūlys, bet tu nieko neimk ir prašyk tik to žiedo, kurį jis nešioja ant rankos.

Kaip žaltys pasakė, taip Joniukas ir padarė: žaltys eina pirma, o Joniukas paskui. Einant žaltys liepia Joniukui nesidairyti į šalis.

Kai jie paėjėjo toliau, Joniukas pamatė daugybę baisių gyvačių ir žalčių, kurie šliaužiojo po jų kojomis. Bet žaltys liepė jų nebijoti ir eiti su juo. Taip jie beeidami išėjo iš miško ir užėjo ant didelio kalno. Žaltys sutrepsėjo — ir toje vietoje atsidarė durys. Joms atsidarius, pamatė Joniukas didelį dvarą, kuriame pilna visokių rūmų, o juose labai gražių kambarių. Tada žaltys liepė Joniukui pastovėti už durų, o pats įėjo pas tėvą. Tėvas nustebęs klausinėjo sūnų, kur jis taip ilgai buvo pražuvęs ir ką jis veikęs. Žaltys apsakė tėvui viską ir papasakojo jam, kaip jį išgelbėjo Joniukas. Be to, žaltys papasakojo tėvui ir tai, kad Joniukas pardavė visus turtus ir už gautus pinigus išpirko jį iš mirties.

— Jei aš pamatyčiau tą karalaitį Joniuką, aš jam duočiau tiek turtų, kiek tik jis panorėtų — sušuko žalčio tėvas.

— Jei tėvelis nori, tai aš tuojau jį čia pakviesiu — tarė žaltys.

Tėvas sutiko — ir žaltys įvedė Joniuką.

— Na, brangus karalaiti, ko tu nori už tai, kad išgelbėjai mano sūnų? — tarė žalčio tėvas.

— Brangus karaliau, duok man tą žiedą, kurį nešioji ant savo pirštų — atsakė Joniukas.

Karalius labai nenorėjo atiduoti savo žiedo ir ėmė siūlyti Joniukui visokių turtų, bet Joniukas nesiliovė prašęs jo žiedo. Galų gale karalius sutiko ir atidavė jam savo žiedą. Padėkojo Joniukas už dovaną ir paprašė, kad žaltys palydėtų jį per mišką. Žaltys sutiko ir palydėjo jį ligi tos vietos, kurioje buvo likę šuniukus su kačiuku.

Atsisveikindamas žaltys pasakė Joniukui, jei ko nors jam reikėtų arba jis ko panorėtų — dvaro ar turtų, tegul pasuka tą žiedą ir pasako, ko nori, — tuoj viskas atsiras. Joniukas pasukė žiedą ir pasakė, kad jis nori dvarų — ir atsirado didžiausi dvarai. Pasukė jis žiedą ir pasakė, kad nori tapti gražiausiu visam pasauly vyru — ir tapo, o juo tapęs vedė labai turtingą ir gražią žmoną, vieno turtingo karaliaus dukterį. Jo žmona, pamačius, kad, jei Joniukas ką nors sumano, tuojau viskas ir atsiranda, ėmė klausinėti, iš kur jo tokia galia. Vyras iš pradžių nenorėjo sakyti, bet paskui ėmė ir pasakė. Išgirdusi tokią naujieną, Joniuko žmona labai nudžiūgo ir padėkojo vyrui už tartą jai paslaptį.

Rytojaus dieną Joniukas išėjo miškan medžioti, o žmona likus namie pritaisė visokių gėrimų, ir kai, vyras sugrįžo, ji vakare davė jam arbatos su miego žolėmis.

Vyrui užmigus, ji numovė nuo jo rankos žiedą, ir, jį sukdama, tarė:

— Kad aš atsidurčiau devyniasdešimt devintoj karalystėj su visais dvarais.

Tuoj taip ir atsitiko, ir Joniukas nubudęs pamatė, kad jis guli po medžiu, o šalia jo šuniukas su kačiuku. Atsikėlė Jonukas ir nuėjo pas savo žmonos tėvą. Ten nuėjęs, jis papasakojo savo uošviui, kaip jį apgavo jo žmona. Karalius nepatikėjo ir liepė jį gyvą įmūryti sienon, paliekant skylę tik kvėpuoti. Tuojau buvo įvykdytas karaliaus įsakymas — Joniukas tapo įmūrytas sienon taip, kad tik jo šuniukas su kačiuku galėjo įlysti pas jį per paliktą kvėpuoti skylę. Tada kačiukas ir sako šuniukui:

— Aš nubėgsiu turgun ir perbėgsiu per stalą tos žydelkos, kuri pardavinėja baronkas; bėgdamas aš tas baronkas nubarstysiu, o tu, kiek galėdamas, griebk burnon ir nešk jas Joniukui.

Taip jie ir padarė — ir Joniukas truputį užkando. Paskui kačiukas su šuniuku susitarė eiti žiedo ieškoti, ir išėjo. Nuėjo jie iki tos karalystės, kurion buvo pabėgusi karalaitė. Kačiukas nuėjo pas karalaitę, o karalaitė, jį pamačius, labai apsidžiaugė, nes pas ją buvo daug pelių. Kačiukas patykojo, kur karalaitė deda žiedą, ir, naktį pavogęs, norėjo išbėgti, bet nelaimei durys buvo uždarytos. Tada kačiukas paprašė pelių karalių, kad šis palieptų pelėms išgriaužti namų pamate skylę, pro kurią jis galėtų išlysti, ir už išgriaužimą pažadėjo nebežudyti jo pelių . Pelės per pusvalandį išgriaužė skylę — ir kačiukas išbėgo. Išbėgęs su žiedu, šoko jis ieškoti šuniuko, ir, suradęs jį, leidosi drauge su juo bėgti namo. Bebėgdami jie pribėgo upę; šuniukas ir sako kačiukui:

— Duok man tą žiedą, — aš jį geriau apsaugosiu.

Kačiukas atidavė ir šuniuko liepiamas atsisėdo ant jo nugaros. Taip jiedu ir plaukia per upę. Viduryje upės jiems beplaukiant tik — lap lap varna ties šuniuko panosiu. Šuniukui parūpo ją pagriebti: jis prasižiojo — ir žiedas pliumpt upėn. Nusiminę jie plaukia krantan. ! Žiūri — žuvininkai gaudo žuvis. Kačiukas puolė prie žuvų, žuvininkų sugautų, ir užuodė, kad vienos žuvies viduriuose yra jų paskandintas žiedas. Nieko nelaukdamas, jis pagriebė tą žuvį ir nubėgo. Nubėgęs pasišaukė jis šuniuką — ir jie perplėšė žuvį, išėmė iš jos žiedą ir leidosi bėgti pas Joniuką. Pribėgo jie prie langelio — ir mato, kad Joniukas visai jau nualpęs. Užmovė kačiukas Joniukui ant piršto žiedą — ir Joniukas iš visų jėgų ėmė jį sukti

ranka ir prašė, kad jis liktų vėl toks pat stiprus, koks pirma kad buvo.

Ir pasidarė taip, kaip jis norėjo. Prašo Joniukas, kad mūrai sugriūtų — sugriuvo. Prašo, kad atsirastų jo žmona su visais dvarais — atsirado. Vėl nuėjo Joniukas pas karalių, žmonos tėvą, ir pasakė, kaip buvo atsitikę. Karalius patikėjo ir liepė savo dukterį gyvą įmūryti sienon, bet Joniukui pagailo jos, ir jis dovanojo jai kaltę. Dar paprašė Joniukas, kad jo tėvai atsirastų čia — ir atsirado, ir jie visi labai laimingai gyveno.

Užrašė O. Kazokaitė, Panevėžys.

Gyveno vyras su pačia ir turėjo jie vaiką. Mirdamas tėvas paliko tam savo vaikui tris šimtus muštinių. Mažas bebūdamas vaikas buvo girdėjęs žmones kalbant, kad žemėse esanti laimė. Kiek paaugęs, ir jis prašo motiną, kad leistų jį laimės ieškoti ir duotų jam pinigų. Motina davė jam šimtą muštinių. Eina jis, eina — ir užeina vaikus, mušančius šuniuką. Jis ir sako jiems:

— Nemuškit šuniuko! Geriau man jį parduokit!

Taip pasakęs dar paklausė:

— Kiek reikia sumokėti?

— Šimtą muštinių — atsakė vaikai.

Jis sutiko ir sumokėjo vaikams šimtą muštinių. Parsinešė jis tą šuniuką namo, o motiną, pamačiusi jo pirkinį, kad ims jį barti:

— Mes neturim ko valgyti, o tu šuniuką nupirkai.

Paskum sūnus vėl prašo motiną pinigų. Motina ir vėl davė šimtą muštinių. Vaikas eina ir randa mušant kačiuką. Jis ir tą kačiuką nupirko už savo šimtą muštinių. Parsineša jis namo tą kačiuką, o motina ir vėl ima jį barti. Praeina kiek laiko — jis ir vėl prašo motiną pinigų. Motina ir vėl davė jam šimtą muštinių. Dabar jis užeina gyvatę mušant ir ima prašyti, kad tą gyvatę jam parduotų. Mušusieji sutiko ir pardavė ją už šimtą muštinių. Nupirkęs gyvatę, jis paėmė ją ir klausia:

— Kur tave nešti?

— Nešk mane šilelin, kur yra daug gyvačių. Jos visos tau duos taką, tik viena bus labai didelė ir pastos tau kelią. Tada tu sakyk, kad jos vaiką atnešei ir nori už tai aukso žiedo.

Berniukas taip ir padarė: rado didelę gyvatę, kuri pastojo jam kelią, klausdama:

— Ko tau reikia?

— Aš atnešiau tau tavo vaiką ir noriu už tai aukso žiedo — atsakė berniukas.

Gyvatė davė jam aukso žiedą ir liepė jam eiti namo.

Beeidamas berniukas namo įsinorėjo valgyti, ir tik reikėjo jam apie tai pamanyti, bematant visokių valgymų atsirado. Berniukas pasisotino ir nuėjo namo.

Užrašė A. Aleknaitė, Terpeikių k., Kupiškio valsč.

Vieną kartą eina žmogus keliu ir prieina mišką, o tas miškas visas dega, liepsnoja. Tiktai kurios-ne-kurios eglės pakraštyje dar tebežaliavo, bet ir tos iš pašaknų jau svilo. Žiūri žmogus — vienos eglės viršūnėlėje guli susirangiusi gyvatė ir sako:

— Žmogeli, susimildamas išgelbėk mane nuo mirties!

Pagailo žmogui vargšės gyvatės, ir jis, paėmęs žalgą, prikišo jį prie gyvatės, o ta užsirietė ant žalgo ir laukia ligi žmogus nuleis ją žemėn.

Žmogus norėjo ją numesti tik tolėliau nuo ugnies ir eiti sau, bet gyvatė tarė jam:

— Žmogeli, aš tau būsiu visą amžių bičiulė, tau viskas gerai seksis, tiktai paslėpk tu mane taip, kad manęs kas nepamatytų. Juk pats matai, kad tam miškui jau lemta sudegti. Likus čia ir aš turėsiu žūti. Mano kaltės, kaip ir kitų, prisidėjo prie Dievo rūstybės užtraukimo...

— Tai kur aš tave dėsiu? — klausia žmogus.

— Nebijok manęs ir įsidėk mane užantin. Aš už tai visą amžių būsiu tavo bičiulė.

Žmogus vis dar nenorėjo jos imti, bet gyvatė nesiliovė jį prašiusi, ir žmogus pasidavė jos prašomas ir, pasiėmęs ją užantin, nuėjo tolyn nuo degančio miško. Nuėjus žmogui gerą galą nuo miško, gyvatė jam tarė:

— Na, žmoguti, kad tu mane išgelbėjai, tai laimė tau dabar plaukte plauks. Tiktai žiūrėk, kad niekados niekam blogo nesugalvotum, nes jei tiktai ką bloga kitam sugalvosi, tuojau mirsi! Atmink, kad tau ir be piktadarystės visko bus pilna.

Žmogus paliko pas save gyvatę — ir jie ilgą laiką geruoju gyveno.

Sulaukus nakties gyvatė išlysdavo iš užančio, o dieną visados šildydavos apsijuosus aplink žmogaus kūną.

Žmogui viskas sekėsi, viskas ėjo, kaip patepta. Iš varguolio jis virto didžturčiu, gėrybių nebežinojo nė kur dėti, o galvijai buvo

kaip nulieti, arkliai nenulaikomi, javų, mėsos, pieno, medaus ir viško kito, — nesuvalgomai. Bet vieną kartą grįžta žmogus iš kažkur ir randa paliai savo pievą svetimą jautį. Jis užėmė tą jautį ir varosi namo.

— Žmogeli, nesivaryk to jaučio! — sako jam gyvatė. — Juk jis dar nebuvo priėjęs tavo pievos — ir tu manai pareikalauti už jį pabaudos. Tai neteisinga. Jei neklausysi manęs, tau nesiseks gyventi. Gali ir numirti. Atmink mano žodžius!

Žmogus nusispiovė ir sako:

— Tai kas, kad jautis nebuvo įėjęs mano pievon. Jeigu aš nebūčiau jo užėjęs, tai jis vistiek būtų mano pievoje buvęs.

— Ne vistiek, kur būtų buvęs, o kur buvo. Dar gal būtų ir nebuvęs. Gal beeidamas būtų jis į kitą šalį pasukęs — sako jam gyvatė.

— Et, dar tu čia man protausi, kvaršinsi man galvą! Parsivarysiu jautį — ir gausiu pabaudą. Skatikas prie skatiko — vis daugiau.

Tai pasakęs, varosi žmogus jautį namo. Jam besivarant gyvatė supykus džikt — ir įkirto jam paliai pačią širdį. Išmetė gyvatę žmogus iš už ančio ir užmušė. Bet čia pat jis ištino ir tuojau pasimirė. Jautis, žolę beėsdamas, tolyn nuėjo: į to žmogaus pievą jis nė žiūrėti nepasižiūrėjo. Liet. pas. II d., 226 p.

Pasakojo man vienas pasakorius, kad jis matęs keistą gyvulėlį, kurio galva buvusi rankos storumo, pats neilgas — kokio sprindžio, pusantro. Gražus buvęs pažiūrėti: galva ir kaklas žalsvos spalvos, kaip antino, ir blizgėję. Palietus jį su šipulėliu, jis kėlęs galvą ir kaišiojęs ilgą liežuvį. Matęs jį tiktai vieną kartą vokiečių okupacijos metu miške ir spėjąs, kad tai buvęs žalčių karalius.

Užrašė M. Rindzevičius, Krakės.

II. Žaltys paprastasai (Tropidonotus natrix).

Žaltys paprastasai — nenuodinga mūsų krašto gyvatė — žymiai rečiau už pantinę gyvatę pas mumis sutinkamas, bet užtat, jei kur nors jisai apsigyvena, tai paprastai dideliu kiekiu. Sunkoka būtų pasakyti, kaip ir už kuriuos nuopelnus senovės lietuviai jį garbino, tačiau, kad jį dar ne taip seniai daugelyje vietų toleruodavo, tai nesukelia didesnių abejonių; be kitų užrašų, patvirtina tatai rimtas G. Petkevičaitės nurodymas. Rūpėjo man patirti, kaip supranta šiandienis lietuvis tą žalčio garbinimą senovėje, ir daugelį kartų teko išgirsti atsakymas, kad žaltys esąs labai gudrus, protingas sutvė-

rimas, o įrodymas — keliolikoje varjantų užrašytas pasakojimas apie žaltį ir pieno puodynę. Artimesnė pažintis su žalčio biologija, o taip pat gausesni šitos srities folkloro tyrinėjimai, rasi, paaiškintų mums, kaip ir už kuriuos nuopelnus žaltys buvo susilaukęs tokios mūsų senelių pagarbos.

A.

Senovėje kiekviena lietuvių šeimyna turėjusi savo globoje žaltį, kurį jie kiekvieną sekmadienį susirinkę garbindavę. Jų rytinė malda būdavusi šitokia:

O, žalty meilingas,
Kuris turi galybę
Ant visų dienų,
Tave paskyrė Perkūnas,
Šio viso svieto Perūnas,
Globoti mūsų šeimyną.
Išlaikyki visus sveikus,
Šiandien ir visados!
O, žalty, o, liūly,
Kurs myli lietuvį,
Mylėk visados,
Saugok mum nuo ligos,
Duok derlingumą laukuos,
Duok tarp save meilę tautos,
Ir visą gerą priduok,
Mūsų visą žemę vaduok!
O, žalty garbingas,
O, dievaiti meilingas,
O, žalty, liūly, vaduok
Visa, ką prašom, priduok!

Vakarinė jų malda būdavusi šitokia:

Dėkavojame tau, meilingas žalty,
Už suteiktas gėrybes ir dovanas.
Dėkavojame tau suklaupę ant kelių,
Dėkavojame tau, geras Dieveli,
Būk tu meilingas, suteik ir rytojui
Viso to, kiek davei šiandieną!

Prašome tave, duok ir kitą dieną!
Žalty, žalty, suteik, suteik,
Ko prašom! Visa priduok!
Iš sunkaus vargo vaduok!

Užrašė Pt. Valentinavičiūtė, Vaišvilčių sd., Naujamiesčio vl.

B.

Vieni žalčiai geri, kiti blogi; gerais žmonės vadina tuos žalčius, kurie gyvena namuose, o blogais, kurie gyvena miškuose.

Kėdainiai.

Žalčiai, kurie gyvena namie, geri, kurie gyvena miškuose, blogi. Blogieji žalčiai juodos spalvos, gerieji — tamsiai žalios.

Dotnuva.

Žaltys — geras namų saugotojas, kuris sergsti namus nuo perkūno, ligos ir žmogžudystės. Dotnuva.

Kai kurie žmonės laiko žalčius namie (trobos kertėje) ir sako: „Jei aš to žalčio netekčiau, tai nebegyvenčiau". Ylakiai.

Jei žaltį išneši iš namų, tai ir tas žmogus turės išeiti iš namų.

Vabalninkas.

Jei iš namų išsikrausto žaltys, tai kas nors iš jų mirs.

Dotnuva.

Jei žaltys pasirodė seklyčioje, tai kas nors iš tų namų ištekės.

Dotnuva.

Jei valgant ateina žaltys, tai jam reikia duoti maisto. Jei jam nieko neduosi, paspringsi. Vastapų sd., Aluntos vl.

Jei vaikai valgo ir prie jų atšliaužia žaltys, tai reikia duoti jam valgyti; jei vaikai neduoda, tai jie paspringsta.

Miegėnų sd., Surviliškio vl.

Mano motutė pasakojo, kad pas jos tėvų tėvelius gyvenęs žaltys, kuris valgydavęs kartu su vaikais. Kai vaikai supykdavę ir suduodavę žalčiui per kaktą, tai jis suspausdavęs jam sudavusį vaiką, ir šis daugiau nebeliesdavęs žalčio.

Užrašė B. Butkevičius, Dotnuvos vl.

Jei kur atsiranda žalčių, tai nereikia jų mušti, nes ūkininkui, juos nuskriaudusiam, nesiseka gyventi.

Šapalų sd., Kupiškio vl.

Jei užmuši žaltį, gyvuliai neis rankon.

Balčiškių sd., Daujėnų vl.

Jei žaltį užmuši ir jo neužkasi, saulė verkia.

Miežiškiai.

Jei žaltį sukaposi ir paliksi jį mėnesienoje, tai jis vėl atgys.

Ramygala.

Pasakoja žmonės, kad, kai užmuši žaltį, tai pašalini visas nelaimes iš savo namų. Naujamiestis.

Jei žaltį užmuši, tai apturėsi 500 dienų atlaidų. Raguvėlė.

Jei kas žalčio kiaušinius suranda, reikia laukti bado metų.

Dotnuva.

Jei žalčio kiaušinius sudaužysi, jis supyksta ir išeina.

Krekenava.

Jei žalčio kiaušinius sudaužys, žaltys atkeršys. Daujėnai.

Jei žalčio kiaušinius sunaikinsi, žaltys daug bloga padarys.

Panevėžys.

Kiaušinius peri ne žaltienė, bet žaltys. Naumiestis.

Sulaukę žiemos, žalčiai gyvena tvartuose ir ten vagia kiaušinius, žinda karves. Naumiestis.

Kiekviena karvė turi savo žaltį ir, žalčiui nuklydus, mažiau beduoda pieno; perkant karvę, perkamas ir žaltys. Naumiestis.

Jei žaltį užmuši, tai bus blogai, nes kiti žalčiai išmelš karves.

Panevėžys.

Jei arkliai tvartuose sušyla, tai žalčiai ant jų jodinėja.

Naumiestis.

Jei šventadienį miške riešutausi, žaltys apsivynios tau aplink kaklą. Panevėžys.

Viena mergaitė riešutavo šventadienį miške ir pamatė bekabančius ant lazdyno krūmo raudonus karolius. Nusiėmė juos nuo krū-

mo ir užsidėjo ant kaklo. Būta tai žalčio. Visaip jį bandė nuimti, nuo mergaitės kaklo, šventino ir ko nedarė — niekas negelbėjo: jis dar labiau smaugė. Užrašė E. Savickaitė, Šeduva.

Viena mergina nuėjo riešutauti. Jai beriešutaujant apsikabinęs apie jos kaklą žaltys, tik ne toks, kurių dabar esama, bet žvėries „gatunko", nors ir be kojų. Ir taip su juo tekę gyventi merginai, nes žaltys neatsikabinęs. Reikėdavę jį penėti, nes kitaip jis smaugdavęs (taip pat jis darydavęs, jei ta mergina norėdavusi jį numesti nuo kaklo). Einant merginai pirtin, jis pasileisdavęs nuo kaklo, sugrįžus gi jai vėl užsikabindavęs. Vas. Dr., 1911, 62 p.

Pasakoja žmonės, kad žaltys taip pat esąs nuodingas, kaip ir gyvatė, todėl jo reikia saugotis. Panevėžys.

Žaltys žmogaus negelia, bet įpykęs vejasi jį ir apspiauna, nuo ko žmogus jau nebeišgydomas, miršta . Kartais ant augalų pastebima savotiškų putų, kurios esą žalčio išspiautos, užtat tų augalų plikom rankom liesti negalima. Panevėžys.

Šitą atsitikimą atsimenu aš dar iš jaunystės laikų. Ganėme piemenys galvijus miške ir netyčiomis užėjome laužynę, priėjome ir net išsigandome: didžiausia žalčių krūva, visi susirangę, susivynioję ir juda. Ėmėme juos pykdyti ir liesti. Kai gerokai įpykdėme, jie ėmė pulti mus, o kiti net vytis. Atsistoja ant uodegos, ir taip lekia, kad vos spėji pabėgti. Pribėgęs, verčiasi per galvą ir drožia uodega, kaip su botagu, o paskum „nuodais" spiauna; jei papuola šitų nuodų ant pliko kūno, tai toji vieta išbrinksta. Kartą vijosi lauke žalčiai kiaules; bėgo visi stati ant uodegos, o pribėgę kaip sudrožia kiaulei, tai ta net žviegti ėmė — taip pasakojo apie žalčius vienas seniukas.
A. Koncė, Piniava.

Žaltys turįs tris liežuvio šakutes, kuriomis ir purkščiąs.
Biržai.

Jei žaltį supykdai, tai jis tuojau spiauna; o kai jis apspiauna, tai jo užspiautoje žmogaus kūno vietoje oda pradeda plyšti, kraujas teka, ir nuo to, sako reikia mirti. Karsakiškis.

Jei žaltį supykdyti, tai jis vejasi ir spiaudosi; jei jo seilių lašai užtykšta ant drabužių, tai drabužiai trūksta, o jei ant nuogo kūno patenka — sudaužėja žmogaus oda. Velžys.

Jei žaltys apspiauna, tai apspiautoji vieta pradeda pūti, ir niekas nebegali išgelbėti. Velžys.

Jei supykdyti žaltį, tai jis purkščia ir išleidžia tokio skystimo, nuo kurio žmogaus oda sutinsta ir sutrūksta; jai pagydyti nepadeda jokie vaistai. Vabalninkas.

Pasakoja žmonės, kad žalčio apspiautą vietą reikia išpiauti, nes ji kirmyja. Pumpėnai.

Jei žaltys spiauna žmogui į akis, tai žmogus apžabalsta.
Miežiškiai.

Jei žaltys apipurkščia, tai reikia skubiai tą vietą vandeniu nuplauti, — nieko bloga neatsitiks. Daujėnai.

Jei kas žaltį supykdo, tai jis tą žmogų uodega lupa.
Karsakiškis.

Kalbama, kad įpykintas žaltys vejas žmogų, susirango į ratlankį ir, spiaudamas, ridena paskui žmogų. Vabalninkas.

Jei žmogus darosi piktas, nuolatos nerimauja ir nieko nenori, tai reikia iškepti žaltį, pritaisyti jį kaip žuvį ir duoti jį ligoniui suvalgyti. Panevėžys.

Prieš lietų žalčiai (ir gyvatė) lenda namuosna arba painiojasi ant takų. Kiti sako, kad jie tada esti labai pikti ir stengiasi kam nors įkąsti. Paistris.

Seniau žalčius kokie nors samaniai, girių gyventojai, garbindavo ir ne tiktai jų nenaikindavo, bet leisdavo jiems pieną kartu su vaikais iš vieno dubens lakti. Pasideda vaikai pieno dubenį viduaslin ir ima jį srėbti, o žaltys atšliaužia ir taiko galvą dubenin įkišti. Vaikai žalčiui šaukštu į kaktą kaukštelėja, o žaltys ir vėl lenda dubenin.
Palėvenis.

Žalčių kitą kartą visose trobose buvusi daugybė, pilni pakrosniai. Būdavo, sako, įpils vaikams į dubenėlį pieno, padės asloje, ir, bežiūrint, žaltys iš pakrosnio šliaužia to pieno lakti. Vaikas su šaukštu žalčiui per kaktą kaukšt! Suduos, tas ir vėl eina į pakrosnį cypdamas. Didesniuosius žalčius pintinaitėse laikydavę.
Liet. pas., I dl., 52 p.

Kažin kur tenai ūkininkas žaltį supykinęs, — o buvę padėtos ant lentynų septynios puodynės pieno; tas žaltys visas jas ir užnuodijęs. Kitur, sako, žaltį įpykinę ir neperprašę, tai žaltys užlipęs ant lentynos ir apsiriesdamas visas puodynes perspaudęs.

Liet. pas., I dl., 153 p.

Vieno žmogaus pakrosnyje apsigyvenęs žaltys, pridėjęs tenai kiaušinių ir prisiperėjęs žalčiukų. Kada paduodavę vaikams valgyti, žalčių šeimyna išlysdavusi iš pakrosnio ir padėdavusi vaikams dubenį ištuštinti. Žinoma, vaikai priešindavosi. Ir kai žalčiui tekdavę šaukštu per galvą, tai tiktai tada jis atsitraukdavęs. Pieną uždengdavę lenta, o ant jos dėdavę sunkų akmenį, nes žalčiai apsivyniodavę apie puodynę ir nulakdavę smetoną. Gyventojai jų iš pakrosnies, tačiau, nevarydavę. Užrašė Midutytė, Rozalimas.

Sako, buvo apsigyvenęs žaltys pas ūkininką pakrosnyje. Begyvendamas ten, jis taip buvęs pripratęs, kad, vaikams ant žemės valgant, jis prišliaužiavęs prie jų ir kartu su jais lakdavęs pieną. Vieną kartą šeimininkas kažko labai supykęs ir užmušęs vieną žalčio vaiką. Žaltys, pamatęs nužudytą savo vaiką, taip pat baisiai supykęs ir nutaręs šeimininkui atkeršyti: jis nušliaužęs ūkininko tvartan, apsivyniojęs geriausiai jo karvei apie kaklą ir ją nusmaugęs.

Užrašė P. Bučinskas, Velžys.

Pas vieną žmogų gyvenęs žaltys, kuris padėjęs batan kiaušinius. Žmogus išėmęs žalčio kiaušinius, perkėlęs juos kitur ir apsiavęs batus. Supykęs žaltys nuėjęs spinton ir prispiaudęs nuodų pieno puodynėn. Bet žmogus grįžęs namo, batus nusiavęs ir žalčio klaušinius sudėjęs atgal. Atradęs kiaušinius žaltys, nuėjęs spinton ir išvertęs pieną, kad žmogus neužsinuodytų.

Užrašė N. N., papasakojo J. Urbas, Panevėžys.

Nusiavęs ūkininkas prieš guliant batus ir pastatęs juos prie krosnies. Rytą atsikėlęs ir radęs bate žalčio lizdą. Norėdamas ištirti žalčio gudrumą, jisai tą batą paslėpęs. Atšliaužęs žaltys ir pamatęs, kad jo lizdo nebesą, supykęs ir nušliaužęs kamaron. Kamaroje stovėjusios pieno puodynės, — žaltys ir prileidęs pienan nuodų. Ūkininkas, pastebėjęs, kad žaltys iššliaužė, pastatęs batą ton pačion vieton, kur pirmiau jis stovėjęs. Atšliaužęs žaltys gryčion, pamatęs lizdą savo vietoj, vėl greitai nušliaužęs kamaron ir išvertęs visas pieno puodynes. Užrašė J. Žukauskas, Kėdainiai.

Kitą kartą kūtėj žaltys perėjo savo vaikus. Paėmę vaikai žalčio kiaušinius ir perkėlę kiton vieton. Atslinkęs žaltys trobon, kurioje stovėjęs pasuoly pienas, apšliaužęs visas puodynes, apuostęs jas ir vėl iššliaužęs. Šeimininkė norėjusi valgyti, paėmusi pieną, paragavusi ir pajutusi, kad jau netoks pienas, kaip visuomet. Supratusi, kad kas bloga atsitiko, ji ėmusi klausinėti vaikus, ar nesupykdęs kas žalčio. Matai, šeimininkei ne viena kaulė jau prieš tai buvusi išdvėsusi. Vaikai prisipažinę paėmę žalčio kiaušinius ir, motinos liepiami, tuojau padėję juos ton pačion vieton. Pamatęs žaltys, kad jo kiaušiniai vietoj, vėl nuslinkęs pasuolin, kur buvo pastatytos puodinės, ir nuo pradžios pradėjęs uodega jas vartyti, visas išvartęs ir vėl išslinkęs. Supratę visi tuomet, kad žaltys buvęs užnuodijęs pieną. Ir daugiau esą buvę toje vietoje atsitikimų, kad nuskriausti žalčiai užnuodydavę kiaulių ėdalą, ir kiaulės nudvėsdavusios. Jei žmonės žalčiams nieko nedarydavę, tai, sako, jie gyvendavę kaip geri draugai. Užrašė E. Markevičiūtė, Panevėžys.

Po kamaros pamatu žaltys turėjęs savo gūžtą, kurioje buvę padėti jo kiaušiniai. Vieną kartą šeimininkė suradusi žalčio kiaušinius, paslėpusi juos ir žiūrėjusi, ką žaltys darysiąs. Žaltys, neradęs savo kiaušinių, užlipęs ant girnų, kur stovėjusi pilna puodynė pieno, įlindęs jon ir vėl išlindęs. Šeimininkė spėjusi tuo metu vėl grąžinti kiaušinius gūžton. Atšliaužęs žaltys, radęs savo kiaušinius vietoje ir nuėjęs prie puodynės, jis įsikabinęs galva į girnų sieną, apsivyniojęs puodynės kaklą ir išvertęs pieną. Šeimininkė supratusi, kad žaltys buvo prileidęs pienan nuodų. N. N., Juodžių sd., Ramygalos vl.

Žalčiai labai gudrūs, — taip pasakojo vienas gyvatyne gyvenantis žmogus. — Mūsų grytelė, jau aplūžusi, stovi prie pat miško, o miške pilna žalčių ir gyvačių. Labai įprato žalčiai prie mūsų grytelės ir kasdieną bent keli ją aplanko. Kamaroje, apačioje girnų, padėjo sėmenokuose žaltys, rodos, aštuonius kiaušinius ir pradėjo juos perėti. Kartą jo nebuvo namie, buvo išėjęs, matyti, medžiotų, o šeimininkė ėmė ir išnešė tuos kiaušinius. Atėjo žaltys ir, neradęs kiaušinių, labai supyko. Kamaroje stovėjo puodynė saldaus pieno. Žaltys tuojau tan pienan įlindo, priturškė, prileido nuodų — ir tokiu būdu atkeršijo. Bet ėmė šeimininkė ir vėl tuos kiaušinius padėjo vieton. Tada žaltys tuojau atsileido ir bijodamas, kad žmonės nenusinuodytų jo užnuodintu pienu, paėmė ir išvartė jo priturkštas puodynes. Tad jeigu žalčiui būsi geras, tai ir jis tau bus geras.
A. Koncė, Piniava.

Pasakoja žmonės, kad Lenkijoj apie Krokuvą, daugelis ūkininkų laiką gryčioje žalčius, kurie turi apvalias galvas ir labai gražias skiauteris, panašias į turkų kepures. Be to, tie žalčiai gana dideli, nes jų ilgis siekiąs iki metro. Jei suaugę žmonės žiūri, tai tie žalčiai neryją jiems padėto maisto ir slepiasi, o nuo vaikų nesislepią. Tie žalčiai turį žuvies kvapą. Kartą šeimininkė radusi rūsyje, kuriame buvęs laikomas pienas, žaltį su vaikais, o kai žaltys išbėgęs, tai šeimininkė išnešusi jo vaikus iš rūsio. Sugrįžęs žaltys ir, nesuradęs vaikų, užnuodijo vieną puodynę pieno. Šeimininkė visa mačiusi ir, kai žaltys išbėgęs ieškoti vaikų, atnešusi žalčiukus atgal. Žaltys vėl grįžęs ir, kai suradęs savo vaikus, tuojau nusiskubinęs ir išvertęs užnuodyto pieno puodynę, kad šeimininkė nenukentėtų.

Užrašė N. N., Utena.

Pas vieną ūkininką gyvenę žalčiai, kurie klojime kiaušinius dėdavę ir jo namuose gyvendavę. Kai ūkininko vaikai viduasly valgydavę, tai prie jų ir žalčiai prieidavę. Kuris nors vaikų supykęs suduodavęs šaukštu žalčiui per galvą, bet žalčiai jų nebijodavę. Vieną kartą bernas išėmęs klojime žalčio kiaušinius ir pasisakęs šeimininkui, bet šeimininkas liepęs bernui vėl įdėti kiaušinius gūžton, kad žaltys nesupyktų. Bernas kiaušinius padėjęs atgal gūžton, bet žaltys jau spėjęs jaujoje išvartyti pieną. Paaiškėję vėliau, kad žaltys, neberadęs kiaušinių, užnuodijęs tą pieną, o kai vėl rado vaikus vietoj, išvertęs užnuodytą pieną, kad juo žmonės neužsinuodytų. Darę net bandymų: palakinę tuo pienu katę, kuri tuojau pastipusi.

Užrašė R. Mergiūnas, pasakė St. Strutinskas, Bakšėnų sd., Vabalninko vl.

Vieną kartą koks tai žmogus gyvenęs netoli girios, ir pas jį buvę pripratę daug žalčių, kurių vienas buvęs labai didelis. Padėjęs tasai visų didžiausias žaltys ūkininko tvarte kiaušinius. Bemėždamas pavasarį tvartą atradęs ūkininkas tuos kiaušinius, paėmęs juos ir padėjęs kiton vieton. Atšliaužęs žaltys ir, nerasdamas savo kiaušinių, greitai nušliaužęs ūkininko kamaron, kurioje buvę daug pieno puodynių pristatyta. Prišliaužęs jis prie puodynių ir prileidęs visosna nuodų, nuo kurių galėję žmonės nusinuodyti. Bet ūkininkas, nieko nežinodamas, vėl padėjęs kiaušinius ton pačion vieton, kur jie pirmiau buvę. Atradęs žaltys savo kiaušinius, tuojau nušliaužęs kamaron ir išvertęs visas pieno puodynes, kad ūkininkas ir jo šeimyna nenusinuodytų. Bet ūkininko šuo, belakstydamas po kamarą, palakęs to pieno ir nudvėsęs. Iš to ir supratę visi, kad tenai buvę nuodų.

Užrašė P. Bučinskas, Velžys.

Pasakojo man žmonės, kad Užunevėžių sod., Raguvos vals., pas Juozą Lazdauską, kuris mirė turėdamas daugiau kaip šimtą metų amžiaus, gyvenęs ūky žaltys. Kiekvieną kartą, kada paduodavę paršams ėsti, prišliaužiavęs ir tas žaltys kartu su jais pasisotinti. Mėždami gurbe mėšlą, darbininkai radę žalčio kiaušinius, padėję juos ant gurbelio ir nuėję gryčion. Žiūri: įšliaužęs gryčion žaltys, užsiritęs ant suolo, nuo suolo ant lentynos, kur stovėjusi puodynė pieno, įlindęs ton puodynėn, pasimaudęs piene ir vėl išsliaužęs laukan. Kai pabaigė vežti mėšlą, šeimininkas nuėmęs nuo gurbelio žalčio kiaušinius, padėjęs juos toje pačioje vietoje, kur jie anksčiau buvo, ir nuėjęs gryčion. Praėjus kuriam laikui atšliaužęs žaltys ir vėl pradėjęs ristis ant lentynos, kur stovėjęs pienas. Bet dabar nebelipęs puodynėn, o apsivyniojęs apie ją stengiąsis pieną išlieti ir tolei kamavęsis, kol puodynę su pienu nutraukęs nuo lentynos žemėn ir sudaužęs. Norėdami išbandyti, ar nebuvo žaltys pieno užnuodijęs, pašaukę seną kaimyno šunį ir davę jam palakti palieto pieno: šuo beregint stipęs. Užrašė An. Žalga, Raguvoje.

Padėjęs žaltys kiaušinius, o šeimininkė nukėlusi juos kiton vieton. Atsinešęs žaltys lapą ir įmetęs jį pieno puodynėn. Šeimininkė supratusi, kad lapas užnuodijęs pieną, ir padėjusi kiaušinius atgal. Žaltys vėl atėjęs ir išvertęs puodynę, kad žmogus neužsinuodytų.

N. N., Panevėžys.

Vieną kartą, bevežant mėšlą, buvę rasti jame žalčiukai ir padėti kiton vieton. Atėjęs ir neradęs vaikų, žaltys nuėjęs arklidėn ir užnuodijęs lovy vandenį. Išvežus mėšlą žalčiukai vėl buvę padėti ton pačion vieton. Žaltys, suradęs savo vaikus, nuėjęs arklidėn ir ištaškęs iš lovio užnuodytą vandenį. N. N., Panevėžys.

Vežę žmonės mėšlą ir radę žalčio lizdą, kurį perkėlę kiton vieton. Žaltys, neradęs vaikų, įlindęs kamaron ir užnuodijęs pieną. Bet žmonės padėję lizdą atgal, ir žaltys išvertęs užnuodytą pieną.

Užrašė J. Povilaitis, Baisogala.

Kartą supykęs žaltys ant vieno ūkininko už tai, kad šis išdraskęs jo lizdą. Pykdamas užnuodijęs jisai pieną. Bet kadangi žalčio pyktis kažkokiu būdu perėjęs, tai jisai, nenorėdamas, kad ūkininkas nusinuodytų, išvertęs puodynes. Užrašė St. Morkūnas, Vaškai.

Beveždamas mėšlą radęs bernas žaltį su kiaušiniais, užmušęs jį ir kartu su kiaušiniais uždėjęs ant vežimo. Paskui nuėjęs ir pasakęs šeimininkei, kad jisai radęs vištą su kiaušiniais ir ją užmetęs ant mėšlo vežimo. Šeimininkė išbėgusi paimti vištos ir, pamačiusi užmuštą žaltį, labai išsigandusi. Nuo to persigandimo jai šokusi rožė.

N. N., Panevėžys.

Viena moteriškė be galo bijodavusi gyvačių, kurių neskirdavusi nuo žalčių ir driežlų. Panorėjęs jos vyras ją prie žalčių pripratinti, užmušęs žalčio patelę ir parnešęs namo. Žaltys nepastebimas sekęs įkandin žmogui ligi jo namų, o kai žmogus, padėjęs užmuštą patelę ant lentynos, kurioje buvusios sukrautos knygos, nuėjęs pasakyti savo žmonai, kad atneštų jam knygą, tai žaltys tuo metu užsirioglinęs lentynon prie savo negyvos patelės. Atėjusi moteriškė knygos paimtų, o žaltys apsivyniojęs jai apie kaklą ir pasmaugęs ją.

Užrašė V. Kukorytė, Vabalninkas.

Viena piemenėlė ganiusi bandą ir radusi didelį be skruzdelių skruzdėlyną. Užlipusi ant skruzdėlyno ir ėmusi suptis. Besisupdama ji įlūžusi ir atsidūrusi vidury žalčių. Labai persigandusi ir ėmusi bėgti, o vienas žaltys pradėjęs ją vytis ir pasiviję labai ją prilupęs. Ir senatvėje buvusios žymės jos kūne nuo žalčio smūgių.

Užrašė Br. Juška, Aščiagalių sd., Subačiaus vl.

Niekur apylinkėje tiek nėra žalčių, kiek jų yra Žalioje Girioje aplink Januškių vienkiemį. Kiek menu, ten netoliese turi būti ir vieta — nebeatsimenu tiktai, ar tai vienkiemis, ar miško sargo būstinė — „Žaltyne" vadinama. Pasakojo seniau, kad ten tiek žalčių buvę, jog užtekdavę vaikams net troboje paduoti barščių valgyti, ir žalčiai tuoj prisistatydavo srėbti drauge iš to paties indo. Vaikai, kad ir kaukštelėdavę jiems šaukštu į buožes, bet jų nenubaidydavę. Man pačiai, maždaug apie 1890 m., Januškių girioje vasarą praleidžiant, nuolat žalčiai pasipindavo po kojomis, net biauru buvo vaikščioti. Žmonės jų nenaikindavo. Dažnai matydavau, kaip žalčiai į upelį nušliaužda vo.

G. Petkevičaitė, 1925. III. 26 d.

C.

Žaltys kiaušus jau sudėjo,
O vištelė neperėjo.
Tie žaltyčiai šliaužinėjo,
O vištelė kvaksinėjo.
Čia žalteliui vargi vieta, —
Reiks važiuoti be karietos.
Miške vietą žaltys rado —
Pasidarė jam vygada.
Triobos mūsų čystos buvo,
O žalteliai jau pražuvo.
Nebėr miškų, kimsinėlių —
Nebėr mūsų žaltužėlių.

Užrašė Midutytė, Rozalimas.

D.

Du kareiviu išjoję gaudyti laukinių arklių. Jiem bejojant, pamatęs juos žaltys ir ėmęs vytis. Kareiviai ėmę bėgti, ir būtų neišbėgę, jei kiti kareiviai, kurie netoliese maudėsi upėje, nebūtų to žalčio užmušę. Užrašė Z. Raukštas, Pajuosčio dv., Panevėžio vl.

Pasakoja, kartą ėjęs per kaimą didelis žaltys (didumo kaipo rąstas). Šunys loję, žmonės rėkę, bet jis nėkiek neskubėdamas šliaužęs tolyn. Žmonės nieko jam nedarę, nes jo bijoję, o jis, grąžiodamas galvą, nuėjęs ir nuėjęs tolyn. Niekas nežinojo, iš kur tasai žaltys buvo atsiradęs ir kur jis dingo.

Užrašė Midutytė, Rozalimas.

Žmogus ėjo giria ir rado prispaustą žaltį, kurį išgelbėjo ir paprašė už išgelbėjimą sumokėti.

— Žmonės už gera blogu atsimoka. Tai ir aš dabar tave prarysiu! — sako žaltys.

— Neteisybė! — sako žmogus. — Jie susiginčijo ir nutarė klausti arklį, kurį netoli pamatė.

— Žalčio teisybė, — tarė arklys. — Kai aš dirbau žmonėms, tai ir mane jie mylėjo, o dabar net iš tvarto išvarė; mirk badu, jei nori!

Paskum jie kreipėsi į senąjį šunį. Tas jiem šitaip prabilo:

— Už gera pasaulyje blogu atsilygina. Kol jaunas ir sveikas buvau, mane laikė ir mylėjo, o dabar nė kampelio nebeduoda.

Eina jie toliau ir sutinka lapę. Žmogus ašaroja, prašo jį gelbėti ir pažada lapei visus metus vištų duoti. Lapė sutiko:

— Eikim, — sako, — ton pačion vieton! Ten man parodysi, kaip žaltys gulėjo ir kaip tu jį išgelbėjai!

Nuėjo jie visi ton pačion vieton, ir žaltys vėl atsigulė, kaip anksčiau gulėjo prispaustas.

— Eik dabar, žmogeli, — sako lapė — ir ruošk vištienos, o žaltys prispaustas pats nukėps.

Žmogus nuėjo, atsinešė šautuvą, pykšt, pykšt ir nušovė lapę.

— Nėra pasaulyje teisybės. Visados už gera blogu atsimoka! — sušuko lapė, bet žaltys jau negirdėjo.

L. M. Dr., iš K. Tusk. r. II sąs.

Kažkada labai seniai atlėkęs vienan kaiman žaltys ir suėdęs visus žmones. Tik vienoj pirkelėje palikęs vieną žmogų rytdienai, priešpiečiams. Sėdi tas žmogus nuliūdęs ir laukia galo. Tuo metu atvažiuoja kaiman čigonas. Jis pervažiavo visą kaimą — ir niekur nė jokio žmogaus nerado. Pagaliau privažiavo jis į galisodę — ir randa užsilikusį tą vieną žmogelį, pirtelėje besėdintį.

— Kas atsitiko, kad žmonių kaime nebėra? — klausia čigonas.

— Žaltys vakar atlėkė ir visus suėdė. Tik mane pasiliko rytdienai priešpiečiams, — atsakė žmogus.

— Na, palauki, aš pažiūrėsiu, kas atsitiks tam žmogeliui, — pamanė čigonas.

Apsinakvojo čigonas pirtelėje, ir laukia su žmogum atlekiančiojo žalčio.

Rytojaus dieną, kilus vėtrai, atlėkė žaltys, įėjo pirtelėn ir sako:

— Na, matai! Palikau vieną, o radau du — bus geri priešpiečiai!

— Palauk, pabandysime, katras drūtesnis! — atrėžė čigonas.

— Gerai! Čia yra girnų akmuo. Aš paimsiu tą akmenį, mesiu jį žemėn — ir jis į miltelius subirės! — tarė žaltys.

— O aš paimsiu akmenį ir kad spustelsiu jį — net sultys ims rasoti, — atsakė čigonas.

Žaltys paėmė akmenį, kaip metė jį žemėn — ir jis į miltelius subirėjo, o čigonas, paėmė minkštą sūrį, kaip spustelėjo — net vanduo išbėgo.

Žaltys pasistebėdamas žiūri ir mąsto:

— Jau čia nebe gerai...

— Bet katras geriau švilptelėsiva? — susigriebė žaltys.

— Na, švilpk! — tarė čigonas.

Žaltys taip švilptelėjo, kad nuo visų medžių lapai nukrito, o čigonas sako:

— Aš taip negaliu švilpt. Aš turiu tau abi aki užrišt, nes kai sušvilpsiu, tai tau abi aki gali iš kaktos iššokti.

Žaltys nusigando ir davė savo akis jo paties karčiais užrišti, o čigonas, paėmęs gerą pagalį, švilptelėjo ir kad duos žalčiui pagaliu per akis, tai ko tik jos iš kaktos jam neiššoko.

— Na, kad tu toks drūtas, tai mes būsiva broliu! — prabilo žaltys.

Eina jiedu per kaimą, ir sako žaltys čigonui:

— Ana, ganosi kaimenė galvijų. Eik ir atnešk jų vieną! Virsiva pietus.

Čigonas priėjo prie galvijų. Bet kaip gi jis parneš jautį? Ėmė jis gaudyti galvijus ir rišti juos už uodegų.

Žaltys, nesulaukdamas čigono su jaučiu, eina pažiūrėti, ką jis ten veikia. Priėjo prie čigono ir klausia:

— Kodel tu taip ilgai neneši jaučio? Aš jau išalkau.

— Ką aš tau vieną nešiu? Aš noriu susirišti nors puskapį ir iš karto parnešti. Tada nereikės man dažnai vaikščioti.

Supykęs žaltys pagriebė vieną jautį už uodegos, pasidėjo jį ant pečių ir parnešė jį pirtelėn. Parnešęs odą nulupė ir metė čigonui.

— Eik ir parnešk odoj vandens!

Čigonas, pasiėmęs odą, nuvilko ją pas šulinį ir numetė, nes pilnos odos vandens jis parnešti negalėjo, o jeigu jis neš truputį, tai žaltys pamatys jo vieką ir prarys jį. Paėmė čigonas mentę ir kasa aplink šulnį. Žaltys vėl laukė, laukė ir nesulaukęs bėga pats pažiūrėti. Pribėgo jis prie čigono ir klausia:

— Na, ką tu čia veiki?

— Aš noriu visą šulnį iškasti ir parnešti namon, kad man nereikėtų dažnai vaikščioti.

Žaltys, išgirdęs čigono žodžius, prisėmė odą vandens ir parnešė pirtelėn. Dabar jiedu visko turi, tik malkų dar trūksta.

— Eik girion ir parnešk kokį medį! — sako žaltys.

Nuėjo čigonas girion. Bet ką jis ten darys? — Medžio jis pakelti nestengi. Prisiplėšė jis karnų, prisivijo virvių ir raišioja medžius į krūvą, o žaltys vėl jo laukia nesulaukia. Dar kiek lūkterėjęs, lekia jis girion pažiūrėti, ką ten čigonas veikia. Atlekia ir mato, kad čigonas medžius raišioja.

— Na, ką tu čia gaišti? — klausia jis čigoną.

— Aš noriu surišti nors puskapį medžių. Tai bent bus ilgam!

Pagriebė žaltys medį, išrovė, parnešė namo, susikūrė ugnį, iškepė tą jautį ir vadina čigoną pietauti, o čigonas sako:

— Aš neišsiu su tavim valgyti, nes tu vis ne taip darei, kaip aš norėjau!

Matai, čigonas neėjo, bijodamas, kad žaltys nepamatytų, kad jis taip maža suvalgo. Tada žaltys vienas jautį suėdė. Po pietų čigonas paėmė iš kaimyno trejeta arklių, vežimą ir sako žalčiui.

— Mes čia sėbravova. Sėsk dabar mano vežiman! Aš tave nuvešiu pas savo vaikus.

Žaltys įsėdo vežiman — ir važiuoja jiedu, o kai privažiavo netoli čigono giminės, pamatė juos čigono vaikai ir ėmė iš tolo rėkti:

— Tėtis parvažiuoja, žaltį parveža! — kilo didelis riksmas.

— Kas ten taip rėkia? — klausia žaltys.

— Mano vaikai. Kaip aš tave ten priėmiau, tu žinai. Bet kaip dabar mano vaikai tave priims, tai tu pamatysi, kas bus, — tarė čigonas.

Žaltys, pabijojęs čigoniukų, ir kaip striktelėjo, taip ir nulėkė. Ir liko čigonui arkliai su vežimu. Liet. pas. I, 4, 153 p.

Vienas turtingas žmogus turėjo dukterį. Kada jai sukako dešimt metų, tėvas kažin už ką supyko ir prakeikė ją, sakydamas:

— Kad tave žaltys prarytų!

Tą pačią valandą atsirado žaltys ir čia pat puolė praryti nelaimingą mergaitę, bet jos tėvas atsipeikėjęs ėmė žaltį prašyti, kad jis dar trisdešimt metų jo dukters nerytų. Žaltys sutiko, bet sako:

— Padarykim raštą!

Padarė jie raštą, kad po trijų dešimtų metų atlėks žaltys ir prarys mergaitę.

Susilaukė ta mergaitė merginos metų — ir ją pamilo vienas jaunikaitis. Pamilęs jis atvažiavo pas ją žvalginių, bet tėvas jam sako:

— Kaip aš už tavęs leisiu savo dukterį, kad aš ją dar dešimties metų esu prakeikęs žalčiui praryti. Tokiais tai metais, tokią ir tokią dieną jis turi ją praryti... — Bet jaunikis, nieko nepaisydamas, ją vedė ir pasižadėjo visą amžių neišleisti jos laukan, kad nepagrobtų jos žaltys. Gyvena jie vedę ir susilaukia net trejetos vaikų. Kada jų vyriausiam vaikui sukako keturiolika metų, tai atsitiko taip, kad jo tėvui teko kažkur toli išvažiuoti.

Išvažiuodamas tėvas įsakė vaikams, kad jie savo motinos nė karto neišleistų laukan. Tėvas išvažiavo, o po kelių dienų motina ėmė prašyti, kad ją nors truputį leistų sodan pasivaikščioti, obuoliais pasidžiaugti:

— Aš tiek metų, — sako, — lauke nėsu buvus.

Vaikai sutiko, ir išėjo jie visi keturi sodan. Giedra, gražu. Tik vienu metu iškilo debesiukas, išsidriekė žaltys — ir prarijo vaikų motiną.

— Ką mes darysime be motinos? — sako vaikai. — Sugrįžęs tėvas mus primuš. Einam ieškoti motinos!

Išėjo jie ir eina, eina — ir priėjo didelį kalną. Priėję prie kalno sustojo ir klauso: kalne šneka:

— Jau ateina motinos ieškoti.

— Čia yra mūsų motina! — suriko vaikai ir apsidairę rado kalne skylę, kurion pirmuoju įlindo vyriausias brolis. Lindo, lindo jis ir prilindo tam urve kirmeles, o dvokimas — negali žmogus nė iškentėti! Išlindo jis atgal ir sako:

— Negaliu — prilindau ten tokias baisias kirmeles, o dvokimas ten, kad negalėjau nė iškentėti ir turėjau grįžti atgal.

— Tai tau negaila motinos, kad tu negali jos pasiekti! Lysiu aš, — tarė antras sūnus.

Lindo lindo jis — ir prilindo tas kirmeles, tą dvokimą, — jam vis nieko. Bet pagaliau ir jis nebegalėjo toliau lysti: žaltys, ant visos skylės užsirioglinęs, žiūri baisiai išsižiojęs, ir ugnis jam krinta iš nasrų. Ir antras brolis turėjo atgalio grįžti. Tada jauniausias sūnus prabilo:

— Tai jum visai negaila motinos, kad negalite jos pasiekti. Aš būtinai ją pasieksiu ir išvaduosiu.

Įlindo jis tan urvan, pralindo per tas kirmeles, dvokimą ir galų gale pasiekia žaltį. Nieko nežiūrėdamas lenda jis tiesiog — ir pralenda. Žalčio kaip ir nebūta. Pagaliau pasiekia jis ir savo motiną, kuri tik ką buvo išlindus iš pilno dervos katilo.

— Ką, mama, čia veikei? — klausia sūnus.

— Vaikeli, dar tik dabar išlindau iš katilo; dabar jie išėjo medžioti, tai aš ir išlindau, o kai jie pareis, tai vieni kurs ugnį, kiti smalą pils, dar kiti maišys...

— Na, — sako sūnus, — dabar, mama, eiva! Ėjo, ėjo jie — ir išėjo į šį pasaulį. Išlindo jie iš to urvo — ir nieko ore neberado: jokio sutvėrimo, nei brolių, nei nieko. Eina sūnus su motina ir

nieko neprieina. Pagaliau surado jie girios pirkelėj žmogų ir prašo:

— Ar neturi ko nors pavalgyti?

— Karas čia buvo didelis, tai viską išnaikino, išdegino. Nieko neturime: vienomis šaknelėmis maitinamės, — atsakė žmogus.

Tada sūnus, palikęs savo motiną, eina toliau ir sako:

— Ar nerasiu kur daugiau žmonių.

Ėjo, ėjo ir priėjo jie savo tėvo dvarą. Dvaras visas apgriuvęs, viskas karo nuteriota. Pasiprašė jis nakvynėn.

— Iš kur gi esi ir kur eini? — ėmė jį klausti žmonės.

— Aš esu šito dvarininko sūnus. Mano motiną buvo prarijęs žaltys, tai aš buvau jos ieškotų ir suradau. — Išgirdusi tuos jo žodžius, tarnaitė, nuėjo ir pasakė dvarininkui apie atvykusį žmogų. Girdi, jo motiną buvęs žaltys prarijęs, tai jis buvęs jos ieškotų.

Pasišaukė dvarininkas atvykusį jaunikaitį pas save ir, išklausęs jo pasakojimų, džiaugsmingai suriko:

— Tu mano sūnus!

Kiek buvo džiaugsmo! Tuojau buvo pargabenta namo nelaiminga motina, o sūnų tėvas apvesdino ir pavedė jam valdyti savo dvarą. Liet. pas., I, 5, 155 p.

Gyveno karalius ir karalienė. Jie turėjo dukterį, vardu Kotryna, kurios karalius labai neapkentė.

Kartą karalienė išvažiavo svečiuosna, o dukterį paliko namie su karaliumi. Likęs karalius namie su dukterimi, liepia jai atnešti iš upės vandens su puodeliu, kuris buvo pilnas dulkių, ir taip atnešti, kad tos dulkės neprapultų.

Nuėjo karalaitė prie upės ir verkia. Tik staiga subangavo vanduo — ir karalaitė pamatė žaltį su devyniom galvom.

— Pasižadėk už manęs tekėti, tai aš taip pasemsiu tau vandens, kad dulkės nepradingtų puodely, — sako žaltys.

Karalaitė ėmė ir pasižadėjo už žalčio tekėti. Tada žaltys liepia jai įsidurti adata pirštą — ir jis jos krauju surašo sutartį ir, be to dar, karalaitės delne kažinką jis įrašo. Tai padaręs, paėmė žaltys iš karalaitės puodelį, prisėmė jį su kaupu vandens ir grąžino jį karalaitei. Kai karalaitė parnešė tėvui vandens, šis pamatęs, kad puodely tebėra dulkės, nusistebėjo, kaip jo duktė taip galėjo padaryti.

Pagaliau grįžta karalienė namo. Karalius parodė jai dukters darbą. Karalienei visa tai pasirodė keista, ir ji netikėjo, kad jos

duktė galėtų atlikti tokį darbą. Todėl ji išsiuntė dukterį antrą kartą parnešti dulkėtam puodely vandens.

Nueina karalaitė antrą kartą pas upę ir, atsisėdus ant kelmelio, ima verkti. Vėl subangavo vanduo — ir atplaukė žaltys:

— Aš seniai laukiu, kad tu mane pašauktumei! — tarė žaltys ir, paėmęs iš karalaitės puodelį, prisėmė jį vandens. Ir vėl karalaitė parėjo, kaip pirma, namo su vandeniu. Tėvas, pamatęs, kad jo duktė ir vėl parnešė vandens dulkėtam puodely, labai ją pamilo ir visą savo karalystę jai užrašė.

Dabar būtų viskas gerai. Bet viena nelaimė, kad karalaitės buvo padaryta sutartis su žalčiu kurią dieną turi įvykti jų vestuvės.

Atėjus sutartai dienai, karalaitė sustatė armotas, surikiavo kareivius — ir laukia žalčio ateinant, norėdama jį nušauti. Karalaitė, pamačiusi ateinantį žaltį devyngalvį, įsako kareiviams į jį šauti, bet šis prabilsta:

— Veltui šaudai, nes manęs jokia kulipka neims. — Taip tarė žaltys, ir, nieko nebodamas, nuėjo karaliaus rūmuosna ir padėjo ant stalo raštelį, kurį buvo karalaitės krauju surašęs.

Karalius paėmė tą raštelį, perskaitė ir rado ten parašyta, kad jis turįs leisti už žalčio savo dukterį. Ką bedarysi. Nors ir labai nenorom, bet vis dėlto karalaitė turėjo už žalčio tekėti.

Išvažiavus žalčiui su karalaite šliūban, karalius su karaliene labai verkė, kad pražudė savo dukterį.

Parvažiavo jaunieji iš šliūbo, o karalaitė vis verkia ir verkia.

Atėjo vakaras. Karalius nutarė jaunuosius paguldyti stipriame mūre. Sulaukė karalius nakties ir, kai jaunieji sumigo, liepė tarnams juos abu ten amžinai užmūryti, kad jie iš ten niekados nebeišeitų.

Bet pasirodė, kad tas žaltys ne žaltys buvo, o tik užkerėtas karalaitis su žalčio oda. Tad, eidamas gultų, jis numetė tą savo odą po lova — ir karalaitė išvydo gražų karalaitį.

Atsikėlė jaunieji ryto sulaukę ir žiūri — o gi jie užmūryti. Karalaitė ėmė labai verkti, nes bijojo, kad jiem ten reikės badu mirti, o jos vyras jai sako:

— Nebijok — išeisim. Tik reikia man užsivilkti žalčio odą.

Karalaitis, įlindęs žalčio odon, pasuko uodegą — ir subirėjo visas mūras.

Ateina jaunieji pas karalių, o šis tik pamatęs juos:

— Kokiu gi būdu galėjo jie iš tų mūrų išeiti? — mąsto karalius. Taip pamastęs eina jis su karaliene pažiūrėti to mūro, kur jaunieji

buvo užmūryti, — ir randa jį subirėjusį. Grįžta jie atgal ir mato, kad jų duktė be galo linksma. Ji susikabinus su vyru - žalčiu ir šoka, o šio uodega tik pliaukšt, pliaukšt į žemę. Karalienė, pamačiusi linksmą dukterį, ėmė ją kamantinėti, kodel ji tokia linksma. Ši jai nieko nepasakė, nes jos vyras uždraudė jai apie tai kam nors sakyti.

— Jei tu pasakysi, kur aš dedu savo odą, tai tu ir aš pražūsiva.

Bet motina nesiliovė klaususi, ir duktė neiškentė: ėmė ir pasakė jai viską, ką ji žinojo apie savo vyrą, ir kur jis naktį deda savo odą.

Rytojaus dieną motina atsikėlus anksti nuėjo tan kambarin, kur miegojo jos duktė su savo vyru ir, radus juos tebemiegant, pakūrė krosnį ir, greit paėmusi iš po lovos žalčio odą, sudegino ją.

Atsikėlė žaltys ir, neradęs savo odos, sako žmonai:

— Dabar mudu abu pražuvova. — Ir tai pasakęs liepė žaltys karalaitei eiti kalvėn ir nusikalti geležines čeverikas.

— Eik dabar per pasaulį ir aš eisiu. Mudu tik tada susitiksiva, kai tu nudėvėsi geležines savo čeverikas.

Taip pasakęs, žaltys pavirto karveliu ir išskrido, o karalaitė nuėjo savo keliais. Ji ėjo, ėjo — ir priėjo mažą gryčiukę, kurioj rado seną moterį — burtininkę. Karalaitė paprašė ją nakvynės. Bet moteris atsakė, kad jos sūnus žmogėdra suėsiąs ją, o kad tai neatsitiktų, pavertė ją į adatą ir įkišė į kamuolį.

Parlėkė jos sūnus ir, užuodęs žmogų, sako:

— Kas čia yra, kad žmogaus dvasia dvokia?

— Juk tu oru lakstei, žmones ėdei, tai, žiūrėk, gal būt dar žmogaus šlaunį turi už dantų, — atsakė jam motina ir, paėmus kačergą, pamaskatavo sūnaus gerklėj ir rado joj žmogaus šlaunį. Po to visi sugulo. Rytojaus dieną vėl sūnus kažkur išlėkė. Ta burtininkė atvertė karalaitę iš adatos vėl į žmogų, ir ši, padėkojus jai už nakvynę, iškeliavo.

Ėjo, ėjo karalaitė ir vėl priėjo gryčiukę, kurioj rado taip pat moterį ir pasiprašė nakvynėn.

— Su mielu noru priimčiau, bet mano sūnus žmogėdra. Reikės tave paverst kuo nors kitu, kad jis tavęs nesuėstų.

Mat, ta moteris buvo ragana, ir ji, pavertus karalaitę į ylą, įsmeigė ją sienon. Vakare parėjo sūnus ir ilgai uostė.

— Kas čia yra, kad žmogaus dvasia dvokia? — paklausė jis.

— Ką čia paistai? Besivalkiodamas po orą ir žmones beėsdamas, rasi, taip žmogų suėdei, kad už dantų, gal būt, dar žmogaus

šlaunis tebėra — pramurmėjo senė ir, paėmus kačergą, pamaišė ja sūnui gerklėj ir ištraukė iš jos žmogaus šlaunį. Pagaliau sutemo, ir jie nuėjo gultų.

Rytą anksti sūnus atsikėlęs vėl išlėkė padangėmis. Tada moteris atvertė karalaitę iš ylos į žmogų ir išleido ją. Ši ėjo, ėjo ir priėjo trečią gryčiukę, kurioj gyveno moteris, taip pat sūnaus žmogėdros motina. Ši, nenorėdama, kad jos sūnus suėstų karailaitę, pavertė ją į špulę. Atėjus vakarui grįžo jos sūnus ir sako:

— Kas čia žmogaus dvasia dvokia?

— Kai belakstydamas po pasaulį ėdei žmones, gal būt, dar už dantų turi žmogaus šlaunį, — atsakė jam motina.

— Nekalbėk! Čia yra karalienė Kotryna.

Mat, jis belakstydamas padangėmis, buvo suėjęs su karalaitės vyru, ir šis, pamatęs, kad ji čia užėjo nakvynėn, pasakė apie tai tam žmogėdrai. Tada moteris, matydama, kad nieko jau nebus, greit atvertė špulę į karalaitę. Žmogėdra pavaišino karalaitę, liepė jai trupinius susipilti prijuostėn ir davė jai obuolį, sakydamas:

— Imk šitą obuolį ir risk jį! Kur tik jis riedės, ten ir tu sek! Kai jis liausis riedėjęs, paspirk jį koja — ir jis vėl ims riedėti, o tu vis sek jį!

Po vakarienės visi nuėjo gultų. Karalienė Kotryna atsigulė viename kambaryje, o žmogėdra su motina kitame. Žmogėdra pabudo naktį ir sako motinai:

— Moč, aš einu Kotrynos suėsti, nes labai išalkau žmogienos.

— Miegok ramiai! Jau ji sukapota ir susūdyta. Rytoj galėsi valgyti, — atsakė jam motina.

Rytojaus sulaukusi, žmogėdros motina anksti atsikėlė ir pažadino Kotryną, sakydama:

— Eik, skubėk, nes kai mano sūnus atsikels, tai tave suės.

Kotryna išėjo pro duris, paleido obuolį ir ėmė sekti paskui jį. Obuolys vis riedėjo miškais ir miškais. Kai jis sustodavo, tai Kotryna vėl jį paspirdavo. Pagaliau jis pririedėjo labai tankų, didelį mišką, kur buvo labai daug žvėrių ir visokių biaurybių, jog jokiu būdu Kotryna nebegalėjo praeiti. Tuomet ji paėmė iš prijuostės visus jai duotus trupinius, išbėrė juos — ir visi žvėrys supuolė jų ėsti. Tada pasidarė takas, ir Kotryna praėjo juo. Ėjo, ėjo ji paskui obuolį — ir pamatė dvarą. Įėjus dvaran rado ji gražiai pataisytą lovą, o ant stalo didelę knygą, kurios viršuje buvo parašyta: „Kai tą knygą perskaitysi, tada savo vyrą pamatysi". Skaito, skaito karalaitė — ir pamatė, kad per kiemą elgeta veda savo dukterį

paskandintų. Ėmė karalaitė prašyti elgetą, kad šis paliktų jai savo dukterį. Elgeta iš karto nenorėjo išklausyti jos prašymo, bet paskum atsileido ir paliko jai savo dukterį. Tuomet ši ir sako karalaitei:

— Tamsta, matyt, esi labai pavargusi beskaitydama. Duokš man, aš tamstą pavaduosiu, o tamsta gulk pailsėti.

Karalaitė paklausė jos ir atsigulė.

Kai elgetos duktė baigė skaityti knygą, atsivėrė visas rūmas — ir karalienė Kotryna pamatė, kad jau dvylika metų praėjo, kai ji vaikščioja. Iki šiol ji vis manė, kad ji labai toli buvo nuėjusi, bet pasirodo, kad jos besama karaliaus rūmuose.

Pagaliau atėjo karalaitis - žaltys ir, nepažinęs elgetos dukters, pamanė, kad ji jo pati. Pamatęs jis lovoj begulinčią karalaitę, paklausė:

— Kas ten guli?

— Elgetos duktė! — atsakė karalaičiui apgavikė ir ėmė jam pasakoti:

— Gi mat, elgeta vedė savo dukterį paskandinti, ir aš paprašiau jį, kad jis man ją paliktų.

Karalaitis liepė tarnams atnešti puikius rūbus ir aprėdyti jo žmoną (tą elgetos dukterį). Tuo metu atbudo karalaitė Kotryna ir pamatė, kad elgetos duktė vaikšto su jos vyru apsirėdžius puikiais rūbais. Ji labai nuliūdo ir tarė:

— Dabar aš vėl pražuvus.

Tuomet karalaitė Kotryna paprašė karalių, kad jis nupirktų jai septynias lėles. Karalius taip ir padarė. Bet jam labai parūpo, ką ji veiks su tomis lėlėmis, ir, pasislėpęs jos kambariuke, ėmė sekti ją. Karalaitė pasistatė vieną lėlę prieš save ir ėmė verkdama rokuoti visus savo vargus: kaip ji vaikščiojo po pasaulį ir kaip ji vėl pražuvo. Kai ji baigė rokuoti, tuojau ir subirėjo jos lėlė. Tada ji paėmė antrą, trečią, ketvirtą ir t. t., ir visos taip panašiai subirėjo. Karaliui vėl parūpo: kas tai galėtų būti, katros jų tiesa? Ir ėmė jis netikrąją savo žmoną klausinėti, kaip ji gerai keliavusi ir ką mačiusi. Ši nieko negalėjo karaliui papasakoti — ir jis suprato, katra jo žmona, ir tuojau įsakė tarnams, kad šie išsmaluotų žirgą ir atvestų jį prie gonkų. Kai tarnai įvykdė karaliaus įsakymą, šis pakvietė savo netikrąją žmoną ir tarė:

— Eiva, žmonut, pasivaikščioti! Eina jie ir prieina prie gonkų durų. Žiūri — arklys stovi. Karalius ir sako:

— Šerk ranka — ir jis nubėgs! Ši sušėrė — ir prilipo jos ranka prie žirgo.

— Šerk antrąja, tai pirmoji atšoks! — sako karalius.

Ši pliaukšt antrąja ranka — ir ši prilipo. Paskum ji šėrė koja — ir koja prilipo. Šėrė antrąja — ir antroji prilipo. Bakstelėjo kakta — ir kakta prilipo. Tada ir sako jai karalius:

— Tu mane apgavai ir mano žmonai ašaras išspaudei. Tad aš galiu dabar tau atkeršyti, — ir kreipėsi į arklį:

— Bėk, žirgeli juodbėrėli! Taškyk jos kaulelius! — ir arklys nubėgo. Tada karalius liepė tarnams atnešti jo tikrajai žmonai gražiausius rūbus ir, ją aprėdęs, iškėlė didelę puotą.

Užr. G. Urbanavičiūtė, pasakė S. Vaišviliene, Dirkynės vienk., Smilgių vl.

Labai seniai gyveno turtingas žmogus, kuris turėjo gražią dukterį. Vieną kartą jis rado utėlę. Utėlė jam labai patiko, ir jis liepė savo tarnams tą utėlę auginti. Utėlė iš pradžių buvo labai liesa, bet, kai tarnai ėmė ją penėti, ji suriebėjo ir penkeriems metams praslinkus užaugo kaip geroka katė. Tuomet tasai žmogus ją papiovė, nulupė kailį, išdžiovino, išdirbo ir pasiuvo dukteriai batus. Po to jisai sukvietė svečiuosna daug jaunikaičių iš įvairių kraštų ir liepė įspėti, iš kieno odos pasiūti jo dukters batai. Kas, girdi, įspės, to būsianti jo duktė. Visi jaunikaičiai spėjo, spėjo, bet įspėt negalėjo nė vienas. Galų gale išlindo iš pakrosnio žaltys ir sako:

— Ut-ut-utėlės!

Tėvas labai nenorėjo už žalčio leisti dukters, bet savo prižadą pildė ir apsiverkęs suruošė jos ir žalčio vestuves.

Užrašė V. Šulcaitė, Subačiuje.

Seniai, seniai gyveno karalius, kuris turėjo labai gražią dukterį. Karalaitė patiko daugeliui jaunikaičių, bet tiktai nežinojo už kurio eiti. Kartą karalienė, bešukuodama dukters galvą, iššukavo labai didelę utėlę, kurią ji sumanė dar didesnę kartu su dukterim užauginti. Paskui, kai utėlė užaugo, sumanė nulupti jai odą ir pasiūti batus. Pasisiuvė karalaitė batus ir sumanė šitokį dalyką: kuris jaunikaitis įspės, iš kieno odos jos batai pasiūti, už to ji ir tekėsianti. Kaip sumanė, taip ir padarė. Kai atėjo tam reikalui paskirta diena, privažiavo daug svečių ir jaunikaičių, norinčių gauti karalaitę. Prasidėjo

spėjimai, bet niekas negalėjo įspėti, iš kieno odos pasiūti karalaitės batukai. Tiktai vienu metu išgirdo visi prie durų balsą:

— Tavo batai iš utėlės odos!

Pažiūrėjo visi pro duris ir pamatė, kad žaltys atšliaužia į kambarį. Kalbėdamas žmogaus balsu, žaltys prašė, kad karalaitė eitų už jo, nes jis įspėjęs, iš kieno odos jos batai pasiūti. Karalaitė nors ir nenorėjo tekėti už žalčio, bet ką gi dabar darysi: žodis duotas, tad reikia už žalčio tekėti. Karalaitės broliai nenorėjo labai jos leisti, bet ir jie nieko nepadarė: sesuo išėjo už vyro-žalčio, kuris gyveno jos namuose.

Atsiskirdamas su jauna žmona, žaltys jai pasakė:

— Norėdama mane pamatyti, tu nueik prie marių ir pasakyk: „Žalty, vyrel vyružėli, jei dar gyvas — pieno puta, jei negyvas — kraujo puta". Jei aš būsiu gyvas, tai pasirodys pieno puta, o paskui ir aš pats išlysiu.

Broliai, išgirdę tokią jų kalbą, nuėjo prie marių ir sako:

— Žalty, vyrel vyružėli, jei tu dar gyvas, — pieno puta; jei negyvas — kraujo puta.

Pasirodė ant marių pieno puta, o broliai tuojau kirto dalgiais per tą putą. Paskui vėl sako:

— Žalty, vyrel vyružėli, jei dar gyvas, — pieno puta, jei negyvas — kraujo puta.

Pasirodė kraujo puta. Pamatę, kad jau žaltys nužudytas, parsivedė broliai seserį namo ir laimingai visi gyveno, o sesuo nebenorėjo gauti kito vyro. Užrašė P. Bučinskas, Velžys.

Eglė su savo seserimis nuėjo vieną kartą pavakarį maudytis artimiausiajin ežeran. Nusileidus saulei, merginos išlipė ant kranto prie rūbų. Staiga Eglė suriko ir atšoko nuo savo marškinių: ji pamatė rankovėje begulintį žaltį. Kaip jis išvyti ir atimti marškiniai? Tuo metu iš rankovės pasirodė žalčio buožė ir ėmė kalbėti:

— Aš pats išlysiu, jeigu tu pasižadėsi būti man už pačią.

Seserys, norėdamos išsigelbėti nuo žalčio, privertė Eglę duoti jam savo pažadą. Žaltys, gavęs pažadą, išlindo iš rankovės ir išnyko. Kai tik seserys namo sugrįžo, pasirodė kaime trys piršliai nuo žalčio. Trys žalčiai įvažiavo kieman geldoje ir prabilo tėvui su motina:

— Žaltys prašo parvežti jam marčią. Eglė davė jam žodį būti jo žmona.

Tėvai, kaip galvas prapuldę, nežinodami, kas atsakyti, kalbasi, mąsto, eina pas seną kaimynę. Ši ir sako jiem:

— Lengva prigauti žaltį: vietoje dukters duokite jam žąsį ir paleiskite pasiuntinius.

Taip tėvai ir pasielgė. Gavę piršliai žąsį susisėdo geldon ir išvažiavo. Bet kely suriko jiems gegužė:

— Ku-kū! Ku-kū! Ku-kū! Ku-kū! Prigavo jus! Vietoje marčios davė jums baltą žąsį. Ku-kū! Ku-kū! Ku-kū!

Žalčiai, išgirdę gegužę, grįžta atgal ir supykę išmeta žąsį ir reikalauja tikros marčios. Senos kaimynės patariami tėvai duoda jiems baltą avį. Bet gegužė ir vėl savo kartoja — ir piršliai sugrįžę grūmoja tėvam ir reikalauja tikros marčios. Davė jiems tėvai dabar baltą karvę, bet žalčiai, gegužės persergėti, vėl grįžta atgal dar su didesniais gąsdinimais už apgavystę — ir tėvai duoda jiems savo vyriausiąją dukterį. Bet piršliai, patyrę iš gegužės, kad juos jau ketvirtą kartą apgauna, sugrįžta atgal ir ima gąsdinti sausmečiu, tvanu, badu ir ligomis už negodojimą žalčio. Nebėr ko daryt — ir tėvai atiduoda jiems Eglę. Važiuoja piršliai su Egle, o gegužė tik skatina, tik skatina:

— Važiuokite, skubėkite! Vedys laukia martelės!

Su baime žiūri Eglė į ežerą. Staiga iš gelmės pasirodo ne baisusis žaltys, bet gražus jaunikaitis, vandens dievaitis.

Penkerius metus laimingai gyveno Eglė su žalčiu, bet pagaliau pasiilgo ji savo kaimelio, butelio, tėvų. Sukanka dar penkeri metai ir dar penkeri — ji vis tokia laiminga, bet kas dieną labiau trokšta aplankyti savo tėvus. Eglės vyrui tas jos noras nepatinka. Jis vis atideda ir atideda aplankymo dieną. Galiausiai nubodintas maldomis savo pačios, žaltys sutinka ją paleisti vykti pas tėvus, bet su ta sąlyga, kad ji pirmiau suavėtų geležinius batukus. Eglė įmetė juos kakalin, sudegino ir paskum kaip mat suavėjo. Štai jau pasiruošusi ji kelionėn. Reikia kepti ragaišius.

— Gerai, — sako žaltys, — bet pirma prineši vandens su rėčiu.

Eglė prinešė vandens ir iškepė ragaišių. Nebėr ko daryt — ir vyras leidžia Eglę vykti pas tėvus. Bet atsisveikindamas jis jai sako:

— Kai ateisi ant kranto, šūktelk mane tris kartus šitokiais žodžiais:

— Patie mano! Pati tavęs laukia! Jeigu gyvas — pieno puta, jei negyvas — kraujo puta!

Eglė parėjo namo pas tėvus; tie priėmė ją su džiaugsmais. Klausinėjimams bei šnekoms nebuvo ir galo. Jos išvažiavimo dieną vis atidėstinėjo ir atidėstinėjo. Tuo metu Eglės broliai išjojo girion naktigonės ir pasiėmė su savim vyriausią Eglės sūnų. Įėję tanku-

mynan ir susikūrę laužą, pradėjo jie Žaltienės berniuką mušti ir klausinėti, kaip motina šauks tėvą, kai jai reikės grįžti namo.

— Nežinau! — atsakinėjo vaikas.

Veltui jį klausinėjo, veltui gąsdino, veltui jį išplakė rykštėmis, nes jis tik vieną jiems sakė:

— Mama pasakys. Aš nežinau!

Kai jie sugrįžo namo, Eglė pastebėjo, kad jos vaiko akutės užverktos ir paklausė jį, kodel jo akys raudonos.

— Nieko! — atsakė jis, — mes sėdėjome pas ugnį, balana buvo dervuota ir vėjas įvarė man dūmų akysna.

Kitą naktį broliai išsivedė jaunesnį Eglės sūnų ir taip pat veltui jį išplakė: jis nieko nenorėjo jiems pasakyti. Trečią naktį jie išsivedė su savimi Eglės dukterį ir, pagąsdinę ją rykštėmis, privertė ją viską jiems papasakoti. Sužinoję, kaip reikia šaukti Eglės vyrą, jos broliai paėmė dalgius, nuėjo pas ežerą ir ėmė šaukti Žaltį — Eglės patį. Iš pieno putos jisai išlindo ant kranto — ir jie su dalgiais sukapojo jį į gabalus.

Pasibaigė Eglei viešėjimo dienos. Pagriebusi vaikučius ir atsisveikinusi su savo giminėmis, ji nuėjo ant ežero ir ėmė šaukti savo vyrą, bet vietoj baltos putos pasirodė kraujo puta ant vandens. Pažįstamas Žalčio balsas paskutinį kartą atsisveikino su savo žmona ir pasakė jai, kas jį nužudė. Išgirdusi šitą, Eglė sušuko:

— Kur dabar man dingti? Kur eiti? Kaip gyventi su mano vyro žudikais?

Tada dievai pasigailėjo jos ir pavertė: ją į eglę, vyriausiąjį jos sūnų — į ąžuolą, jaunesnįjį — į uosį, o dukterį — į drebulę.

Įv. Liet. Pas., III, 174.

Kažkada gyveno ūkininkas, kuris turėjo dukterį. Kartą jo duktė nuėjo ežeran maudytis. Tuo metu ten atėjo kažkoks jaunikaitis ir pagrobė jos drabužius, o pagrobęs tarė jai:

— Jeigu tekėsi už manęs, tai aš grąžinsiu tau drabužius, o jeigu netekėsi, tai savo drabužių visai nebegausi.

Mergina, negalėdama eiti namo be drabužių, nenorom turėjo pasižadėti už jo tekėti. Vieną dieną tasai nepažįstamas jaunikaitis atėjo, ir tėvai su broliais turėjo išleisti už jo nuliūdusią merginą. Tėvai išleisdami savo dukterį už to jaunikaičio, paklausė jį, kuo jis vardu.

— Žaltys — atsakė jaunikaitis ir išvažiavęs iš kaimo, pasikėlė kartu su žmona į padangę ir lėkė, lėkė — ir pagaliau prilėkė savo dvarą. Prilėkęs dvarą nusileido ir tarė:

— Štai mes ir namie.

Gyvena mergina su žalčiu ir džiaugiasi: tarnų ir tarnaičių pulkai jos patarnavimams, valgyti irgi ko tik nori. Išgyveno ji ten du metu ir ėmė prašyti savo vyrą, kad leistų ją paviešėti pas tėvus. Išgirdęs tokį prašymą jos vyras padarė aukso ratelį, sidabro krėslą, šilkų kuodelį ir sako žmonai:

— Kai šitas ratelis sudils ir šitą kuodelį suverpsi, tada ir važiuosime.

Merginos vyras namie retai būdavo, jis vis kažkur išlėkdavo. Tad jo žmona sėdėdavo viena rūmuose ir liūdėdavo. Vieną kartą klausia ją tarnaitė:

— Kodel ponia tokia nuliūdusi?

— Kaip man nebūti nuliūdusiai, kada jau tiek daug metų praėjo, kai mačiau savo motiną. Aš be galo pasiilgau savo tėviškės ir noriu ją aplankyti, bet vyras manęs neleidžia. Šit davė man ratelį su šilko kuodeliu ir pasakė:

— Kai šitas ratelis sudils ir kai šitą kuodelį suverpsi, tai tada ir važiuosime!

— Tas tavo vyras — sako jai tarnaitė — velnias ir šitas dvaras užkeiktas, o tas ratelis niekada nesudils. Bet jei taip padarysi, kaip aš sakysiu, tai per tris dienas ratelį sudilinsi ir kuodelį suverpsi. O kai važiuosi pas tėvus, pasiimk ir abu sūneliu, o tap pat ir dukrelę. O jei nori, kad tas ratelis sudiltų, tai rytą, kai tavo vyras išlėks, prikurenk smagiai pirtį, nunešk jon ratelį, uždėk jį ant krosnies, palaikyk — ir tada jau bematant sudils. Žaltienė taip ir padarė, kaip jai tarnaitė sakė — ir trečią dieną ratelis sudilo.

— Vyre, mano ratelis jau sudilo. Dabar galim važiuoti — tarė Žaltienė.

— Gerai, — atsakė vyras, ir visi išvažiavo.

Važiavo, važiavo jie — ir privažiavo ežerą, kuris buvo netoli Žaltienės tėviškės.

Dabar Žaltys ir sako:

— Aš čia lieku. Kai tu grįši, tai, privažiavus šitą ežerą, sustok ir pašauk mane, sakydama:

— Žalty, Žalty, vyre mano, jei tu gyvas — išleisk pieno putas, jei negyvas — išleisk kraujo putas! Jei aš būsiu gyvas, išleisiu pieno putas, jei negyvas — kraujo putas.

Tai taręs, pavirto jis žalčiu ir pokš ežeran.

Atvažiavo Žaltienė pas tėvus, o šie tuojau klausinėti:

— Kur gi vyras? Kodel gi jis neatvažiavo?

— Liko namie. Negalėjo atvažiuoti — atsakė jų duktė.

Vakare jos brolis joja arklių ganyti ir prašo Žaltienę, kad ji leistų vieną savo vaiką su juo drauge joti.

— Tegu joja, jeigu nori — atsakė Žaltienė.

Nujojo jie girion, susikūrė ugnį. Dabar Žaltienės brolis ir klausia tą vaiką:

— Kur paliko tavo tėtė?

Vaikas tylėjo, kaip žemė. Dėdė ėmė jį lupti. Vaikas nors ir verkė, bet nesakė, kur liko jo tėvas. Rytą, parjojus jiems namo, Žaltienė žvilgterėjo į sūnų ir ėmė klausti, kodel jo akys taip išverktos.

— Sėdėjau prie laužo ir dūmai išėdė — atsakė berniukas. Antrą vakarą brolis vėl joja naktigonėn ir vėl prašo seserį, kad ši leistų antrą savo vaiką drauge su juo joti. Žaltienė leido, ir jie išjojo. Girioj jie susikūrė laužą. Žaltienės brolis, sėdėdamas prie laužo, staiga paklausė berniuką:

— Kur tavo tėvas yra?

Berniukas tylėjo. Tada dėdė ėmė jį mušti, bet vistiek nieko iš jo neišgavo.

Rytą, grįžus jiem iš naktigonės, motina vėl paklausė:

— Kas atsitiko, kad tavo akytės taip išverktos?

— Prie ugnies sėdėjau ir vėjas, nešiodamas dūmus, išgraužė — atsakė berniukas.

Trečią vakarą brolis prašo, kad Žaltienė savo mergaitę leistų su juo naktigonėn joti.

— Man ne taip ilgu bus su ja per naktį — pridūrė.

Motina iškarto nenorėjo leisti, bet, šiam vis prašant, sutiko.

Nujojęs Žaltienės brolis girion vėl sukūrė ugnį ir, pasiėmęs rykštę, prabilo:

— Pasakyk, mergaite, kur tavo tėvas?

— Gi šitam ežere paliko. Kai mama grįš atgal, tai pasakys priėjus prie ežero:

— Žalty, Žalty, mano vyre, jei dar gyvas, išleisk pieno putas, jei negyvas — išleisk kraujo putas! — ir jis išlys.

Sužinojęs sesers vyro paslaptį, brolis nuėjo su dalgiu į tą ežerą ir pašaukė žaltį. Kai ėmė iš vandens kilti pieno putos, jis kaip kirto su dalgiu ir nukirto žaltį.

Atėjo laikas Žaltienei namo grįžti.

Tada jos brolis pasislėpė ir laukia, ką ji darys, o ji privažiavo prie ežero ir sako:

— Žalty, Žalty, mano vyre, jei dar gyvas — išleisk pieno putas, jei negyvas — išleisk kraujo putas!

Ėmė ir išlindo kraujo putos. Pamačiusi, kad jos vyras žuvęs, Žaltienė ėmė mušti savo dukrelę, o ši tiek išsigando, kad net ėmė drebėti ir pagaliau bemušama pavirto į drebulę, o berniukai: vienas — į ąžuolą, o antras — į uosį. Pati Žaltienė įlindo stebulėn.

Liet. pas., II, 76, 68 p.

Kartą gyveno karaliaus duktė, kuriai tėvai davė žiedą ir liepė jo nepamesti. Vieną rytą nuėjo karalaitė prausti burnos, ir įpuolė jos žiedas dumburio gilumon. Siekė ir pati karalaitė savo žiedą, siekė jį ir kiti, bet niekas negalėjo pasiekti. Tada atsistojo karalaitė ir ėmė graudžiai verkti. Jai beverkiant blykst prie jos žaltys ir klausia ją:

— Ko tu verki?

— Aš turėjau žiedą, bet jis nupuolė dumburio dugnan, ir niekas negali jo išimti.

— Būk mano pati, tai aš tau jį išimsiu — tarė žaltys.

— Gerai, būsiu — atsakė karalaitė.

— Antradienį atvažiuosiu vestuvių kelti — tarė žaltys ir, pakėlęs nuo dugno žiedą, padavė jį karalaitei.

Karalaitė, grįžus namo, pasisakė, kad ji pasižadėjo žalčiui ir ėmė raudoti.

— Tylėk, neverk! Mes padarysime, kad tau nereikėtų už žalčio tekėti. Eik svirnan ir verpk linus! — nuramino ją seserys.

Atėjo antradienis, ir atvažiavo žaltys su piršliais ir pabroliais — visokiomis biaurybėmis. Karalaitės seserys vietoje savo jauniausios sesers išvedė jiems karvę, užrišusios jai skarelę. Žaltys pašoko su karve ir sako:

— Čia ne mano mergelė, čia margoji karvelė. Mano mergelė aukštame svirnelyje linelius verpia ir graudžiai verkia.

Tada jos atvedė piršliams kiaulę. Žaltys pašoko su kiaule ir sako:

— Čia ne mano mergelė, čia žiloji kiaulelė. Mano mergelė aukštame svirnelyje linelius verpia ir graudžiai verkia.

Nėra kas daro. Išeina iš svirno karalaitė. Žaltys nusitvėrė ją ir nužvingėjo marių dugnan.

Gyveno jiedu ten gerai. Prisigyveno du sūnu ir dukterį. Vieną kartą prašo žalčio žmona savo vyrą pas tėvus važiuoti. Šis padavė jai stiklinius batukus, vaško ratelį, šilkų kuodelį ir sako:

— Kai tuos batukus sudėvėsi, kai tą ratelį perverpsi, kai tuos šilkus suverpsi, tada leisiu.

Žaltienė labai nuliūdo ir ėmė verkti. Žalčio motina, pasiteiravus, ko ji verkia, šitaip ją pamokė:

— Batukus sudaužk į suolą — ir jie suduž; ratelį pastatyk ant krosnies — ir jis sutirps; kuodelį pamesk į krosnį — ir jis sudegs. Tada ir galėsi važiuoti. Karalaitė taip ir padarė, ir vyras sutiko ją leisti pas tėvus.

— Dabar gali važiuoti. Tik aš tau pasakysiu, kaip tau mane prisišaukti. Kai turėsi grįžti namo, prieik prie marių ir šitaip prabilk: „Žalty vyre, jei dar gyvas — pieno putos, jei negyvas — kraujo putos!" Jei pasirodys pieno putos, tai aš gyvas, jei kraujo — nebegyvas.

Išvyko Žaltienė su savo vaikučiais pas tėvus ir vieši. Vieną sykį jos brolis išsivedė jos berniuką su savim gultų ir sako jam:

— Aš tave mušiu!

— Už ką, dėde, mane muši? — klausė berniukas.

— Pasakyk man, ką tavo tėvas sakė tavo motinai?

— Nežinau, aš negirdėjau.

Antrą naktį Žaltienės brolis išvedė kitą jos berniuką gultų ir vėl ėmė jį kamantinėti, bet ir šis atsakė:

— Nežinau! — ir tiek.

Trečią naktį jis išsivedė Žaltienės dukrelę. Ėmus jai grumoti, ši išsigando ir papasakojo dėdei, kaip jos tėvą reikia šaukti.

Tada Žaltienės brolis pasiėmė dalgį, nuėjo pajūrin ir sako:

— Žalty vyre, jei dar gyvas — pieno putos, jei negyvas — kraujo putos!

Iškilo pieno putose Žaltys, o Žaltienės brolis džiagt dalgiu — ir nukirto jam galvą. Tai padaręs, grįžo jis namo ir pakabino dalgį prieangyje. Žalčio pati, pamačius dalgį, labai nusiminė ir užsispyrė keliauti namo. Dar nenorėjo jos leisti, bet ji paėmė vaikučius ir išėjo ir, priėjus prie marių, prabilo:

— Žalty vyre, jei dar gyvas — pieno putos, jei negyvas — kraujo putos! Subangavo marios — ir Žaltienė išvydo kraujo putas, išvydo — ir ėmė gailiai verkti:

— Nebegyvas mano vyras!..

Jai taip beraudant, ji išgirdo Žalčio motinos balsą:

— Tuodu tavo sūneliu, kaip ąžuolėliu, o ta tavo dukrelė, kaip žalia varlelė. Liet. pas. Įv., II, 84.

Kažkada gyveno vienas ūkininkas. Jis turėjo sūnų ir dukterį. Duktė vis būdavo mėgsta gužinėsna vaikščioti. Kartą ji, beeidama gužinėsna, paklydo ir jau išvaikščiojo visus laukus —ir vis negali nei gužinių, nei savo namų surasti. Išsigando mergina — ir nebežino, ką daryti. Tuo metu atsistojo prieš ją kažkoks ponaitis ir sako:

— Jei tekėsi už manęs, aš tave parvesiu namon, o jei ne, tai prapulsi nakties tamsybėse!

Merginai nebebuvo kas daryti ir ji pasižadėjo tekėti už to ponaičio. Tada šis privedė ją prie jos namų ir pradingo. Ryt dieną ateina tas ponaitis pas merginą ir reikalauja, kad ji tekėtų už jo.

Merginos tėvai ir broliai ėmė pykti, bartis, bet ponaitis vis savo:

— Ji man pasižadėjo — ir turi būti mano.

— Kuo tu vardu? — klausia jį mergina.

— Žaltys! — atsakė ponaitis ir, griebęs merginą, iškilo su ja ir nusinešė ją savo dvaran.

Žalčio dvare tai merginai gera buvo gyventi: valgyt ir gerti, ko tik nori, tarnų ir tarnaičių visi būriai. Pagaliau ji susilaukė ir dukters. Gyvena sau Žaltienė, kaip didelė ponia. Jos duktė jau mergička. Būtų viskas gerai, bet pasiilgo Žaltienė savo tėvų ir sako Žalčiui:

— Aš labai pasiilgau tėvų, norėčiau juos pamatyti.

— Še tau geležiniai batukai! Kai tu juos sunešiosi, tai tąsyk ir važiuosim pas tavo tėvus.

Nešioja Žaltienė vyro padovanotus batukus vienus metus, kitus — batukai, kokie buvo, tokie ir tebėra. Sėdi Žaltienė liūdna ir mąsto, ką jai daryti: taip ji nori pasimatyti su savo tėvais. Tuo metu prieina prie jos tarnaitė ir sako:

— Kodel tamsta tokia liūdna?

— Kaipgi aš nebūsiu liūdna? Vyras davė man geležinius batukus ir pasakė, kad tik tada leisiąs mane pas tėvus, kai aš sudėvėsiu tuos batukus.

— Jei tamsta nemokėsi kas reikia padaryti, tai iki gyva būsi jų nesudėvėsi.

— Tai ką man daryti? — paklausė Žaltienė.

— Aš tamstą pamokysiu — atsakė tarnaitė. — Pakurk tamsta krosnį, įdėk tuos batukus ugnin, padegink,padegink, pašveisk į žemę ir vėl degink, ir vėl šveisk — ir, kaip bematant, juos sudėvėsi.

Žaltienė paklausė tarnaitės — ir bematant sudėvėjo geležinius batukus.

Vieną sykį sugrįžo Žaltys namo, ir sako jam žmona:

— Jau sudėvėjau batukus.

— Na, jeigu jau sudėvėjai, tai dabar galėsim važiuoti — atsakė Žaltys.

Išsirengė Žaltienė ir išvažiavo drauge su vyru ir dukterimi. Važiuoja jie, važiuoja ir privažiuoja ežerą.

— Aš liksiu šitam ežere — sako Žaltys, — o tu važiuok pas tėvus. Kai važiuosi atgal, sustok prie šito ežero ir prabilk: „Žalty, Žalty, jei tu gyvas esi, tai išplauk pieno puta, o jei negyvas, tai išplauk kraujo puta!“ Aš ir išeisiu!

Žaltys įlindo ežeran, o jo žmona nuvažiavo pas savo tėvus.

— Na, kur tavo vyras? — klausia ją tėvai.

— Namie palikau!

— Na, kaip tau ten sekasi gyventi?

— Mano gyvenimas labai geras — tarė duktė ir apsakė tėvams, kur ir kaip ji gyvena.

Taip Žaltienei besisvečiuojant, jos brolis ėmė klausinėti Žaltienės dukrelę, kur jos tėvas, ką jis veikia.

— Namie liko — sako mergaitė.

Bet šis vis nerimsta: klausia ir klausia mergaitę, ir ši visą teisybę apsako:

— Kai važiavom čionai, tai tėvelis liko ežere ir liepė mamytei šitaip jį pašaukti: „Žalty, jei tu gyvas, išplauk pieno puta, jei negyvas — kraujo puta!“, tai, sako, aš išeisiu ir keliausim namo.

— Palauk, aš eisiu pas tą ežerą — pamanė Žaltienės brolis ir, paėmęs kalaviją, nuėjo pas ežerą ir sako:

— Žalty, jei tu gyvas esi, tai išplauk pieno puta, jei negyvas — kraujo puta!

Žaltys, išgirdęs tuos žodžius, iškišė galvą iš vandens, o brolis kaip kirs jam kalaviju — ir nuriedėjo jo galva. Taip padaręs, parėjo jis namo — ir niekam nė žodžio.

Žalčio žmonai nusibodo besisvečiuoti ir ji pakilo keliauti namo. Atsisveikino ji su tėvais ir išėjo. Prieina ji prie ežero ir šaukia:

— Žalty, jei tu gyvas, išplauk pieno puta, jei negyvas, tai išplauk kraujo puta!

Tuoj iškilo kraujo puta — ir vargšė Žaltienė pamatė, kad jos vyras jau nebegyvas. Tada Žaltienė nebežinojo, kas daryti, sugrįžo pas tėvus — ir ten liko gyventi. Liet. pas. Įv., IV, 65.

Žalty vyre,
Žaltožėl, žaltožėl,
Jei tu gyvas —
Pieno kunkuls,
Pieno kunkuls,
Jei negyvas —
Kraujo kunkuls,
Kraujo kunkuls,
Vienas sūnelis
Ąžuolėlis, ąžolėlis,
Antras sūnelis
Uoselėlis, uoselėlis,
O tą lepšę
Epušėlę, epušėlę,
Tegul pučia
Visi vėjai, visi vėjai —
Tegul dreba
Epušėlė, epušėlė!
Aš pati močiulė —
Sedulėlė, sedulėlė.

Užrašė E. Paulauskaitė, Panevėžyje.

III. Geležinė gyvatė (Anguis fragilis).

Geležinė gyvatė, kurią kitaip dar gluodenu, varine gyvate, žilvine gyvate ir kt. vadina, priklauso prie visai nepavojingų mūsų krašto gyvulėlių. Orutiniu pavidalu geležinė gyvatė iš dalies primena driežlus, ir nieku būdu negalima jos net įtarti, kad jinai nuodinga; tenka todel stebėtis visais mūsų tautos žmonių prasimanymais apie tariamąjį geležinės gyvatės nuodingumą, kuris, pakartoju, tiesiog iš piršto išlaužtas.

A.

Žalvarinė gyvatė pavojingiausia iš visų gyvačių; ji turi ant galvos lyg vainiką sudarytą iš skujelių. Domantų sd., Dotnuvos vl.

Bet kurios apylinkės gyvatės kas septinti metai sušliaužia vienon vieton ir išrenka gyvatę, kuri lenda žemėsna ir per septynius metus pavirsta geležine gyvate. Jei geležinė gyvatė, išlindusi iš po žemių, ką nors kerta, tai jos įkirstasai asmuo, daiktas (= žmogus, gyvulys arba medis) tuojau darosi nebegyvas, o jei akmenį kerta, tai akmuo sutrupa.

Užrašė St. Gailiušis, Beržytės vienk., Troškūnų vl.

Jei geltonoji gyvatė įkerta, tai tam žmogui nebėra vilties pagyti.

Ramygala.

Pas mumis geležinę gyvatę kitaip dar geltonąja vadina, ir sako, kad nuo jos negalima išbėgti: ji ir vandeniu plaukianti ir ugnyje nedeganti. Po žemėmis gyvenanti jos giminietė, raudonoji gyvatė, kuri kas septinti metai išlendanti paviršiun ir tiktai vieną minutę tegyvenanti, bet ką spėjanti per tą laiką įkirsti, visi žūstą: žmogus ar gyvulys miršt̨as, medžiai džiūstą, o akmenys trupą.

Užrašė St. Pikšrys, Žvirblių dv., Ramygalos vl.

Visame pasauly esanti viena gyvatė, kuri gyvenanti po žemėmis ir tiktai į septintus metus išlendanti iš po žemių; išlindusi tegyvenanti vieną minutę ir, jei per tą laiką ji įkerta žmogų ar gyvulį, tai kirstasis vietoj krinta negyvas; jei įkerta medžiui — medis tuojau nudžiūsta, o jei — akmeniui — akmuo subyra į miltus.

Užrašė St. Pikšrys, Žvirblių sd., Ramygalos vl.

Gyvatės turi savo karalių — gluodeną, kuris pasižymi labai ilgu gyliu ir tekerta vieną kartą per metus. Jei gluodenas įkerta žmogų, tai žmogus būtinai miršta pagyvenęs dar tiek laiko, kiek reikalinga girioje sušukus aidui pranykti. Jei gluodeną užmušti ir jo kūno dalis krūvon sustumti, tai jis tuojau sugyja ir nueina. Be to, gluodenas galvoje turi kryžių. Užrašė L. Žukauskaitė, Renavas.

Jei geležinę gyvatę užmuši, tai ligi saulės nusileidimo ji neišdvesia. Panevėžys.

Gluodenas — baisus sutvėrimas, kuris, pamatęs žmogų, puola jį ir nukerta. Raudėnai.

Jei geležinė gyvatė įgelia žmogų, tai tasai žmogus tik tiek laiko teišgyvena, kiek jo reikalinga karvei subaubti.

Vabalninkai.

Gluodenas tekanda tiktai ligi tebėra rasa.

Gargždai.

Geležinės gyvatės įkirtimas labai pavojingas, — žmogus nuo jo turi mirti. Panevėžys.

Jei geležinė gyvatė įgelia žmogų, tai jisai vietoje krenta negyvas. Panevėžys.

Jei sidabrinė gyvatė įkanda, žmogus iškarto numiršta.

Naumiestis.

Jei geležinė gyvatė įkerta žmogui arba gyvuliui, tai jie vietoje netenka gyvybės. Laimė tiktai, kad geležinė gyvatė labai baili ir bereikalingai niekuomet nekerta, o jei kartą įkerta, tai turi prieiti prie akmens ir tiktai po to gali vėl kirsti. Južintai.

Geležinės gyvatės gėlimas labai pavojingas, ir jos įgeltas žmogus turi būtinai mirti. Bet ką nors geldama, geležinė gyvatė pražudo savo geluonį ir, bausmei už jos įgeltojo žmogaus mirtį, pati pastimpa, nes driežlė kito geluonies jai nebeatneša. Paistris.

Geležinės gyvatės įkandimas pavojingiausias už visų kitų gyvačių; jei ji įkanda, tai galima išsigelbėti tiktai turint rūkštų obuolį. Reikia obuolio sunka patepti žaizdą — ir įkandimas nieko nekenkia.

Dotnuva.

Jei geležinę gyvatę užmuši, jos kūną sukaposi ir tuos gabalėlius sustumsi, — jie suaugs. Jei geležinė gyvatė ką nors, žmogų arba gyvulį, savuoju gyliu įgelia, tai įgeltasai turi mirti, nes nuo jos įgėlimo sunkiau išsigydyti, negu nuo pantinės gyvatės.

Joniškėlis.

Jei geležinė gyvatė įkanda, tai ją reikia tuojau užmušti, galvą sutrinti ir dėti prie žaizdos — ir tada pagysi. Panevėžys.

Gluodenas tiktai tada nuodingas, kai lyžtelia dvylika kartų.

Naumiestis.

Jei gluodenas lyžtelia į pradrėkstą vietą, tas jo lyžtelėjimas pavojingas. Naumiestis.

Jei sukapoti gluodeną į tris dalis, tai tos dalys sueinančios.

Naumiestis.

Sukapota gyvatė vėl suauga, bet daro tą tiktai žmogui nematant. Naumiestis.

Geležinės gyvatės mušti negalima, nes jinai mušama sutrūksta į mažučius gabalėlius, iš kurių užauga po vieną gyvatę.
Užrašė St. Misiūnas, Skapiškis.

Jei gluodeną sukaposi beržine ryksšte — jis atgyja, jei šermukšnine — nebeatgyja. Naumiestis.

Jei gluodenas šienaujant pabėga, bus lietaus. Naumiestis.

IV. Driežlai (Lacerta).

Tikrųjų driežlų pas mus sutinkami du: driežlas vikrasai (Lacerta agilis) ir driežlas gyvavedys (Lacerta vivipara). Kadangi pirmasai jų žymiai stambesnis už antrąjį ir tokiu būdu lengviau pastebimas, tai, manau, kad folklore kaip tiktai jisai ir figūruoja gyvačių daktaro rolėje. Šiuodu abu gyvulėliu nenuodingu.

A.

Saulė, pamačiusi užmuštą driežą, verkia. Gudžiūnai.

Saulė verkia, jei pamato užmuštą driežą (driežlę). Jis užmušti galima, tik užmušus reikia jį žemėn įkasti. T. Žd., I.

Driežą ar gyvatę pamačius reikia užmušti, nes jie saulę gadina.
T. Žd., IV, 501 p.

Pasakoja žmonės, kad driežlės įkąstam žmogui Dievas nuodėmių daugiau atleidžia. Raguvėlė.

Driežlų yra dvejopų: gerųjų ir piktųjų. Gerieji driežlai, pamatę žmogų einant gyvatės link, ją nuveda į šalį; piktieji tomis pat aplinkybėmis pašaukia gyvatę, kad įkąstų. Utena.

Driežlės yra kilusios iš tų pačių gyvačių, nes, gyvatei gyvačiukus išperėjus, kurie greitesni, tie palieka gyvatėmis, o kurie ne taip greiti, tie palieka driežlėmis. Paistris.

Driežlė kanda taip pat, kaip ir gyvatė, tik jos įkandimas mažiau pavojingas žmogui. Paistris.

Kiekviena driežlė turinti geluonį ir galinti įgelti taip pat, kaip gyvatė. Bet jei kuri driežlių atiduoda savo geluonį gyvatei, tada ji nebeturi kuo gelti ir esti visai nepavojinga. Paistris.

Jeigu driežlė įkanda žmogui į koją arba ranką, tai tos kūno dalys jam nudžiūsta. Naujamiestis.

Driežo negalima mušti, nes mušant jis apspiaudo žmogų nuodingu skystimu, ir visas žmogaus kūnas pradeda pūti. Tokio ligonio negalima išgydyti jokiais vaistais ir jis tuojau miršta.
Šlekiškių sd., Vabalninko vl.

Jei driežlė apspiauna žmogų, tai apspiautoji jo kūno dalis, pav., ranka arba koja, ima džiūti. Raguvėlė.

Driežas tik burtininkui nieko pikto negali padaryti. Paprastiems žmonėms jis yra labai nuodingas. Jis nekanda, bet spiauna ant žmogaus ir, jei pataiko ant nuogo kūno, tai dažniausiai žmogus turi mirti.
Kurkliai.

Jei driežas prišlapina ant kojos, tai koja atpūsta.
L. M. Dr.

Jei driežlui nukirsi uodegą, tai ši palieka gyva iki saulės nusileidimo. Panevėžys.

Jei žmogus užmuša driežą, tai tą žmogų gyvatė įkąs.
Vabalninkas.

Jei pamatei driežlą, tai žinok, kad arti yra ir gyvatė, nes driežlas nešioja gyvatės geluonį. Piniava.

Saugokis tos vietos, kuria perbėga driežas, nes tenai netoliese yra gyvatė: driežas — jos buvimo pranešėjas. Panevėžys.

Pasakoja žmonės, kad, sutikęs driežlę, žinok, kad netoli jos esanti ir gyvatė, nes driežlė nešiojanti gyvatės geluonį, kuriuo ta kertanti. Piniava.

Driežlas — gyvačių pasiuntinys, nes, jam praslinkus, greitai šliaužia ir gyvatė. Panevėžys.

Jei eini mišku ir sutinki driežlą, tai neik tuo keliu, kuriuo driežlas atšliaužė, nes tuo pačiu keliu atšliaužia ir gyvatė. Driežlas — gyvatės pranešėjas. Panevėžys.

Driežlė atneša gyvatei geluonį (kitur sako — nuodų), ir todel reikia ją žudyti. Panevėžys.

Pas mus žmonės neapkenčia driežo, nes jis duodąs gyvatėms geluonius. Panevėžys.

Pas mus žmonės pasakoja, kad driežlė nešanti gyvatei geluonį ir vaistus; jei žmogus, gyvatę užmušęs, neparneša jos kiton vieton, pav., namo, arba neužkasa žemėn, tai driežlė ją radusi išgydanti.
Dubų sd., Panevėžio vl.

Driežą vadina gyvačių daktaru. Jei gyvatė įkerta žmogui arba gyvuliui, tai ji negalinti savo geluonies ištraukti, nes traukiant jis nutrūkstąs. Tada ji nubėganti pas driežą, ir šis duodąs jai naują geluonį. Šlekiškių sd., Vabalniko vl.

Driežlas — gyvačių daktaras, nes ne tiktai atneša joms geluonį, bet ir užmuštas gyvates atgydo. Svedasai.

Driežlės esančios gyvačių tarnaitės ir atnešančios joms geluonį. Kam nors įkandus, gyvatė ne tiktai pražudo savo geluonį ir niekam įgelti nebegali, bet net pati pastiptų, jei nebūtų driežlių, kurių viena atneša gyvatei savo geluonį. Gavus geluonį, gyvatė pasidaro vėl nuodinga. Paistris.

Jei užmuši gyvatę ir gyvatės galvos nesudaužysi, tai driežlė ją atgaivins. Panevėžys.

Gyvatė, kirsdama žmogui, palieka savo geluonį; tada driežlė atiduoda jai savo geluonį, o pati užaugina sau kitą.
Naujamiestis.

Pataikę užmušti gyvatę ir pastebėję arti tos vietos bešliaužiantį driežlą, žmonės sako, kad driežlas einąs gyvatės gydyti.
Panevėžys.

Pasakoja žmonės, kad, kai gyvatė nebeturi nuodų, tai driežlas jai tų nuodų paduodąs; jis turi jų savo liežuvyje. Raguva.

Driežlė nuodų atneša gyvatei iš kažkokių augalų, kurie tų nuodų savyje turi. Biržai.

Atradęs užmuštą gyvatę, driežlas įlenda ion pro jos galvą, o išlenda pro uodegą, ir tokiu būdu ją atgaivina. Pandėlys.

V. Geležinė varlė (Emys orbicularis).

Geležinė varlė priklauso prie mūsų krašto retenybių ir kiek dažniau besutinkama tiktai pietinėse jo dalyse. Žinoma, nuo to pareina ir retas jos minėjimas folkloro dalykuose. Man teko nugirsti tiktai šie mūsų sodiečių samprotavimai apie geležinę varlę.

Geležinė varlė mėgsta lankyti kalnelius. Jei tokią vietą sužinai, tai pataikyk tą metą, kuriuo jinai išeina medžiotų ir aptverk jos lizdą kuoleliais taip, kad jinai negalėtų atgal įeiti. Grįžusi atgal ir negalėdama lizdan patekti, geležinė varlė prineša daug visokių žolių ir per jas įsirita lizdan. Tas žoles surink, mesk vandenin ir žiūrėk, kuri žolė plauks prieš vandenį: ją pastebėjęs ištrauk iš vandens, ir galėsi geležį ir kitus daiktus piauti. Dzūkija.

Geležinė varlė savuosius kiaušinius išperi akių pagalba: ji įspyrusi žiūri į kiaušinius — ir taip jauniklių susilaukia. Užtat ir sakoma: „ko žiūri, kaip čerepakas į kiaušinius?“ Telšiai.

Priedas I.

Bijo, kaip driežlė saulės. Pasvalys.

Slenka, kaip driežas. Sėda.

Ko žiūri, kaip driežlas į gegužę? Miež. žd.

Veiz, akis išplėtęs, kaip driežas į gegužę. S. Dk.

Žiūri, it driežas į gegutę. L. M. Dr., A. G.

Žiūri, kaip driežlas į kiaušinius. Alunta.

Eik tu, gyvate! Ness. žd.

Eik tu, kirmine raudonasis. L. M. Dr., L. Iv.

Kaip nori gyvatę versk, — jinai vis paliks gyvatė. Linkuva.

Neimk gyvatės į rankas, pakol gylio neištraukei. L. M. Dr., L. Iv.

Įgėlė, kaip morčinė gyvatė. Gelvonys.

Mažas gyvatės kandis, bet sopulys didis.
L. M. Dr., L. Iv.

Gyvatė maža, bet užmuša didį jautį. Mież. žd.

Maža gyvatė užmuša didį jautį. L. M. Dr., A. B.

Maža gyvatė didį jautį užmuša.
T. Kūr. Žied., 1911, 46 p.

Maža gyvatė didelį jautį užmuša. T. Žd., IĪI, 382 p.

Gyvus, kaip gyvatė. Dotnuva.

Lankstus, kaip gyvatė. Dotnuva.

Lervoja, kaip gyvatė. Panevėžys.

Piktas, kaip gyvatė. Ramygala.

Raitosi, kaip gyvatė skruzdėlynan patekusi.
T. Žd., III, 388 p.

Rangosi, kaip gyvatė. Pušalotas.

Šnypščia, it kirmis po laužu. Mież. žd.

Šnibžda, kaip gyvatė. Giedraičiai.

Šnypščia, kaip gyvatė. Panevėžys.

Šnypščia, kaip gyvatė po laužu. Panevėžys.

Žiūri iš po žemės, kaip gyvatė. Giedraičiai.

Kad tik būtų laužų, o gyvačių netruks. Sėda.

Galėtų jis pautą po angim paimti.
A. Schleicherio chrestomatija, 110 p.

Gal iš po gyvatės kiaušinį išviliosi?
L. M. Dr., V. Jog.

Iš po gyvatės su liežuviu kiaušinius išimti.
L. M. Dr., L. Iv.

Ėd, kaip žaltys lukštus. L. M. Dr., L. Iv.

Gudrus, kaip žaltys. T. žd., III, 385 p.

Nuliūdęs, lyg žalčio kiaušinį radęs. Dotnuva.

Prilenkia žalčio sprandą. L. M. Dr., L. Iv.

Pūkštaun, it žaltys po karklyną. L. M. Dr., L. Iv.

Raitos, kaip žaltys, kaip kirmis, kaip gyvatė.
L. M. Dr., M. S.

Sklidus, kaip žaltys. Kėdainiai.

Smailus, kaip žalčio uodega. Kėdainiai.

Sudžiūvęs, kaip žaltys ant lukštų. A. Kos. Lit.

Šnypštai, it žaltys be ožkos pieno.
T. žd., I, 325 p., A. G., Miež. žd.

Šnypščia, kaip žaltys pieno užsigeidęs.
L. M. Dr., V. Jog.

Lėtas, kaip vėžlys. Kėdainiai.

Veiz, kaip čerepaks ing kiaušius.
L. M. Dr., V. Jog.

Žiūri, kaip vėžlys (čerepaks) į kiaušinius. Krekenava.

Žiūr, kaip čerepaks į kiaušį. L. M. Dr., M. S.

Ko žiūri, kaip čerepaks į kiaušinius? Telšiai.

Priedas II.

A.

Šaly kelio baisuokla, medy isuokla, keliu baga trinkutis. (= gyvatė, gegutė ir kiškis). Račiūpėnų sd., Kupiškio vl.

Šili šibla, traki vibla, virų medžių vijokla (= gyvatė).
Gudeliai, Ramygalos vl.

Ant dangaus šypla, miške vypla, ežere troškutis. (= saulė, varna ir žuvis).

Baisogala.

Šioše šiluosi, rojis laukuosi, stakanis vandeny, tisvilis dungu. (= gyvatė, vasarojus, žuvis, angelas).

Gudeliai, Ramygalos vl.

Šiušiapėdė, lipamedė, toligirda. (= gyvatė, voveris, gegužė).

L. M. Dr.

B.

Geltonas žaltys ant kaklo apsivyniojęs baubi. (= žmogus su trimitu).

Kėdainiai.

Žiba, kaip žaltys, ėda kaip arklys. (= dalgė).

Naumiestis.

J. Žiurlys.

Dr. Edm. Veckenstedtas — mūsų tautosakos falsifikatorius?

1883 metais dr. Edm. Veckenstedtas, Liepojos gimnazijos senųjų kalbų mokytojas, išleido Heidelberge dviejų tomų žemaičių tautosakos rinkinį antrašte: „Die Mythen, Sagen und Legenden der Žameiten". Rinkinio prakalboje dr. Veckenstedtas pasisako, jog ne jis vienas tautosakos medžiagą rinkęs: jam tą darbą dirbti padėję ir jo gimnazijos mokiniai žemaičiai. Visas tautosakos rinkinys esąs jo ir jo mokinių trejų metų darbo rezultatas. Kiekvienam padavimui ar pasakai jis turėjęs daugybę varjantų, bet del vietos stokos negalėjęs jų visų paskelbti. Svarbiausias dalykas, kurį jam pačiam pavykę užrašyti, esąs padavimas apie Žemaičių kilimą.

Šis tautosakos rinkinys, vos iš spaudos pasirodęs, tuojau atkreipė į save mokslininkų dėmesį. Prof. A. Becenbergeris tuojau pastebėjo:*) „Ką mums senieji rašytojai pažymėjo apie lietuvių mitologiją, visa buvo miglota, neaprėžta, jog negalima buvo iš to padaryti bet kokių aiškesnių išvadų. Seniai visų dėmesys buvo nukrypęs į gyvąsias tautos fantazijos liekanas, iš kurių būtų galima gauti papildomos medžiagos aniems senųjų rašytojų pažymėjimams patikrinti. Bet žinojome, jog lietuvių tauta maža teturi neeiliuotos tautosakos liekanų. Taigi įsivaizduokite, kaip turėjome nustebti, kai dr. V. per tokį trumpą laiką surinko tokį didelį žemaičių padavimų skaičių, suteikdamas moksliškiems tyrinėjimams naujos mitologinės medžiagos, kurioje figuruoja daugiau, kaip šimtas arba mažai težinomų, arba visai nežinomų mitologiškų būtybių... Pav., pirmojo tomo 154 p. randame keleta pasakų apie dievišką būtybę *Gondu*. Gondu vartojamas

*) Altpr. Monatsschrift Bd. XXII Hft. 3—4.

vienaskaitos vardininko linksny, bet tokiomis galūnėmis žodžių lietuvių kalboje nepasitaiko. Dalykas paaiškėja pastebėjus, jog ir Lasickis, lenkų XVI a. istorikas, nežinia iš kur paėmęs, mini savo veikale „De diis Samagitarum" tą pačią dievybę ir tuo pat vardu. Šis faktas mažina rinkinio vertę juo labiau, kad gali būti ir daugiau panašių faktų... Mokslinės vertės dr. V-to darbas turėtų tik tuo atveju, jei galėtume patikrinti surinktą medžiagą, bet jis mums nepažymėjo, iš ko ir kur jis tą arba kitą dalyką užrašė. Todel skaitytojas ar tyrinėtojas ir negali visai pasitikėti p. V-to surinkta tautosakos medžiaga".

Prof. Brückneris savo straipsny*), įdėtame „Archiw für Slawische Philologie", sako: „Mitologinės figuros, kurias mums rodo V., lieka uždarytos, kaip ir seniau".

Daug aštresnės kritikos dr. V. susilaukė iš Jono Karlavičiaus. Straipsny „La mythologie lithuanienne et M. Veckenstedt"*) J. Karlavičius rašo:

„Skaitai Veckenstedtą ir jauti, kad čia kažin kas nesklandu, nedera, tiesiog nepriimtina. Apie Perkūnienę (Perkūno žmoną) iki 1883 metų niekas nieko nebuvo girdėjęs. Daug dievybių yra paimta iš Lasickio. Pavyzdžiui, Perdoytus, pilvo dievaitis, ir V-to rinkiny užima tą pačią vietą. O Lasickis seniai jau mokslininkų sukritikuotas. Iškyla mums naujos dievų figuros — Ugniedievas ir Ugniedokas.

Iš tikrųjų, sunku nerašyti satiros, turint prieš akis autorių, kuris arba pats yra labai naivus, arba mano visą pasaulį esant tokį naivų, kad galėtum priimti panašios rūšies produktą už tikrą mitologišką prekę. Esu įsitikinęs, kad geras skaičius tautotyrininkų, paskaitę kelis puslapius p. V-to tautosakos, užvers knygą sakydami: „Negaiškime veltui laiko". Įsivaizduokit, per šimtą dievybių apgyvendinta Žemaičių Olimpe! Ir daug čia kas reikia priskirti p. V-to fantazijai. Iš pradžių buvau kaltę sumetęs jo padėjėjams*), bet dabar matau kaltą esant patį V-tą... Įsivaizduokite, V. paskirdavo vaikeliui surinkti atostogų metu tiek ir tiek pasakų. Mokinys, negalėdamas reikiamo skaičiaus surinkti, pasisemdavo tų pasakų iš savo fantazijos.

Norėdamas gauti tikslesnių informacijų, tuo reikalu kreipiausi laiškais į du pažįstamus asmenis, gyvenančius Žemaitijoje ir renkančius tautosaką, klausdamas, ką jie gali pasakyti apie p. V-to surinktą

---

*) Mélusine, Tome V Nr. 5 1890 m.

**) „Ateneum" vol. XXX 355 p.

medžiagą. Vienas iš jų, M. D. S.**), savo laiške, rašytame 1883 m. spalių mėnesio 12 d., pareiškia: „V. nemoka nei vieno žodžio lietuviškai. Jis, gavęs mano laišką, jam lietuviškai apie jo „mitus" parašytą, prašė klasėje lietuvius mokinius, kad jam tą laišką išverstų vokiškai. Vienam mokiniui tą laišką verčiant, visi mokiniai paslapčia juokėsi, nes jie patys daugumoje buvo tų „mitų" ir „pasakų" autoriai."

Keletui metų praslinkus, — rašo toliau J. Karlavičius, — gavau naujų argumentų V-to „mokslo darbams" demaskuoti. Aš paprašiau savo draugą S. Narutavičių pasiinformuoti pas senuosius Veckenstedto mokinius, kaip V. surinko savo „mitus" ir „pasakas". P. Narutavičius, buvęs Liepojos gimnazijos mokinys, buvo toks malonus ir patiekė man laišką: „Ponui J. Karlavičiui. Atsakydami į Jūsų norą, turime garbės pranešti, jog, mūsų žiniomis, Veckenstedto paskelbtos lietuvių pasakos ir mitai susideda iš daugelio mūsų draugų laisvų išgalvojimų („freie Erfindungen"). (Pasirašo) Fr. Johswich, J. Scherl. Liepoja, 1889 m. balandžio m. 27 d."

Ponas S. Narutavičius savo laiške, man adresuotame, 1890 m. birželio m. 22 d. rašo: „Ir mano parašą gali padėti po tuo pačiu laišku šalia mano mokyklos draugų — Fr. Johswich ir J. Scherl".

Neseniai, — rašo toliau J. Karlavičius, — mano draugas p. J. M. Gižicki, Mintaujos gimnazijos mokytojas, malonėjo man įteikti laišką, parašytą diktuojant vienam V-to mokiniui, dabartiniam kunigui p. M. P. Aš pacituosiu iš to laiško keleta frazių, tinkančių mūsų reikalui: „Veckenstedtas nemokėjo nei lietuvių, nei lenkų, nei rusų kalbų; jis temokėjo tarti keleta žodžių lenkiškai ir rusiškai. Jis liepdavo mokiniams papasakoti lietuvių pasakų, kurias jis pats „tikrino", lygindamas su Stryjkovskio ir Narbuto raštais, jam prašant į vokiečių kalbą išverstais. Keleta kartų p. V. darė „moksliškas" ekskursijas į Žemaičius; kartą aplankė p. P. tėvus, kur žvejodamas ir girtuokliaudamas praleido laiką".

Baigdamas savo straipsnį, J. Karlavičius dr. Veckenstedtą vadina lietuvių tautos tradicijų falsifikatorium.

Kaip matėme, V-tas susilaukė labai smarkių priekaištų ir iš labai rimtų mokslininkų dėl savo tautosakos rinkinio. Su daromais priekaištais nesutikti negalime. Juk dr. Veckenstedtas, savo kritikų spaudžiamas, nepaskelbė lietuviškųjų tautosakos tekstų, nors tatai padaryti vis žadėjo*). Jis nenurodė vietų ir asmenų, kur vienas arba

*) Žiūrėk Bilenšteino str. „Magazin" XVIII Mitau, 1883 m.
**) Tur būt, p. Dov. Silvestravičius.

kitas tautosakos dalykėlis buvo jo paties arba jo mokinių užrašytas. Šis faktas taip pat leidžia mums įtarti dr. Veckenstedtą. Taigi įtarimų turime pakankamai. Bet vien tuo, norėdami moksliškai įvertinti jo darbą, pasitenkinti negalime. Reikėtų būtinai išspręsti klausimą, ar visa V-to surinktoji medžiaga yra nepatikima, ar tik tam tikra josios dalis.

Kad dr. V-tas mėgsta medžiagą falsifikuoti, galime įsitikinti ir iš jo didžiosios pasakos, apimančios arti septyniasdešimt puslapių, kur jis kalba apie Žemaičių kilimą. Pasakos turinys šitoks.

Viešpats Dievas su angelu Mykolu, pasivertę elgetomis, eina per žmones ir įsitikina, jog žmonių giminė esanti labai pasileidusi, ir pasiryžta ją nubausti. Dievaičiam Ugniedieviui ir Ugniedokui įsako padaryti didelį aukso kalną. Į tą kalną liepia suvaryti tik geresniuosius žmones ir po pora įvairių gyvulių. Angelas Aukštis su kitais angelais ir milžinais sunaikina visą žemės gyvūniją, leisdamas iš dangaus sierą, smalą ir ugnį. Bematant viskas pavirsta degėsiais. Dievas liepia atidaryti kalną ir išleisti žmones ir gyvulius. Išlikusieji žmonės nebepažįsta žemės, kur seniau gyveno. Angelas Aukštis gauna iš Dievo įsakymą — apgyvendinti žemę. Angelas tuojau liepia vėjo ir vandens milžinams nuvalyti žemę nuo degėsių vandeniu, o žmonėms su gyvuliais tenka sulipti į labai aukštą, sniegu padengtą kalną, kad nepaskęstų. Žmonės palaiko sniegą brangiu daiktu ir ima jį kimšti į savo kišenes ir indus. Vargais negalais nusileidę nuo kalno, šie žmonės ima keliauti. Jie pradedami pasakoje vadinti Žemaičiais. Bekeliaudami daug ko išmoksta iš kitų žmonių. Išmoksta statytis namus ir ima į juos nešti saulės šviesą su maišais. Kartą Žemaičiai atvyksta į tokią šalį, kur gyvena nykštukai. Neužaugos labai stipri, gudrūs ir moka burtus daryti. Be to, jie ir neįžeidžiami. Kas nykštukų kraujuje išsimaudo, tampa nebeįžeidžiamas. Nykštukai turi labai daug aukso ir sidabro ir gali būti nematomi.

Žemaičiai keliauja dar toliau — ir atvyksta į laukinių milžinų šalį. Milžinai gyvena kalnų olose, ėda žmones ir gyvulius. Jie turi kaktoj po vieną didelę akį ir pakaušy po mažą akelę. Juos galima nužudyti tik išduriant didžiąją akį, nes jų kūnas neįžeidžiamas. Žemaičiai randa kraštą, kur vien moterys gyvena. Jie nuvyksta ir į požemio karalystę, kur jų tėvų dvasios gyvena. Pagaliau jie atvyksta į tą kraštą, kur ir dabar gyvena. Kelią jiems rodo ir visą laiką jais rūpinasi dievaitė Žemaitė ir angelas Aukštis.

Susipažinę su pasakos turiniu, tuojau pastebime, kad pirmoji pasakos dalis labai panaši į pasaulinį tvaną, žydų Biblijoj aprašytą

Žemaičių kelionė primena Odisėjo ir Zygfrydo keliones bei nuotykius. Kai kurie žemaičių nuotykiai primena mums Vokiečių šildbirgerių nuotykius ir Graikų Heraklio darbus. Žemaitė, lydinti savo tautiečius į paskirtąją žemę, labai mums primena dievaitę Atenę, besirūpinančią Odisėju ir t. t.

Taigi įsižiūrėję į šią pasaką, kuria dr. V-tas savo tautosakos rinkinio prakalboje taip didžiavosi, nematome nieko, kas joje būtų žemaitiška. Turint galvoje prof. A. Becenbergerio ir J. Karlavičiaus priekaištus, dalykas visai paaiškėja. Nėra abejonės, kad dr. V-tui ir daugumai jo mokinių buvo žinoma: „Odisėja", „Nybeliungų daina" ir daugybė kitų kraštų tautosakos dalykų. Šiuos svetimos tautosakos motyvus dr. V-tas, būdamas pseudomokslininkas, ir panaudojo savo pasakai. Juo labiau tuo galime dr. V-tą įtarti, nes nei D. Silvestravičius*), nei E. Volteris**) nėra Žemaičiuose radę panašios rūšies pasakų ar padavimų.

Nurodžius kai kurias visai nepatikimas dr. V-to tautosakos rinkinio vietas, tenka pažvelgti, ar nėra tokių pasakų ar padavimų, kuriais galėtume ir pasitikėti. Remdamiesi prof. A. Becenbergerio pastabomis***) turime pripažinti, jog ne visa dr. V-tas sufalsifikavo. Taip pat susipažinę su E. Volterio surinkta tautosakos medžiaga**) turime tą patį pripažinti. Bet vis dėlto ir čia atsargumas mums gėdos nedarytų. Veik visi dr. V-to bendradarbiai (jų sąrašas yra rinkinio prakalboj) buvo nelietuviai: daugumoj vokiečiai, žydai ir lenkų dvarininkų vaikai. Nors jie ir gyveno Žemaitijoj, bet kad būtų mokėję anuo metu lietuviškai, tenka abejoti. Kitas gal šiek tiek ir mokėjo, bet tautosakai užrašinėti reikia pakankamo kalbos mokėjimo. Vadinas, V-to mokiniai, norėdami „pasitarnauti" savo mokytojui, galėjo užrašyti ir tikros, bet del kalbos nemokėjimo labai iškraipytos tautosakinės medžiagos.

Padarę šias pastabas, turime prieiti išvados, jog dr. Edm. Veckenstedto „Die Mythen, Sagen und Legenden der Žameiten" anaiptol nėra moksliškas darbas. Rinkėjui, matyti, rūpėjo mokslininko garbė, bet ne moksliškas darbas. Kartą sugavę dr. V-tą meluojant, juo ir kitur pasitikėti nebegalim. Taigi norint, kad dalis jo išleistos tautosakinės medžiagos turėtų moksliškos vertės, reikėtų visas rin-

*) Žiūrėk M. S. Sylwestrowicz „Podania Żmuidzkie" 1894 Waršawa I ir II t.
**) Žiūrėk „Географическое Обозрѣніе" 1889—1890 m.
***) Žiūrėk „Altpr. Monatsschrift" Bd. XXII, Hft. 3 ir 4.

kinys, kur galima, patikrinti pagal gyvąsias žemaičių fantazijos liekanas. Kitaip dr. V-to tautosakos rinkinys negali turėti pilietiškų teisių kitų rimtų ir moksliškų mūsų tauosakos rinkinių tarpe!

Dar tenka pastebėti, kad dr. J. Šliupas 1897—1900 metais išvertė šį dr. E. V-to tautosakos rinkinį į lietuvių kalbą ir išleido Amerikoje, nepridėdamas nuo savęs jokių pastabų. Pats vertimas labai blogas, taip pat labai gramozdiška ir vertimo kalba. Tad tiems, kurie bandytų tikrinti dr. V-to tautosakos autentiškumą, tektų naudotis ne Šliupo vertimu, bet pačiu originalu.

Vaclovas Biržiška.

Lietuviškųjų dainų literatūros bibliografija.

I.

Dainų bibliografija:

1) *S. Baltramaitis* Sbornik bibliografičeskich materialov dlia geografii, istorii, istorii prava, statistiki i etnografii Litvy. Izd. II. S.P.B. 1904. p. 616.

326 — 341 p. ir 515 — liet. dainos; apie dainas; gaidos, muzika ir šokiai.

2) *Fr. Gawełek* Bibliografija ludoznawstwa litewskiego. Wilno. 1914. p. 77.

3) *P. Gaučys* Esamoji literatūra Kaune dainų srity — Knygos 1924 Nr. 4—6. p. 291—300.

4) Vaclovas *Biržiška* Lietuvių bibliografija I. d. 1924; II. d. 1926; III. d. 1929 (sutr. Bibl. I, II, ĮĮĮ), žiūr. taip pat A. *Niemi* Tutkimuksia liettualaisten kansanlaulujen alalta 1913. (N. 363) ir M. *Biržiška* Dainų literatūros istorija. (N. 369).

II

Seniausieji lietuvių dainų tekstai iki L. Rėzai.

5) J. A. v. *Brand* Reysen durch die Marck Brandenburg, Preussen, Churland, Liefland... Duisburg a. Rhein 1702. p. 46 + 516 + 4 + 16. (Bibl. I. N. 111).

Antras leidimas, olandų kalba, pasirodė Utrechte 1703 m. — Nieuwe En Nauwkeurige Reis — Beschrijving... (Bibl. I Nr. 112a). — P. 99 duodamas lietuviškas vienos raudos tekstas, p. 107 — 108. liet. tekstas dainų: Norimes,

y, heiza viva ir Ar asz taw ne mielas buwau (olandų tekste p. 130 ir 140). Šiuos tekstus atspausdino A. *Schleicher* Lit. Volksl. p. V ir M. *Biržiška* Liet. dainų literatūros ist. p. 15—16.

Brand keliavo 1673—1674 m. iš Karaliaučiaus kopomis per Palangą Rygon.

6) Philipp *Ruhig* Betrachtung d. littauischen Sprache. Königsberg 1745. p. 88 (Bibl. I. N. 172).

P. 75 — 77 įdėtas lietuviškas tekstas dainų: 1) Anksti rytą rytužį, 2) Aš turėjau žirgužėlį, 3) Aš atsisakiau savo močiutei. Užrašytos apie 1698 m. bene Kaune. Naujai išspausdino: X. *Bohusz* O początkach narodu litewsk. 1808 p. 160—166 (su lenkišku vertimu), L. *Rheza* Dainos 1825 p. 54—57, 136—139 ir 144 — 147 (su vokišku vertimu), A. *Krause* Litthauen 1834 p. 119—122; Fr. *Kurschat*, J. F. *Nesselmann*, W. *Jordan*, M. *Biržiška* Liet. dainų lit. ist. p. 34—43 ir Rinktiniai mūsų senovės raštai I p. 239; vokiškai dar vertė G. E. *Lessing* Briefe die neueste Litteratur betreffend T. II Berlin 1759, J. G. *Herder* Volkslieder 1778—1779, J. W. *Goethe* Die Fischerin 1781—1782; lenkiškai *Osiński*, Fr. *Zatorski* Witold nad Worksłą 1844; čekiškai — *Čelakovsky;* latviškai *Bider, Pabersis.*

7) *Siuntė muni pirszti* (apie 1750) (Bibl. I. N. 187-c).

Rankr., seniau buvo Zaluskių bibl. Varšuvoj, vėliau Peterburgo Vieš. bibliotekoj; išspausdino A. *Brückner*-Arch. f. Slav. Philologie 1890 p. 222 — 224 ir M. *Biržiška* Liet. dainų liter. istorija 1919 p. 41.

8) A. Fr. *Schimmelpfenig* Gedichte Sammlung (a. 1755). (Bibl. I. N. 206-b).

Liet. Mok. Dr. Vilniuje rank. (iš Byrutės bibl. Tilžėje); be A. Fr. Schim. eilių ir šios, Bitėnų apylinkėse užrašytos 7 dainos: 1) Ey, žinau, žinau, alle ne sakau; 2) Diszer, diszerele, 3) O asz iszeidamas, 4) Ką dukryte padarei, 5) Eiswa, merguž mudu gult, 6) Ką mamužė padarei, 7) Atjok atjok bernuži mano. Išspausdino M. *Biržiška* Lietuva 1925 Nr. 110—116 ir Iš mūsų kultūros ir literatūros istorijos 1931 p. 256—258.

9) Joh. Got. *Kreutzfeld* D. Preussische Tempel. (1780 p. 12—15) (Bibl. I. N. 255).

Įdėtos dvi liet., dainos su vok. Kr. vertimu (Gesang am Braut-Abend ir Gesang bei der Heimführung). Kitos Kr. surinktos lietuviškos dainos berods spausdintos nebuvo, tik jomis vokiškiems vertimams pasinaudota *Herderio* ir Fr. S. *Bock'o.*

10) L. v. *Baczko* — D. Preussische Tempel I. 1780. (Bibl. I. N. 256-a).

Išspausdintos kelios lietuviškos dainos.

11) D. *Jenisch* Philosophisch kritische Vergleichung und Würdigung von vierzehn ählteren und neueren Sprachen Europens. Berlin, 1796. p. 503. (Bibl. I. N. 298-a).

P. 491 įdėtos keturios lietuviškos dainos.

12) K. E. *Nanke* Wanderungen durch Preussen. Herausgegeben von Ludwig von *Baczko*. Hamburg 1800. I. — II. B. (Bibl. II N. 404).

Antram tome įdėtos kelios lietuviškos dainos (Iš vakarėlio vėjeliui pučiant, Ko vėjas pūtė); jas, matyt, įdėjo *Baczko*, nes antro tomo sudaryme Nanke nedalyvavo.

13) Xawiery *Bohusz* O początkach narodu i języka litewskiego. Warszawa, 1808. p. 207 (Bibl. II. N. 447).

Dalis egzempliorių išspausdinta 1808 m., kita dalis sudarė VI tomą „Rocznik Tow. Przyj. Nauk", išspausdintą 1810 m.; 160—166 p. pakartotos 3 Ruigio dainos su lenkišku vertimu.

14) L. *Rogalski* Piosnka pospólstwa litewskiego — Tygodnik Wileński 1819. III. p. 254 — 256, 1820. X. t. p. 381 (Bibl. II. N. 507 ir 509).

Dviejų lietuviškų dainų lenkiškas vertimas su trumpa lietuviška ištrauka.

15) Emeryk *Staniewicz* Śpiewy ludu litewskiego — Tygodnik Wileński 1819 VIII. p. 377 — 380, 1820 IX. p. 155, 157, 159, 1821 X. p. 9 — 15 (Bibl. II. N. 509, 521, 532, 538).

15 lietuviškų dainų tekstas su lenkišku vertimu.

16) *Förster* Handbuch d. Geographie I. Berlin 1820. (Bibl. II. N. 512).

Iš Bačkos atspausdinta viena daina.

16-a) Kaz. *Brodziński* Pieśni litewskie — Pamiętnik Warszawski 1820 XVI. p. 449 — 451.

Lenkiškas vertimas.

17) Kazimierz *Brodziński* O poezyi ludu litewskiego — Pamiętnik Warszawski, 1822, III. p. 235.

Dviejų lietuviškų dainų lenkiškas vertimas.

III.

Lietuvių dainų didesnieji rinkiniai nuo Rėzos iki mūsų dienų.

18) L. J. *Rheza* Dainos. Königsberg. 1825. p. 4 + 362 + 4 tob. (Bibl. II. N. 574).

85 dainų lietuviškas tekstas (ir 9 dainų gaidos) su paralėliu vokišku vertimu. Dainos užrašytos Piktupėnuose, Kaukėnuose, Valterkiemy, Eicūnuose, Pilviškėnuose, Bilbervėčiuose, Pilupėnuose, Pilkalny, Klaipėdoje, Labguvoj, Laukiškiuose, Ragainėje; rinko E. *Budrius*, K. D. *Hassenstein*, J. G. *Jordan*, K. E. *Keber*, Z. *Ostermeyer*, *Ostermeyer* mokytojas, F. V. *Rauschning*, S. Th. *Zippel*.

Naujai išspausdinta Fr. *Kurschato* Berlyne 1843 (Bibl. II n. 778), *Nesselmano* Lit. Volksl. 1853, Vil. *Kalvaičio* Prūsijos Lietuvių Dainos 1905.

Vertimai: lenkų kalbon — A. *Rosciševskio*, K. *Brodzinskio*, A. *Odynco*, A. *Chodzkos*, Fr. *Zatorskio*, L. *Ossovskio*; vokiečių kalbon — J. *Grimmo*, *Tetznerio* ir kitų; prancūzų — A. *Sovinskio;* rusų — N. *Bergo;* čekų — L. *Čelakovskio*.

Rėzos dainyno medžiaga yra Karaliaučiaus Valst. Archyve (Msc 175[4] ir 37[8]).

19) L. J. *Rhesa* Prutena I. Königsberg 1809 p. 179, II 1825 p. 163 (Bibl. II. N. 456 ir 575).

Šiam vokiškam Rėzos eilių rinkiny duota daugiau kaip šimtas lietuviškų dainų vertimų ar perdirbimų.

20) L. *Rhesa*, Litewskie narodne pjsne. Preložene od F. Ladislava *Čelakovského* Praha. 1827. p. 132.,

21) Symonas *Stanewicze* Daynas Žemayczių. Wilniuje. 1829. p. 64 (Bibl. II. N. 609).

30 dainų. Jų dalis perspausdinta L. A. *Jucevičiaus*, *Nesselmano* (pilnai pakartojo), *Schleicherio*, A. *Juškevičiaus*. Dainos rinktos apie Viduklę.

22) Symoņas *Stanewicze* Pazimes zemaityszkas gaydas. Rigoj. 1833. p. IV + 30 (Bibl. II. N. 651).

30-ties Stanevičiaus surinktų dainų melodijos — dainažymės; melodijas užrašė Ferdinandas *Ivanavičius*.

23) [L. A. *Jucewicz*] Pieśni litewskie przekładania *Ludwika z Pokiewia*. Wilno. 1844. p. 106 + 2 (Bibl. II. N. 785).

35 dainų lenkiški vertimai su kiekvienos dainos viena lietuviška eilute.

24) L. *Jucewicz* Pieśni litewskie — Tygodnik Petersburgski 1837 N. 32, 1838 N. 38 — 39, 1839 N. 58 — 59 ir Piśmiennictwo Krajowe 1841 p. 257 — 263. (Bibl. II. N. 693).

Lietuviškų dainų lenkiški vertimai.

25) L. *Jucewicz* Przekład pieśni ludu (z mowy litewskiej) — Linksmine 1841 (Bibl. II. N. 736-b).

7 liet. dainų lenkiški vertimai.

26) [L. *Jucewicz*] Litwa przez *Ludwika z Pokiewia.* Wilno. 1846. p. V + 381 + 7 (Bibl. II. N. 827).

Kelių dainų liet. tekstas su lenkišku vertimu.

27) [Karol *Brzozowski)* Pieśni ludu nadniemeńskiego z okolic Aleksoty. Zebrał Karol M. *Br-i.* Poznań. 1844. p. 129 + 13. (Bibl. II. N. 783).

51 liet. dainos lenkiškas vertimas; jų 8 su lietuvišku tekstu ir gaidomis; jas atspausdino *Nesselmann* Lit. Volksl. 1853.

28) Wilhelm *Jordan* Littauische Volkslieder und Sagen. Berlin. 1844. p. VIII + 104 (Bibl. II. N. 771).

34 lietuviškų dainų ir padavimų vok. vertimas.

29) Simanas *Daukantas* Dainas Žiamajtiu pagal Žodiu Daininiku iszraszytas. Pirmasis Pedelis. Petropilie, 1846. p. XVI + 168 (Bibl. II. N. 821).

118 dainų; surinktos Gondingos krašte; medžiaga surinkta kitam „pedeliui" Liet. Mokslo Dr. archyve, Vilniuje; 76 šio rinkinio dainas atspausdino *Nesselmann* Lit. Volksl. 1853.

30) H. *Budrius* Dainos oder littausche Volkslieder — Neue Preus. Prov. Blatt 1848, V. p. 66 — 75, 88 — 94, 344 — 359, VI. 16 — 25, 190 — 199. (Bibl. II. N. 855).

37 liet. dainų tekstas su vokišku E. *Giseviuso* vertimu. Dalį išspausdino *Nesselmann* Lit. Volksl. 1853.

31) Ed. *Gisevius* Drei und Zwanzig Dainos zum Druck befördert von G. H. F. *Nesselmann* — Neue Preussische Prov. Bl. 1850 X. p. 223 — 339. (Bibl. II. N. 908).

23 dainų liet. tekstas su vokišku vertimu (Nr. 56—78).

32) Ed. *Gisevius* Achtzehn Dainos — Neue Preuss. Prov. Blatt 1846 I. p. 241 — 254. (Bibl. II. N. 825).

18 dainų liet. tekstas su vokišku vertimu.

33) Ed. *Gisevius* Scenen aus dem Volksleben d. Preussischen Litthauer - Preuss. Provinzial Blatt 1838, XX. p. 301 — 318, 384 — 416. (Bibl. II. N. 701.).

Tarp kitko viena daina ir šešių dainų melodijos.

34) G. H. F. *Nesselmann* Litauische Volkslieder, gesammelt, kritisch bearbeitet und metrisch übersetzt. Berlin, 1853. p. XIV + 368 + 10 (Bibl. II. N. 987).

410 dainų tekstas su vokišku vertimu; 55 dainų gaidos; tarp paskelbtų — visos *Rėzos* dainos, visos S. *Stanevičiaus*, 8 *Brzozovskio*, 76 — S. *Daukanto*, 113 iš Neue Preus. Prov. Blatt.

35) G. H. F. *Nesselmann* Dainos. Litauische Volkslieder. Berlin. 1853. p. VIII + 196.

144 dainų vokiškas vertimas, skyrium išleistas.

36) G. H. F. *Nesselmann* Litauische Volksgesang. Dainos aus der Gegend von Alexota — Neue Pr. Prov. Blatt 1850 X. p. 321, 1854 XI. p. 88 — 89, 98 — 107. (Bibl. II. N. 913-a ir 938).

8 dainų lietuviškas tekstas su vokišku vertimu.

37) G. H. F. *Nesselmann* Acht dainos aus der Sammlung von S. *Stanewitz* — Neue Pr. Prov. Blatt 1851 XI. p. 240 — 251. (Bibl. II. N. 936).

Iš Simano *Stanevičiaus* rinkinio (Nr. 21) 8 dainos su Nesselmano vokišku vertimu.

38) P. v. *Bohlen* Sammlung littauischen Volkslieder — Neue Preus. Provin. Blatt 1857 XII. p. 356 — 363, 421, 1858 I. p. 305 — 311, 1860 V. p. 202 — 206, 367 — 368, VI. p. 190 — 192, 1861 VII. p. 75 — 77, VIII. p. 84 — 86, 1865. X. p. 382 — 384, 1866, XI. p. 287 — 288. (Bibl. II. N. 1093, 1139, 1232, 1281; III. N. 1502, 1540).

59 lietuviškų dainų tekstas su vokišku vertimu.

39) J. A. *Juškevič* Litovskija narodnyja pies'n'i. S. P. B. 1867. p. 43 (Bibl. III. N. 1578).

33 dainos nuo Kaltinėnų, Ariogalos ir Panevėžio; rusų raidėmis su rusišku vertimu.

40) Jons *Juszka* Kalbos lietuwiszko Lėžuvio. Peterburge, 1861. p. 56 + L (Bibl. II. N. 1288).

Įdėta ir 6 dainos, tarmiškai užrašytos.

41) Adolfas Lapinskas (Dainos iš Kalvarijos apsk.) (a. 1867) (Bibl. III. N. 1614).

Rankraštis; apie 500 dainų Seinų seminarijos klierikų užrašytų; rankraštis dingęs.

42) F. *Fortunatov* — Vs. *Miller* Litovskija narodnyja piesni. Moksva, 1872. p. 17 (atmušta iš Izv. Moskov. Univers. 1872 N. 1, 2, 4) (Bibl. III. N. 1788).

100 dainų iš Kalvarijos apskr.; rusų raidėmis; rinko Andrius *Botyrius, Vencius* ir kiti.

43) Andrius *Dihrikis* Lietuwiszkos dainos. 1878. (Bibl. III. N. 2091).

Rankr. buvo pas dr. K. Grinių (iš P. Kriaučiūno).

44) Oskar Kolberg Pieśni ludu litewskiego. Kraków. 1879. p. 64 (Bibl. III. N. 2157).

76 lietuviškų dainų tekstas su lenkišku vertimu; prie 60 dainų pridėtos melodijos; rinkta padedant kun. Jonui *Narkevičiui.*

45) Oskar *Kolberg* Pieśni ludu litewskiego. — Kalendarz Jaworskiego na r. 1854 (1857?) p. 182 — 183.

Su melodijomis; daina: „Žilas oželis, kur tavo žodelis".

46) Antanas *Juškeviče* Lietuviškos dainos užrašytos apygardoje Pušaločių ir Veliuonos. Kazan. 1880. p. 418 + V + IX + II (Bibl. II. N. 2211).

461 daina.

47) Antanas *Juškeviče* Lietuviškos dainos, užrašytos Veliuonos apygardoje. Trečia laida. Kazan. 1800. (1881) p. XV + 443 (Bibl. III. N. 2259).

562 dainos (Nr. 462 — 1023).

48) Antanas *Juškeviče Lietuviškos dainos.* Trečia knyga. Kazan. 1882. p. X + 360 + VIII + II + II (Bibl. III. N. 2307).

546 dainos (1024 — 1569).

49) Antanas *Juškeviče* Lietuviškos dajnos — Učen. Zap. Kazans. Uņiv. 1878 N. 5 — 6 p. 453 — 455). Skyrium: Kazan. 1878. p. 7) (Bibl. III. N. 2101).

Prof. J. *Baudouin de Courtenay* rūpesniu išspausdintos 4 liet. dainos, lietuvių raidėmis; jomis buvo pralaužtas lietuvių spaudos uždraudimas.

50) Antanas *Juškeviče* Svotbinė rėda Veliuonečių lietuvių. Kazan. 1880. p. 120 + 2 (Bibl. III. N. 2212).

Tarp kitko apie 40 dainų.

Lenkiškam — Izidorio *Kopernickio* ir Jono *Karlavičiaus* vertime išspausdino Wisła 1893 VII. p. 443 — 703, 1894 VIII. p. 114—419; vokiškam Arvedo *Petry* vertime ir prof. J. *Baudouin de Courtenay* redakcijoj išspausdino — Mitteil. d. lit. liter. Gesel. III 1889, I. p. 134 — 178, 1890 p. 207—248, 1891 p. 321—383.

51) Antanas *Juškeviče* Lietuviškos svodbinės dainos. Petropylyje. 1883. p. XXIV + 898 (Bibl. III. N. 2364).

1100 dainų.

52) Antoni *Juszkiewicz* Melodje ludowe litewskie, opracowane przez Oskara *Kolberga* i Izydora *Kopernickiego*, a ostatecznie opracowane i wydane przez Zygmunta *Noskowskiego* i Jana *Baudouin de Courtenay*. Cz. I. Kraków. 1900. p. XLIV + 247. (Bibl. III. N. 4372).

1785 gaidos su viena kiekvienos dainos lietuviška eilute.

53) Parinktos lietuviškos dainos pagal Antaną *Juškevičių*. Tilžėje. 1901. p. 46 (Bibl. III. N. 4580).

Petro Vileišio leidinys. Kiti leidimai 1905 ir 1909 m.

54) *I. J.* Dainų dainelės iš A. *Juškevičiaus* parinktos. Vilnius. 1906. p. 48.

55) J. *Basanavičius* Dajnos isz Oszkabalių — Mit. d. Lit. lit. Gesel. 1880. I. p. 114 — 118 (Bibl. III. N. 2189).

7 dainos su Jacoby paaiškinimais.

56) J. *Basanavičius Oškabaliun dainos.* Tylžėje. 1884. p. 48. (Bibl. III. N. 2424).

145 dainos.

57) J. *Basanavičius* Oškabalių dainos — Vienybė Lietuvninkų 1889. N. 14—15.

8 dainos.

58) J. *Basanavičius* Ožkabalių dainos. I t. Shenandoah Pa. 1902. p. XIV + 192 (Bibl. III. N. 4691).

214 dainų.

59) J. *Basanavičius* Ožkabalių dainos. II t. Shenandoah Pa. 1902. p. 198. (Bibl. III. N. 4692).

206 dainos.

60) A. *Leskien* — H. *Weber* Litauische Volkslieder aus Wilkischken — Archiv f. Sl. Phil. 1880 IV. p. 590 — 610 (Bibl. III. N. 2223).

28 dainos, 1879 m. A. *Leskieno* surinktos.

61) A. *Leskien*—H. *Brugmann* Litauische Volkslieder und Märchen aus dem preussischen und dem russischen Litauen. Strasburg (Leipzig). 1882. p. VIII + 578 (Bibl. III. N. 2315).

A. *Leskieno* 143 dainos nuo Vilkiškių ir H. *Brugmano* 106 dainos nuo Garliavos. Be to pasakos.

62) Ch. *Bartsch* Dainų Balsai. Melodien litauischer Volkslieder, I Th. Heidelberg. 1886. p. XXXL + 248 (Bibl. III. N. 2363).

164 dainų melodijos su kiekvienos dainos lietuvišku posmu ir visos dainos vokišku vertimu.

63) Chr. *Bartsch* Dainų balsai II Th. Heidelberg. 1889. p. XV + 304 (Bibl. III. N. 2840).

198 liet. dainų gaidos su vienu liet. posmu ir pilnu vokišku vertimu.

64) A. *Burba* Labanoro dainos. 1886. (Bibl. III. N. 2570).

Rankr. Rusų Geogr. Draugijoj; 21 daina.

65) [A. *Burba*] Dainos surinktos Labanoro parapijoje — Valtis. 1894. N. 23, 25 — 26, 31 — 32, 1895 N. 44 — 45, 47, 50, 53 — 55.

30 dainų.

66) Juozas *Mickevičius* Piesni, zapisannyje v Kovenskoj gub. Rossienskago ujezda. 1888.

Rankr. Rusų Geogr. Dr.; 117 dainų ir 9 oracijos, užrašytos 1886 VIII — 1887 III. Vidgirių k. Šimkaičių val. Raseinių apskr.

67) M. *Dovojna-Silvestrovič* Litovskija piesni i plači iz okrestnostiej Rossien. 1891. (Bibl. III. N. 3043).

Rankrašt. Rusų Geogr. Dr.

68) M. *Dovojna-Silvestrovič* Žmudskija piesni iz Polangena — Živaja Starina. 1893. IV. p. 519 — 531 (ir skyrium). (Bibl. III. N. 3276).

24 dainos su rusišku vertimu, paskelbtos A. Pogodino iš Dov. Silv. 1893 m. Palangoj surašytų dainų.

69) M. *Davainis-Silvestraitis* Patarlės ir dainos. Tilžė. 1889. p. 30. (Bibl. III N. 2848).

Iš rinkinio kelių šimtų dainų, užrašytų daugiausia iš Vinco *Bakučio*, duotas 5 dainų tekstas.

70) [J. *Paukštis*] Dajnos lietuwiszkos isz wysur surinktos. Plymouth Pa. 1887. (fakt. 1889). p. 232. (Bibl. III. N. 2886).

67 dainos ir dvi oracijos.

71) [J. Paukštis ir A. *Burba*] Lietuviszkos dainos isz wisur surinktos. Plymouth Pa. 1893. p. 496. (Bibl. III. N. 3267).

Nr. 70 A. Burbos išplėstas ir padidintas leidimas.

72) Pranas *Užupis* Lietuviškos Dainos. 1889. p. 224. (Bibl. III. N. 2903).

Rankraštis; 250 dainų ir 8 oracijos, 1867 — 1889 m. surinktos Naumiesčio apskr. Suvalkų g.

73) A. J. *Gorodeckis* Lietuviszkos dainos užraszytos Starapolės par. Suvalkų gub. (1891). (Bibl. III. N. 3053).

Rankraštis Rusų Geogr. Dr.

74) V. *Kalvaitis* Rūtų Lapelei. 100 dainelių. Tilžė. 1894. p. 128. (Bibl. III. N. 3438).

P. 11—78 66 liaudies dainos Mažojoj Lietuvoj užrašytos.

75) V. *Kalvaitis* Prūsijos Lietuvių Dainos. Tilžėje. 1905. p. 408.

780 dainų; jų 542 V. Kalvaitis užrašė 1888—1894 m.; kitos iš *Rėzos* ir *Nesselmano*.

76) *Dainos* Surinktos Kruopių parapijoje Šiaulių pav. — Vienybė Lietuvninkų. 1895 N. 11 — 14, 16 — 18, 20, 23, 26, 33 — 34, 36 — 37, 40 — 43, 45, 50 — 52; 1896 N. 1 — 2, 1897 N. 23, 26 — 27.

Viso 69 dainos užrašytos 1887—1888 m.

77) F. ir H. *Tetzner* Dainos. Litauische Volksgesänge mit Einleitung, Abbildungen u. Melodien. Leipzig. 1897. p. 112. (Bibl. III. N. 3981).

70 dainų vokiškam vertime.

78) A. *Janulaitis* Malavėnų dainos — Mit. d. lit. lit. Gesel. 1898 IV, 23, p. 433 — 459, 1899 24, p. 497 — 516, 1904 V. 27, p. 270 — 298. (Bibl. III. N. 4054, 4211, 5131).

24 dainos.

79) A. *Janulaitis* Dainos aufgezeichnet in Padubisen von Antanas *Kabaila* — Mit. d. lit. lit. Ges. 1902 V. 26, p. 179 — 189. (Bibl. III. N. 4737).

15 dainų su melodijomis.

80) [S. *Stakelė*] — J. *Šimtakojis* Trakiečių dzūkų dainos, užrašytos Merkinės par. Shenandoah Pa. 1899. p. 82. (Bibl. III. N. 4292).

102 dainos.

81) Stasys *Valaskas* Vabalninkėnų dainos. Chicago. 1904. p. 48. (Bibl. III. N. 5323).

Antras leidimas pasirodė 1911 m. Kensington.

82) V. *Šliakys* Maža dainų knygelė. Shenandoah Pa. 1905. p. 32.

1894 — 1896 m. užrašytos Mokolų k. Mariampolės aps. dainos.

83) [A. *Maciejauskas*] — A. *Adata* Vieversėlio dainos visokiuose kraštuose užrašytos. Ryga, (Tilžė). 1906. p. 48.

Trečias leidimas 1910 m. išsp. antrašte: Biržiečių dainos arba Vieversėlio dainos.

84) Povylas *Mikalauckas* Surinktos dainos Isz visos Lietuvos. Shenandoah Pa. 1906. p. 126 + 2 nž.

85) [K. *Stiklius*] - K. *Stiklelis*. Labai gražios dainos. Tilžėje. 1907. p. 39 + 1.

32 dainos, užrašytos Liepalotų kaime. Naumiesčio aps.

86) [Ansas *Bruožis*] Klaipėdiškių dainos. Surinko Jonas *Pakalniškis*. Vilnius. 1908. p. 117 + III.

122 dainos iš Klaipėdos krašto.

87) *Vasaros darbai.* Vilnius. 1910 — 1914.

„Aušrinės" priedas; kiekvienam numeryje ir dainos: 1910 (A. N. 7) [*Naujokaitis)* - Antas *Kiliukas* 8 kasdieninės dainelės; kūdikių lopšinės dainelės; Rapolas *Skipitis* 7 dainos užr. Žaslių par. Paukščių sodž., 1 — Šeduviškių daina (Baukų sodž.), 1 — Pakapių par. ir 1 Leliūnų sodž. Ukmergės pav.; 1911 (A. Nr. 2 (9)-[St. *Naginskas*]-*Pumpuras* 4 dainos; Rap. *Skipitis* — 2 dainos Montviliškių sodž. Šiaulėnų par.; J. *Vaiciekauskas* 6 dainos Kaltinėnų par.; Pov. *Galaunė* 2 dainos Veprių par.; Vyt. *Steponaitis* 8 dainos nuo Šakių ir Seredžiaus; (A. Nr. 3(10) K. *Svilis* Pušalotiečių daina;; [J. *Avižonis?*]-*J. Biržietis* 7 Biržiečių dainos; J. *Sondeckis* 3 d. iš Žem. Kalvarijos; *Kozeris* 2 d. iš Gruzdžių par.; (A. Nr. 4 (11) 16 piemenų dainuškų iš Lygumų par. ir nuo Šiaulių; *Girios mylimasis* 4 d. iš Lygumų par.; *Kozeris* 3 d. iš Gruzdžių par. Stn. *Žąsinas* 4 d. iš Panevėžio pav.; [J. *Abraitis*]-*Sėjikas* 1 d. iš Marijampolės ap.; (A. Nr. 5 (12) [M. *Šveikauskytė*]-*Pušaitė* 2 talaluškos iš Adakavo par.; J. *Sondeckis* 1 talal. iš žem. Kalvarijos; (A. Nr. 13) [J. *Janonis*]-*Vaidilos Ainis* 2 piemenų d. nuo Biržų; 1912 (A. N. 17) J. *Šlepetys* 3 d. iš Ežerėnų pav.; *Svirpliukas* 1 d. iš Joginiškių k. Naumiesčio aps.; 3 puotos dainelės; [J. *Janonis*]-*Vaidilos Ainis* 3 talaluškos iš Melaišių sodž. Biržų apyl.

88) *Mūsų tautinės tverybos žiedai.* Kaunas. 1911 — 1914.

„Ateities" priedas. Kiekviename num. bent keletas dainų: 1911 Nr. 6/7 20 iš Marijampolės apskr. 2— Žvingių par., 4 įvairios, 3 ubagų, 2 vaikų; N. 8—3 Saločių par., 9 vestuvių, N. 9—7 Voverų k. Sintautų par., 4 Darsuniškio apyl., 3 vaikų, N. 10—7 Starkų K. Vilkav. ap., 4 — Stuburų k. Salamiesčio par.; N. 11/12 —7 Barčių k. Metelių par., 1912 N. 1—3 Vilkav. ap., 3 kitos, N. 2—3 Džiugonių k. Panevėžio apsk., N. 3—4 Vilkav. ap., 3 įvairios, 4 vaikų; N. 4—6 Lazdijų ap.; N. 5—11 Garliavos par.; N. 6/7 — 7 d., N .9—1 d.; 1914 N. 1—17 d., N. 2—3 d., N. 3—5 d., N. 4—8 d., N. 5/6—5 d.; 1919 Liepos m. — 11 Leipalingių apyl.

89) A. *Niemi* - A. *Sabaliauskas* Lietuvių dainos ir giesmės šiaurrytinėje Lietuvoje. Helsinki. (Ryga). 1912. p. XXIV + 363.

1459 dainos ir 26 gaidos.

90) A. *Sabaliauskas* Lietuvių dainų ir giesmių gaidos. Helsinki. 1916. p. 235 + XXVI.

635 dainų gaidos.

91) *Svotbos dainos.* Chicago. 1916. p. 32.

92) K. *Binkis* Dainos. Žmonių poezijos antologija. Šiauliai. 1922 (1923). p. 194.

93) V. *Krėvė - Mickevičius* Dainavos Krašto liaudies dainos. Kaunas. 1924. p. 298.

703 dainos; anksčiau išspausdintos „Tautoj ir Žodyje" 1923 I p. 154—198. Dainos užrašytos 1908 m. Dargužių sodž. Valkininkų par. (110 dainų), p. 198—217 — Dzūkų dainos surinktos 1907 m. Marcinkonių miest. (42 d.), p. 218—274 — Dainos surinktos Perlojos miest. 1906 m. (173 d.), 1924 II p. 263—437 — Dainos užrašytos Subartonių sodž. Merkinės par. (378 d.).

94) V. *Krėvė - [Mickevičius]* Iš lietuvių liaudies poezijos — Vaivorykštė. 1913. N. 2. p. 374 — 389.

14 senovės dzūkų karo dainų.

95) A. *Vireliūnas* Kupiškėnų dainos — Tauta ir Žodis. 1923 I. p. 274, 1925 III. p. 390 — 480, 1926 IV. p. 518 — 563.

405 dainos.

96) Mat. *Slančauskas* Šiauliškių vestuvių dainuškos ir talaluškos — Lietuvių Tauta. 1923 III. kn. 2. p. 411 — 450.

125 dainos.

97) A. *Giedrius* Dainų dainelės. Tilžė. 1923. p. 61 + 3.

98) A. *Koncė* Panevėžio ir Paystrės par. dainos — Tauta ir Žodis. 1926 IV. p. 573 — 606.

50 dainų.

99) T. *Brazys* Lietuvių tautinių dainų melodijos. Kaunas. 1927. p. 112 + III.

199 melodijos.

100) Uria *Kacenelenbogen* Daines. Toronto. 1930. p. 427.

Liet. dainų vertimai žydų kalba.

IV.

Mažesnieji dainų rinkiniai.

101) S. *Jachowicz* i A. *Odyniec* Piosnki gminne litewskie — Melitele. 1830. p. 225 — 235. (Bibl. II. N. 613a).

Lenkiški vertimai iš *Rėzos.*

102) D. *Paszkiewicz* Słównik języka litewskiego. (a. 1830). (Bibl. II. N. 619).

Rankr. L. M. Dr.; prie atskirų žodžių ištraukos iš liet. dainų.

103) *Schultz* Einige Bemerkungen uber Nationalität der Litthauer. 1832. p. 191. (Bibl. II. N. 640).

Rankr. Karaliaučiaus Vallenrodo bibliotekoj; p. 153 —191 kelios lietuviškos dainos su vokišku vertimu.

104) W. *Beerbohm* Littauisches Volkslied — Preuss. Prov. Bl. 1833 IX. p. 515 — 516. (Bibl. II. N. 645).

Viena daina su vokišku vertimu.

105) A. G. *Krause* Litthauen. Königsberg. 1834. p. VIII + 168. (Bibl. II. N. 657).

P. 119 — 122 penkių dainų lietuviškas tekstas.

106) *Litovskaja piesnia* v perevode — Otečestv. Zap. 1839. IV sk. II. p. 142.

107) Al. *Sowiński* — Anciens chants de Litvanie, de Prussie, de Samogitie, de la Podlaquie et de la Russie - Blanche — La Pologne historique t. II. Paris. 1837 — 1838. p. 417 — 424. (Bibl. II. N. 705a).

Kelių dainų, iš Rėzos paimtų, prancūziškas vertimas ir šešių dainų gaidos.

108) [Marcin *Ciepliński*] — Marcin *Ossoryja* Pieśni gminne. 1841. (Bibl. II. N. 750a).

Rankr.; tarp 300 įvairių dainų ir kelios lietuviškos.

109) *Pieśni ludu litewskiego* — Piśmiennictwo Krajowe. 1841. p. 257.

110) Fr. *Zatorski* Witold nad Worksłą. Pieśni ludu z nad dolnego Niemna. Warszawa. 1844. p. 222 + 35 + 5 + 1 tob. (Bibl. II. N. 795).

P. 39—222 lenkiški vertimai 68 Rėzos dainų; p. XX—XXV vienos dainos liet. tekstas su lenkišku vertimu; priede trijų dainų gaidos.

111) J. Tad. *Wolański* Laima, pieśń litewska — Dwutygodnik literacki. 1845. II. p. 129.

Lenkiškas vert.

112) F. *Maruszewski* Śpiewnik. Ze żmudzkiego — Rocznik literacki. 1844. p. 194 — 196.

Melodija J. *Przeciševskio.*

112a) *Litovskija narodnyja piesni* i predanija — Russ. Invalid. 1848 N. 154.

113) Otto *Glogau* Fünf Dainos — Neue Preus. Prov. B. 1849 VIII. p. 416 — 420. (Bibl. II. N. 880).

Su vokišku vertimu.

114) F. *Zschokke* Litauischer Volksgesang — Neue Pr. Prov. Bl. 1849 VIII. p. 401 — 406. (Bibl. II. N. 902).

9 liet. dainos, kurių vokiškas vertimas išspausdintas ten pat 1848 VII. p. 199 — 205.

115) St. *Morawski* Wesela i pieśni włościan nadniemeńskich pomiędzy Mereczem a Kownem. 1850. (Bibl. II. N. 912a).

Rankr. Krasińskių bibl. Varšuvoj.

116) N. *Berg* Piesni raznych narodov. Moskva. 1854. p. XXXIV + 556. (Bibl. II. N. 1000).

P. 37—62 dvylika lietuviškų dainų iš *Rėzos* su rusišku vertimu. Atskirai atmušė M. *Biržiška* Vilniuje, 1921 p. 17.

116a) N. *Berg* Pridanoje. Litovskaja piesnia — Žurnal dla dietej. 1856 N. 11. p. 97 — 102.

117) Ign. *Chodźko* Żegota z Milanowa Milanowski — Podania litewskie. Serya II. Wilno. 1854. p. 280. (Bibl. II. N. 1001a).

P. 15—17 prieraše duotas lietuviškas dainos apie Kosciušką tekstas. Kitas leidimas 1872 m.

118) N. *Kukolnik* Obyčai, povierija, predrasudki, pliaski, obriady, piesni i poslovicy litovcev — A. *Kirkor'o.* Iszrinkimai isz Givenimo ir Apraszima Lietuwiu. Wilno. 1854. p. 149 + 2. (Bibl. II. N. 1009).

P. 91—149 kelios lietuviškos dainos rusiškam vertime.

119) P. M. *Drevlianskij* Očerki Žmudi. Opisanje strany, jejo nravov, jazyka i piesen — Panteon. 1855. XIX. 1 N. III. sk. p. 29 — 72. (Bibl. II. N. 1025).

120) A. *Kirkor* Etnografičeskij vzgliad na Vilenskuju guberniju — Viestnik Imper. Geogr. Obšč. S. P. B. 1857. IV. p. 231 — 288, V. p. 278 — 282 (tas pats — Etnografičeskij Sbornik. 1858. III. t. p. 115 — 276). (Bibl. II. N. 1108a).

4 dainų lietuviškas tekstas su rusišku vertimu ir vertimai kelių dainų fragmentų.

121) A. *Schleicher* Handbuch d. Litauischen Sprache. II. Litauisches Lesebuch u. Glossar. Prag. 1857. p. XIV + 354. (Bibl. II. N. 1130).

17 dainų iš *Rėzos* ir *Nesselmano*, 5 iš S. *Stanevičiaus*, 6 iš *Daukanto*, 35 Schleicherio surinktos.

122) Vl. *Achšarumov* Piesni litovskago naroda — Vesna. 1859. p. 247 — 253. (Bibl. II. N. 1185a).

Liet. dainos tik rusiškame vertime.

123) F. *Becker* Der kleine Littauer. Tilsit. 1866. p. VIII + 218. (Bibl. III. N. 1539).

Su viena lietuviška daina iš Šilėnų.

124) [N. *Kulin*?] - *N. K.* Čerty iz žmudskoj narodnosti — Vil. Viestnik. 1867 N. 117, 140 — 142. (Bibl. III. N. 1584).

Šiaulių gimnazijos mokinių įvairiose vietose užrašytos dainos; spausdintos rusų raidėmis.

125) [N. *Kulin*?] - *N. K.* Zamietki ob izučenii litovskich narieči j i drevnosti — Vil. Viestnik. 1867 N. 73 ir 76. (Bibl. III. N. 1585).

Su viena daina lietuviškai (rusų raidėmis) ir rusiškai.

126) [P. *Stasevič*] - *Učenik Šavelskoj gimnazii* Čerty iz žmudskoj narodnosti — Viestnik Zap. Rossii. 1867 XII. p. 238 — 246, 1869 VII. p. 45 — 61. (Tas pats — Vil. Viestnik. 1868 N. 42 — 44, 107). (Bibl. III. N. 1600).

Lietuviškos oracijos ir dainos (rusų raid.), imtos iš *L. Jucevičiaus.*

127) P. *Stasevič* Žmudskije narodnyje prazdniki — Vil. Viestnik. 1868 N. 87. (Bibl. III. N. 1642).

Su dainų pavyzdžiais (rusų raid.); imta iš L. *Jucevičiaus.*

128) [M. *Valančius*] Palangos Juzė. Wilniuje. 1863. (Klaipėdoj. 1869). p. 112, (Bibl. III. N. 1691).

Daug vėlesnių leidimų; tekste apie dvidešimt įvairių dainų.

129) *Pieśni ludu* litewskie — Przyjaciel Ludu. 1869 X. t. II. p. 408, 416.

130) Nikodemas *Baukus* - *Vencevičius* Dainos, mįslys, priežodžiai ir pasakos. 1876. p. 150. (Bibl. III. N. 1972).

Rankr. buvo pas Justiną Jankevičių Kupiškyje; 71 daina, užrašyta Ramygalos, Upytės ir Panevėžio apyl. 1873—1876 m.

131) Fr. *Kurschat* Grammatik d. litauischen Sprache. Halle. 1876. p. XXIV + 776. (Bibl. III. N. 1990).

P. 443—450 Etwas über litauische Volskpoesie; p. 451—464 25 lietuviškos dainos su vokišku vertimu ir melodijomis.

132) S. *Baltramaitis* Litva. Vypusk I. Svadba. S. P. B. 1877. p. 80. (Bibl. III. N. 2013a).

Su liet. dainų ištraukomis, rusų raidėmis.

133) A. *Bezzenberger* Eine historische daina — Altpr. Monatsthr. 1878 XV. p. 642 — 646, 1876 XVI. p. 421 — 440. (Bibl. III. N. 2081 ir 2148).

O tu sesele mano, kur tu pasideyei? — Nagrinėjimai A. *Bezzenbergerio*, E. *Giseviuso*, N. *Andersono*, H. *Weberio* ir K. *Jauniaus*.

134) A. *Bezzenberger* Litauische Forschungen. Göttingen. 1882. p. XIII + 266 + 7. (Bibl. III. N. 2295).

67 dainos ir 34 dainų melodijos.

135) A. *Bezzenberger* Mundartliche Texte — Mit. d. lit. lit. Gesell. 1883 II. 7. p. 29 — 48. (Bibl. III. N. 2394).

2 dainos, Mikelio *Jekumo* (Dargužių k. Kretingalės val.) padainuotos; su 1 melodija.

136) A. *Bezzenberger* Hochzeitsbitter Sprüche — Mit. d. lit. lit. Gesel. 1884 II. 8. p. 121 — 125. (Bibl. III. N. 2425).

Daina (su vokišku vertimu) užrašyta *Mačiulio* iš Moulinen.

137) A. *Bezzenberger* Drei Daina - Melodien — Mit. d. lit. lit. Ges. 1893 III. 18. p. 534 — 538. (Bibl. III. N. 3263).

3 dainų tekstas ir melodijos.

138) A. *Bezzenberger* Fünf Daina Melodien — Mit. d. lit. lit. Gesel. 1902 V. 26. p. 174 — 179. (Bibl. III. N. 4695).

5 dainų tekstas ir melodijos.

139) M. J. *Voelkel* Litauisches Elementarbuch. Heidelberg. 1879. p. VIII + 111. (Bibl. III. N. 2178).

5 dainos; kiti leidimai 1898, 1900, 1913 ir 1923 m.

140) J. *Koncewicz* Zwei Lieder aus Russisch - Litauen — Mit. d. lit. lit. Ges. 1880 I. 2. p. 25 — 26 ir Altpr. Monatschr. 1880 XVII. p. 193 — 194. (Bibl. III. N. 2216).

141) M. *Jankus* Lietuwiszkos ir senausos Dainu Knigeles. Tilsit. 1882. p. 36. (Bibl. IIII. N. 2305).

Antras leidimas, 1892 m.

142) M. *Jankus* Sztukaunos dainos nuo žmoneliu isz Kalnuju surinktos. (Ragainė. 1883). p. 16. (Bibl. III. N. 2362).

143) V. *Vaičaitis* Daina apie strazdą — Auszra. 1884 N 7/8. p. 233.

Daina su gaida,užr. Pilviškių ap.

144) Elena *Zeronyčia* Daina apie Kosciuszką — Auszra. 1884 N. 5/6. p. 184 — 185.

145) Aug. *Kuntze* Bilder aus dem Preussischen Littauen. Halle — Rostock. 1884. p. V + 74. (Bibl. III. N. 2444).

P. 68—72 trys liet. dainos su vok. vertimu; daug kitų dainų ištraukų.

146) J. *Basanavičius* Svecziu szalelė — Auszra. 1883 N. 1. p. 104 — 105, 1884 N. 7/8. p. 257 — 260.

147) J. *Basanavičius* Apie senovės kalvius — Auszra. 1885 N. 7/8. p. 242 — 243.

Su daina: Netik lankoje dobilėliai auga.

148) J. *Basanavičius* Apie sudauninkus — Auszra. 1885 N. 7/8. p. 243 — 244.

Su daina: Sudauninkėliai.

149) J. *Basanavičius* Meilės dainelė — Auszra. 1885 N. 7/8. p. 206 — 207.

150) J. *Basanavičius* Lietuvių raudos — Liet. Tauta. 1926 IV. d. 1. p. 58 — 145.

151) [M. *Akelaitis*] Rzut oka na starożytność narodu litewskiego. Napisał *Vytautas*. Petersburg. 1885. p. 49. (Bibl. III. N. 2480).

Su liet. dainų ištraukomis.

152) E. *Volter* O rezultatach etnografičeskoj pojiezdki k pruskim litovcam — Izv. Imp. Rus. Geogr. Obšč. 1885 XXI. p. 97 — 112 ir 336 (skyrium p. 16). (Bibl. III. N. 2552).

Su keliomis lietuviškomis dainomis.

153) E. *Volter* Litovskij katechizis N. Daukši. S. P. B. 1886. p. VII + LXXXVI + 391. (Bibl. III. N. 2572).

P. 154 — 157 išspausdintos rusų raidėmis su rusišku vertimu dvi neva liaudies dainos.

154) E. *Volter* Ob izučenii Litovskago jazyka i byta — Vilens. Viestnik 1886 N. 153, 161, 195, 1887 N. 27. (Bibl. III N. 2634).

Su dviemis lietuviškomis dainomis (rusų raidėmis) iš Lingmėnų val.; keli varjantai.

155) E. *Volter* Ob etnografičeskoj poiezdke po Litvie i Žmudi. SPB. 1887. p. 2 — 158. (Bibl. III. N. 2735).

P. 2—3 lietuvių dainos apie Sudavus.

156) E. *Volter* Piesn o volie — Vil. Viest. 1886 N. 152, 161, 1887 N. 27. (Bibl. III. 2736).

Neva liaudies daina (rusų raid.).

157) E. *Volter* Zur litauischen Dialektkunde — Mit. d. lit. lit. Gesel. 1895 IV. 20. p. 166 — 187. (Bibl. III. N. 3666).

9 dainos nuo Ašmenos ir dainų ištraukos nuo Slanimo.

158) E. *Volter* Litauische Volksmelodien aus Udria und Kirsna — Mit. d. lit. lit. Gesel. 1896 IV. 21. p. 311 — 314. (Bibl. III. N. 3831).

5 liet. dainos su melodijomis.

159) E. *Volter* Lieder aus dem Gebiete des Dsuken und des alten Sudauer landes — Mit. d. lit. lit. Gesell. 1897 IV. 22. p. 405 — 416. (Bibl. III. N. 4002).

18 liet. dainų su melodijomis; užrašytos Olavoj, Ūdrijoj, Dorsuniškyje ir Kupišky.

160) E. *Volter* Lietuviška Chrestomatija. I. SPB. 1901. p. 124 (248). (Bibl. III. N. 4676).

3 dainos ir ištraukos iš *Rėzos* dainų; antras leidimas pasirodė 1903 m.

161) E. *Volter* Lietuviška Chrestomatija. II. SPB. 1904. p. 4 — 121. (249 — 490 stulp.). (Bibl. III. N. 5347).

Bendaravičiaus (Bendoriaus) surinktos dainos; viso apie 90 dainų.

162) *Ant atsiminimo* susiėjimo draugystės „Byrutės". Tilžė. 1886. p. + 1. (Bibl. III. N. 2559).

Dainų rinkinėlis.

163) V. *Kuczus* Mergytės iszėjimas — Auszra. 1886 N. 1. p. 16 — 17, N. 3. p. 86 — 87.

Dvi dainos su melodijomis.

164) August *Brosow* — Über Baumverehrung, Wald und Feldkulte d. litauischen Völkergruppe — Bericht über Altst. Gymnasium zu Königsberg. 1887. p. 1 — 35. (Bibl. III. N. 2648a).

Su dainų ištraukomis lietuviškai ir vokiškai.

165) K. *Gukovskij* Odna litovskaja narodnaja piesnia — Pamiatn. kn. Kovenskoj gub. na 1889. Kovna. 1887. (Bibl. III. N. 2660).

P. 228—229 *Rutto* užrašyta neva liaudies daina (rusų raidėmis).

167) Józef *Kibort* Próbki piosnek litewskich — Wisła. 1887. p. 72 — 80, 112 — 115, 157 — 160, 190 — 200, 233 — 240, 271 — 279, 312 — 317, 346 — 366. (Bibl. III. N. 2670).

Dainos su gaidomis.

167) Józef *Kibort* Nutki ludowych piosnek żmujdzkich — Zbiór Wiadom. do Antrop. Kraj. 1897 XVII. 3. p. 333 —339. (Bibl. III. N. 3905).

168) V. *Možeiko* Raznyje sviedenja po Povondenskomu prichodu Telševskago uj. sobrannyja v 1886 — 1887 g. (Bibl. III. N. 7702).

Rankr. Rusų Geogr. Dr.; 19 liet. dainų.

169) P. *Bendorius* Pasakos. Apraszymas rastiniu daiktu. 126 dainos. (1887). (Bibl. III. N. 2645).

Rankr. Rusų Geogr. Dr.

170) A. *Družilovskij* Nieskolko żmudsko-litovskich narodnych piesen s perevodom na ruskij jazyk. (1888). (Bibl. III. N. 2754).

Rankr. Rusų Geogr. Dr.; dainos užrašytos Švobiškio apyl.

171) *Dwie pieśni* litewskie ze wzmianką o Chodkiewiczu — Wisła. II. 1888. s. 4. p. 780 — 782. (Bibl. III. N. 2755).

172) Ivan *Ivanovič* (Etnografičeskija sviedenija). (1888). (Bibl. III. N. 2762).

Rankr. Rusų Geogr. Dr.; dainos užrašytos Šventažery, Seinų apskr.

173) Ant. *Kairiukštis* Sbornik. 1888. (Bibl. III. N. 2764 ir 4376).

Rankr. Rusų Geogr. Dr.; 11 dainų užrašytų Gelgaudiškyj.

174) Antanas *Užupis* Svadebnyja piesni. 1888. (Bibl. III. N. 2821).

Rankr. Rusų Geogr. Dr.

175) Juozas *Kundrotas* Sbornik. 1888. (Bibl. III. N. 2773).

Rankr. Rusų Geogr. Dr.; 51 daina, užrašyta Panemunėj, Mariamp. apsk.

176) Franz Jakovlev *Kušlin* Ujezdnyj gorod Rossieny i okrestnosti. (1888 ?). p. 42.

Rankr. Rusų Geogr. Dr.; kelios žemaičių dainos (liet. raidėmis).

177) Chr. *Bartsch* Totenklagen in der litauischen Volksdichtung — Zeitschr. f. vergl. Litteraturgesch. II. Berlin. 1889. p. 81 — 89. (Bibl. III. N. 2841).

Lietuviškų raudų vokiškas vertimas.

178) Jonas *Spudulis* Kurtavėnu kàlba. 15. V. 1889. p. 28. (Bibl. III. N. 2129).

5 dainos užrašytos 1878 m.

179) J. *Baudouin de Courtenay* Dwie melodyje do tej samej pieśni litewskiej — Zbiór Wiad. do Antrop. Kraj. Kraków. 1890 XIV. (skyrium p. 8). (Bibl. III. N. 2925).

Melodijos „Sėjau rūtą".

180) Vilius *Kalvaitis* Dienkniga. 1892. III. p. 226. (Bibl. III. N. 3182).

Rankr. pas prof. V. Gaigalaitį, trečiam tome daug V. K. užrašytų dainų

181) N. *Klenovskij* Pervyj etnografičeskij koncert. Moskva. 1893. p. 21 + 2. (Bibl. III. N. 3300).

Su 4 liet. dainomis (rusų raidėmis) ir rusišku vertimu; sekančiam 1895 m. leidimui pridėta ir melodijos.

182) [Petras *Vileišis*] Graži Dainų Kningelė. Iszleista per *Giedri*. Bitėnai. 1893. p. 47. (Bibl. III. N. 3386).

30 eilių ir dainų.

183) *Talvio Maila* Kansanlaulusta Liettuassa-Suomen Kuvalehti. 1894 N. 21. p. 327 — 330.

Kelių lietuviškų dainų suomiškas vertimas.

184) Juris *Bider* Leischu tautas dseesmas — Austrums. 1889. p. 463, 1015, 1065; 1892. p. 121, 181, 280; 1895. p. 553, 701, 1897. p. 769.

Lietuviškų dainų latviškas vertimas.

185) *Dainos* surinktos Panevėžio pav. — Vienybė Liet. 1895 N. 27 — 28, 30, 40.

8 dainos.

186) *Moser* Dainos — Mit. d. lit. lit. Gesell. 1896 IV. 21. p. 334—341. (Bibl. III. N. 3766).

16 dainų *Moser'o, Schulz'o, Giessing'o* ir J. *Kairytės* užrašytų Maž. Lietuvoje.

187) *Staklies* Daina — Mit. d. lit. lit. Gesel. 1896. IV. 21. p. 333—334. (Bibl. III. N. 3801).

Traukt tur sunelis jaunasis į karą; užr. 1891 m.

188) Oskar *Wiedemann* Handbuch d. littauischen Sprache. Grammatik. Texte. Wörterbuch. Strassburg. 1897. p. XVI + 353. (Bibl. III. N. 3998).

P. 251—256, 12 dainų.

188a) V. *Geisler* Svadebnyje obriady u litovcev v Šadovskom prichode . Pam. kn. Kov. gub. na 1899. p. 90 — 104.

189) A. *Janulaitis* Daina — Mit. d. lit. lit. Gesell. 1899 IV. 24. p. 574. (Bibl. III. N. 4209).

Su melodija; užrašė M. *Pečkauskaitė.*

190) *Z pieśni litewskich* 1) Słowik. 2) Muno daina. Kalendarz rzym.-kat. na rok 1899. Petersburg. p. 143 — 144. (Bibl. III. N. 4163).

191) F. *M-skis* Dainų knygelė. Tilžėje. (1899). p. 16. (Bibl. III. N. 4266).

Antras leidimas pasirodė 1905 m., trečias 1907 m.

192) *Rožaitis* Gražių dainų knygelė. Bitėnai. 1899. p. 48. (Bibl. III. N. 4285).

Dainos ir eilės; bene *Jankaus* atspausdinta P. *Vileišio* knygelė (N. 182).

193) [Ant. *Avižonis*] Dainelės. Surinktos per K. *Dryskį*. Tilžėje. 1900. p. 16. (Bibl. III. N. 4338).

Antras leidimas pasirodė 1906 m.

194) *Kravcov* Litovskija narodnyja piesni, s perevodom na russkij jazyk. (1900). (Bibl. III. N. 4396).

195) [P. *Bučys*] - *P. B.* Viena daina — Žinyčia. 1901 N. 3. p. 22 — 25, 1902 N. 4/5. p. 48 — 49.

Daina su melodija.

196) [V. *Varnagiris*] - *Vytautas.* Senoviszka daina — Žvaigždė. 1901 N. 19.

197) [Pr. *Turauskas*] - *R. M.* Senoviška stabmeldystės laikų daina — Tėvynės Sargas. 1902 N. 9/11. A.

198) Josef *Zubaty* Zu *Schleicher's* litauischen Studien—Sitzungsberichte d. Kön. böhmisch. Gesel. d. Wissen. 1901. (1902). Prag. p. 29. (Bibl. III. N. 4872).

Iš Shleicherio palikimo išspausdinta 11 dainų; jų keturios su melodijomis.

199) [K. *Būga*] - K. *Masionis* Rytų šalelė ir rytulelis — Dirva — Žinynas. 1903 Sausis. p. 65 — 66.

Viena daina užrašyta Dusėtų par.

200) [K. *Būga*] - K. *Masionis* Mėnuo kunigaikštis — Dirva — Žinynas. 1903. Sausis. p. 66.

Su daina.

201) [K. *Būga*] - K. *Masionis* Daina. Metraštis arba Kalendorius 1905 metams. Peterburgas. 1905. p. 109 — 110.

Užrašyta Dusėtų par.

202) K. *Būga* Seinų par. dainos — Tauta ir Žodis. 1923 I. p. 144 — 153.

27 dainos užrašytos 1909 m.

203) M. *Butrymówna* Śpiewy ludowe litewskie, jako wzory narzecza „nowomiejskiego" (Naumiestis). (Powiat Poniewieski) — Wisła. 1904. s. 4. p. 206 — 216. (Bibl. III. N. 5099a).

11 liet. dainų su lenkiškais vertimais.

204) [J. *Milevskis*] - *Miglovara* Dainos. Šiauliai. 1906. p. 4.
6 dainos ir 1 Milevskio eilės.

205) A. *Kurschat* Verse aus litauischen Spruchbändern aus Szlassen bey Heydekrug — Mit. d. lit. lit. Gesel. 1907 V. 29. p. 554 — 556.
10 liet. dainų.

206) A. *Žvingila* Naujausios ir visokios dainos. Boston. 1907. p. 124 + 2.

207) R. *Giedvilius.* Birutininkų dainos. Bitėnai. 1908.

208) Dr. J. *Totoraitis* Senovės liekanos ir lietuviški mytologiški atminimai — Lietuvių Tauta. 1908. I. 2. p. 177 — 204.
p. 197 — 200 devynių lietuviškų dainų tekstas.

208a) Zofija *Č-tė* Tu gegutė — Šaltinis. 1909. N. 14.
Daina su gaida; nuo Seinų.

209) [J. *Narjauskas*] - *Balsys* Laiškas į Redakciją su lietuviškomis dainomis. Tėvynės Sargas. 1904 N. 2—3.

210) R. van d. *Meulen* Zwei littauische Totenklagen aus dem Gouvernement Vilna — Kuhn's Zeitschr. f. vergl. Sprachf. 1911 XLIV. p. 360 — 366.
Dvi raudos lietuviškai su vokišku vertimu.

211) [J. *Mažilis*] - *Dievo Muzikantas* Vai mergele apsigausi. Dieve Padėk. Kalend. 1912 m. Kaunas. 1911. p. 64.
Dvi dainos su melodija.

212) Wasil *Simovič* Z litovskich dajn — Dilo. 1912 (priedas „Nedelia" N. 29—32).
Ukrainiečių vertimas 20 liet. dainų, su vienu liet. kiekvienos dainos posmu.

213) L. *Gira* Paberžės lietuviai. Metraštis—almanachas „Švyturys". Vilnius. 1911.

214) [L. *Gira*] Iš lietuvių liaudies poezijos — Vaivorykštė. 1913 I. p. 168 — 179.
8 dainos L. Giros užrašytos Stakliškių par., Paberžės par., Žekiškių sodž. ir 4 dainos J. *Kudarausko* užrašytos Merkinės par.

215) *Lakštutės giesmelės.* Jaunimo mėgiamųjų dainų rinkinėlis. Vilnius. 1913. p. 32.
Kelios dainos; daugiausia eilių.

216) *Skaistutės giesmelės.* Jaunimo mėgiamųjų dainų rinkinėlis. Vilnius. 1913. p. 32.

217) *Iš lietuvių liaudies poezijos* — Vaivorykštė. 1913 N. 1. p. 551 — 559.
10 dainų.

218) K. *Gumbaragis* Liaudies tveryba poezija. Širvintiškių ir musninkiečių dainos — Vaivorykštė. 1914 N. 1. p. 119 — 125.
7 dainos.

219) M. *Biržiška* 1794 metai ir Kasciuška mūsų dainose — Liuosoji Valanda. 1917 N. 2. (pakartota: Iš mūsų kultūros ir literatūros istorijos. Kaunas. 1931. p. 48 — 53).
5 dainos apie Kasčiušką.

220) M. *Biržiška* Karo istorijos dainynėlis. Kaunas. 1923. p. 32.

221) *Dainos* giedotos lietuvių vakare Helsinkiuose 6 V 1917. p. 8.
2 dainos su suomišku vetrimu ir 4 eilės.

221a) O. *Wehrle* Litauische Dainos — Das Litauen Buch. 1918 p. 155 — 158.
11 lietuviškų dainų vok. vertimai.

222) A. *Leskien* Litauische Lesebuch. Heidelberg. 1919. p. XX — 312.
p. 1 — 42, 77 dainos, 2 raudos.

223) *Meldžiūnų Juzė* Oi dainos, dainelės. Kariškos ir kitokios senovės ir naujos dainos. Tilžė. 1920. p. 93.
Antras leidimas 1921 m.

224) P. *Zitkevičaitė* Karsakiškio par. dainos — Tauta ir Žodis. 1923 I, p. 136 — 137.
15 dainų.

225) F. *Karazija* ir J. *Salučka* Kupiškio par. dainos — Tauta ir Žodis. 1923 I p. 138 — 139.
4 dainos.

226) M. *Janušauskas* Salamiesčio par. dainos — Tauta ir Žodis. 1923 I. p. 139 — 140.
3 dainos.

227) K. *Žekonytė* Panevėžio par. dainos — Tauta ir Žodis. 1923 I. p. 141 — 142.
4 dainos.

228) K. *Žekonytė* Vaikų dainelė — Tauta ir Žodis. 1923 I. p. 144.

229) *M. M.* Lauksodžio par. daina — Tauta ir Žodis. 1923 I. p. 142 — 143.

230) Dr. *Žemgulys* Veviržėnų par. daina — Tauta ir Žodis. 1923. I. p. 143 — 144.

231) Kun. J. *Lelešius* Raudos Slabados par. — Tauta ir Žodis 1923 I. p. 275 — 307.
43 raudos.

232) A. *Stančikaitė* Dvi kupiškėnų vestuvių raudi — Tauta ir Žodis. 1923 I. p. 307 — 311.

233) *Liūda* Mūsų dainų dainos. Tilžė. 1923.

234) P. *Butėnas* Vestuvių apeigos — Tauta ir Žodis. 1924. II p. 164—189.
Užrašyta Dovydų sodž. Joniškėlio val.; 12 vestuvių dainų.

235) J. *Žiurlys* Kupiškėnų dainos — Tauta ir Žodis. 1926. IV. p. 564—576.
11 dainų.

236) *Bajoras* ir L. *Gira* Dainos skiriamos mokyklai ir jaunuomenei. 1926. p. 88.

236a) M. *Gustaitis* Petras Kriaučiūnas. Mariampolė 1926. p. 129. P. 113 — 143.
p. 113 — 143 23 liaudies dainos, P. Kriaučiūno a. 1875 m. užrašytos Papečkių k. Vištyčio par.

237) [*Biržys*] — *Akiras* Kaimo vestuvininkai. Kaunas, 1930. p. p. 30.
Su dainomis.

238) Dr. Heinrich *Möller* Das Lied der Völker. B. III. Mainz — Leipzig. (1930).
p. 186 — 199 lietuviškas tekstas su melodijomis ir vokišku vertimu 12 liet. dainų — viena gaida Sylvio *Lazzari*, kitos Lothario *Windsperger*.

Lietuvių dainos chorams.

239) V. *Kudirka* Sėjau rūtą — Varpas. 1889 N. 2.

240) V. *Kudirka* Šėriau žirgelį ir kitos — Varpas. 1890 N. 1 — 4, 6, 9 — 11.

241) V. *Kudirka* Ko liūdi putinėli, ir kitos — Varpas. 1891 N. 3 — 5.

242) V. *Kudirka* Kanklės. Lietuviškos dainos 4 balsams. I. Tilžė. 1895. p. 24 (Bibl. III. N. 3590).

18-os dainų tekstas ir gaidos.

243) V. *Kudirka* Kanklės. II. Tilžė. 1899. p. 32 (Bibl. III. N. 4233).

24 dainų tekstas su gaidomis.

244) S. *Niedzielskis* Kol jaunas nevedęs buvau — Varpas. 1890. N. 7.

Su gaida.

245) L. *Ereminas* Dainos sutaisytos ant keturių balsų. Tilžė. 1902. p. 83 (Bibl. III. N. 4719).

67 dainos su gaidomis.

246) V. *Storost* Lietuvos Aidos. Klänge aus Litauen. Tilžė. 1904. p. 4 + 72 + 4 (Bibl. III. N. 5290).

55 liet. dainų tekstas ir gaidos.

247) [V. *Storost*] Lietuvos Varpeliai. Dainų rinkinys 3 moteriškiems balsams. Tilžė. 1907.

33 dainų gaidos ir tekstai; antras leidimas pasirodė 1909 m.

248) J. *Naujalis* 8 Lietuviškos tautiškos dainos. Vyriškam ir maišytam chorui. Kaunas, 1905. p. 22 + 1.

Antras leidimas pasirodė 1914 m.

249) J. *Naujalis* 15 tautiškų dainų. Kaunas. 1908. p. 20.

250) M. *Petrauskas* Lietuviškos dainos. I sąsiuvinys. Peterburgas. 1908. p. 11.

251) M. *Petrauskas* Dovanojo (dzūkiškai). Chicago. 1912.

252) M. *Petrauskas* Jojau dieną. Chicago. 1912.

253) M. *Petrauskas* Ko liūdit sveteliai. Chicago. 1912.

254) M. *Petrauskas* Saulelė raudona. Chicago. 1912.

255) M. *Petrauskas* Šiu nakcialy. Chicago. 1912.

256) M. *Petrauskas* Siuntė mane motinėlė. Chicago. 1912.

257) M. *Petrauskas* Skyniau skynimėlį. Chicago. 1912.

258) M. *Petrauskas* Už šilingėlį. Chicago. 1912.

259) M. *Petrauskas* Vai aš pakirsčiau. Chicago. 1912.

260) M. *Petrauskas* Lietuviškos dainos mišriems balsams. II sąs. Boston (1915).

7 dainos.

261) M. *Petrauskas* Penkių metų kanklės. Boston. 1912. p. 160.

262) M. *Petrauskas* Lietuviškos dainos. Boston. 1922. p. 89.

263) K. *Čiurlianis* Vieversėlis. Liaudies mokykloms lengvesniųjų dainų rinkinys. Dainas surinko Vincas *Palukaitis*. Varšuva. 1909. p. 26 + 1.

23 dainų tekstas ir gaidos.

264) Juozas *Neimontas* Auksinės varpos. Senovės dainos surinktos Ūdrijos apylinkėje. I. Seinai. 1909. p. 39.

30 dainų su gaidomis.

265) Juozas *Neimontas* Pirmoji kregždutė. Dainos keturiems mišriems balsams. SPeterburgas. 1910. p. 15.

10 dainų su gaidomis.

266) Juozas *Neimontas* Kanklės. Senovės lietuvių dainos. Seinai. 1913. p. 19.

267) *Rūtų Vainikėlis*. Dainos surinktos Šešupės apylinkėje. Seinai. 1909. p. 92.

49 dainos ir eilės su gaidomis.

268) Ernst *Maschke* Dainų Balsai. Drei litauische Volkslieder für gemischte Chor. Berlin — Leipzig. 1909. p. 57.

269) Č. *Sasnauskas* Lietuviška Muzika VIII. Siuntė mane motinėlė. Peterburgas. 1909. p. 3.

2 leidimas pasirodė Berlyne 1930.

270) Č. *Sasnauskas* Lietuviška Muzika IX. Karvelėli. Peterburgas. 1909. p. 3.

2 leidimas Berlyne 1930.

271) Č. *Sasnauskas* Lietuviška Muzika X. Tu mano motynėle. Peterburgas. 1909 p. 7.

2-s leidimas Berlyne 1930.

272) Č. *Sasnauskas* Lietuviška Muzika XI. Lėkk sakalėli. Peterburgas. 1909. p. 5.

2-s leidimas Berlyne 1930.

273) [J. *Vanagaitis* — A. *Niemanas*] Lietuvių Tėvynės Dainos. Išl. „Byrutė". Tilžė. 1911. p. 4—65.

69 dainų gaidos ir teksto pradžia.

274) S. *Šimkus* Dvi daini vienam balsui. S. Peterburg. 1911. p. 3.

275) S. *Šimkus* Mūsų dainos. S. Peterburgas. 1911.

276) S. *Šimkus* Trys dainos. Peterburgas. 1911. p. 4.

277) S. *Šimkus* Dainų dainorėlis. Kaunas. 1912. p. 56.

30 dainų; kitas leidimas pasirodė 1919 m.

278) S. *Šimkus* Keturios liaudies dainos. S.P.Burgas. 1913. p. 5.

279) S. *Šimkus* Aš jojau per girelę, Brooklyn. 1917. p. 4.

280) S. *Šimkus* Chorams dainos. Serija I. Brooklyn. 1917. p. 4.

281) S. *Šimkus* Vai tu, žirgeli. Brooklyn. 1917. p. 4.

282) S. *Šimkus* Chorams dainos. Serija 2. Brooklyn. 1918. p. 4.

283) S. *Šimkus* Saulutė tekėjo. N. York. 1918.

284) S. *Šimkus* Vai gudri, gudri. Brooklyn. 1918.

285) S. *Šimkus* Mūsų dainos. Kaunas. 1921. p. 23.

286) S. *Šimkus* 50 jaunimo dainų. 1922. p. 52.

287) J. *Gudavičius* Žemaitiškos dainos. Pavestos liaudies chorams. Tilžė. 1912, p. 24.

288) J. *Gudavičius* Šešios dainos 4 mišriems balsams. Klaipėda. 1928. p. 7.

289) Julius *Štarka* Siuntė mane motinėlė. Varšuva. 1912.

290) Choro A. *Ješmanto* vedamo liaudies dainų koncertas. Mariampolė. 1913. p. 19.

15 dainų su rusišku vertimu.

291) J. *Talliat - Kelpša* Ne margi sakalėliai. S. Peterburg. 1914. p. 7.

292) J. *Talliat - Kelpša* Lakštutė. Dainų rinkinėlis. Helsinkai. 1917. p. 46.

43 dainų tekstas ir gaidos.

293) J. *Talliat - Kelpša* Liaudies dainos. Vilnius. 1919. p. 4.

294) J. *Talliat - Kelpša* Kariagos aidai. Tilžė. 1920. p. 44 + 1.

295) T. *Brazys* Mūsų dainelės. Pirmoji dalis. Vilnius. 1918. p. 22.

30 harm. liaudies dainų.

296) T. *Brazys* Mūsų dainelės. Antroji dalis. Vilnius. 1919.

40 harm. liaudies dainų.

297) T. *Brazys* Mūsų dainelės. Trečioji dalis. Leipcigas. 1923. p. 34.

298) T. *Brazys* Mūsų dainelės. Ketvirtoji dalis. (Leipcigas). 1923. p. 30.

299) T. *Brazys* Mūsų dainelės. Penktoji dalis. Kaunas (Leipcigas). 1924.

300) Jonas *Bendorius* Aušrelei beaštant. Liaudies dainos mišriam chorui. Mariampolė. 1920. p. 30.

25 dainų tekstas ir gaidos.

301) Aleks. *Dirvianskaitė* 12 dainų vienam balsui. Berlin. 1923.

302) M. *Lingvienė* Mažiems dainininkams 12 dainelių. Tilžė. 1923. p. 16.

303) J. *Žilevičius* — D. *Andrius* Jaunas dainininkas. Trumpi dainavimo pašnekėsiai ir 100 dainų mokyklai. Klaipėda. 1927. p. 167.

304) Juozas *Kamaitis* Dainos chorui. Klaipėda. 1929. p. 7.

VI.

Raštai apie dainas.

305) L. J. *Rhesa* Über litauische Volkspoesie — Beitr. z. Kunde Preussens. 1818. I. B. VI. H. p. 507—524 (Bibl. II. N. 500).

Su keliais dainų pavyzdžiais vokiškam vertime.

306) Fr. *Siarczyński* O śpiewach narodowych litewskich przez L. Rhezę zebranych — Czasopis naukowy Ossolińskich. 1829 I. p. 51—67.

307) J. I. *Kraszewski* Dainos. Pieśni litewskie — Atheneum. 1841 II. 138, 1844 S. IV t. II. p. 137.

Tas pats atmušta J. I. Kr. „Litwa" skirsnyje VIII. p. 286 — 352; skyrium su M. *Biržiškos* prierašais: Vilniuje 1919. ir lietuviškam vertime: Vilniuje 1921. (Lietuvos dainos p. 53).

308) Fr. *Zatorski* Pieśni litewskie — Przegląd naukowy. 1846 III. p. 683, 727, 734, 769—774.

309) O. *Kolberg* O pieśniach litewskich — Dzwon literacki. Warszawa. 1847 t. I. p. 93.

310) Hyp. *Valmore* Les dainos chants populaires de la Lithuanie — Revue Contemporain. 1858 II. 15. Paris (skyrium Paris. 1859). (Bibl. II. N. 1177).

311) F. G. *Nesselmann* Über das litauische Volkslied — Ost. u. Westpreussen — Musen — Almanach. 1861. p. 76—111 (Bibl. II. N. 1310-a).

312) Msc. *Kamiński* O poetycznych wyobrażeniach ludu litewskiego zawartych w jego pieśniach — Tyg. III. 1866. N. 19, 42, 1867 N. 101, 118.

313) N. *Kostomarov* Litovskaja narodnaja poezija. Istorič. monografii. 1867. SPB. t. III. p. 323—351. (Bibl. III. N. 1583).

Su liet. dainų ištraukomis (liet. raid.) imtomis iš *Rėzos* ir *Nesselmanno;* antram 1880 m. leidime, p. 343; 1-s leidimas 1860 m.

314) [S. *Morawski*] Z Merecza — Tyg. Illustrowany. 1867 N. 40.

Apie liet. dainas.

315) *Les chants* populaires littuaniens — Melusine. Paris. 1878. p. 223.

316) J. *Naake* Lithuanian popular Songs — The Academy. 1882. p. 309.

317) A. *Potebnia* Objasnenija malorusskich i srodnych narodnych piesen — Russkij Filolog. Viestnik. (ir skyrium Varšava 1883. p. 268 + VIII + III (Bibl. III. N. 2395-a).

Su medžiaga ir lietuvių dainoms nušviesti.

318) A. *Potebnia* Objasnenija malorusskich i srodnych narodnych piesen. II. Koliadki i ščedrovki — Russkij Filologičeskij Viestnik (ir skyrium Varšava 1887. p. 809) (Bibl. III. N. 2710-a).

Dainų pavyzdžiai iš *Juškos, Leskieno, Nesselmanno.*

319) Chr. *Bartsch* Über das litauische Volkslied oder die Daina — Mit. d. lit. lit. Gesel. 1881 I. 4. p. 186—218 (Bibl. III. N. 2252).

Su 14 dainų, lietuviškai su vokiškais vertimais.

320) Chr. *Bartsch* Über litauische Volksliteratur — Mit. d. lit. lit. Gesel. 1884 II. 8. p. 75—110 (Bibl. III. N. 2422).

Su kelių dainų vertimais ir liet. ištraukomis.

321) Richard *Loebell* Über Litauische Volkspoesie. Beilage z. Progr. d. Realschull zu Oppenheim. 1884 p. 29. (Bibl. III. N. 2455-a).

Liet. dainų tekstai tik vokiškam vertime.

322) J. *Basanavičius* Žiponas bei Žiponė ir auksingumas bei sidabringumas lietuviškun dainun. Tilžė. 1885. p. 30. (Bibl. III. N. 2491).

323) J. *Basanavičius* Piemeniszka „vai ola" — Auszra. 1885, N. 12. p. 403.

324) J. *Basanavičius* Kas tai yra „daina" — Auszra. 1886 N. 3. p. 65—71.

325) J. *Basanavičius* Levas lietuvių pasakose bei dainose — Lietuvių Tauta. 1907 I. d. 1. p. 1—70, I. 2. p. 161—177, II. 4. p. 467 — 561 ir skyrium Vilniuje. 1919. 14 p. 235 + XLIV.

326) J. *Basanavičius* Dainų ir pasakų rinkikams — Viltis. 1909 N. 72.

327) J. *Basanavičius* Dainų mylėtojams — Viltis. 1909 N. 112; Liet. Žinios 1909 N. 33.

328) J. *Basanavičius* O piesniach ludowych litewskich — Litwa. 1910 N. 10 ir 12.

328-a) J. *Basanavičius* Premija už lietuvių dainų tyrinėjimą — Viltis. 1912 N. 102.

329) J. *Basanavičius* Gamta lietuvių dainose ir pasakose (skaityta L. M. Dr. 1915 VI. 26).

330) J. *Basanavičius* Akmens ir vario bei žalvario kultūra lietuvių dainose ir pasakose — Liet. Tauta. 1923 III d. 2. p. 318—345.

331) J. *Basanavičius* Ką lietuvių dainos žino iš Lietuvos ir kitų kraštų geografijos bei etnografijos — Liet. Tauta. 1923. III d. 2. p. 353—399.

332) J. *Basanavičius* Apie obuolį lietuvių dainose bei pasakose ir vestuvių apeigose — Liet. Tauta. 1923. III. d. 2. p. 402—411.

333) J. *Basanavičius* Vilnius lietuvių dainose — Liet. Tauta. 1925 III. d. 3. p. 583—649 ir skyrium 1925. p. 76.

334) V. *Peretz* Daina sestra bratoubijca — Kijevskaja Starina. 1892. XXXVII. p. 456—466.

335) *Pabehrsis* Leischi un winu dzeesmas — Austrums 1892. p. 49—57.

336) E. *Volter* Romantisch - sagenhafte Motive des litauischen Volksliedes — Mit. d. lit. lit. Gesel. 1894 IV. 19, p. 64—69 (Bibl. III. N. 3533).

Su dainų ištraukomis.

337) Louis *Nast* Die Volkslieder d. Litauen inhaltlich und musikalisch. Beilage zum Bericht d. Gymnasiums zu Tilsit. 1893. p. 52 (Bibl. III. N. 3342).

Dainų ištraukos vok. vertime; 3 dainų gaidos.

338) [A. *Sabaliauskas*] — *KAS* Rūta mūsų dainose — Žem. ir Liet. Apžv. 1895 N. 2. p. 11.

339) [A. *Sabaliauskas*] — *Žalia Rūta* Sutartinės ir mūsų muzikos inrankiai — Dirva — žinynas. 1904 N. 4.

340) [A. *Sabaliauskas*] — *Žalia Rūta* Apie sutartines. Metraštis arba Kalendorius 1906. p. 60—68.

Su vienos dainos tekstu ir gaida.

341) A. *Sabaliauskas* Žiemių rytiečių lietuvių tautinė muzika — Lietuvių Tauta. 1911 II. d. 2. p. 96—108, ir skyrium Vilnius, 1911. p. 15.

342) A. *Sabaliauskas* Kam dainas rinkti. Pirmoji dainos diena. Kaunas. 1924. p. 24—26.

343) Jekobs *Lautenbachs* Očerki iz istorii litovsko-latyšskago narodnago tvorčestva. Parallelnyje teksty i izsledovanija. Jurjev. 1896. p. VII + 221 (atmušta iš Zapiski Imp. Jurjevskago Univ.) (Bibl. III. N. 3734).

p. 1 — 101 Narodnyja piesni (su ištraukomis iš liet. dainų). Antra dalis pasirodė 1915 m. be dainų ir nagrinėjimų.

344) *V. St.* Lietuviškos dainos ir senovė — Garsas Amer. Liet. 1897 N. 16—18.

345) [K. *Macius*] — *Samogita* Prasmė ir gražumas lietuviškų dainų — Žinyčia. 1900 N. 1 p. 33—84.

346) [J. *Žilinskis*] Atsišaukimas į tautiečius. Plymouth. 1900. p. 2 (Bibl. III. N. 4336).

Dainų rinkimo reikalu.

347) St. *Zdziarski* Anafielas Kraszewskiego a poezja ludowa litewska — Świat. (Łódź). 1901 N. 30—32.

348) [V. *Pietaris*] — *Savasis* Apie Samogitos Prasmę ir gražumą lietuviškų dainų — Žinyčia. 1902 N. $^4/_5$. p. 49—50.

349) [Pr. *Mašiotas*] — *Pr. Mš.* Dainavimas Lietuvoje. Metraštis arba Kalendorius 1905 metams. Peterburge. 1905. p. 103—108.

350) R. van der *Meulen* Die Naturvergleiche in der Liedern und Totenklagen der Litauer. Leiden. 1909. p. XVI + 178 (ir XVI + 169).

Lietuviškas M. Biržiškos vertimas išspausdintas Vilniuje 1919. p. 105 (Gamtos prilyginimai lietuvių dainose bei raudose).

351) M. *Petrauskas* Iš muzikos srities Chicago. 1909. p. 24.

Su skirsniu apie dainas.

352) Ed. *Hermann* Bedeutungsvolle Zahlen im litauischen Volksliede — Zeitschr. d. vergl. forsch. 1909 XIX. p. 107—110.

353) [J. *Narjauskas*] -*J. N.* Rinkime dainas — Draugija. 1909. N. 28.

354) K. *Jaunius* Apie kun. A. Juškos surinktas dainas — Lietuvių Tauta. 1910. I. kn. 4. p. 549—562.

355) Petras *Leonas* Poetiškos dainų grožybės — Draugija 1910 N. 37 p. 41—59.

356) [S. *Čiurlionienė*] — *S. Č.* Dainos — poezija (Kas ir kaip skaityti) — Garsas 1910 N. 1 ir skyrium: *A.* (Rimka) *S. Č.* (Čiurlionienė) ir P. *Avižonis* Skaitymo vadovėlis. Vilnius. 1911.

357) S. *Čiurlionienė* Iš mūsų literatūros. Kaunas. 1913. p. 195 + 1.

p. 5 — 28 apie dainas.

358) S. *Čiurlionienė* Lietuvoje. Vilnius. 1910. p. 83.

p. 28 — 41 Dainos; p. 57 — 83 M. K. *Čiurlionis* Apie muziką Lietuvoje.

359) Z. *Aleksa* Šeimyniškas lietuvių gyvenimas Juškevičiaus dainose. Boston, 1911. p. 118.

359-a) St. *Šimkus* Delei dainų rinkimo — Viltis. 1911 N. 48, 58, 72, 80.

360) Fr. *Augustaitis* Pierwiastki litewskie we wczesnym romantyzmie polskim. Kraków. 1911. p. 89.

Lietuviškas autoriaus vertimas: Vilniuje. 1921. p. 55.

361) [J. *Mažilis*] — *Dievo Muzikantas* Ką sako dainos apie girtuoklystę. Kaunas. 1912. p. 11.

361-a) [J. *Mažilis*] — *Dievo Muzikantas* Dėl tautinių melodijų — Viltis. 1912 N. 75.

362) [P. *Gerulis*] — *P. Kragas* Rūtelė mūsų dainose — Draugija. 1912. N. 63—64. p. 209—220, 327—341. (ir skyrium Kaunas, 1912. p. 28).

363) A. *Niemi* Tutkimuksia Liettualaisten Kansanlaulujen alalta I. Helsinki. 1913. XII + 327 p. ir 1 žem.

364) A. R. *Niemi* Die Berichtungen zwischen litauischen u. fennischen Volkspoesie — Litauische Warte. 1920 N. 1.

365) *Reino Sylvanto* Liettua. Helsinki. 1920. p. 176.

Tarp kitko ir apie lietuvių liaudies poeziją.

366) Emmy *Haertel* Die Neunzahl in den Litauischen Volkslieder (Dainos) und ihr Verhältniss zur Siebenzahl — Jahresber. d. Schlesischen Gesellsch. für vaterländ. Cultur. Cect. für neuere Philologie. Berlin. 1914. p. 26.

367) Stasys *Šilingas* Tautos dainų genesis — Pirmasai Baras. 1915. p. 157—168.

368) M. *Biržiška* Lietuvių dainos. Vilnius. 1916. p. 55.

2-s leidimas: Dainų literatūros vadovėlis. Kaunas. (Tilžė). 1923 m. p. 101; 3-s leidimas: Dainos istorijos vadovėlis. 1925. p. 112; įžanga atspausdinta ir: Iš mūsų kultūros ir literatūros istorijos 1931. p. 29 — 47.

369) M. *Biržiška* Lietuvių dainų literatūros istorija. I. Vilnius. 1919. p. 115.

370) M. *Biržiška* Dainų atsiminimai iš Lietuvos istorijos. Vilnius. 1920. p. 142.

371) M. *Biržiška* Dainos keliais. Vilnius. 1921. p. 118.

372) M. *Biržiška* Mūsų dainos ir jų rinkimas. Pirmoji dainų diena. Kaunas 1924. p. 17—19.

Atspausdinta: Iš mūsų kultūros ir literatūros istorijos. 1931. p. 25 — 28.

373) [M. *Biržiška*] — *M. B-ka* Apie Pr. Augustaičio raštą iš literatūros istorijos — Lietuvos Žinios 1912 N. 56, 59, 61, 63.

Atspausdinta: Iš mūsų kultūros ir literatūros istorijos. 1931. p. 12 — 22.

373a) Wilhelm *Storost* Wie die Litauer ihre Volkslieder singen. Das Litauen Buch 1918 p. 39—41.

374) V. *Jungfer* Litauische Dainos — Litauische Warte. 1920. N. 8—12.

375) T. *Brazys* Apie tautines lietuvių dainų gaidas (melodijas). Tilžė. 1920. p. 43 + 1.

376) T. *Brazys* Lietuvių liaudies dainų reikšmė muzikos kultūros žvilgsniu. Pirmoji dainos diena. Kaunas. 1924. p. 21—24.

377) T. *Brazys* Lietuvių liaudies daina vestuvėse — Tauta ir Žodis. 1924. II. p. 190—2.

Su 4 dainų gaidomis ir tekstais.

378) T. *Brazys* Die Singweisen d. litauischen Dainos. Wilna. 1918. p. 46 ir Tauta ir Žodis. 1926. IV. p. 3—50.

379) T. *Brazys* Kaikurie lietuvių ir latvių dainų melodijų giminystės bruožai — Tauta ir Žodis. 1928. V. p. 215—231.

380) K. *Žitkus* Girtybė liaudies dainose. — Sargyba. 1922 N. 1—3.

381) Just. *Strimaitis* Kanklės — dainų palydovės. Pirmoji dainos diena. Kaunas. 1924. p. 27—31.

382) B. *Sruoga* Dainų poetikos etiudai. Kaunas. 1927. p. 172. (Iš Tautos ir Žodžio 1925. III. p. 1—75, 1926 IV. p. 186—231).

383) B. *Sruoga* M. Biržiška ir mūsų dainos — Baras. 1925. N. 4 p. 61—67.

384) B. *Sruoga* Dainavos krašto liaudies dainos V. Krėvės Mickevičiaus surinktos — Tauta ir Žodis. 1925. III. p. 513—562.

385) J. *Ardickas* Liaudies daina — Naujas Žodis. 1928. N. 3.

385a) Antanina *Domeikaitė* Die litauischen Volkslieder in der deutschen Literatur. Warupönen. 1928.

386) J. *Janonis* Dainos pradžios mokyklose — Lietuvos Mokykla. 1928. N. 5. p. 159—168.

387) Jurgis *Dovydaitis* Tautosakos rinkėjo darbas. Kaunas. 1929. p. 63.

388) V. *Krėvė - Mickevičius* Šarūnas — Mūsų Tautosaka. 1930. I. p. 90—123.

389) V. *Krėvė - Mickevičius* Dzūkų vestuvės — Mūsų Tautosaka. 1930. II. p. 17—93.

390) V. *Krėvė - Mickevičius* Mūsų paukščiai tautosakoje — Mūsų Tautosaka. 1930. II. p. 94—116.

p. 109 — 116 kregždės dainos.

391) K. *Bajerčius* Baudžiava mūsų dainose — Rytas. 1930. N. 3.

392) S. *Būdavas* L. Rėza — pirmasai mūsų dainų rinkėjas — Rytas. 1930. N. 197.

393) *Obelienių* Juozas Mūsų dainos — Švietimo Darbas. 1930. N. 7 p. 694—709.

VII.

Autorių alfabetinė rodyklė.

Abraitis J. 87, Achšarumov Vl. 122, Akelaitis N. 151, Aleksa Z, 359, Andersen N. 133, Andrius D. 303, Ardickas J. 385, Augustaitis Pr. 360, 373, Avižonis A. (Driskis) 193, Avižonis J. (?) 87.

Baczko L. 10, 12, 16, Bajerčius K. 391, Bajoras 236, Bakutis V. 69, Baltromaitis 1, 132, Bartsch Chr. 62, 63, 177, 319, 320, Basanavičius J. 55—59, 146—150, 322—333, Baudouin de Courtenay J. 49, 50, 52, 179, Baukus — Vencevičius N. 130, Becker Fr. 123, Beerbohm W. 104, Bendorius J. 300, Bendorius P. 161, 169, Berg N. 18, 116, Bezzenberger A. 133—138, Bider J. 6, 184, Binkis K. 92, Biržys (Akiras) 237, Biržiška Myk. 5, 6, 7, 8, 116, 219, 220, 307, 350, 368—373, 383, Biržiška Vacl. 4, Bock Fr. 9, Bohlen P. 38, Bohusz X. 6, 13, Botyrius A. 42, Brand J. 5, Brazys T. 99, 295—299, 376—379, Brodzinskis K. 16a, 17, 18, Brückner A. 7, Brugmann H. 61, Bruožis A. (Pakalniškis) 86, Brzozowski K. 27, 34, Bučys P. (P. B.) 195, Būdavas S. 392, Budrius E. 18, 30, Būga K. 199—202, Burba A. 64, 65, 71; Butėnas P. 234, Butrymowna M. 202;

Chodzko Al. 18, Chodzko Ign. 117, Cieplinski M. (Ossorya) 108, Čelakovsky L. 6, 18, 20, Čiurlionienė S. 356—358, Čiurlionis M. 263, 358, Č-tė Z. 208a;

Daukantas S. 29, 34, 121, Davainis Silvestraitis M. 67—69, Dihrikis A. 43, Dirvianskaitė A. 301, Dovydaitis J. 387, Drevlianskij P. M. 119, Družilovskij A. 170, Domeikaitė A. 385;

Ereminas L. 245;

Förster 16, Fortunatov F. 42;

Galaunė P. 87, Gaučys P. 3, Gawełek F. 2, Geisler V. 188a, Gerulis P. (Kragas) 362, Giedrius A. 97, Giedvilius R. 207, Giessing 186, Gira L. 213, 214, 236, Gisevius E. 30, 31—33, 133, Glogau Otto 113, Goethe J. W. 6, Gorodeckis A. J. 73, Grimm J. 18, Gudavičius J. 287—288, Gukovskij K. 165, Gumbaragis K. 218, Gustaitis M. 236-a;

Haertel E. 366, Hassenstein K. D. 18, Herder G. 6, 9, Hermann E. 352;

Jachowicz S. 101, Jankus M. 141, 142, 192, Janonis J. 87, Janonis J. (II) 386, Janulaitis A. 78, 79, 189, Janušauskas M. 226, Jaunius K. 133, 354, Jekums M. 135, Jenisch D. 11, Ješmanta A. 290, Jordan J. G. 18, Jordan W. 6, 28, Jucevičius L. A. 21, 23—26, 126, 127, Jungfer

V. 374, Juškevičius A. 21, 46—54, 318, Juškevičius J. 39—40, Ivanavičius F. 22, Ivanovič I. 172;

Kabaila A. 79, Kacenelenbogen U. 100, Kairytė J. 186, Kairiūkštis A. 173, Kalvaitis V. 18, 74, 75, 180, Kamaitis J. 304, Kamiński Msc. 312, Karazija F. 225, Karłowicz J. 50, Keber K. E. 18, Kibort J. 166, 167, Kirkor A. 120, Klenovskij N. 181, Kolberg O. 44—45, 52, 309, Koncė A. 98, Koncevičius J. 140, Kopernickis J. 50, 52, Kostomarov N. 313, Kozeris 87, Kraszewski J. I. 307, 347, Krause A. 6, 105, Kravcov 194, Kreutzfeld J. G. 9, Krėvė - Mickevičius V. 93, 94, 384, 388—390, Kučius V. 163, Kudarauskas J. 214, Kudirka V. 239—243, Kukolnik N. 118, Kulin N. (?) (N. K.) 124, 125, Kundrotas J. 175, Kuntze A. 145, Kurschat A. 205, Kurschat Fr. 6, 18, 131, Kriaučiūnas P. 236-a;

Lapinskis A. 41, Lautenbachs J. 343, Lazzari S. 238, Lelešius J. 231, Leonas P. 355, Leskien A. 60, 61, 222, 238, Lessing G. E. 6, Lingvienė M. 302, Liūda 233, Loebell R. 321;

M. M. 229, Macijauskas A. (Adata) 83, Macius K. (Samogita) 345, 348, Mačulis 136, Maruszewski F. 112, Mašiotas P. 349, Maschke E. 268, Mažilis J. (Dievo Muzikantas) 211, 361, 361a, Meldžiūnų Juzė 223, Meulen R. van der 210, 350, Mickevičius J. 66, Mickevičius V. ž. Krėvė-Mickevičius, Mikalauckas P. 84, Milevskis J. (Miglovara) 204, Miller Vs. 42, Möller H. 238, Moraczewski S. 115, 314, Moser 186, Možeiko V. 168, M-skis F. 191;

Naake J. 316, Naginskas S. 87, Nanke K. E. 12, Narjauskas J. (Balsys) 209, 353, Narkevičius J. 44, Nast L. 337, Naujalis J. 248, 249, Naujokaitis A. 87, Neimontas J. 264—266, Nesselmann J. F. 6, 18, 21, 27, 29, 30, 31, 34—37, 121, 311, 313, 318, Niedzielskis S. 244, Niemanas A. 273, Niemi A. 89, 363, 364, Noskowski, Z. 52;

Obelenis J. 393, Odyniec A. 18, 101, Osiński A. 6, 18, Ossowski A. 18, Ostermeyer Z. 18;

Pabehrsis 6, 335, Palukaitis V. 263, Paukštis J. 70, 71, Pečkauskaitė M. 188, Peretz V. 334, Petrauskas M. 250—262, 351, Petry A. 50, Pietaris V. (Savasis) 348, Pogodin A. 68, Poška D. 102, Potebnia A. 317, 318, Przeciszewski J. 112;

Rauschning F. V. 18, Rheza L. 6, 18—20, 34, 101, 107, 110, 116, 121, 160, 305, 306, 312, Rogalski L. 14, Rościszewski A. 18, Rožaitis 192, Ruhig Ph. 6, Rutt 165;

Sabaliauskas A. (Žalia Rūta) 89, 90, 338—342, Salučka J. 225, Sasnauskas Č. 269—272, Siarczyński F. 306, Sylvanto Reinio 365,

Simovič 212, Skipitis R. 87, Slančauskas M. 96, Sondeckis J. 87, Sowiński A. 18, 107, Spudulis J. 178, Sruoga B. 382—384, St. V. 344, Stakelė S. (Šimtakojis) 80, Staklies 187, Stančikaitė A. 232, Staniewicz E. 15, Staneviče S. 21, 22, 34, 37, 121, Starka J. 289, Stasevič P. 126, 127, Steponaitis V. 87, Stiklius K. (Stiklelis) 85, Storost V. 246, 247, 373-a, Strimaitis J. 381, Svilis K. 87;

Šilingas S. 367, Šimkus S. 274—286, 359a, Schimmelpfenig A. F. 8. Schleicher A. 5, 21, 121, 198, Šlepetys J. 87, Šliakys V. 82, Schultz 103, Schulz 186, Šveikauskytė M. 87;

Talliat - Kelpša J. 291—294, Tetzner F. ir H. 18, 77, Totoraitis J. 208, Turauskas Pr. (R. M.) 197;

Užupis A. 174, Užupis P. 72;

Vaiciekauskas J. 87, Vaičaitis V. 143, Valančius M. 128, Valaskas G. 81, Valmore H. 310, Vanagaitis J. 273, Varnagiris V. (Vytautas) 196, Weber H. 60, 133, Vencius 42, Wiedemann O. 188, Vileišis P. (Giedris) 182, 192, Windsberger L. 238, Vireliūnas A. 95, Voelkel M. J. 139, Wolański T. 111, Volter E. 152—161, 336, Wehrle O. 221-a;

Zatorski Fr. 6, 18, 110, 308, Zdziarski St. 347, Zeronyčia E. 144, Zippel S. Th. 18, Zitkevičaitė P. 224, Zschokke F. 114, Zubaty J. 198;

Žąsinas St. 87, Žekonytė K. 227, 228, Žemgulys 230, Žilevičius J. 303, Žilinskis J. 346, Žitkus K. 380, Žiurlys J. 235, Žvingila A. 206.

VIII.

Geografinė dainų rodiklė.

Adakavas — V. D. 87;
Aleksotas — Brzozowski 27, Nesselmann 34;
Ariogala — J. Juška 39;
Ašmena — Volter 157;
Baukai — V. D. 87;
Barčiai — Ateitis 88;
Bilbervėčiai — Rhesa 18;
Biržai — Macijauskas 83, V. D. 87, Sabaliauskas 89—90;
Bitėnai — Schimmelpfenig 8;
Dainavos Kr. — Krėvė - Mickevičius, 9, 93;
Dargužiai (Valkininк.) Krėvė-Mickevičius 93, (Klaip. K.) Bezzenberger 135;

Dorsuniškis — Ateitis 88, Volter 159;
Dovydai — Butėnas 234;
Dusėtos — Būga 201;
Džiugoniai — Ateitis 88;
Eicūnai — Rhesa 18;
Garleva — Brugmann 61, Ateitis 88;
Gelgaudiškis — Kairiūkštis 173;
Gondingos kr. — Daukantas 29, Nesselmann 34;
Gruzdžiai — V. D. 87;
Joginiškiai — V. D. 87;
Kalnujai — Jankus 142;
Kaltinėnai — J. Juška 39, V. D. 87;
Kalvarija Žem. — V. D. 87;
Kalvarijos aps. — Fortunatov 42;
Karsakiškis — Zitkevičaitė 224;
Kaukėnai — Rhesa 18;
Kaunas — Ruhig 6, Bogusz 13;
Klaipėda — Brand 5, Rhesa 18, Bruožis 86;
Kruopiai — 76;
Kupiškis — Vireliūnas 95, Volter 159, Karazija 225; Stančikaitė 232, Žiurlys 235;
Kurtuvėnai — Spudulis 178;
Labanoras — Burba 64—65;
Labguva — Rhesa 18;
Laukiškiai — Rhesa 18;
Lauksodis — M. M. 229;
Lazdijai — Ateitis 88;
Leliūnai — V. D. 87;
Liepalingis — Stiklius 85; Ateitis 88;
Lygumai — V. D. 87;
Lingmenys — Volter 154;
Malavėnai — Janulaitis 78;
Marcinkonys — Krėvė-Mickevičius 93;
Mariampolė — Gorodeckis 73; V. D. 87; Ateitis 88;
Melaišiai — V. D. 87;
Merkinė — Stakelė 80; Morawski 115; Gira 214;
Mokolai — Šliakys 82;
Montviliškiai — V. D. 87;
Mulinai — Bezzenberger 136;
Musninkai — Gumbaragis 218;

Naujamiestis (Pan.) — Butrymówna 203;
Naumiestis (Suv.) — Užupis 72; V. D. 87;
Olava — Volter 159;
Ožkabaliai — Basanavičius 55—59, 146—148;
Paberžė — Gira 213—214;
Paystrė — Koncė 98;
Padubysis — Janulaitis 79;
Pakapiai — V. D. 87;
Palanga — Davainis - Silvestraitis 68;
Panemunė — Kundrotas 175;
Panevėžys — J. Juškevičius 39, V. D. 87, Koncė 98, Baukus-Vencevičius 130, Kibort 166—167, V. L. 185, Žekonytė 227;
Papečkiai — Gustaitis 236-a;
Pasvalys — Avižonis 192;
Pašešupis — R. V. 267;
Pavandenis — Možeiko 168;
Paukščių sod. — V. D. 87;
Perlojus — Krėvė - Mickevičius 93;
Piktupėnai — Rhesa 18;
Pilkalnis — Rhesa 18;
Pilupėnai — Rhesa 18;
Pilviškėnai — Rhesa 18;
Pušalotas — A. Juškevičė 46, 49, V. D. 87;
Ragainė — Rhesa 18;
Ramygala — Baukus - Vencevičius 130;
Raseiniai — Davainis - Silvestraitis 67, 69, Kušlin 176;
Salamiestis — Januškauskas 226;
Saločiai — Ateitis 88;
Seinai — Būga 202, Z. Č-tė 208a;
Seredžius — V. D. 87;
Slabada — Stančikaitė 232;
Slanimas — Volter 157;
Stakliškės — Gira 24;
Starkai — Ateitis 88;
Stuburai — Ateitis 88;
Subartonys — Krėvė - Mickevičius 93;
Suvalkija — Lapinskis 41, Totoraitis 208;
Šakiai — V. D. 87;
Šeduva — V. D. 87, Koncevič 140, Geisler 188a;
Šiaulėnai — V. D. 87;

Šiauliai — Slančauskas 96, Kulin 124—125;
Šilėnai — Becker 123;
Šilutė — Kurschat 204;
Širvinta — Gumbaragis 218;
Šventaželis — Ivanovič 172;
Švobiškis — Družilovskij 170;
Ūdrija — Volter 158—159, Neimontas 264;
Upytė — Baukus - Vencevičius 130.
Užventis — Janulaitis 189;
Vabalninkas — Valaskas 81;
Valterkiemis — Rhesa 18;
Veliuona — A. Juškevičė 46—51;
Vepriai — V. D. 87;
Veviržėnai — Žemgulys 230;
Vidgiriai — J. Mickevičius 66;
Viduklė — S. Staneviče 21, 22, Nesselmann 34, 37;
Vilkaviškis — Ateitis 88;
Vilkiškiai — Leskien 60, 61;
Voverai — Ateitis 88;
Zarasai — V. D. 87;
Žasliai — V. D. 87;
Žvingiai — Ateitis 88.

Tautosakos Komisijos gauta medžiaga

(Nuo 1930. XI. 1 iki 1931. IV. 30)

Eilės Nr.	Kas ir iš kokios vietos patiekė	Dainų	Pasakų	Padavimų	Dainuškų	Priežodžių	Prietarų ir burtų	Mįslių	Patarlių	Smulkiosios	Oracijų
1	A. Mažiulis (iš Dusetų apyl.) . .	16	—	—	—	—	—	135	—	—	—
2	D. Lapinskaitė (iš Kybartų v.) .	—	—	—	—	—	—	—	—	19	—
3	J. Minius (iš Biržų apskr.) . . .	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	A. Mažiulis (iš Dusetų apyl.) . .	27	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5	J. Žekevičius (iš Alytaus apskr.)	330	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6	S. Jakaitienė (iš Josvainių v.) .	21	—	—	—	—	—	—	—	1	1
7	M. Kuprevičius (iš įvair. v.) . .	—	—	—	—	—	—	—	8000	—	—
8	P. Rimaitis (iš Šėtos v.)	—	—	—	—	—	—	36	—	—	—
9	D. Lapinskaitė (iš Pernaravos v.)	7	3	5	1	—	—	—	—	—	—
10	J. Tamulevičius (iš Marcinkon. v.)	527	12	18	—	—	364	—	—	—	—
11	D. Lapinskaitė (iš Naumiesč. ap.)	9	—	—	1	—	—	—	1	4	—
12	A. Mažiulis (iš Dusetų apyl.) . .	87	—	—	70	—	150	—	203	—	—
13	V. Tiškus (iš įvair. v.)	97	—	—	—	—		—	—	1	1
14	B. Žaleskis (iš Zarasų apskr.) . .	69	169	59	11	—	105	139	188	—	—
15	J. Čiuta (iš Joniškio apyl.) . . .	—	—	—	—	—	—	—	1010	—	—
16	A. Galvonienė (iš Zar. ir Šiaul. ap.)	344	—	—	—	—	—	—	—	—	—
17	D. Lapinskaitė (iš Žeimelio v.) .	31	—	—	9	—	—	—	—	—	—
18	A. Gučas (iš įvair. v.)	54	—	—	—	—	—	—	—	—	—
19	P. Bagdonas (iš įvair. v.) . . .	93	—	—	114	—	—	121	—	—	—
20	J. Elisonas (iš įvair. v.)	50	110	5	—	—	—	38	—	3	—
21	V. Kulbokas (iš Vilkav. ap.) . .	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—
22	T. Brazys (iš Dzūkijos)	937	—	—	—	—	—	—	—	—	—
23	J. Andziulis (iš Mariamp. ap.) .	2	—	—	—	—	—	—	—	7	—
24	D. Andriulis (iš įvair. v.) . . .	914	—	—	—	—	—	—	—	—	—
25	D. Andriulis (iš įvair. v.) . . .	1258	—	—	—	—	—	—	—	—	—
26	J. Jančiukas (iš Dzūkijos) . . .	868	94	—	—	—	551	137	30	—	—
27	J. Vaidelys (iš Zapyškio) . . .	50	—	—	—	—	—	—	250	—	—
28	V. Kulbokas (iš Vilkav. ap) . .	82	—	—	—	—	—	—	—	—	—
29	J. Miškinis (iš Dzūkijos)	—	35	—	—	—	—	—	—	—	—
30	K. Rapšys (iš Baisogalos v.) . .	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—
31	J. Žiurlys (iš Kupiškio v.) . . .	6	—	—	50	—	56	48	400	20	—
32	J. Žiurlys (iš Kupiškio v.) . . .	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—
33	J. Vaidelys (iš Zapyškio) . . .	500	—	—	—	16	56	—	500	163	—
34	R. Misiukonytė (iš Šeinų ap.) .	26	—	—	—	—	—	—	—	—	—
35	P. Venclova (iš Liubavo v.) . .	20	—	—	—	—	—	—	—	—	—
36	A. Mušinskas (iš Kreting. ap.) .	101	49	—	—	205	38	147	—	—	—
37	J. Dovydaitis (iš įvair. v.) . . .	1072	75	—	—	—	—	390	300	—	—
38	E. Jakševičiūtė (Linkuvos gimn.)	90	23	—	—	—	24	99	24	—	—
39	Lapienė (Linkuvos gimnazija) . .	128	—	—	—	—	—	—	—	—	—
40	J. Dovydaitis (iš įvair. v.) . . .	1126	—	—	—	—	—	—	—	—	—
41	J. Žekevičius (iš Dzūkijos) . . .	313	—	—	—	—	—	—	—	—	—
42	J. Žekevičius (iš įvair. v.) . . .	33	—	—	—	—	—	—	—	—	—
43	P. Jonuška (iš Pušaloto v.) . .	33	—	—	—	—	—	—	—	—	—
44	S. Pranaitis (iš Zanavyk.) . . .	64	—	2	25	—	12	1	—	—	—
45	J. Dovydaitis (iš įvair. v. . . .	2000	—	—	—	—	—	—	—	—	—
46	J. Dovydaitis (iš įvair. v.) . . .	1788	—	—	—	—	—	—	—	—	—
47	Švietimo Ministerija (iš įvair. v.)	832	3	1	—	—	129	18	28	11	1
48	J. Valungevičius (iš Dzūkijos) .	88	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Viso	14212	577	90	281	221	1485	1309	10924	229	8
	Anksčiau buvo gauta . .	4487	345	75	479	469	1385	4831	5689	318	—
	Iš viso . .	18699	922	165	760	690	2870	6140	16623	547	8

Tautosakos Komisijos perrašytos (iki š. m. IV. 30) ir tvarkomos dainos.

Eil. Nr.	Kas patiekė dainas	Iš kur	Kiek
166	J. Kastečkas	Rokiškio apskr., Svėdasai	65
167	„ „	Pandėlio valsč.	119
168	„ „	Panemunio valsč.	33
169	„ „	Panevėžio apskr., Šeduvos valsč.	2
170	„ „	Rokiškio apskr., Skapiškis	11
171	„ „	Alytaus apskr., Seirijai	2
172	„ „	Rokiškio apskr., Panemunio valsč.	6
173	„ „	Utenos apskr., Daugailiai	1
174	„ „	Biržų apskr., Papilė	4
175	„ „	Rokiškio apskr., Kvietkų par.	1
176	„ „	Panevėžio apskr., Subačius	1
177	„ „	Panevėžio apskr., Ramygala	2
178	„ „	Vabalninkų valsč.	2
179	J. Žekevičius	Pandėlio valsč.	22
180	„ „	Panemunio valsč.	13
181	„ „	Marcinkonių valsč.	30
182	„ „	Leipalingio valsč.	24
183	„ „	Ūdrijos valsč.	14
184	„ „	Miroslavo valsč.	9
185	„ „	Alytaus apskr.	60
186	„ „	Seirijų valsč.	3
187	„ „	Jezno valsč.	23
188	„ „	Merkinės valsč.	74
189	„ „	Butrimonių valsč.	43
190	J. Kastečkas	Pandėlio valsč.	73
191	„ „	Panemunio valsč.	33
192	„ „	Svėdasų valsč.	63
193	„ „	Skapiškis	3
194	„ „	Papilės valsč.	3
195	„ „	Kvietkų par.	1
196	„ „	Kalvarija	1
197	„ „	Šeduvos valsč.	1
198	„ „	Panemunėlio valsč.	3
199	„ „	Ramygala	1
200	„ „	?	2
201	S. Paliulis	Biržų apskr.	48
202	„ „	„ „	92
203	„ „	Saločių valsč.	23
204	„ „	„ „	26
205	„ „	Biržų apskr.	29
206	„ „	Šimonių, Kriukų, Biržų valsč.	100
207	P. Šležas	Joniškėlio valsč.	53
208	A. Čeilytkaitė	Saločių par.	33
209	„ „	Linkuvos valsč.	8
210	„ „	Pašvitinio par.	19
211	„ „	Žeimelio valsč.	8
212	J. Macelis	Joniškėlio par.	67
213	S. Bačkis	„ „	32
214	„ „	Pasvalio par.	1
215	P. M. Remeika	Alovės valsč.	22
216	„ „	Garliavos valsč.	20
217	„ „	Ūdrijos valsč.	16
218	„ „	A. Panemunės valsč.	10
219	„ „	Pagėgių apskr.	5

Eil. Nr.	Kas patiekė dainas	I š k u r	Kiek
220	P. M. Remeika	Pakuonio, Alytaus ir kit. v.	27
221	K. Borkys	Vilkaviškio par,, Štvatų k.	40
222	J. Žiurlys	Kupiškis ir apylink.	11
223	S. Dabušis	Kauno ap., Pakuonis	8
224	„ „	?	10
225	„ „	Žarėnų apylink.	37
226	B. Samalaitytė	?	6
227	S. Dabušis	?	10
228	K. Žitkevičius	?	3
229	V. Butkus	Žarėnų valsč.	19
230	M. Ambraziejūtė	Panosupis	22
231	S. Dabušis	Vilkaviškio apskr., Gižų valsč.	6
232	„ „	Leipalingio par.	23
233	„ „	Seirijų valsč.	17
234	„ „	?	27
235	„ „	Simno par.	6
236	„ „	Lazdijai	2
237	„ „	Marijampolės ap., Krosnos v.	10
238	J. Želionis	Slabados par. (Miroslavo)	24
239	L. Nadzeika	?	61
240	A. Gučas	Kiburių par.	57
241	J. Žekevičius ir kt.	Alytaus apskr.	322
242	A. Mažiulis	Zarasų apskr., Dusetų valsč.	193
243	„ „	Rokiškio apskr., Kamajų valsč.	4
244	D. Andriulis	Šakyna, Kruopiai, Obeliai	479
		Viso	2784
		Anksčiau buvo perrašyta	5337
		Iš viso	8121

TURINYS.

Pusl.

Prof. V. Krėvė Mickevičius. Aitvaras dzūkų legendose . 3

Aitvaras ir moterys 10

Aitvaras ir pavargėliai 29

Aitvaras ir žmonės 46

J. Elisonas. Mūsų krašto ropliai (reptilia) lietuvių folkloro šviesoje 81

I. Pantinė gyvatė (Vipera berus L.) 91

II. Žaltys paprastasai (Tropidonotus natrix) . . . 140

III. Geležinė gyvatė (Anguis fragilis) 171

IV. Driežlai (Lacerta) 174

V. Geležinė varlė (Emys orbicularis) 177

J. Žiurlys. Dr. Edm. Veckenstedtas — mūsų tautosakos falsifikatorius? 181

V. Biržiška. Lietuviškųjų dainų literatūros bibliografija . 187

Tautosakos Komisijos gauta medžiaga 230

Tautosakos Komisijos perrašytos (iki š. m. IV. 30) ir tvarkomos dainos 231